

İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

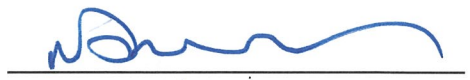
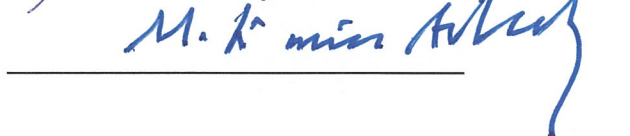
**CEZA İNFAZ KURUMLARINDA ÇOCUKLARIN EĞİTİM HAKKI VE ISLAHI: MALTEPE
ÇOCUK VE GENÇLİK CEZA İNFAZ KURUMU ÖRNEĞİ**

ÖZLEM YILDIZ

NİSAN 2018

Bu tez tarafımızca okunmuş olup kapsam ve nitelik açısından, Kamu Hukuku alanında Yüksek Lisans Derecesini alabilmek için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri:

	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. Nihat Bulut (Tez Danışmanı)	<u>Kabul</u>	
Prof. Dr. Mahmut Koca	<u>Kabul</u>	
Prof.Dr. Mehmet Emin Artuk	<u>Kabul</u>	

Bu tezin İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından konulan tüm standartlara uygun şekilde yazıldığı teyit edilmiştir.

Tarih

24.04.2018

Mühür/İmza

Bu çalışmada yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, söz konusu kurallar ve ilkelerin zorunlu kıldığı çerçevede, çalışmada zgn olmayan tüm bilgi ve belgelere, alıntılama standartlarına uygun olarak referans verilmiş olduğunu beyan ederim.

Ad/ Soyad : Özlem YILDIZ

İmza :

ÖZ

CEZA İNFAZ KURUMLARINDA ÇOCUKLARIN EĞİTİM HAKKI VE ISLAHI: MALTEPE ÇOCUK VE GENÇLİK KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU ÖRNEĞİ

Yıldız, Özlem

Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nihat Bulut

Nisan 2018, 172 sayfa

Bu çalışmanın amacı Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan çocukların eğitimlerine devam edip etmediklerini belirlemek, uygulamadakimesleki eğitimlerin ve ıslah faaliyetlerinin yeterliliğini sorgulamaktır. Mesleki eğitimler ile ıslah faaliyetlerinin çeşitliliği ceza adalet sisteminin modernleşmesinin bir getirisidir.

Ceza infaz kurumlarında çocuklara yönelik çeşitli kurslar verilmekte olup, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile çalışmalar yapılmaktadır. Bu aktivitelerin çocuklar üzerinde olumlu etkileri ölçülmeye çalışılmıştır. Ceza infaz kurumları çocukların bir daha suç işlememeleri için üzerinde düşünülüp çocuğun iyileştirilmesi amacı ile çocuğa yoğun bir program sunulması gereken kurumlarının başında gelmektedir.

Çalışma bölümler halinde hazırlanmıştır. Çalışmanın kuramsal bölümünde tanımlara, tarihsel süreçlere ve ulusal ve uluslararası alanda çocuk ceza mevzuatına değinilmiştir. Kimi ülkelerdeki çocuk ceza infaz kurumlarının eğitime bakış açıları ele alınmıştır. Son bölümde de Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bir anket çalışması yapılmış, çalışmada çocukların eğitim, ıslah ve iyileştirme faaliyetlerine ve cezaevi eğitim ve psiko-sosyal destek personellerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Çalışma kapsamında iyileştirme faaliyetlerinin yeterliliği ve süregelen mevcut sorunlar ele alınmış, sosyal devlet ilkesine uygun gerçekleştirilmesi umut edilen tavsiyelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk,Eğitim Hakkı, Çocuk Ceza İnfaz Rejimleri.

ABSTRACT

THE EDUCATION AND AMENDMENT RIGHTS OF CHILDREN AT THE CLOSED PENITENTIARY INSTITUTIONS: THE MALTEPE CHILDRENS PENITENTIARY INSTITUTION

Yıldız, Özlem.

Master Program of Public Law

Thesis Advisor: Prof. Dr. Nihat Bulut

April 2018, 172 Pages

The aim of this thesis is to find out if the children staying at the penitentiary institutions have possibilities for further education and if the answer is yes, if the possibilities for vocational education and reforming activities are adequate. Vocational training and reforming activities are the outcome of the modernizing process of the Punishment and Law System.

There are several courses for the children with the collaboration of public administrations and NGO's at the penitentiary institutions. Those activities have positive measurable effects on the children. The penitentiary Institutions are surely one of the most crucial institutions to assure those children do not fall to a life of crime again and have to offer an intensive program for this purpose.

The thesis has been written in parts. The theoretical part focuses on the definitions, historical processes and legislation concerning the punishment of children on national and international level as well as how some countries look on the education at penitentiary institutions. In the last part there a survey to be found done in Maltepe Children's Penitentiary Institution about children's thoughts about their education, reform and improvement activities and the personnel working on the education and psychological and recreation fields at the particular institution. In the framework of the thesis, the focus has been on the ongoing problems and

reform and improvement activities adequacy and recommendations necessary according to the social state principle.

Key Words: Child, Right of Education, Children Punishment Regime.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam ile ceza infaz kurumlarında suça sürüklenen çocukların eğitim hakkına ulaşılabilirliği ve ıslah faaliyetlerinin yeterliliğinin ölçülebilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmamı yürüttüğüm süreç içerisinde eleştirileri ve yönlendirmeleri ile tarafımı her daim destekleyen ve zaman ayıran, araştırmamın izin ve onay aşamalarında yardımcı olan değerli hocalarım; Prof. Dr. Nihat Bulut ve Prof. Dr. Mahmut Koca'ya,

Çalışmamın son bölümünde bana yardımcı olan Maltepe Ceza İnfaz Kurumu idaresi ve tüm çalışanlarına, tüm samimiyetleri ile katılımcı olan çocuklarımıza, çocuklar ile anket çalışması yapabilmem için onay veren ailelerine,

Eğitim hayatım boyunca bana maddi ve manevi desteğini hep hissettiren ailem, duaları ile anneme, tezimi tamamlamam konusunda destekleyen ve yüreklendiren babama, çocuklar ile gerçekleştirilen anketin tasnif çalışmasında yardımcı olan canım kardeşlerime teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Öz	iv
Abstract	vi
Teşekkür	viii
İçindekiler	ix
Tablolar	xii
Kısaltmalar	xiii
1. GİRİŞ	1
2. ÇOCUK, SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK VE EĞİTİM HAKKI KAVRAMLARI, SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN EĞİTİMİNE VE ISLAHINA YÖNELİK BİRLEŞMİŞ MİLLETLER DÜZENLEMELERİ	4
2.1.Genel Olarak Çocuk Kavramı Ve Ulusal Ve Uluslararası Mevzuata Göre Çocuk.....	4
2.1.1. Çocuk Kavramı	4
2.1.2. Ulusal Mevzuat Kapsamında Çocuk Kavramı	6
2.1.3. Uluslararası Mevzuatta Çocuk Kavramı.....	8
2.2. Genel Olarak Çocuk Hakları Kavramı Ve Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi.....	10
2.2.1. Çocuk Hakları Kavramı.....	10
2.2.2. Çocuk Hakları Tarihsel Gelişimi	13
2.3. Suça Sürüklenen Çocuk Kavramı	19
2.3.1. Suça Sürüklenen Çocuk Kavramı ve Masumiyet Karinesi.....	19
2.3.2. Suça Sürüklenen Çocuğun Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Yeri	23
2.3.3. Çocuk Ceza Adalet Sistemi Ve Sınıflandırılması.....	27
2.4. Genel Olarak Eğitim Ve Eğitim Hakkı Kavramı.....	33
2.4.1. Eğitim kavramı	33
2.4.2. Eğitim Hakkı Kavramı	34
2.4.3. Eğitim Hakkı Kapsamında Fırsat Eşitliği Ve Ayrımcılık Yasağı	36
2.4.4. Eğitim Hakkı Kapsamında Çocuğun Yüksek Yararı Ve Gelişme Hakkı.....	39
2.5. Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitimi Ve Islahı Üzerine BM Düzenlemeleri	42

2.5.1. BM Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Pekin Kuralları).....	44
2.5.2. Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları).....	49
2.5.3. Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri).....	52
3. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA VE TÜRK HUKUKUNDA SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN CEZA İNFAZ KURUMUNDA EĞİTİM HAKKI VE İYİLEŞTİRME FAALİYETLERİ	54
3.1. Karşılaştırmalı Hukukta Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitimi Ve Islahı	54
3.1.1. Genel Olarak	54
3.2. Almanya Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim	56
3.2.1. Alman Ceza Adalet Sistemi ve Tarihi Gelişimi	56
3.2.2. Alman Çocuk Ceza Mevzuatı	59
3.2.3. Diversion Ve Islah Amacıyla Eğitim	63
3.3. Amerika Birleşik Devletleri Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim	68
3.4. İngiltere Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim	73
3.5. Fransa Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim	80
3.6. İtalya Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim	81
3.7. İspanya Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim.....	83
3.8. Avusturya Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim.....	84
3.9. Türk Hukukunda Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitimi.....	86
3.9.1. Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitim Hakkı	86
3.9.1.1. Suça Sürüklenen Çocuğun Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Eğitim Hakkı	91
3.9.1.2. Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitim Evlerinde Eğitim Hakkı	92
3.9.2. Suça Sürüklenen Çocukların Islahı Kapsamında İyileştirme Faaliyetleri	95
3.9.2.1. Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitimi Bağlamında Din Eğitimi	99
3.9.3. Suça Sürüklenen Çocuk Hakkında Uygulanan Güvenlik Ve Koruma Tedbirleri.....	101
3.9.3.1. Güvenlik Tedbirlerinde İzlenecek Usul	102
3.9.3.2. Suça Sürüklenen Çocuk İçin Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Olarak Eğitim	105

3.9.3.3.Denetimli Serbestlik Ve Eğitim Tedbiri.....	108
3.9.4.Diversion Kurumunun Türk Hukukuna Yansıması	110
4. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNDE BİR ÖRNEK: MALTEPE ÇOCUK VE GENÇLİK KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU	117
4.1. Türkiye Geneline Ceza İnfaz Kurumları, Suça Sürüklenen Çocukların Eğitim Profilleri Ve Suç Dağılımları	117
4.1.1. Çocuk Eğitim Evleri Ve Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları	117
4.1.2. Çocukların Eğitim Profilleri	122
4.1.3. Çocukların Suç Dağılımları	127
4.2. Maltepe Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Hakkında Bulgular	128
4.2.1. Kurumun Fiziki Şartları.....	128
4.2.2. Kurum Personel Servisi	130
4.2.3. Kurum Eğitim Servisi.....	132
4.2.4. Kurum Sağlık Servisi.....	134
4.2.5. Kurum Psiko-Sosyal Servis	134
4.2.6. Suça Sürüklenen Çocuk ve Aile İlişkisi	137
4.2.7. BİSİS Sistemi ve Uygulama.....	141
4.3. Kuruma İlişkin Değerlendirme.....	142
4.3.1. Kurumun Fiziki ve Mali Yeterliliğine İlişkin Tespitler Ve Öneriler	142
4.3.2. Kurumun Eğitim Servisi Ve İyileştirme Faaliyetlerine İlişkin Tespitler Ve Öneriler.....	145
4.3.3.Kurumun Psiko-Sosyal Servisinin Yeterliliğine İlişkin Tespitler Ve Öneriler.....	149
5. SONUÇ.....	152
KAYNAKÇA.....	156
EKLER.....	165
A. Ceza İnfaz Kurumlarında Çocukların Eğitim Hakkı Ve Islahı Ve Maltepe Çocuk Ceza İnfaz Kurumu Örneği” Konulu Yüksek Lisans Tezi Çalışması Kişisel Bilgi Formu	165
B.“Ceza İnfaz Kurumlarında Çocukların Eğitim Hakkı Ve Islahı: Maltepe Çocuk Ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu Örneği” Konulu Yüksek Lisans Tezi Çalışması Kişisel Bilgi Formunun Uygulanabilmesi İçin Velilerden İzin Yazısı.....	171
C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevfik Evleri Genel Müdürlüğü İzin Yazısı	172

TABLÖLAR

Tablo 4.1. Suça Sürüklenen Çocukların Güvenlik Birimine Getirilmesi.....	118
Tablo 4. 2. Suç İşlediği Yaş Grubuna Göre Yıl İçinde Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler 2011-2015.....	118
Tablo 4. 3. Suça Sürüklenen Çocukların Öğrenim Durumu (01.04.2016 Tarihi İtibariyle).....	125
Tablo 4. 4. Suça Sürüklenen Çocukların Suç Gruplarına Göre Durumu (01.04.2016 İtibariyle).....	127
Tablo 4. 5. Suça Sürüklenen Çocukların Suç Gruplarına Göre Dağılımı.....	128
Tablo 4. 6. Suça Sürüklenen Çocukların İnfaz Durumlarına Göre Dağılımları.....	130
Tablo 4. 7. Cezaevi Personelinin Çocuğa Davranış Durumu.....	132
Tablo 4. 8. Çocukların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı.....	132
Tablo 4. 9. Anket Çalışması Kapsamında Çocukların Öğrenim Durumları.....	133
Tablo 4. 10. Sivil Toplum Kuruluşları İle Yapılan Çalışmalar.....	137
Tablo 4. 11. Çocukların Ailelerinin Eğitim Düzeyi.....	139
Tablo 4. 12. Çocukların İşlediği Suç Türüne göre Dağılımı.....	139
Tablo 4. 13. Çocukların Suçu Nasıl İşlediklerine Göre Dağılımı.....	141
Tablo 4. 14. Mesleki Eğitimlerinin Yeterliliğini Değerlendirme Durumu.....	147
Tablo 4. 15. Çocukların Kütüphaneden Yeterli Yararlanma Durumu.....	148
Tablo 4. 16. Sosyal Çalışmacıdan Belli Konularda Yardım İsteme Durumu.....	150

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
ASHK	:Avrupa Sosyal Haklar Komitesi
ASŞ	:Avrupa Sosyal Şartı
Bkz	:Bakınız
BM	:Birleşmiş Milletler
Çev	:Çeviren
CGTİK	:Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	:Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇHS	:Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi
ÇKK	:Çocuk Koruma Kanunu
ÇKKTY	:Çocuk Koruma Kanuna Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik
Ed	:Editör(ler)
Hk	:Hakkında
Md.	:Madde
RG	: Resmi Gazete
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
TC.	:Türkiye Cumhuriyeti
TCK	:Türk Ceza Kanunu
TDK	:Türk Dil Kurumu
Vd	:Ve Diğerleri
Y	:Yönetmelik

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Ceza adalet sistemi içerisinde cezanın infaz şekli uygulamada cezanın görünen yüzü olduğu için büyük önem taşımaktadır. Ceza infaz kurumları günlük hayatta ancak açlık grevleri, firar, yangınlar, çeşitli ölümler medya da yer alan kısmı ile tartışmaya açıktır. Adil yargılamada önem arz eden uzun tutukluluk süreleri ile kişiler, hürriyetlerinden yoksun kalmalarının yanında bazı sosyal haklarında da kısıtlamalarla karşılaşmaktadır.

Ceza infaz kurumları günümüze kadar hem fiziki koşulları hem de eğitimli personel yetiştirme ve ıslah programlarının çeşitliliği kapsamında değişime uğramıştır. Kurum içerisinde eğitimler vermeye başlanmıştır. Çocuk cezaevlerinde de okuma yazma kursları oluşturulmuş, meslek ve hobi kursları çeşitlendirilmiştir. Bu kurslara devamlılık ile sertifika dağıtımına başlanmış, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Çocukların yeniden suç işlemelerinin önüne geçilememesi ile ceza infaz kurumlarının iyileştirme amacı tartışılır olmaktadır. Mevcut programların yetersiz olması ve çocuğun yeniden suça itilme sebeplerinin öngörülemez oluşu, çocuk ceza adalet sisteminin temel sorunlarından biri olmuştur. Bu kapsamda hukuki mevzuat ile uygulamada karşılaşılan güçlükler araştırma alanımızı oluşturmuştur.

Çalışmanın ilk bölümde çocuk ve çocuk hakları kavramına, suça sürüklenen çocuk kimliğine, dezavantajlı grupta yer alan ceza infaz kurumundaki çocuğun eğitim hakkına değinilmiş ve Birleşmiş Milletler çerçevesinde çocuk suçluluğu alanında hazırlanmış örnek düzenlemelere yer verilmiştir. İkinci bölümde karşılaştırmalı hukukta ve Türk Hukuku'nda çocuk infaz rejiminden ve eğitim tedbirlerinden bahsedilmiştir. Son bölümde Türkiye' de çocuk ceza infaz kurumları ve kurumların genel sorunlarına değinilerek, Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu örneğinde eğitim hakkına ulaşılabilirlik, eğitim hakkının yanı sıra iyileştirme

faaliyetlerinin yeterliliği ve süregelen sorunlar çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın amacı, Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda fiziki şartların ve kurum çalışanlarının tutum ve davranışlarını inceleme, çocukların demografik yapısı, insan hakları çerçevesinde mevcut eğitim ve ıslah düzenlemelerine uyum veya ihlalleri saptama, eğitim ve psikolojik destek faaliyetlerinde ki eksiklikler ile çocuğun tahliye sonrası yaşantısına etkisinin yerinde incelenerek tespitine yöneliktir.

Çalışmada Maltepe Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalan çocuklarla birlikte genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli, evren ve örneklem kavramlarından yararlanarak pek çok veri kullanılması, genel bir yargıya varabilmek adına bir örneklem grubu oluşturulmasıdır.¹ Genel tarama modeli dahilinde anket çalışması yapılmıştır. Çalışmanın temel veri toplama tekniği anket olmakla birlikte, yüz yüze görüşme ve gözlemden de faydalanılmıştır. Aileler ile birebir görüşülerek, çocuklar ile anket çalışması yapılması adına izin alınmıştır. Kurum psiko sosyal ve eğitim servisi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, kurumda bulunan çocuklar ve eğitim faaliyetleri hakkında bilgi alınmıştır.

Çalışmanın evreni 09.01.2018 tarihi ile Maltepe Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan 351 erkek çocuğunu içermektedir.

Çalışma 09.01.2018-24.01.2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. İlk etapta çocukların ve ailelerinin sosyo ekonomik yapıları ve eğitimlerinin de belirlenmesi için anket niteliğinde kişisel bilgi formunun doldurulması amaçlanmıştır. Çocuklara uygulanacak anket öncesinde çocukların bu ankete katılabilmeleri için görüş gününe gelen ailelerden imzalı izin alınmıştır. Görüş günlerine gelmeyen ve izni alınmayan ailelerin çocukları ankete dahil edilmemiştir. Araştırma süresince çocukların sayılarında değişimler yaşanmış, kimi çocuklar başka kurumlara gönderilirken kimi çocuklar da yeni gelmiş ve ankete katılmamıştır. Kurumda o tarihte 351 çocuk

¹Karaasar, Niyazi, Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2006, s.79.

bulunmasına karşın, o gün mahkemesi olmayan veya sağlık kuruluşuna gitmeyen, okuma yazması olan ve okuma yazmada zorlanmayacağını düşünen 220 çocuk ile anket çalışması yapılmıştır. Bu çocukların görüş gününe gelen 187'sinin ailesinden çocuğun dahil edildiği anket çalışmasını kullanabilmemiz için izin alınmıştır. Çalışma neticede 187 çocuk üzerinden değerlendirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK, SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK VE EĞİTİM HAKKI KAVRAMLARI, SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN EĞİTİMİNE VE ISLAHINA YÖNELİK BİRLEŞMİŞ MİLLETLER DÜZENLEMELERİ

2.1. Genel Olarak Çocuk Kavramı Ve Ulusal Ve Uluslararası Mevzuata Göre Çocuk

2.1.1. Çocuk Kavramı

Çocuk ve çocukluk kavramları mahiyeti gereği toplumsal birer olgudur. Toplumda çocuğun sorumlulukları, ona karşı davranışlar ve ondan beklenen davranışlar bir değer ifade etmeye başlamış, zaman içinde değişen çocuk kavramı tarihsel araştırmalara konu olmuş, psikoloji, sosyoloji ve hukuk gibi alanlarda pek çok sosyal bilimcinin ilgi alanına girmiş, farklı amaç ve yöntemlerle değerlendirmeye tutulmuştur.

Çocuk ile ilgili pek çok tanım yapılmış olmakla birlikte, ortak ve kesin bir tanıma gidilememektedir. Günlük dilde tıfıl, veled, sabi, sübyan, yavru, ufaklık tanımlarına karşılık gelebilmektedir. Roma'da *çocukinfans* (*quifarinonpossunt* denilen konuşamayan), Fransızca'da *Enfant*, Almancada *Kind*, İngilizcede *Child*, İtalyanca'da *Bambino* terimleridir². Çocuk kavramı, Türk literatüründe de küçük yaştaki erkek veya kız, bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız³ ifadesine karşılık gelmektedir. Çocuk kavramı, kişinin doğuştan erginliğe kadar süren dönemini yaşayan varlık olarak tanımlanmıştır⁴. Çocuğun gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış, "ergen" sayılmayan küçük yurttaş olduğu, üst sınırı belirsiz bir çağ olduğu da ileri sürülmüştür⁵. Bu tanımlamalara ek, çocukluk için gerçek yaşama hazırlanan birdönem olmayıp, kendine has ihtiyaçları olan ve kendine has yasalarla düzenlenmesi gereken bir yaş kesiti olduğu da belirtilmiştir. Yaşa ve

²Serozan, Rona, Çocuk Hukuku, İstanbul, BetaYayınları, 2000, s.3.

³ Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C3%87OCUK (E.T. 13.02.2017)

⁴Akarşlan, Mediha; Ana Hatlarıyla Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Mevzuatı, İstanbul, 1998, s. 6.

⁵Yörükoğlu, Atalay; Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 4. Basım, İstanbul, 1992, s. 13.

erginliğe bağlı, geçiş öngören ara bir dönemden, bazen de suça dayalı olarak değişik çocuk tanımlamalarına yer verilmiştir. Çocuğun zihin faaliyetlerinin çocuğun olgunlaşmış olduğu kanaati ile kıstas alınması, medeni haklardan yararlanma ehliyeti, işe başlayabilme ehliyeti, evlenmeye ehil ve ergin olma, seçme ehliyeti, seçilme ehliyeti, askerlik ehliyeti gibi birçok hukuki sonuç doğuracak konuda yaş gibi ölçütler getirilmiştir⁶.

Çocukluk sabit bir döneme tanıklık etmeyip, tarihsel olarak da değişime uğramış kültürel çeşitliliği olan göreceli bir yapıdır. Çocukluk ile yetişkinlik arasındaki geçiş, dönemlere ve toplumlara göre değişiklik göstermektedir. Bu geçişin değişiklik gösterdiğini kabul eden görüşlere göre, çocukluk kavramının da geçici olabileceği, iki dönem arasındaki ayrımın tutarsız olduğu da düşünülmektedir. Çocuk bazı işlemlerin uygulanabilmesi için küçük, bazıları için de büyük sayılabilmektedir. Bu dönem *“yetişkin olmayan dönem”* olarak da adlandırılmaktadır. Bu tanımasında olağan hayatta her çocuk için gerçek mahiyetini karşılamamaktadır. Doğum ile başlayan, genel kabul görmüş on sekiz yaşına kadar süren bu uzun dönem, aralarında beceri bilgi ve gereksinim farkları olduğunu, iki yaşındaki ile on altı yaşındaki çocuğun aynı şartlarda değerlendirilmesinin çok gerçekçi olamayacağını düşündürmektedir. Oysaki bu durum hukuki düzenlemelerle vuku bulduğu gibi her ikisinin de yetişkin olmayanlar sınıfında yer alarak çocuk oldukları gerçeğini değiştirmemektedir⁷.

Çocuk tanımına hukuki zeminde yer aranmasının bir nedeni de, çocuğun saflığı, kusursuzluğu ve sevimliliği, çocuğun deneyimsizliğinden dolayı dövülmeye, sövülmeye ve sömürülmeye elverişli bir anlam çıkarılabileceğindendir. Deneyimsiz oluşları, iş güçlerinin ve cinselliklerinin sömürülmesi noktasında korunmasız olacakları, bu doğrultuda toplumun hiçbir kesiminde kabul görmüş sendika, dernek ve lobilerinin olamayışı, onların haklarını korumada acizliğe düşebileceklerini

⁶Çanakçı, Erdal; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Medeni Hak ve Özgürlükler Bölümünün İrdelenmesi, İstanbul Barosu Çocuk Hakları Günleri, İstanbul 1995, s. 19.

⁷ Franklin, Bob, Çocuk Hakları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1993, s.22, Balo, S. Yusuf, Çocuk Ceza Hukuku, Ankara, Adalet Yayınları, 2005, s.10.

göstermektedir. Eşitlikten uzak ve haklardan yoksun görece güçsüz toplumun bu marjinal kısmı adalet arayışında hukukun bizzat konusu olabilmektedir⁸.

Çocukluğun doğum ile başladığı genel kabul görse de, çocukluğun bitişini yaşa, erginliğe ya da bedensel ve cinsel olgunluğun gerçekleşmesine bağlayanlar vardır. Fakat günümüzde ilgili kanun maddeleri ile kız ve erkek için eşit olarak 18 yaş çocukluğun bitimi kabul edilir. Medeni hukukta öngörülen hakim kararı ile kazanılan ya da evlenme ile kazanılan erginlik, ceza yargılamasında kişiyi çocuk olmaktan çıkarmayacaktır. Böylelikle görülmektedir ki, kişi ergin sıfatına sahip olmakla ceza yargılamasında farklı bir konumda değerlendirilmeye tabi tutulmamakta ve evlenme gibi yaşa bağlı kanun maddesi öngören hukuki durumlarda da önem ifade etmemektedir⁹.

2.1.2. Ulusal Mevzuat Kapsamında Çocuk Kavramı

Bir ülkenin ulusal mevzuatında kişilik haklarının temel güvencesinin başında anayasası gelir. TC Anayasasında ilk, *“Genel Esaslar”* bölümünde *“Kanun Önünde Eşitlik”* başlıklı 10. Maddesinde *“Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz”* diyerek çocuk tanımı yapmaktan ziyade korunacak gruplar arasında yer aldığını ifade etmiştir.

TC Anayasası’nın Üçüncü Bölüm Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler kısmında *“Ailenin Korunması”* başlığının yanına *“Çocuk Hakları”* ifadesi eklenmiştir. 41. Maddesi de ; *“Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”* hükümlerini içermektedir. Sosyal Güvenlik Hakkı kapsamında 61. Maddesinde *“Devletin korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için*

⁸Serozan, 2005, s.3.

⁹Erginliğin kazanılması yolları: 4721 Sayılı TMK 22.11.2001 tarihinde kabul edilmiştir. **MADDE 11.-** Erginlik onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar.Evlenme kişiyi ergin kılar.**MADDE 12.-** Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.

her türlü tedbiri alır” ifadesi ile de çocukların devlet güvencesinde hayatlarını idame ettireceklerine yer verilmiştir.

Ulusal mevzuat kapsamında kişinin hak ve yükümlülüklerine en geniş şekilde yer veren Türk Medeni Kanunu, çocuk tanımına açıkça yer vermemiştir. Çocuk, hukuk düzeninin tanıdığı alan içerisinde haklara ve borçlara ehil olmada diğer herkes gibi eşittir. (TMK md.8) Hak ehliyetini kazanan çocuk ayırt etme gücünün varlığı halinde fiil ehliyetini de kazanacaktır. (TMK md.10) Çocuk, hak ve fiillerinden vazgeçemez ve kimse de hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz.(TMK md.23) Çocuğun toplumun her alanında yer alması, hukuki olay ve hukuki fiillere konu olmasından dolayı kanunlarda ve diğer hukuki düzenlemelerde çocuğa, çocuğun hak ve yükümlülüklerine yer verilmiştir.

“Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar.” düzenlemesiyle bahsi edilen geçiş dönemine yer vermiştir. (TMK md.11) Geçiş döneminin başlangıcını, 28. Maddesinde *“Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.”* diye belirtilmiştir. Ancak ne zaman çocukluğun biteceğine yer verilmiş değildir.

Çocuk tanımı net yapılamamakla birlikte farklı hukuki zeminlerde farklı düşünülecek anlamlara da gelebilmektedir. Medeni hukukta çocuğu ana ve babaya soy bağıyla bağlı olan, ana babanın soyundan gelen kişi olarak tarif edilebileceğini, ana babanın evladı olarak belirtilebileceğinin yanında medeni hukukta çocuk kavramını her durumda ergin olmayan küçük kavramıyla özdeşleştirmekten sakınmak gerekebilir¹⁰.

Çocuk özelinde yer alan Çocuk Mahkemeleri Kanununun¹¹ ardından düzenlenen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin

¹⁰Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona, Aile Hukuku, İstanbul, Nadir Kitap, 1993, s. 273.

¹¹ Çocuk Mahkemeleri Kanunu 2253 Sayılı, 7.11.1979 Tarihli Kanun; 5395 Sayılı 3.07.2005 Tarihli Çocuk Koruma Kanununun 48. Maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

usul ve esaslar yer almaktadır. 3/1 a-1 maddesine göre çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi ifade etmektedir. *“Korunma ihtiyacı olan çocuk”* ve *“suça sürüklenen çocuk”* diye de iki ayrı tanım yer almıştır. ÇKK 3/1 maddesinde korunma ihtiyacı olan çocuk, *“bedensel zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk”* olarak yer almıştır. ÇKK 3/2 maddesi de suça sürüklenen çocuk kavramına *“kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan veya güvenlik tedbirine karar verilen çocuk”* olarak yer vermiştir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 6. maddesinde çocuk için, henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak bahsetmektedir. Bu haliyle Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesindeki çocuk tabiri ile uyum sağlamıştır.

2.1.3. Uluslararası Mevzuatta Çocuk Kavramı

Çocuk kavramının farklı tanımlarla ilişkilendirilmesi ile görüldüğü gibi kendine has bir yeri ve önemi vardır. Tarihin farklı dönemlerinde toplumda yeniliğe ve değişikliğe açık olma vurgusuyla çocuğun kendi kimliğini bulması ve çocuk için hak arayışı ile çocuk kavramları olgunlaşmaya başlamıştır.

Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (1924), BM Çocuk Hakları Bildirgesi (1959), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalarda Yer Almaları Konusundaki İsteğe Bağlı Protokol (2000), Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Satılması, Çocuk Fuhşu ve Pornografisi Konusundaki İsteğe Bağlı Protokol (2000), Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (1990 Havana Kuralları), Çocuk Adaletinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (1985 Pekin /Beijing Kuralları) ,Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (1989 Riyad İlkeleri), Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (1996) çocuk alanında düzenlemelere yer vermiştir.

BM Çocuk Hakları Beyannamesi¹² önsözünde temel insan haklarını teyit ederek daha iyi hayat koşulları oluşturmayı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamende ilan edilen hak ve hürriyetlerden istifade edileceği, insanlığın sahip olduğu en iyi şeyleri çocuğa vermekle yükümlü olduğu ve toplumdaki her kesimin bu ilkelere uyması gerekliliğine yer verir. *“Her çocuk eğitim görmelidir. Eğitim, ilköğretim derecesinde ücretsiz ve zorunlu olmalıdır. Bu eğitim eşitlik kanunlarına dayanmalıdır. Her türlü koşulda ilk koruma ve yardım gören olmalıdır”* (md.7 vd.)¹³.

Uluslararası alanda çocuklar için temel hakları belirtip koruma altına alan ve genel görüşlere göre çocukların “MagnaCarta”sı olarak nitelendirilen en temel ve bugüne kadar hazırlanmış eksiksiz düzenleme Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ dir. Sözleşme çocuk haklarına uluslararası kanun gücünü kazandıran, çocuklar özelinde geleceği sahiplenilen ilk metin olma özelliği de taşımaktadır. Sözleşme üzerinde uzun süre çalışılmış, 20 Kasım 1989’da BM’nin 44. Genel Kurulu’nda oy birliği kabul edilerek, 1959 tarihli Çocuk Hakları Bildirgesinin 30.yılı, 1979 Dünya Çocuk Yılı’nın da 10. yılını göstermesi açısından da önem arz etmektedir.¹⁴ Dünya genelinde BM kapsamında en yaygın onaylanan insan hakları belgesi olma özelliğini de taşımaktadır¹⁵.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her kişi çocuk sayılır, diyerek yaşa ve reşit olup olmama konusuna atıfta bulunarak çocuk tanımına yer vermiştir.(Md.1)

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye ulusal yasalarımıza bakıldığında yaş noktasında bir farklılık yoktur. On sekiz yaşını doldurmamış kişi tanımı çocuk için genel kabul görmüştür. Fakat on sekiz yaşını doldurmamış olmasına rağmen erken yaşta reşit olan kişilerin çocuk sayılıp sayılmayacağı noktasında farklı görüşler mevcuttur. 5237

¹² Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Haklar Konseyi’nin İnsan Hakları Komisyonu tarafından beyanname taslağı hazırlanmış olup, 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda oybirliği ile kabul edilmiştir.

¹³ Çocuk Hakları Beyannamesi için; <http://www.cocukhaklariizleme.org/> (E.T:11.12.2017)

¹⁴ Müftüoğlu, Gülgün, ‘Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ , İstanbul, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 441, 1993, s.343.

¹⁵ UNICEF, Dünyada Çocuğun Durumu Raporu, 1997, s.9.

sayılı TCK da bu duruma değinilmemiş, 5395 sayılı ÇKK da bu halde olanlar da tanıma dahil edilmiş, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ de ise “*daha erken yaşta reşit olma durumu hariç*” diye o durumdaki çocuklar dahil edilmemiştir. Örneğin, on sekiz yaşından küçük olmasına karşın evlenme veyahut mahkeme kararı ile erginliğin kazanıldığı bir durumda, 5395 sayılı ÇKK kapsamında çocuk sayıldığı için Çocuk yetiştirme Yurduna yerleştirilebilecektir. Oysaki ÇHS kapsamında kişi çocuk mahiyetini yitirdiği için bu koruma kararı mümkün olmayacaktır. Çocuk tanımının yapılışının zorluğundan dolayı sözleşmeler ile kanunların birbirini tutması görüşünün örneği olan bu durum göstermektedir ki; farklı uygulamalara mahal verebileceğinden dolayı kabul edilen ve onaylanan Uluslararası sözleşmelerin iç hukuka uyarlama zorunluluğu vardır¹⁶.

Çocuk ulusal ve uluslararası mevzuatta genel kabul gören tanımı ile on sekiz yaşını tamamlamamış, savunmasız ve deneyimsiz oluşu nedeniyle maddi ve manevi haklarının taraf devletlerce korunması gereken bireylerdir.

2.2. Genel Olarak Çocuk Hakları Kavramı Ve Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi

2.2.1. Çocuk Hakları Kavramı

Toplumsal her kesimini etkileyen ahlaki ve hukuki kurallar ile ancak gelecek nesillere aktarım yapılabilir. Değişen toplumsal dinamikler de yeni düzenlemeler ile bertaraf edilecektir. Ancak sağlıklı bir toplum değişime ve gelişime açık olacaktır¹⁷.Toplum çocuklar için de kendine has bir alan oluşturma çabasıdadır. Günlük yaşantının düzen içinde idame ettirilmesi için başvurulacak hukuki süreçte çocuk kavramı, ilgili yasalarla ve uluslararası sözleşmelerle bir yere oturtulmaya çalışılmıştır. Çocuk hakları bu şekilde doğmuştur. Çocuğun eğitim, sağlık, çocuk bakımı ve gelişimi gibi alanlarda daha fazla kurumsallaşması ve imge haline gelmesi, sosyal ve etkin bir katılımcı olması, yetişkin yolunda ilerliyor olması, aileleri ve bu alanda çalışan herkesi yakından ilgilendiren bir konu olmasına zemin hazırlamıştır. Toplum çocuğu biçimlendirirken, çocuk da kendi iç oluşumu ile toplumu ve toplumun politik

¹⁶Topaloğlu, Mahir, Türk Hukukunda Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbirleri, 2010,İstanbul, Legal Yayınevi, s.43.

¹⁷ Yavuzer, Haluk, Çocuk ve Suç, İstanbul, Remzi, 1996, s.18

davranışlarını etkileyecektir. Çocuk kültürü adının da verildiği bu toplumsal oluşum çocukların kendilerinin kontrol ve güç sahibi oldukları alanları ve zamanları barındırmaktadır. Bu noktada çocuklar için ayrı ve özel alan ancak yaratılmış olacaktır¹⁸.

Bu doğrultuda toplum dinamiklerinden biri olan çocuk haklarını konu alan ve bu hakları uluslararası alanda hukuksal güvenceye kavuşturmayı amaçlayan çocuk hukuku yeni bir bilim dalıdır. Çocuk hukuku, çocuklarla ilgili hukuk kurallarından, kuralların uygulanabilirliği ve öğretisinden oluşmuş, tek bir yasaya bağlı kalmayıp, değişik hukuk alanlarından ayrı ayrı öğretiler sunan çocuklara özgü yeni bir hukuk dalıdır¹⁹. Sadece temel insan hakları, dünya devletleri arasında ortak bir kaygı hali oluşturarak ortak iyi için çalışmalara meydan vermiştir. İnsan hakları, kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin salt iç hukukta korunması amacını aşarak uluslararası alanda “yeni ve tek alan” sürecini hazırlayan bir olgudur²⁰.

Hukukun güçsüzlerin ve korunması gereken kişilerin haklarıyla ilgilenmeye başlamasıyla çocuk hukuku ayrıca çalışma konusu olmuştur. Devlet çocukların ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının yanı sıra onların medeni ve siyasi haklarının da koruyucusu olma görevini üstlenmiştir. Çocuğun özel haklar alanında da korunması gerektiği fikrini savunan görüşlere göre, çocukların gelişim döneminde olması ile görüşlerinin dinlenilmemesi, oy hakkının olmaması, siyasi süreçte kendisinin belirleyici bir etken olmaması, hukuki yola başvurmada bilgisizlikleri ve haklarını koruyan örgütlerin sınırlı olması gibi bazı sebeplerden dolayı çocuk kendini yeterince yetişkin dünyasında ifade edemez. Bu yüzden çocuk hukuku da öznel alan arayışındadır²¹.

¹⁸Şener, Tülin, Günümüzde Çocukluk Ve Çocuk Kültürü Üzerine Bir Derleme, (Ed: Figen Çok, Ceren Karadeniz) Prof. Dr. Bekir Onur’a Armağan, Ankara, Anı Yayıncılık, 2013, s.90

¹⁹Serozan, s.1.

²⁰ Yaşar, Nuri, İnsan Hakları Avrupa Sisteminde Ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı Ve Özgürlüğü, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2000, s.2.

²¹ Koman, Ezgi, Çocuklar İçin Saha İyi Bir Dünya Talebi, Çocuk Hakları, (Ed: Mücahit Öztürk) 1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali Ve İstismarı El kitabı, İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları, 2011, s.34.

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi çocukların tümünün aynı haklara sahip olduklarını ve fırsatlara erişmede taraf devletin yükümlülüklerinden bahsetmiştir. Sözleşme çocuk haklarını bir ayrıma tabi tutmaktadır. Hayatta kalma hakkı, gelişme hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı diye dört ana gruba ayrılmıştır. Hak gruplarının temelinde çocuğun yaşam hakkı ile onur ve şerefine uygun öznel bir alanı olduğu ve bu alanın korunması gerektiği yatmaktadır. Hayatta kalma hakkı; çocuğun hayatını idame ettirebilmesi ve temel ihtiyaçlarını giderilmesiyle ilgilidir. Gelişme hakkı, çocuğun eğitim gibi kendini gelecek hayatına hazırlayabilecek faaliyetlerine ulaşabilmesini ifade eder. Korunma hakkı, çocuğun tecrübesiz ve yeterince bilgiye ulaşamadığı için zayıflıklarından yararlanılmaması için üzerinde düşünülmesi gerektiğine işaret eder. Katılım Hakkı da; çocukların toplum içinde kendi öznel alanlarının oluşmaya başlamasıyla karar verme, kendini ifade etme, söz sahibi olma ve çevresinde gelişen olayları algılayabilmesi ile ilgilidir. Bu hak sınıflandırmaları sözleşme bütününde “*çocuğun yüksek yararı*”perspektifinde özel olarak değerlendirilmeye tabi tutulmuştur²². Hak sınıflandırmaları hiyerarşik bir ayırım değildir. Eşit derecede değer ifade eden haklar birbirini tamamlayan bütüncül bir yaklaşım ile atfedilir. “*Holistic Approach*” diye tabir edilen bütüncül yaklaşıma sözleşmenin uygulanma aşamasında dikkat edilir²³.

Çocuk hakları uygulamada da genel başlık olarak dörde ayrılmıştır. Refah hakları, koruyucu haklar, yetişkin hakları ve ana-babaya karşı haklardır. Refah hakları, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Beyannamesi’nde yer aldığı gibi, bütün çocukların beslenme, tıbbi hizmet, barınma ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Çocuk refah haklarının kazanılması ile yetişkinler karşısında herhangi bir kazanım elde etmez. Bu haklar çocuklar gibi yetişkinlerinde sahip olması gereken haklardandır. Bu hakların karşılanması da eşit koşullarda değerlendirilerek toplumda verilecek doğru siyasi kararlar ile yapılır. Korumacı haklar, çocukları ihmal ve istismardan kötü muameleden ve gelebilecek her türlü tehlikeden korumak ile ilgilidir. Bu haklarda refah haklarında olduğu gibi çocuğa yetiştikten ayrı bir koruma sağlamıyor. Bazı görüşlere göre bu haklar çocuğu çıkarları üzerinde kısıtlayabiliyor. Yetişkinlerin

²²Dağ, Hüseyin vd. Çocuk Haklarına Güncel Yaklaşım, Çukurova Medical Journal, 2015, 40(1), s.3.

²³Tanrıbilir, s.70.

çocuklar üzerindeki hakimiyeti ve karar alma yetkisini artırıyor. Korumacı hakların çocuğun özerkliği kısıtlaması ile sonuç çocuk haklarının vermek istediği özel alanın sağlanamaması olmaktadır. Yetişkin Hakları, yetişkinler ile aynı haklara sahip olunuşu ifade etmektedir. Son hak grubu da, çocukların ana babalarına karşı haklarıdır. Bu hakların amacı da koruma temelli değil, çocukların özerk alanını genişletmektir²⁴.

Çocuk haklarının gelişiminin zor bir süreç geçirmesi ile çocuk hakları savunucuları da süregelen düzende hak arayışlarını devam ettirmektedirler. Korumacı akımlar, masum, ilgi ve korumaya muhtaç olarak kabul ettikleri çocuğun kendisi ve aidiyet bağı olan toplum için eğitim alması gerektiğini savunurken, özgürlükçü taraf ise çocukluğun biyolojik ve psikolojik temellerini araştırarak otoritenin kullanım biçimlerine dikkat çekmektedir. Görüşlerin temeline bakıldığında da yetişkinlerin çocuklar üzerindeki önemi ve bakış açıları yatmaktadır²⁵.

Çocuk haklarını felsefi bakış açısı ile inceleyen düşünürlere göre, çocuk hakları çocuğun iradesine ve menfaatine göre ikiye ayrılmaktadır. İrade görüşü, belli bir olgunluğa sahip olmakla birlikte kişinin kendisini ve iradesini bir diğer kişiye razı ettiği görüştür. Menfaat görüşü ise, diğer insanların kişinin hakkına saygı göstermesi bağlamında değer taşımaktadır. Şöyle ki, çocukların korunan menfaatlerinin toplumun tümünce tanınmalı ve bu korunan durum yasalaşmalıdır. Ancak bu iki görüşte temelinde haklar arasında kesin ayrım yapılamayacağı ve bilgi eksikliğinin doğabileceği noktasında eleştirilmektedir²⁶.

2.2.2. Çocuk Hakları Tarihsel Gelişimi

Çocuk haklarının tarihi gelişimi, 20. Yüzyıl ile birlikte sınıf yapısı, üretimin çeşitlenmesi ve toplumsal değişimle izlenebilmektedir. Bu ilk dönemlerde çocuklar anne ve babalarının “mülk” ü olarak görülmüştür. Anne ve baba haklarının çocuk

²⁴ Franklin, s.30.

²⁵ Yazgan, A, Tuncel, Değişmeyen Bir Ahlak: Öbürünü Kabulleniş ya da Çocuk Hakları, Çocuk Hakları, Çivi Yazıları Yayınevi,1998, s.85

²⁶Fortin, Jane, Children’sRightsAndTheDevelpingLaw, Cambridge 2005, s.12-15, Akt: Tanrıbilir, s.41.

üzerinde sınırsız olduğu, büyük ailelerin varlığı ile son sözün büyüklerde olduğu, çocuğun serbestçe devredilip bırakılabilen dönemler yaşanmıştır²⁷.

Tarihi süreç içinde çocuğun sırf kız doğduğu için öldürülebilir bir nesne olmaktan, kişilik sahibi bir sınıfta yer alması izlenmektedir. Emancipatio diye adlandırılan kısıtlılıktan sıyrılma dönemi ile çocuk da toplumun diğer fertleri gibi sosyal ve ekonomik temelli değişimin bir parçası olmuş ve zamanın olaylarına göre kendi hukukunu biçimlenmiştir. Anaerkil aile yapısı ile ataerkil yapı arası geçişler, büyük çiftlik ailesinden çekirdek aileye geçiş, savaşlar, sanayileşmenin ağır koşulları ve çocuk işçiliği, bilimin gelişimi ile çocuğun yapay yoldan kazanımı ve çocuğu korumaya dayalı sosyal devlet düzenlemeleri ile çocuğun yeri toplumlarda zamanla değişime uğramıştır. Çocuk haklarının tarihi böylelikle çocuğun kişilik hakkından yoksun tasarruf edilebilecek bir nesne olmasından, kendi başına “*sui iuris*” olarak nitelendirilen kendine has ve eşit haklara sahip bir özneye evrilmesinin sürecidir²⁸.

Temel haklar dahilinde çocuk haklarının gelişimi serbest ekonominin kendini göstermesiyle de ilgilidir. Ekonominin devlet tekelinde olduğu sistemlerde hak ve özgürlüklere kısıtlamalar getirilebilmektedir. Piyasa ekonomilerinde de, üretim ve tüketime dayalı ilişkiler yerini almıştır. Sanayileşme ile büyük aile yapıları dağılarak küçük aile yapılarına geçildiği görülmüştür. Çocuğun ilk tarım dönemlerinde aileye yardım etmesinin yerini sanayileşen toplumlarda okula devam eden çocuk veya sanayide ağır koşullarda çalışan çocuk işçi almıştır. Ucuz çocuk işçiliği, çalışma saatlerinin fazlalığı ve uygun olmayan çalışma yerleri, gelir dağılımında aksaklıklar toplumda çocuk hakları bağlamında yeterince eksik kalındığı göstermektedir²⁹.

Bu durumda sosyal, ekonomik ve siyasi rejimlere bağlı toplumsal dinamiklerin değişimi ile çocuk daha fazla ilgi görmektedir. Çocuğun yaşı, hakka ehil olup olmaması, hukuki alemde sonuç yaratan fiili durum içindeki yerine göre çocuklar bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Değişik çevrelerde yetişen mülteci çocuklar, vatansız

²⁷Erdoğan, Oktay, Çocuk Hakları, İstanbul, Acar Basım, 2011, s.163.

²⁸Serozan, s.10-20.

²⁹ Erdoğan, s.138.

çocuklar, kız çocukları, terk edilmiş çocuklar, suça sürüklenen çocuklar diye ayrılması çocuk haklarına ayrıntılı inceleme olanağı sağlayabilmektedir. Çocuğun sokakta veya evde ailesinin yanında, okulda hastanede, rehabilitasyon veya özel eğitim kurumlarında, konumlandırıldığı yere göre çeşitlenmeye gidilmiştir. Bu çeşitlenmeye gidiş çocuğun kendi yapısından hareketli ve değişken bir döneme işaret ettiği için uygun bulunmuştur. Hakkın sınıflandırılması çocuğun içinde bulunduğu durum ve koşulları değerlendirme imkanı sunar ve bu doğrultuda çocuk haklarının günlük hayattaki sorunlarına bir bakış açısı kazandırarak, çocuk haklarının ve ihlallerinin karşılıklı izlenilmesini kolaylaştırır. Bu yöntem seçilip kimi görüşlere göre çocuğun haklarının tasnifi yapılırken temel insan hakları odaklı bütüncül yaklaşımdan da vazgeçilmemelidir³⁰.

Çocuğun toplumun her alanında kendini göstermesi, sanayileşmeyle birlikte çocuğun ihmali ve istismarının artması ile çocuklar için özel bir şeyler yapılması gerektiğinin farkına varılmıştır. Çocuk kölelerin, çocuk işçilerin ve evlilik dışı çocukların yaygınlaşması, onların toplumda dışlanmaları, ceza yargılamasındaki aksaklıklar çocuk haklarının gereğini ortaya koymuştur. 1779 senelerinde Zürih Kantonunda çocuk hakları ile ilgili yayınlanan bir ferman bulunmaktadır³¹. Çocukların korunması için uluslararası alanda bir örgüt fikri ilk kez 1894'de Jules De Jurne tarafından düşünülmüştür. Avrupa ülkelerinde de bazı girişimler olmuştur. Ne var ki, sonrasında dünya savaşları yaşanmış, büyük yıkım ve insanlık dramının ardından tekrar barış düzeni sağlanmak istenmiştir. 1919 Versailles Anlaşmasıyla barış düzenini yeniden tesis etmek amacıyla Milletler Cemiyeti kurulmuştur. 1923 yılında Milletlerarası Çocuklara Yardım Birliği tarafından "*Çocuk Hakları Beyannamesi*" yayınlanmış, 26 Eylül 1924'de Milletler Cemiyeti tarafından Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi hazırlanmıştır. Cenevre Bildirgesi hak kelimesini taşıyan ilk belge olmakla birlikte; "*umum milletlerin erkek ve kadınları, insanlığın haiz olduğu en mutena şeyi çocuğa vermeğe mecbur bulunduğunu rızkı, milli ve dini her türlü telkinler haricinde bir vazife olmak üzere kabul ettiklerini Cenevre Beyannamesi ismi*

³⁰Erdoğan, s.155.

³¹ Talas, Cahit, Toplumsal Politika, Ankara, İmge Yayınevi, 1990, s.203.

verilen bu Çocuk Hakları Beyannamesi ile tasdik ederler.” önsözüyle başlar.³² Bu bildiri aslında savaş sırasında çocukların en ağır şekilde sonuçlarına maruz kaldığı gerçeğinden hareketle, EglantyneJebb’ in Çocuk Esirgeme Vakfı’nı Uluslararası Çocuk Esirgeme Birlik’ ine çevirmesi ve Çocuk Koruma Hareketi’ne destek vermesiyle oluşmuştur. Bu Çocuk Koruma Hareketi’nin diğer hareketlerden farkını yasal zemin arayışı olduğunu savunmuşlardır³³. Bu metin çocuk haklarını korumada yeterli olamamış, en önemli insan hakkı bağlamında yaşam hakkını koruyamamıştır. İkinci Dünya Savaşı ile de Hiroşima ve Nagazaki’de ölümler devam etmiş, Hiroşima’ya atılan bombaya “Küçük Çocuk”(Little Boy) denilmiştir. Savaş ile birlikte Milletler Cemiyeti barış ortamı sağlayamayarak dağılmış, Çocuk Hakları Bildirgesi de korunmasız kalmıştır.

Birleşmiş Milletler’in 1945’ de kurulması ile insan hakları üzerinde çalışılmaya başlanmıştır. 10 Aralık 1948’de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından hazırlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kabul edilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini takip eden 4 Kasım 1950 tarihli Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) dünyada insan hakları konusunda temel iki metin olmuştur. Birleşmiş Milletler devletlerin taahhüt ettikleri insan hakları alanında pek çok sözleşme hazırlanmasını sağlamıştır. 23 Mart 1976 Tarihli Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nde çocuklar için de 23-24. maddeleri ile Her Türlü Ayrımcılığa Karşı Korunma gibi haklarına yer verilmiş olsa da sözleşme çocuklar için ayrıntılı düzenleme öngörmediği için yetersiz kalmıştır. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ile de çocuklara özel koruma ve yardım tedbirlerine başvurulmasına, sağlık ve eğitim alanında da devletin sorumluluk sahibi olacağına değinmiştir.

³²Bu belgenin altında Gazi Mustafa Kemal’in de imzası bulunmakla birlikte Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünde bulunmaktadır. Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasından sonra bu bakanlığa devredilen kurumun görevlerini Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü yerine getirmektedir.

³³Atılğan, Aydın, Atılğan, Ü. Eylem, Çocuk Hakları Paradigması Ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hakim Olan İlkeler Açısından Türkiye’deki Düzenleme Ve Uygulamaların Değerlendirilmesi, İnsan Hakları Ortak Platformu, Ankara, 2009, s.8.

19 Ekim 1959'da Çocuk Hakları Bildirisi'nin taslağı hazırlanmış ve 20 Kasım 1959'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. 20 Kasım 1989'da da çocuk hakları daha kapsamlı ele alınarak Çocuk Haklarına Dair Sözleşme hazırlanmıştır. Türkiye' de 14 Eylül 1990' da imzalanmış, 27 Ocak 1995'te yayınlanmıştır. Sözleşme hazırlanırken de çocuk tanımının yapılmasındaki zorluk tekrar gündeme gelmiştir. Çocukluğun başlangıç anının devletler tarafından farklı tanımlanması çocuk tanımına başlangıçta mı maddeler içeriğinde mi yer verilmesi gerektiğine karar verilememesi sonucunu doğurmuştur. Önsözün hükümler gibi bağlayıcı olmaması, şuan mevcut *"daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan"* çocuk tanımında yoruma açık bir ifadeye başvurulmuş olunması eleştirilen noktalardandır³⁴. Bu sözleşme pek çok devlet tarafından kabul edilip imzalanması ile çocuk hakları alanında hala mevcut temel metin olma özelliğine sahiptir. Sözleşme kabul tarihi *"Dünya Çocuk Hakları Günü"* olarak kabul edilmekte, sözleşme de *"Dünya Çocuklarının İnsan Hakları Yasası"* olarak görülmektedir³⁵. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi uluslar üstü bir yargı merciine sahip değildir. Sözleşme imzalanmasının ardından kendiliğinden self executing - bağımsız bir yürürlük durumuna da sahip değildir. Bu doğrultuda ulusal anayasaların ve diğer düzenlemelere göre yorum yöntemine sahip olacaktır³⁶.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme; çocuğun hiçbir ayrıma tabi tutulmaksızın kendisinden beklenen sorumlulukları yerine getirebilmesi için Çocuğun Korunması Ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Beyannamesi, Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları ve Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Beyannamenin Hükümlerini de kabul ederek çocuklar için daha korunaklı bir hayat öngörmektedir.

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile yapılmak istenen farklılıkları bertaraf edip farkındalık oluşturma çabası altındadır. Şöyle ki, bu sözleşme sonrası hazırlanan

³⁴Tanrıbilir, B. Feriha, Çocuk Haklarının Uluslararası Korunması Ve Koruma Mekanizmaları, Ankara, Yetkin, 2011, s.51.

³⁵ Erdoğan, s.165-166.

³⁶ Balo, 2005, s.90.

diğer sözleşmeler bu sözleşmeye atıfta bulunup farkındalığı ortaya koymakta, milletlerarası özel hukuk sözleşmelerinin genel çerçevesini sunmakla birlikte farklılıkları ortak bir sözleşme ile bertaraf etme umudunda ve sözleşmeyi kabul eden devletlerin izlemesi onayı ile de etkin mekanizma da kurulmuş olmaktadır³⁷.

Çocuk hakları üzerine verilen görüşlerin çeşitlenmesi ile çocuk hakları alanında aktif bir hareketlilik devam etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde Supreme Court' da 15 yaşında bir çocuğun mahkemece verilen kararında Bill Of Rights' da yer alan hakların çocuklar içinde geçerli olması gerektiğine değinmiştir. Çocuk liberalleri adıyla yeni bir çocuk özgürlük hareketi doğmuş, çocuklarında yetişkinlerin haklarından yararlanması gerektiğini savunmuşlardır. Bu görüşlere eleştirilerde mevcuttur. Sorun şudur ki, her çocuk aynı fiziksel ve zihinsel olgunluğu tamamlamış değildir, tecrübesiz ve bilgisiz olması halinde mevcut kullanacağı hakkı ona yetişkin dünyasında büyük bir sorumluluğu da yükleyebilmektedir³⁸.

BM gibi bir diğer uluslararası alanda çocuk üzerine çalışan, Lahey Devletler Özel Hukuku Konferansları ile Lahey Sözleşmesidir. Lahey sözleşmelerinde çocukların medeni haklarına yönelik nafaka, velayet ve evlat edinme başlıklarında düzenlemeler bulunmaktadır. Uluslararası alanda pek çok düzenleme yapılmış ve ulusal mevzuatlarla örtüştürölmek istense de, bu belgeler tavsiye niteliğinde kalmakta zorlayıcı olmamaktadır. Denetim kurumları mevcut değildir.

Çocuk hakların gelişimi ve uygulamada ki aksaklıkların giderilmesi ancak, bütün kurumların birlikte mücadele etmesi ile olacaktır. Çocuklarla ilgili çocuğun bulunduğu her ortamda okul, hastane, özel eğitim kurumları, mahkemeler ceza evleri gibi her kurum ile birlikte çalışılmalı, hak arayışında çocukların talepleri kanunlarla uyum içinde karşılanmalı ve toplumsal değışiklikler ve talepler doğrultusunda da kanunlarda değışmelidir. Önceki dönemlerde yer alan siyahi ve

³⁷Tanrıbilir, 2011, s.21-61.

³⁸Tanrıbilir, s.43.

kadın hareketleri gibi çocuklarda da haklar ve neticesinde yükümlölükler isteyerek ve talep ederek kazanılmalıdır³⁹.

2.3. Suça Sürüklenen Çocuk Kavramı

2.3.1. Suça Sürüklenen Çocuk Kavramı ve Masumiyet Karinesi

Çocuğun korunmasız ve deneyimsiz oluşu ve suç fiilini de kavrayamaması, sonuçlarının ciddiyetinin farkında olmaması ile çocuk suçun unsuru haline gelebilmektedir. Yaşa bağılı indirimli ceza uygulanması ya da temyiz kudretine sahip olmaması durumunda çocuğun küçük sıfatı ile yargılanması ile hiçbir cezaya hükmedilmemesi de bazı kişiler tarafından onu suç işlemeye yönlendirmektedir.

Çocukların suça sürüklenmesinin önlenmesinin başında suç işleme nedenlerinin belirlenmesidir. Çocukların suça sürüklenmesinin nedenleri arasında çocuğun kişilik ve genetik etkilerinin yattığı gösterilse de, ailenin maddi durumunun iyi olmaması ve çevrenin varlığı da yadsınamaz derecede önemlidir. Bu noktada çocuğun çevresi çocuğun korunması adına büyük önem taşımaktadır.⁴⁰ Çocuklarda dikkat eksikliği, hiperaktivitesendromu ve majör depresif bozukluk gibi psikolojik rahatsızlıklar görülmektedir. Çocukların bağımlılık oluşturan madde kullanımı da çocuğu suça teşvik etmektedir. TUİK' in bağımlılık oluşturan madde kullanımı verilerinde çocukların %69,2'sinin sigara, %7,4'ünün sigara ve esrar, %5,9'unun esrar, %5,4'ünün de sigara ve alkol kullandığını belirtmiştir.⁴¹

ÇKK 3/1 a-2 maddesinde, *“Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk”* diye suça sürüklenen çocuktan bahsetmiştir. BM Beijing/Pekin Kurallarında 2-2 /c maddesinde *“Çocuk suçlu, suç işlediği iddia edilen ya da suç işlediği ortaya çıkan bir çocuk veya genç bir insandır”* diye yer verilmiştir.

³⁹ Franklin, s.35.

⁴⁰ Bülbül, Selda/Doğan, Sevgi, Suça Sürüklenen Çocukların Durumu Ve Çözüm Önerileri, Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Dergisi, S:59, 2016, s.31

⁴¹Rothman EF, McNaughtonReyes L, Johnson RM, LaValley M. Doesthealcoholmakethem do it? Datingviolenceperpetrationanddrinkingamongyouth. EpidemiolRev 2012; 34: 103-119 Akt: Bülbül/Doğan, s.33

Hukukun çocuk saydığı kişiyi, sosyal bilimlerin bazıları “ergen” veya “genç” diye atfedebilmektedir. Ergenliğin başlangıcı çevresel koşullara ve toplumsal koşullara göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle ABD gibi bazı ülkelerde, “Çocuk Suçluluğu” değil, “Genç Suçluluğu” (juvenile delinquency) tanımlarına yer verilebilmektedir⁴².

Medyada çıkan haberlerde “suçlu çocuk, taş atan çocuk, suç işlemiş çocuk, çocuk çeteleri, sokak çocuğu” vb. ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelerin yerini “suça itilen ya da sürüklenen çocuk, kanunla ihtilafı olan çocuk, ceza yasasını ihlal ettiği iddia edilen çocuk” tabirleri almalıdır. Bazı görüşlere göre suça itilen çocukları, o suçun bir nevi mağduru olarak görmek masumiyet ilkesinin sonucu sayılabilir⁴³.

Yetişkinlere ve suça sürüklenen çocuklara, suçu işlediğine kesin gözüyle bakılan bir tutumla yaklaşılması masumiyet karinesinin ihlalinin teşkil edecektir. Masumiyet ilkesi, adil yargılanma hakkı ile de doğrudan bağlantılı, karine niteliği taşımakla birlikte suça sürüklenen çocuğun mahkumiyeti kesinleşinceye kadar o süreçte suçlu itham edilmemesidir. Bir hak teşkil etmesinin yanında, “bir kimse masum olduğunu ispat etmedikçe suçludur” gibi tersinin varlığı halinde ceza yargılamasında büyük girdap oluşturabilecektir⁴⁴. Çocuk da suçun ve öngördüğü cezanın ağırlığının etkisiyle karşılaştığı bu zor durumun üstesinden gelemeyebilecektir. Suçu işleyen çocuk için toplum duyarlı olmayabilir ve bu durum çocuk için daha büyük yanlışlar yapmasına zemin hazırlayabilir. Bu noktada çocuklar için özel önlemler alınmalı, kurum faaliyetleri geliştirilmeli, sadece devletin ilgili kademelerinden bir beklentiye girmek yerine her alanda örgütlü gönüllü yapılar oluşturulmalıdır. İnfaz sürecinde rehberlik ve izleme faaliyetleri eğitim çerçevesinde devam ettirilmelidir⁴⁵.

ÇHS de, suç işlediği iddiası ile yargılanması beklenen çocuk için, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyularak çocuğun topluma kazandırılması ve çocuğun

⁴² Attar, Handan, Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 2010, s.3.

⁴³ Avcı, Artun, Çocuk Haklarının Medya Boyutu, (Ed: Mustafa R. Şirin) Çocuk Hakları Ve Medya, İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları 13, 2011, s.100.

⁴⁴ Kibar, Recep, Türk Hukukunda Sanık Hakları, Ankara, Yetkin Yayınları, 1997, s.16.

⁴⁵ Erdoğan, Oktay, Çocuk Hakları, İstanbul, Acar Basım, 2011, s.96.

kendi değerinin kabulü ile suçu sabit olana kadar masum sayılması gerektiğine güvence vermiştir. (md.40)

Pekin Kurallarında da çocuğun damgalanmasının önüne geçilmesi adına çocuğun kişisel bilgilerinin paylaşılmamasına dikkat edilmelidir (md.8). Bilgilerin paylaşılmaması hususunaTürk Basın Kanunu da on sekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının, kimliklerini açıklama ve tanınmalarına yol açılma halinde cezai yaptırım uygulanacağına yer vermiştir (md.21).

Yargılama aşamasında duruşmaların kapalı yapılması, masumiyet karinesi çerçevesinde suça sürüklenmiş çocuklar için toplumun baskısına maruz kalmamaları ve kendilerini daha rahat hissedebilmeleri açısından diğer önemli noktadır. Sanıklar ile hükümlülerin ayrı tutulması gereği de masumiyet ilkesinin gereęidir⁴⁶.Suça sürüklenen çocuklar aynı zamanda ihmal ve istismara uğramış riskli gruba giren çocuklardan da olabilir. Sokak çocukları, cinsel istismar mağduru çocuklar, mülteci çocuklar, göçmen vatansız çocuklar, çocuk işçiler bu dezavantajlı gruptan bazılarıdır. Çocuğun ayrıca suça alet edilip suçta kullanılması da istismar niteliğinde olup, istismarda bulunanların ceza sorumluluğu da TCK 37-38 maddeleri kapsamında deęerlendirilir⁴⁷.Bu madde kapsamında çocukların suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişi fail gibi cezalandırılır. Kusur yeteneği olmayan kişinin araç olarak kullanılması halinde fail olarak sorumlu tutulan kişinin cezası artırılır.

Suça sürüklenen çocuk tanımı yapılırken yaş ayrımı kıstasına yer verilmemiştir. Oysaki TCK 31. Maddesi ile 12 yaş altı çocuklar için kovuşturma ve soruşturma yapılamayacaktır. Bu doğrultuda 12 yaş altı çocukların suça sürüklenen çocuk kapsamında değerlendirilemeyeceğini, ÇKK 11. Maddede uygulama alanı bulamayacağını savunan görüşler mevcuttur. Suçluluğu sabit olmayan çocuklar için “suça sürüklenen çocuk” sıfatı ile tanımlanmasını doğru bulmayan,“*şüpheli çocuk*” ve “*sanık çocuk*” tanımlamalarının yapılmasını daha doğru bulan görüşler mevcuttur.

⁴⁶ Uyar, Lema, Birleşmiş Milletler’ de İnsan Hakları Yorumları İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981-2006,İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s.17

⁴⁷ Erdoğan, s.396.

ÇKK da yer alan çocuk tanımlamalarına bakıldığında suça sürüklenen çocuk ile korunma ihtiyacı olan çocuğun kesin olarak ayrıldığı görülmektedir. Oysaki suça sürüklenen çocuk özellikle infaz yasalarının yetişkinlerden ayrı tutulmadığı, hapis cezasına ve adli para cezasına hükmedilenlerin dahi güvenlik tedbiri uygulanacaklar içinde yer almadığı bir hukuk içinde en az diğerleri kadar korunma ihtiyacı olan çocuktur⁴⁸.

Çocuk kendini anlatamadığı ve ne istediğini bilmediğinden ötürü şiddet eylemleri ile gündeme gelmektedir. Genel istatistiklere bakıldığında Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere gibi ülkelerde şiddet yolunu tercih edip kamu düzenini bozma ve cinsel özgürlüğe karşı işlenen suçların üçte ikisini 25 yaş altı genç ve çocuklar oluşturmaktadır. Suç türünde de yaş kıstası belirgin bir fark yaratmıştır. Fransa'da yapılan bir araştırmada 21 yaşındakilerin mala karşı suçlarla ırza tecavüz suçlarını, 21 yaş altındakilerin basit hırsızlık suçunu, Almanya' da 14-18 yaş arasındakilerin basit hırsızlık ve tehdit suçunu, 18-21 yaş arasındakilerin bu suçların ağır şeklini, grup halinde ve şiddetle birlikte işlediği görülmüştür⁴⁹.

Yaş küçüklüğü ve temyiz kudretinin yeterince gelişmemiş olması ve çocukların cezalandırılması bugünün kanunlarında sınıflandırılıyor olsa da, tarihsel dönemlere bakıldığında Hint, Çin, Mısır, Sümer, Asur, Babil ve İbrani milletlerinde cezanın yaşa göre verildiğinden bahsedilmemektedir. Her suç işlemiş olan kişinin aynı cezaya çarptırıldığı görülmektedir. Hammurabi ve Budizm in kendi içinde hukuk düzenlemelerinde de yaş küçüklüğü ve buna dayalı ceza anlayışına rastlanmamaktadır.1833 senesinde İngiltere'de 9 yaşındaki bir çocuğun hırsızlık fiilinden idama mahkum edildiğine rastlanmaktadır. Zamanla suç işleyen çocukların yaşları arasında sınıflandırmalar görülmüş olsa da, cezai sorumluluğunun yükletebileceği standart bir yaş belirlemek zor olacaktır⁵⁰.

⁴⁸ Topaloğlu, s.45-46.

⁴⁹ Yavuzer, 1996, s.46.

⁵⁰ Balo, 2005, s.22.

2.3.2. Suça Sürüklenen Çocuğun Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Yeri

Hak ile haksızlığı, hukuka aykırı durumu, suçu ve sonucunda hükmedilecek olan cezayı kusur yeteneğine sahip kişi ayırt edebilir. Yaşı küçük kimselerin, yetişkin bir insan gibi davranması beklenmez. Küçüğün temyiz kudreti ya kazanılmamış ya da yeterince gelişmemiştir. Çocuğun yaşının küçük olması sebebiyle iyiyi kötünden ayırabilme kabiliyeti gelişmediği ya da yeterince gelişmediği bilimsel verilerle de sunulabilmektedir⁵¹.

Ceza sorumluluğunun işleyebilmesi adına failde kusur bulunmalıdır. Kusursuz ceza olmaz ilkesi, Anayasanın Mad.38 gereğince ceza hukukunun temel ilkelerinde yer alır. Kusuru etkileyen kaldıran veya azaltan hallerden yaş küçüklüğü de çocuklar üzerinden incelenmesi gerekmektedir. Çocuğun fiziki gelişimi ile toplumdaki değer yargılarını çözme algısı da birbiri ile ilgilidir. Bu sebeple kusur yeteneği ile yaş birbiri ile etki alanına sahiptir.⁵²

Çocukların yaş küçüklüğüne bağlı kusur yeteneği TCK 31.maddesi ile düzenlenmiştir. Çocuklar yaşlarına göre üç gruba ayrılmıştır. Yaşın kusur yeteneği ile olan etkisi on sekiz yaşın tamamlanmasına kadar olan süreç ile izlenmektedir. On sekiz yaş sonrası yaşın kusur yeteneği üzerinde bir önemi kalmamaktadır.⁵³

İlk grupta bulunan on iki yaşın altında olan çocukların ceza sorumluluğu bulunmamaktadır. Kusur yeteneğinin varlığı da bu durumda aranmayacaktır. Bu çocukların ceza sorumluluğun olmaması kanuni çerçevede kural niteliğindedir. Bu çocuklara kovuşturma yapılamayacaktır. Soruşturma ise çocuk bürosunda görevlendirilen görevli Cumhuriyet Savcısı tarafından bizzat yapılır ve gerekli durumlarda bu çocuklar için çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilir. Savcının çocuklar hakkında tedbir kararı verilmesini istemesine engel değildir.⁵⁴

⁵¹ Balo, 2005, s.9.

⁵² Artuk, M. Emin/Gökçen Ahmet/Yenidünya A. Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7.Bası, Ankara, 2013, s.492vd.

⁵³ Koca Mahmut/Üzülmüş İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 10. Baskı, Seçkin, 2017, S.315.

⁵⁴ Hakeri, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 15. Baskı, 2013, s.325

Çocuğun deneyimsizliği ile bir hataya düşüp suçu işlemiş olması onu çocukluk sıfatından çıkarmaz. Çocuğun suçu neden işlediği başka bir tartışma konusu olmakla birlikte, çocuk sıfatına haiz olmasından dolayı koruma mekanizmaları işletilmelidir. Çocuğun eğitimi, çocuğa verilecek hürriyeti bağlayıcı ceza veya adli para cezaları dışında daha koruyucu ve sağlıklı olacaktır. Yoksa “*ıslah etmeyen ceza intikam olur, ilkel kısas adaletinin, göze göz, dişe diş hesaplamasının yansıması olur*” kanısıyla çocuk geleceği için adil olmaz⁵⁵.

Çocuğun suçta kullanılması ve suça sürüklenen çocuk sıfatı ile ceza adalet sistemi içinde yer alması istenilen durum değildir. ÇHS 36. maddesine göre, “*Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.*” Çocuğunsanık veya hükümlü konumunda olmasından ötürü ayrıcalıklı bir infaz rejimi esas alınmalı, cezanın suça nazaran failin özel konumuna binaen özel caydırma usulü kendini göstermeli, “*sert bir demir yumruk rejimi yerine yumuşak bir kadife eldiven rejimi*” uygulanmalıdır.

Çocuk suçluluğunu yetişkin suçluluğundan ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Buna yol açan nedenlerden biri, çocuğun suç işlediği bu döneminin “*problemlili evre*” veya “*geçiş evresi*” olarak adlandırılmasıdır. Ergenlik dönemine rastlayan bu dönemde çocuk kendi iç arayışında ve ailesine karşı hiçbir sorumluluk altına girmemektedir. Yeterince tecrübe edinip olgunlaşma olmayınca da doğru karar alamamakta yasaklara karşı koyma tutumuna bürünmektedir. Bu nedenle geçici olan bu dönemde işlenen suçların farklı düşünülmesi gerekmekte, genel ceza hükümleri kapsamında yasanın gösterdiği suç ve suçun cezası da budur, işleyende suçludur diye tanımlamayı kullanmamızda zorlaşacaktır. Toplumdan onay bekleyen ve kendini ifade etmeye çalışan, deneyimsizliği ile birlikte sorumlulukları da artan çocuk toplumda artık daha çok görünen olmaktadır⁵⁶.

Aynı yaş grubunda ki çocukların bile yetişme şartları ile olgunluklarının birbiri ile farklılık arz etmesi, çocukları yetişkinlerle aynı değerlendirmeye tabi

⁵⁵Serozan, s.63.

⁵⁶Yavuzer, 1996. s. 33.

tutamayacağımızı göstermektedir. Çocuk yetişkin ile fiziki ve psikolojik olarak aynı gelişim düzeyinde değildir. Aynı eğitim sürecinden geçmiş tecrübe etmiş de değildir. Çocuk yaşı veya durumu itibarıyla ekonomik özgürlüğünü kazanmış, hak ve adalet kavramlarını yeterince idrak etmiş değildir. Bu doğrultuda çocuğa kimi farklı kazanımlar tanınmıştır. Suça sürüklenen çocuk, çocuk olması hasebiyle yetişkinden ayrı olarak zorunlu müdafii yardımından yararlanma, gizlilik, psikolojik destek yardımından yararlanma gibi ek haklardan yararlanacaktır. Çocuk hakları ihlallerinin adli mercilere yönlendirilmesi ile çocuğun mağdur olması sıfatı kadar sanık sıfatına sahip olması da adli merciler önünde korunmasını gerektirmektedir. Adli yardım sisteminde kamu düzeninin emredici kıldığı, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapıldığı yerin barosu tarafından zorunlu müdafilik kurumu devreye girecektir. (CMK md.156)⁵⁷ Çocuk yargılamalarında İsviçre, Zürih ve Bern de ayrı bir soruşturma birimiçocuk savcısı kurumu oluşturulmuş, Belçika, İtalya, Lüksemburg, Brezilya ve Yeni Zelanda da çocuk mahkemelerinde ayrı savcılık kurumu oluşturulmamış amasavcılarının uzmanlaşması yoluna gidilmiştir⁵⁸.

Çocuk yargılamasında, suça sürüklenen çocuk için atanması düşünülen müdafinin çocuğun yüksek yararını gözetmesi, yetişkine nazaran daha hassas davranarak çocuğa suçu, hükmedilecek ceza ve haklarını anlatmalı, korunma ihtiyacı olan ilgili kurumlara bildirmeli, koruyucu ve destekleyici tedbirlere başvurmada çocuğa yol gösterici olmalıdır. Sosyal inceleme raporlarına aile ulaşamazken, müdafii inceleyebilmektedir. Bu raporlara ulaşabilmenin yanında çocuğa atanan müdafinin ceza yargılamasında sadece savunma yapmakla yükümlü olduğu, çocuk için koruyucu ve destekleyici tedbirlere başvurmada yetkili olmadığı görülmektedir. Bu yetki için de ilgili servis çocuğun veya ailesinin isteği ve rızasını aramaktadır. Bu durum çocuğun yararı için hukuki bir süreklilik taşımamaktadır⁵⁹.

⁵⁷ Erdoğan, s.156-161.

⁵⁸ Balo, 2005, s.27.

⁵⁹ Erdoğan, Oktay, Çocuk Ceza Hukuku, Ankara, Bilge Yayınevi, 2012, s.89

Çocuk mahkemeleri düşüncesi ülkemizde ilk defa 1916 senesinde Necmettin Sadak tarafından Muallim Dergisinde yer almıştır⁶⁰. Çocuk Mahkemeleri kapsamında 1940 yıllarında ilk çalışmalar yapılmış, 1945 yılında da ilk kanun tasarısı hazırlanmıştır. İlk kanun 1979 yılında çıkmış, 1987 yılında da ilk çocuk mahkemesi Ankara’da kurulmuştur.⁶¹ 2005 yılında Çocuk Koruma Kanununun yürürlüğe girmesi ile suça sürüklenen çocukların yargılanması çocuk mahkemeleri ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde gerçekleşmektedir. Çocuk Koruma Kanunu ile çocuk hakimlerinin çocuk için gerekli tedbirlere başvurabileceğine yer verilmiştir. (ÇKK M.15) Çocuk hakimleri çocuk suçluluğunun nedenlerinin araştırılması sonrasında, onların genel ruh hallerini anlamlandırabilecek, çocuğun sorunlarını çözme ve bir daha suçun objesi olmaması düşüncesi ile önem kazanmıştır. Çocuk mahkemeleri salt suça sürüklenen çocuklarla değil, medeni hukukun her alanında da çocuğa karşı sorumlulukların yerine getirilmediği durumlarda görev almalı, çocuğun her durumunda koruyucu mahiyeti gereği tamamlayıcı rol oynamalıdır.⁶²

Avrupa konseyi “*çocuk dostu adalet*” spotu ile çalışmalarına devam etmektedir. Ağır bedeni cezalardan çocuk yargılamasına doğru çevrilen bu süreçte ülkemizde çocuk için hazırlanmış ceza ve infaz kanunu, suç kataloğu, çocuklara özgü güvenlik tedbiri veya farklı yaptırımlar yeterli değildir. Çocuk Koruma Kanununun 42. Maddesi, hüküm bulunmayan hallerde CMK hükümleri uygulanır diye belirtmiş, uluslararası adalet sistemine bu halin aykırı olduğu, çocukların yetişkinlerle aynı kanun kapsamında aynı şartlara tabi tutulduğu görülmekte, çocuğun yüksek menfaatine uygun davranılmamış olunmaktadır⁶³. Bu durumu “*yetişkin elbisesinden uyarlanmış*” dağınık bir mevzuat olarak niteleyen görüşlerde mevcuttur⁶⁴.

Çocuk için öngörülen yargılama aşamasında çocuk mahkemeleri sadece suçu tespit edip cezaya hükmeden birim değildir. Mahkemeler suça sürüklenen bu çocuklar için,

⁶⁰ Uluğtekin, Sevdâ, Çocuk Mahkemeleri Ve Sosyal İnceleme Raporları, Ankara, Türkiye Barolar Birliği, 1994, s.44.

⁶¹ Anay, Aydın, Çocuk Hukuku, Ankara, Turhan Kitapevi, 1999, s.29.

⁶² Dönmezer Sulhi/ Erman Sahir, Nazari Ve Tatbiki Ceza Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1981, s.881.

⁶³ Akyüz, Emine, Çocuk Hukuku, Ankara, Pegem Akademi, 2012, s.548.

⁶⁴ Atılğan/ Atılğan, 2009, s.5.

hukuka aykırı fiilinin anlamını kavraması açısından; tıp, psikiyatri, psikoloji, sosyoloji gibi çok yönlü fen ve sosyal bilimlerin dikkat buyurdukları yerleri önemseyerek, çocuğun neden aykırı davranışta bulunduğunu ve eğitim, terbiye ve ıslah yolu ile bunun aşılması için gereken önlemleri almaya çalışan kurum niteliğinde olmalıdır. Çocuk mahkemelerinin kurulması ile çocukların ceza yargılamaları daha önemi ve görünür hale gelmiştir. Çocukların diğer yetişkinlerle aynı kurumlarda kalması kurumların ıslah edici yanı sıra, çocukların yeniden suç işlemesini engelleyememiştir.

Avrupa Konseyi Suç Sorunları Avrupa Komitesi'nin çocuk suçluluğu konusunda önemli çalışmaları olmuştur. 1960 Savaş Sonrası Avrupa'da Çocuk Suçluluğu, 1963'de Çocuk Suçluluğunu Önlemek İçin Etkili Programlar, 1972'de Çocuk Suçluluğunu Önlemede Okulun Rolü, 1974'de Genç Hükümlülerin Tretmanında Yeni Eğilimler, 1979'da Toplumsal Değişim ve Çocuk Suçluluğu, 1982'de Değişen Toplumda Toplumsallaşma Kurumlarının Rolünü İçeren Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi Konulu raporlar seçilmiş, çocuk suçluluğu ve eğitimi konusunda yayınlar hazırlanmıştır. Avrupa Konseyi'nin 1987 Tarihli '*Çocuk Suçluluğuna Karşı Sosyal Tepki*' ve 1988 Tarihli "*Göçmen Ailelerden Gelen Gençlerin Suçlu Davranışlarına Karşı Sosyal Tepki*" kararları taraf devletlere suça sürüklenen çocuklarla mücadele konusunda tavsiye niteliğindedir. Öngörülen kararlar çocuğun adli yargılama sistemine girmesinin geciktirilmesi, yargılamanın sonraya bırakılması, çocuğun yargılama sırasında ve sonrasında haklarını biliyor olması, eğitime ve meslek kazanımına öncelik verilmesi gerektiği, çocuğun adalet sistemi içinde kazanılması yönündedir⁶⁵.

2.3.3. Çocuk Ceza Adalet Sistemi Ve Sınıflandırılması

Suçta sürüklenen çocuklar için öncelikle, "*koruma ve önleme*", "*tedavi ve rehabilite*" ve "*ceza adalet sistemi*" olarak birbirine bağlı yöntemler izlenmelidir. Bu yöntemlerin seçilme sebebi suça sürüklenen çocukların çoğunluğunun okula gitmeyen, öğrenimlerini yarıda bırakan çocuklardan oluşmasıdır. Bunun yanında

⁶⁵ Yokuş, S. Handan, Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım, İstanbul, BetaYayınları, s.73

eğitimsiz olmanın verdiği arayış ve aidiyet kurduğu sosyal çevrenin etkisi ile suç işlenir. Yine eğitimin yetersiz olması ve yoksulluk çocuğu provoke eylemlerinin içine itebilir⁶⁶. Foucault, örnek cezalandırma yöntemi kapsamında yedi temel ilkedен söz eder. İslah ilkesi, sınıflandırma ilkesi, cezaların çeşitlendirilmesi ilkesi, zorunlu ve hak ilkesi olarak çalışma, cezaevinde eğitim ilkesi, tutukluluğun denetimi ilkesi ve ek kurumlar ilkesi yer alır⁶⁷.

Ceza adalet sistemi, cezalandırıcı adalet, ıslah edici adalet, onarıcı adalet ve dönüştürücü adalet şeklinde temel gruplara ayrılmaktadır. Bu ayrıma teşkil eden durum ise, suçlulara acı çektirip intikam alınması gereken görüşten suçlunun eğitilerek topluma tekrar kazandırılması gerektiği görüşüne geçilmesidir. Toplumda ilk görülen ceza adalet sistemi cezalandırıcı adalet sistemidir. Bu görüşün temelinde insanların suçu işlemesi halinde kişiye cezai yaptırım uygulanması gerektiği savunulur. Mağdurun kişiyi affetmesi de önem taşımaz. İlk dönemlerde uygulanan cezalandırıcı adalet sistemi insanların öç alma duygularını açığa vurdukları ve sağlıklı bir ortam oluşturmadığı için eleştirilmiştir⁶⁸. Cezalandırıcı adalet anlayışı içinde insanlar iradeleri ile suç işlemişlerdir ve bu yüzden suçu teşkil eden fillerinden sorumludurlar. Bu düşünceye göre kişilerin suçu bir daha işlememeleri ve aynı suçun başka kişilerce de işlenmemesi, caydırıcı olunması için cezalandırılması gerekmektedir⁶⁹. Cezalandırıcı adalet anlayışı, hapis cezasına hükmedilen kişiler üzerinde cezalandırmayı yerine getirmiş olsa da, cezaevi alt kültürü etkileşiminden dolayı suç şekilleri öğrenen ve profesyonel suçlular olarak tahliye olmalarının önüne geçememiştir. Kişilerde fiziki ve psikolojik hastalıkları da beraberinde getirmiş, tahliye sonrası da gerçek sosyal hayata adapte sorunu yaşamaya başlamışlardır⁷⁰.

⁶⁶ Erdoğan, Oktay, Çocuk Hakları, İstanbul, Acar Basım, 2011, s.96.

⁶⁷ Foucault, s.341.

⁶⁸ Doğan, Hümeýra, Suç ve Cezaların Dönüşümü Ekseninde Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi, Suçun Sosyolojisi ve Cezanın Felsefesi, (Ed: Güncel Önkál, Özgür Sarı), Ankara, Nobel yayınları, 2013, s.304.

⁶⁹ Beccaria, Cesare, An Essay on Crimes and Punishments, Indianapolis, IN: Bobbs-Merill. 1963, Akt: Uludağ, Şener, Onarıcı Ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar, Ankara, Polis Bilimleri Dergisi, C:13(4), 2011, s.139

⁷⁰ Uludağ, Onarıcı Ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar, s.142.

Cezalandırıcı adalet sistemi içinde yeni yollar aranmaya devam edilmiştir. Nasıl hastalıklara yeni çözümler üretilmeye çalışılırken yanlış bir paradigma içinde en iyi doğrunun bu olduğunu kabul edip mevcut tedavi uygulanmaktadır, ceza sisteminde de mevcudun sınırlarından bu şekilde yararlanılarak hem cezalandırıcı adalet anlayışı hem de alternatifleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu durumda da onarıcı adalet anlayışı klasik okulun sahip olduğu cezalandırıcı adalet sisteminden ayrılarak yargılamada yeni bir dönem açmıştır⁷¹.

Ceza adalet sistemi içerisinde yer alan iyileştirmeye dönük yaklaşım ıslah edici adalet anlayışıdır. Islah kişiye belli plan ve program çerçevesinde gelecekte suç işlenmesinin önüne geçebilme amacıyla, aile ile de iletişime başvurarak kişinin uzmanlardan da destek almasını öngören bir tutumdur⁷². Islah edici adalet anlayışı, topluma suç işlemiş olan kimseyi yeniden kazandırma amacı taşımaktadır. Cezalandırıcı adaletin ağır ceza öngören bu tutumunu değiştirmek için öne çıkan bu görüş kişinin cezasını çekerken aynı anda eğitim ile tekrar topluma kazandırılmasını savunur. Islah edici adalet anlayışı içinde mağdur ile ilgili düzenleme getirmediği için yetersiz kaldığını düşünen görüşlerde vardır⁷³.

Çocuklar için hazırlanan kurumlar genel olarak cezalandırma, kontrol ve sağaltma⁷⁴ amacıyla hazırlanmışlardır. Fakat cezalandırmanın kişileri olumsuz etkileyerek ıslah etmeden ve iyileştirmeden daha önde olduğunu, ıslah etmenin ve eğitim ile iyileştirmenin geride kaldığını ve yeterince uygulanmadığını düşünen görüşlerde vardır. Bu görüşlere göre her iki sistem aynı anda işlerlik kazanamayacaktır. Cezalandırmanın olduğu kurumda sağaltma istenildiği gibi gerçekleşemeyecektir. Kontrol sisteminin ve cezalandırmanın katı olduğu kurumlarda firarın önüne geçilememektedir.⁷⁵ Sağaltıcı hukuk teorisinin (therapeuticjurisprudence) gelişimi de hem suçlunun kontrolü hem suçlunun haklarının korunması hem de toplumun

⁷¹ Uludağ, Onarıcı Ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar, s.129.

⁷²Bahar, H, İbrahim, Hapishaneler, Sorunlar Ve Çözüm Arayışları, s.45. (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010, s.48.

⁷³ Doğan, s.305.

⁷⁴Sağaltma, sağlığına kavuşturmak, iyileştirmek, iyi etmek, tedavi etmek anlamlarına gelmektedir.

<http://www.sozce.com/nedir/269055-sagaltmak>, (E.T: 19.07.2017)

⁷⁵ Attar, Handan, s.90.

suçlulardan korunması açısından da ayrı bir öneme sahiptir.⁷⁶ Sağaltım için üç ayrı bağlam vardır. Suçun önlenmesi (prevention), suçun kontrolü (control) ve suçun tedavisinin (treatment) tamamlanmasıdır. Sağaltmanın içeriğinde bu yöntemler birbirinden farklı uygulamaları beraberinde getirir⁷⁷.

Ceza adalet sisteminde sağaltma; toplumun çıkarlarına yönelik risk gereksinim modeli ile suçlunun iyileştirilmesine yönelik iyi yaşam modeli şeklinde alınır. Risk gereksinim modelinde suçlunun rehabilitasyonuna yönelik ıslah faaliyetleri görülür. Suçluların suç türlerine ve suça yönelten etkenlere göre tedavi şekilleri ayrılır. Suçun önlenmesine dönük tedbirler alınır. Kanada, ABD, İngiltere yeni Zelanda gibi ülkelerde bu tedbirler uygulama alanı bulmaktadır. ıslah amacı ile iyi yaşam modelinde ise suçlunun ihtiyaçlarını gidererek yeni yaşantısına hazırlanmasına yardımcı olur⁷⁸.

Cezalandırıcı ve ıslah edici adalet anlayışının yetersiz kalması ve suçun önlenememesi üzerine onarıcı adalet anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım ise mağdur ve toplum adına zararın karşılanmasını temel almıştır. Önemli olan toplumdur. Mağdurun ön planda olduğu bu görüş için mağdura yönelik destek hizmetleri ve mahkumiyet sonrasındaki süreçte suç işlemiş olan kişiye yardımı amaç edinir. Dönüştürücü adalet sistemi ise hürriyeti bağlayıcı cezasının kabul edilmemiş olmasıdır. Hapis cezasının suçun işlenmesini önleyememesi ile ön plana çıkan bu görüşe göre suçu işleyen, suçtan zarar gören ve toplum için hepsini kapsayan bir süreç öngörmektedir. Sadece suçun işlendikten sonraki süreci değil, suçu işlenmesi nedenleri göz önüne alınarak kişilerin tedavi ve eğitimini de öngörür.⁷⁹ Onarıcı adalet isteminin bir diğer yansıması “*çember modeli*” diye adlandırılan mağdur fail dahil ilgili kişilerinde ceza yargılamasında yer almasıdır. Çemberin ev hapsi, hapis cezası veyahut kamuya yararlı işte çalışmanın uygun bulunması gibi cezanın

⁷⁶Astrid Birgden, “Offender Rehabilitation: A Normative Framework For Forensic Psychologists”, Psychiatry, Psychology and Law, Vol. 15, No. 3, s. 450 Akt: Işıktaç, Yasemin, Ceza Adaleti Açısından Hapis Cezası Ve Rehabilitasyon İlişkisi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2013, C:LXXI S:1 s.627.

⁷⁷ Akıncı, S. Fusun, Viktimoloji, İstanbul, Beta Yayınları, 1999, s.97 vd.

⁷⁸Birgden, “Offender Rehabilitation: A Normative Framework For Forensic Psychologists”, s. 457, Akt: Işıktaç, s 634.

⁷⁹ Doğan, s.305.

belirlenmesinde ve süresinde söz sahibi olduğu, mahkemenin de kabulü takdire bıraktığı bir sistemdir⁸⁰.

Çocuk adalet sistemi, çocuğun mağdur veya fail konumundan dolayı cezayargılamasında koşulların iyileştirilmesine dönük, koruyucu önleyici bir yaklaşımın öngörülmesidir⁸¹. Verilecek yaptırımın en önemli amacı, suçun işlenmesinin veya mağdurun korunmasının yanında suça sürüklenen çocuğun içinde bulunduğu ortamdan alınması, suç işlemeyi tekrarlamasının önüne geçilerek iyileştirilmesidir. Çocuk adalet sistemi bu yönüyle onarıcı adalet ilkelerine uygun olmalıdır. Öngörülen çocuk mahkemeleri ile çocukları topluma yeniden kazandırma amacı taşıyarak suçun tekrarlanmasının önüne geçilmesidir⁸². Çocuk ceza adalet sisteminin onarıcı adalet anlayışına uygun olduğunu savunan görüşlere göre, çocuğu suçtan koruma ve rehabilite amacı düşünülür. Yargılama ile sürece çocuğun etkin katılımı sağlanır, mağdurun zararının giderilmesi ve geçmişten ziyade gelecek düşünülür. Onarıcı adaletin üç temel ayağı vardır. İlki mağdurun zararının karşılanmasıdır. İkincisi failin yaptığı hukuki hatanın somut sonuçları ile yanlışlığını görmesinin istenmesidir. Üçüncüsü fail ile mağdurun karşılıklı uzlaşma niyeti taşıyabilmesidir⁸³.

Onarıcı adalet anlayışının gelişimi ve ceza alanında uygulanabilirliğinin artışı ile ceza adalet sisteminden ayrılış ve diversion uygulamalarına geçiş öngörülmekte, azalan iş yükü ile ceza yargılamalarındaki girdabın aşılabacağı düşünülmektedir. Suçtan zarar görenin zararının karşılanması fikrinin yanı sıra failin suçlu olarak tanımlamaya gidilmeyip davranışın kendisinin kötü ve suçtur fikri olumlu bir süreç öngörmektedir. Getirilen yargılamanın son aşamasının sulh veya af ile çözülmüş olması onarıcı adalet anlayışının eleştirilen yanını oluşturmaktadır⁸⁴.

⁸⁰ Sevdiren, Öznur, Cezalandırmada Bir Paradigma Değişikliği Olarak Onarıcı Adalet Felsefesi: Bir Sentez Denemesi, Ceza Hukuku Dergisi, C. 6, S: 15, 2011, s. 111.

⁸¹İrtiş, Verda, Korumak, Cezalandırmak ve Minyatür Yetişkinlere Dönüştürmek Bileşenlerinde . 6. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı, Sosyoloji Derneği, s. 1114vd. 2009

⁸² Aydın, Murat, Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Alternatif Yaptırımlar , (Ed: Şener Uludağ, Cemil Doğutaş, Osman Dolu, Hasan Büker), Kanunla İhtilaf Halinde Çocuklar, Ankara, TBMM Basımevi, 2009, s.164.

⁸³ Erdoğan, 2012, s.113.

⁸⁴ Uludağ, Onarıcı Ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar, s.130.

Onarıcı adalet anlayışının suçlunun cezasını çekmesiyle suçlunun sorumluluğunun bitmediğini savunan görüşler de mevcuttur. Zehr'e göre, suçlular verdikleri zararları ve suçtan zarar göreni düşünmeden sadece kendi görüşü ile olaylara "nötrleşme" ye dayalı baktığını, böylelikle bir müddet sonra kendisinin mağdur olduğunu düşündüğünü ile sürmüştür. Bu şekilde bakıldığında kişi iyileştirmeye de olumlu bakamayacaktır. Groom'a göre de, "suçludan değil suçtan nefret et söylemi" ile her iki taraf içinde suçtan bir şeyler öğrenebilmeyi, suçun zararlarını ödeyebilmeyi ve sorumluluk alarak iyileşme yöntemine müracaat edilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁸⁵ Onarıcı adalet anlayışında gönüllük gerekmektedir. Failin, mağdurun ve diğer kişilerin sürece aktif katılımı beklenir. Süreci belirleyen cezalandırıcı adalet anlayışındaki gibi devlet değildir⁸⁶.

Onarıcı adalet anlayışı ile benzerlik gösteren Braithwaite'nin "Yeniden Bütünleşmeye Yönelik Utanç" görüşüdür. Kişinin suç işlediği takdirde sosyal onayını kaybetme korkusu ve suç işlenmesinden duyduğu pişmanlık ile suça yönelmemesi, utanç duygusundan korkma en büyük etkendir⁸⁷.

Türkiye' de suç tiplerine bağlı çalışmalarda caydırıcılığa ulaşılamamış olmakla beraber, adalet sisteminin yeniden suç işlemeyi önlediği fikri sabit değildir. Suç işlemiş kişilerin cezalarının ardından tekrar suça yöneldiği görülmektedir⁸⁸. Suça sürüklenen çocuklar için suçlu sayısının ve mükerrer suç oranlarının azaltılması gerekmektedir. Uzlaşma ve sulh yollarının mevzuatta yer alması ile, diversion uygulamalarının tercih edilmesi, çocuğun gelişimi dikkate alınarak damgalanmasının önüne geçilmesi amacıyla tercih edilecek çocuk ceza adalet anlayışihem teoride hem de pratikte büyük önem taşımaktadır. CMK' nın 6763 sayılı kanun ile 253. Maddesinde *uzlaşma* başlığı yerine *uzlaştırma* tanımına yer verilerek, uzlaştırma

⁸⁵, İçli Tülin/ Öğün Aslıhan, Türkiye'de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz, Ankara, Adalet Bakanlığı Yayını, 1999, s.60.

⁸⁶ Marshall, Tony F., (1999), Restorative Justice: An Overview, London: Home Office Research Development and Statistics Directorate 1999, Akt:Uludağ, Onarıcı Ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar, s.133.

⁸⁷ İçli-Öğün, s.61.

⁸⁸ Uludağ, Onarıcı Ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar, s.143.

kurumu kapsamı genişletilmiştir. CMK mad. 253/1-c de çocuklar için uzlaştırma kurumu yetişkinlere nazaran daha geniş tutularak, *'suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar'*üzerinden ayrıca düzenlenmiştir. Geleneksel ceza adalet sistemi ile gelişmekte olan onarıcı adalet sistemi ile *"ara form"* niteliği taşıyan her iki sistemin iyi yanlarının bertaraf edildiği uygulamaların gerçekleşmesi olumlu bir süreci beraberinde getirmektedir⁸⁹.

2.4. Genel Olarak Eğitim Ve Eğitim Hakkı Kavramı

2.4.1. Eğitim kavramı

Eğitim, toplum dinamiklerini çok yönlü etkileyen, toplumun her kesimine hitap eden, insanın toplumda yer edinebilmesi ile kendisinin isteği ve devlet eliyle de sağlanan şartların oluşmasıyla süregelen bir eylemdir. Türkçe'de eğitim kavramını karşılayan öğretim, öğrenim, terbiye, yetiştirme, talim, maarif tanımları mevcuttur. Eğitim kullanıldığı her alanda amaca göre değişiklik gösterebilmekte, hem kavram olarak netlik kazanamamakta hem de işlevi net olmadığı için nötr diye atfedilmektedir. Eğitim; milli eğitim, çıraklık eğitimi, askerlik eğitimi, eğitim hakkı gibi söz öbekleri ile tamamlanmaktadır⁹⁰.

Eğitim kavramı bu şekilde pek çok anlama kaynaklık etmekte ise de, öğrenim ve öğretim kavramları daha dar kapsamlıdır. Öğretim, okulla sınırlı olmak üzere program ve düzen çerçevesinde ilerleyen süreç iken öğrenim ise bu süreçten geçen kişilerin elde ettiği birikim olmaktadır. Eğitim kavramının nötr oluşu da bu kavramların destekleyici rolü ile anlam bulmaktadır. Yetiştirme kavramı da eğitim yerine kullanılmakla birlikte çocukları koruyup büyütmek anlamına gelebildiği gibi farklı dillerde bir meslek için gerekli bilgi düzeyine sahip olma anlamına gelebilmektedir. Çocuk yetiştirme kavramı ile aile de eğitimden, yetiştirme yurtları ile de bir kamu kurumu ile sağlanan eğitimden bahsedilmektedir⁹¹.

⁸⁹ Uludağ, Onarıcı Ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar, s.146.

⁹⁰Altunya, Niyazi, Anayasa Hukuku Açısından Türkiye'de Eğitim Ve Öğrenim Hakkı, İstanbul, MEB Yayınları, 2003,s.21.

⁹¹Altunya, s.23.

Eğitim ve öğretim sürecinin doğru yönlendirilmesi ile insanın başarılı toplumsallaşması mümkündür. Eğitimin sürdürüldüğü kurum işlevini yerine getiremediğinde, kişinin başarısını, gelişimini ve çevresine uyumu mümkün olmayacak ve kişiyi hayata hazırlamak yerine yanlış bir noktaya da sürükleyebilecektir. Eğitim hakkının sağladığı eğitimi tamamlamamış kişiler sonrasında istihdam sıkıntısı ile karşılaşacak iş bulamayacaktır. Eğitimin tamamlanması hayatı kolaylaştırmak yerine çocuğa zor gelecek, kaçarak suça yönlendirmeye ya da farklı bir arayışa sürükleyecektir⁹².

Eğitim; planlı, programlı ve çok yönlü desteklenerek kişilere sunulmazsa farklı sonuçlar görülebilmektedir. Osmanlı askeri eğitim programını baskıcı olarak niteleyen görüşlere göre bu durum rejim değişikliğine ortam hazırlamıştır. Eğitim için “iki yanı kesen bıçak” ifadesi kullanılmış, Althusser’ in ifade ettiği gibi “*eğitim, ideolojik bir aygıttır*” tezi kimi durumlarda geçerli olmuştur. Ancak iletişimin ve teknolojinin gelişimi kişilerin her türlü bilgiye ulaşımını kolaylaştırmış, denetimleri engelleyerek ideolojileri zayıflatabilmiştir⁹³.

Bu doğrultuda yapılması gereken eğitim için uzun uğraşlar ve ideal tanımlamalar ile anlam tayin etmek değil, mahiyeti bizzat ortaya koymaktır. Eğitimin mahiyeti çerçevesinde tanım oluşturarak, eğitimi çeşitlendirip kanunlar ile koruma altına almak, sosyal alanda eğitimin sonuçlarını izleyebilmek, eğitimin amacını saptamak sayılmaktadır⁹⁴.

2.4.2. Eğitim Hakkı Kavramı

Kişi, toplum içinde belli değerler ve kurallar ile yaşar. Din, ahlak ve gelenek görenekları gibi değerlerinin yanında hukuki yaptırıma bağlamış kurallar da kişinin davranışlarını yönlendirmesine eşlik eder. Bu toplumsal değerler toplumun tarihi, kültürü, inançları gibi kendi dinamiklerinden beslendiği gibi eğitimi de şekillendirir. Eğitim ile yenilenen ve değişebilen toplumlar ancak gelişebilmektedir. Eğitimin

⁹² Yavuzer, 1996, s.162.

⁹³ Althusser, Louis, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, (Çev.: Y. Alp, M. Özışık), İstanbul, İthaki Yayınları, 1994, s.42

⁹⁴ Baltacıoğlu, İ. Hakkı, Sosyoloji, İstanbul, 1939, s.363.

amaçlarından biri de; bu değişime olumlu bir süreç öngörmektir. Ailede baba otoritesinden kadın, erkeğin ve çocuğun eşitliğine giden bir yol da buna imkan veren de aile içinde kişinin kendi özelinde kendini geliştirebilme imkanı veren de eğitimidir⁹⁵.

Eğitim hakkı ilkel dönemlerden bugüne kadar amaç ve yöntemi değişerek süregelen bir olgudur. İlk dönemlerde insanlar birbirlerine günümüzdeki gibi planlı ve düzenli olmayan savunma, avlanma ve toplayıcılık gibi hayatlarını idame ettirebilecekleri becerileri öğretiyorlardı. Günümüzdeki eğitim anlayışı ancak uygar toplum düzeninin kurulması, bilim ve teknolojinin gelişmesi ve belli bir düzen çerçevesinde yerleşmeye başladı. Toplumsal gereksinimin yanında siyasi iktidarda yönetim anlayışını ve kendi varlığını kabul ettirmek için eğitimi bir araç olarak kullanmaya başladı. Bireyin ihtiyacı çerçevesinde kalan eğitim toplumun tümüne sirayet ederek, kişi ile devleti hak ile otoriteyi karşı karşıya getirdi. Fransız devrimi, eğitimi bir hak olarak değil yükümlülük olarak tasnif etmiştir. Kişi üzerinde yükümlülük olarak görülen eğitim hakkı, insan haklarının kişinin özvarlığını bulması ve kurması amacıyla kendini göstermesinde kendini bir araç olarak görebilmiştir. Eğitim hakkının temel insan haklarını korumada bir araç olarak görülmesi fikri ve kişilerin bu hakkını korumada ve gerçekleştirmede yeterli olamamıştır. Bu doğrultuda sosyal devlet fikri ile devlet eğitim hakkını da düzenleme gereği duymuş, devletin kişilere bu hakkı kullanabilme alanı sağlamanın yanında maddi ve manevi varlığını gerçekleştireceği eğitimin önündeki engelleri de kaldırması gerekmiştir⁹⁶.

Bir konunun “hak” temelinde ifade edilebilmesi için belli özel bir alan oluşturması gerekmektedir. Uluslararası norm ve standartların da uygulanabildiği, hakkın konusunu oluşturan fiiller için kişi ve kurumların hareket alanı düzenlenecek, bu kişi ve kurumlar konu dahilinde her türlü bilgiye ulaşabilecek, şikayet mekanizmasının etkin olduğu düzenlemelerin aksi halinde yaptırımlara tabi tutulan bir alan oluşturulacaktır. Konunun hak teşkil etmesinin diğer bir özelliği toplumun güçlü

⁹⁵Okçabol, Rıfat, Eğitim Hakkı Gerçekleşmeyen Bir İlke, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2001, s.36.

⁹⁶Altunya, 2003, s.15-16.

olmayan kesiminin diğer kesime göre hak konusu teşkil eden düzenlemeye ulaşabilmesine olan engellerin kaldırılmasıdır. Devlet eliyle bu güçsüz kesimin hakka ulaşılabilirliği tedbirlerle güçlendirilir ve hakkı güvence altına alınır. Bu doğrultuda düzenlenen hakların normatif yanı, standart kuralları, ilkeleri, yaptırımları mevcuttur⁹⁷.

Cezaevlerinde eğitim hakkı özelinde insan hakları, uluslararası alanda Uluslararası Af Örgütü, ülkemizde de sivil toplum kuruluşları ile Cezaevleri İzleme Kurulları tarafından gözlenmektedir⁹⁸.

2.4.3. Eğitim Hakkı Kapsamında Fırsat Eşitliği Ve Ayrımcılık Yasağı

Eğitimde fırsat eşitliği uluslararası belgelerde daha geniş kesimlere ulaştırılması ve bireylerin yetkinliklerini kazanabilmesi açısından temel prensip halini almıştır. Uluslararası antlaşmalar da devlet için eğitimin yaygınlaştırılması ve toplumun tüm kesimlerine ulaştırılması için dayanak olmuştur.

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin çocuk haklarını korumada göz önüne alınacak temel ilkeler kapsamında ayrımcılık yasağı ilkesi (md.2), çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ilkesi (md.3), yaşama ve gelişme hakkı (md.6) ve çocuğun görüşlerine saygı ilkesi (md.12) yer almaktadır.

Ayrımcılık yasağı; taraf devletlerin hakları uygularken gerekli tedbirleri alarak hiçbir çocuk ve ailesine karşı ırk, renk, cinsiyet, köken, sosyal durum gibi etkenlerlesadece kendi vatandaşını değil, yaşayan yabancı ve mülteci çocuklarla da ayırım yapmamayıtaahhüt etmeleridir⁹⁹. Taahhüt hükümleri pozitif yükümlülükle birlikte devletin kanunlarını, ulusal politikalarını ve uygulamalarını sözleşme metnine göre şekillendireceğini ve ayrımcılık yapılmaması noktasında gerekeni yapacağına işaret etmektedir¹⁰⁰.

⁹⁷ Çağlar, Selda, Engellilerin Eğitim Hakkı Ve Devlet Yükümlülükleri, İstanbul, Beta Yayınları, 2009, s.27

⁹⁸ Uluslararası Af Örgütü Çalışmaları İçin bkz: <https://www.amnesty.org.tr/> (E.T: 14.12.2017)

⁹⁹Tanrıbilir, s.72.

¹⁰⁰ Erdoğan, Oktay, s.194.

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi eğitim hakkından yararlanma konusunda ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya farklı kesimleri içeren kimseler için ayrımcılık yapılmamasını ve fırsat eşitliği ile muamele edilmesini öngörür. Sözleşmenin 13. Maddesi eğitim hakkına yer vermiş, Kimse ayırt edilmeksizin herkes için eğitim hakkı tanınmasına, taraf devletlerin planlamasına, eğitim hakkının önemli bir insan hakkı olduğuna değinmiştir. Sözleşme içeriğinde taraf devletlerden ücretsiz ve zorunlu eğitime öncelik verilmesine, hazırlayacakları plan ve programlarla sözleşme kabulünden sonra öngörülen zaman diliminde eğitimdeki bu eksik yönleri tamamlamaları istenmiştir. Taraf devlet teknik ve mesleki öğretim dahil orta eğitimi herkes için ulaşılabilir kılmakta, herkesin eşit olarak yararlanmasına zemin hazırlamakla yükümlüdür. Avrupa Sosyal Şartında yasaklanmış ayrımcılık halleri yer almıştır. Fakat ilgili komite metinde sayılmamış fakat ayrımcılık öngören her hali denetler¹⁰¹.

Avrupa Birliği yayınlarında ayrımcılığı, gruplar veya olaylar arasında bir farklılık olmamasına rağmen farklı muamelelerde bulunmak veya grupları kendi arasında ayırma tabi kılmak, ya da farklı durumlar söz konusu olmasına rağmen aynı şekilde davranmak şeklinde yorumlamaktadır. İnsan Hakları Komitesi tarafınca ayrımcılık; *“...herkesin bütün hak ve özgürlüklerden eşit bir şekilde yararlanmasını ve bunları kullanmasını engelleme ya da zorlaştırma amaç veya etkisine sahip olan her türlü farkı, dışlamayı, sınırlamayı ya da tercihi belirtir şekilde anlaşılması gerektiği”* şeklinde ele alınmıştır¹⁰².

Ayrımcılık yapılmamasının sonucu fırsat eşitliği ilkesi, özel halleri sebebiyle onlar dışındakilere karşı haklara ulaşmada ilk başta zorluk çektikleri ve ancak çeşitli yasaların öngördüğü düzenlemelerle toplumun diğer kesimi ile eşit olabileceği eşitlik tanımıdır. Bu tanım ile fırsat eşitliği *“başlangıçtaki eşitliği”* benimser. Haklara ulaşmada eşitlik süreç boyunca somut bir eşitliği savunmaz, göreceli eşitlik tanımı yapılır. Dezavantajlı olan kişilere özel tedbirlerin yapılmasını *“olumlu eylem”* ve

¹⁰¹ Gül, İ, Işıl, Eğitime Erişim: Eğitimde Ayrımcılık Yasağı Ve Fırsat Eşitliği, , (Ed: Işık Tüzün), Eğitim Hakkı Ve Eğitimde Haklar, Yelken Basım, 2009, s.22

¹⁰² Ayrımcılıkla Mücadele Bir Eğitim El Kitabı, Anonim, 2005, s.13

“olumlu ayrımcı” düzenlemelerle desteklenmelidir. Böylelikle eğitim sistemi için genel bir asgari düzey belirlenecek, her dezavantajlı grup topluma dahil edilebilecek, kişiler yapabilecekleri en üst eğitim hayatına kavuşabileceklerdir¹⁰³.

Eşitlik matematiksel bir kavramdan öte bir değer ifadesidir. Kişilerin yetenekleri, gelişim özellikleri, yargı ve tutumları bilgi ve becerileri gibi farklılıklara binaen değer yargısını ifade eden eşitlik, bazı durumlarda devlet tarafından desteklenerek ve uygun ortamlar oluşturarak farklı algılara sebebiyet verebilir. Örneğin engelli ve yoksul kişiler için geliştirilen farklı imkanlar bu eşitliği bozmuş sayamayacaktır. Eşitlik eğitim hakkı bağlamında bakıldığında eğitim olanağı yaratarak ve *“herkesin yeteneğine göre, herkesin ihtiyacı kadar”* terminolojisinde uygulanması beklenecektir¹⁰⁴.

Dezavantajlı gruplardan cezaevlerinde bulunan çocuklarından başta eğitim hakkı gibi temel sosyal haklarının koruması gerekmektedir. Eşitlik ilkesi salt görünen eşitliği değil, somut bir eşitliği ele almaz. *“Eşitsiz işlem”* yapmayı önlemenin yanısıra, durumun gerektirdiği gibi *“eşit işlem”* yapılmasını da engeller. Öyledir ki, eşit muamele adaleti doğurmayacaktır. Güçsüz çocukların korunmaları ve kendilerine ihtiyaçları noktasında yardım edilmesi, güçlü ve güçsüz arasındaki dengenin düzeltilmesi ve çıkarlar doğrultusunda hakları korunmalıdır¹⁰⁵.

Eğitim hakkına yönelik ayrımcılıktan bahsedebilmek için, ayrımcılık unsuru sayılan nedenlere dayanması, hakka ulaşamaması ya da hakka ulaşımın kısıtlanması ve hakka ulaşmanın zorlaştırılması gerekmektedir. Eğitim hakkına erişimde ayrımcılık yaşandığı iddiasının söz konusu olduğu hallerde kişilerin eşit yararlanmasına engel olan her hal yasaklanmalıdır¹⁰⁶.

¹⁰³ Şişman, Yener, Engelliler Açısından Eşitlik, Ayrımcılık Ve Eğitim Hakkı, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, yıl:14, S:32, 2014, s.60.

¹⁰⁴ Altunya, s.32-33

¹⁰⁵ Serozan, s. 4. , Balo, 2005, s.1

¹⁰⁶ Gül, 2009, s.23.

Bu doğrultuda dezavantajlı gruplar arasında sayabileceğimiz ceza infaz kurumlarında bulunan çocukların eğitim hakkı yasaklanmamalı, kısıtlanmamalı ve her hal ve şartta eğitim hakkına ulaşılabilirlikleri artırılmalıdır. Cezaevlerindeki eğitimin suçlu eğitimi kavramı dışına çıkarılması ile önemli bir yol edinilmiş olacaktır. Şöyle ki; eğitimcilerin kendilerini önyargılarından arındırarak dış dünyada ki gibi görevlerini yerine getirmesi ve karşısındakileri öğrenci olarak kabul etmesi beklenilecektir. Bunun yanında eğitimin normalleşme süreci ve dış dünyadaki eğitimle birebir aynışması ile cezaevinde eğitimi şekillendirici yöntemler amaçsız da kalacaktır¹⁰⁷.

Suçta sürüklenen çocuklar için eğitim hakkını incelerken, öncelikle çocuğun temel insan hakları bağlamında güvenli bir ortamda olduğundan emin olmak gerekmektedir. Ceza için çocuğun yüksek yararı dikkate alınarak yetişkinden ayrı eğitimine ve rehabilitesine öncelik verilerek, keyfilikten uzak kanuni bir süreç ile en kısa süre takdir edilecektir. Çocukların adli yargılama sistemine girmeme olanağının bulunduğu durumlarda çocuk için farklı tedbirler öngörülebilir. Koruma tedbiri mahiyetinde, çocuğun yönlendirilmesi danışmanlık verilmesi, eğitim ve meslek öğretme programlarına dahil edilmesi gibi cezalandırma yerine koruyucu düzenlemeler yapılabilirdir. (ÇHS md.37 vd.)

2.4.4. Eğitim Hakkı Kapsamında Çocuğun Yüksek Yararı Ve Gelişme Hakkı

Çocuk Hukuku alanında en önemli uluslararası dayanak ÇHDS ile uluslararası hukukta her durumda çocuğun yüksek yararı garanti altına alınmıştır. Çocuk Hakları alanında taraf devletçe en çok kabul gören ÇHS 3. maddesine bakıldığında, taraf devletler sözleşme de belirtilen hizmet standartlarına uymayı taahhüt etmişlerdir. Sözleşmede hizmet standartlarının ne olacağı, nasıl belirleneceği ya da hangi kurum tarafından denetleneceğinden bahsedilmemiştir. Çocuklara sunulan bu hizmetlerin mevcut kurumlardaki güvenlik, sağlık, personel sayısı ve idarenin etkinliği, kurumun kamu ya da özel olması ya da amacının ticari veya sosyal olmasına bakılmaksızın standartlara uygunluğu beklenmiştir. Bu noktada çocuklar ile ilgilenen kurumların

¹⁰⁷ Warner K, PenalPolicyAndTheAdultEducation Of Prisoners, CriminalJustice İn Ireland, EditedBy Paul O ' Mahony, İnstitute Of Public Administration, Dublin 2002, s.726. s.743. Akt. Saldırım, Mustafa, *Cezaevleri Eğitim Kurumları Haline Nasıl Gelebilir*, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010, s.334.

mali olanaklarının artırılması ve bütçe planlarının yapılması öngörülmektedir. Bu doğrultuda devletin yasal dayanağı olan anayasa, sosyal hakların kullanımının gelişiminin ancak mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde gerçekleştirilebileceğine yer vermiştir. (TC Anayasası md.65)

Anayasanın bu maddesi ile aynı düzlemde yer alan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 4. Maddesi *"Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar"* sözleşmenin hukukta uygulanabilirliğini kuvvetlendirmek istemiştir.

ÇHS 6.maddesine göre her çocuk yaşama hakkına sahiptir. *"Taraflar devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Taraflar devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler."* Diye yer vermiş, her çocuk için hayatını idame ettirebilecek uygun bir yaşam alanı için devlete sorumluluk yüklemiştir. Devlet çocuğun gelişim haklarını yaşama hakkı ile bir tutmuş, yaşamı gibi gelişim sürecini de koruma altına alması gerektiğini belirtmiştir.

Eğitim ve meslek seçimine ilişkin çocuğa bilgi ve destek verilmesi gerektiğine değinen sözleşme, cezaevinde bulunan çocuklara cezaevi sonrasında sabıka nedeniyle iş bulamama, yeterince eğitim alamamış olma, deneyim kazanamama gibi gelecek kaygıları ve dış dünyadan kopmuş olmaları hasebiyle yönlendirmeye ihtiyaçları olabileceği göz önüne alınmalıdır. (ÇHS md. 28/d) Çocuğun cezaevi eğitimi çok yönlü olmalıdır. Kültürel ve sanatsal becerilerini de kazanabileceği ortamlar sunulmalıdır.(md.31)BM Çocuklara Yardım Fonu UNICEF'e göre eğitimin amacı, *"Özgür bir ortamda sorumlu bir yaşam sürdüreceğ hazırlıkları geçirmesi"* olmalıdır. *"Eğitimde nitelik ile niceliği telif etmek güçtür. Bilgilerin üst üste yığılmasını öngören, kıyasıya rekabeti körükleyen ve çocuklara aşırı çalışma yükü getiren bir eğitim tarzının öne çıkarılması tavsiye edilmemektedir. (...) Çocukların kendi tempolarına göre gelişmelerine olanak sağlayacak adımlar atılmalıdır."*Bu ilke ve amaç

doğrultusunda suça sürüklenen çocukların diğer çocuklar nazarında ayrıma maruz kalmadan daha iyi bir yaşaması için eğitime öncelik verilmelidir¹⁰⁸.

Çocuk için en başta düşünülecek nokta “*çocuğun yüksek yararı*” veya “*çocuğun yararının önceliği*” dir. Çocuğun yüksek yararı ilkesi, çocuğun zararına olabilecek durumlarda menfaatlerini de kapsamı durumunu gündeme getirebilmektedir. Yaşama ve gelişme hakkı çocuğun hayatını güzel idame ettirebilmesi amacıyla çocuğun yüksek yararı ilkesi ile örtüşmektedir¹⁰⁹.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin ilk maddesinde de yer verildiği gibi, kamusal ya da özel yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün düzenlemelerde, çocuğun yüksek yararını amaç edinilmiştir. Çocuğun yüksek yararı ilkesi, çocuğun hak ve menfaatlerinin toplumsal veya kişisel başka hak ve menfaatlerle çatışması durumunda çocuğun menfaatine öncelik verilmesini amaç edinir. Çocuğun yüksek yararı sözleşmede tanımlanmamış olsa da, çocuğun yaşı, yetenekleri, istekleri ve sahip olduğu imkanlara göre değişir. Bütün çocukları kapsayan ortak bir yarar da yoktur. Sözleşme metninde yer alan “*çocukları ilgilendiren bütün faaliyetler*” tanımlamasıyla çocuğun yararını, hiçbir kurum ve fiili duruma bağlamamış olduğu görülmektedir. Bütün kamusal kurum ve kuruluşları da kapsayacaktır¹¹⁰.

Çocuğun bedensel, düşünsel ve duygusal gelişiminin temelde aile ortamında sağlanması, çocuğun yetiştirilmesi, sorumluluğu ve korunması aileden görev olarak beklenmektedir. Bu görev Avrupa’ da ana babanın hukuki görevi haline gelmiş, devlet ana babanın görevini yerine getirmemesi üzerine yasal düzenlemeler ile çocuğun “*yüksek yararına*” dayanarak kendiliğinden müdahale edecek konuma gelmiştir. Böylelikle çocuğun koruma ve gözetimi yanı sıra onların yetenekleri doğrultusunda gelişmesi, ekonomik ve sosyal refahı için topluma ve devlete karşı da haklarını koruyacak düzenlemeler oluşturulmuştur¹¹¹.

¹⁰⁸ UNICEF, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, s.396

¹⁰⁹ Tanrıbilir, s.72.

¹¹⁰ Erdoğan, s.196-197.

¹¹¹ Akyüz, s.2.

Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi¹¹² de uluslararası alanda çocuklar için hazırlanmış bir diğer önemli sözleşmedir. Sözleşme çocuğun yüksek yararına¹¹³ uygun davranmanın gerekliliğini savunmuştur.

2.5. Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitimi Ve Islahı Üzerine BM Düzenlemeleri

Dünyanın küreselleşmesi, menfaatler çerçevesinde sınırların değişmesi, iç savaşlar ve terör olaylarının yaşanması, yoksulluğun baş göstermesi neticesinde toplumda en çok zararı çocuklar görmüştür. Devletler sadece anne ve babayı denetleyerek çocukları korumakta yetersiz kalmıştır. Çocuklara ekonomik ve sosyal hakları yeterince ulaştırılamamış, haklarının kaybına sebebiyet olunmuştur. Korunmasız kalan bu çocuklar için toplumun kendisinden beklenen hukukun gelişiminin “uluslararasılaşmasına” imkan vermiştir¹¹⁴.

Ulusal ve uluslararası mevzuat her ikisi de savunduğu temel hak ve özgürlüklerin uygulanması konusunda birbirini tamamlayıcı güçtedir. Uluslararası sözleşmeler kabul edilip onaylandıktan sonra iç hukuku etkiler ve yeni düzenlemeleri beraberinde getirir. Uluslararası sözleşmeler, T.C. Anayasası 90. Maddesine göre, *“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası Antlaşmalar kanun hükmündedir. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin Milletlerarası Antlaşmalar kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.”*Hükmü ile uluslararası antlaşmaların iç hukuk ile uyumu amaç edinilmiş, usulüne göre yürürlüğe konularak iç hukuk haline getirilmiştir¹¹⁵.

¹¹² Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi 25.01.1996 da Strasbourg’ da imzalanmış, 01.07.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye sözleşmeyi 09.06.1999 tarihinde imzalamış, 18.01.2001 tarihinde onaylamıştır. 01.02.2001 tarihi 24305 sayılı resmi gazetede yayımlanmıştır.

¹¹³Uluslararası düzenlemelerde atıfta bulunulan “çocuğun yüksek yararı” kavramına TC. Anayasası’nda 12.09.2010 tarihli 5982 sayılı yeni düzenleme ile yer verilmiştir.

¹¹⁴ Bakır, Z. Zülfiye, Dünyanın Çocuk Karnesi, İnsani Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul, 2016, s.4

¹¹⁵Hükmü için Bkz: İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu T:22.02.1997, E:1996/1, K:1997/1

Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler çocuk hukuku alanında devletlerle işbirliği içinde pek çok düzenleme hazırlamıştır¹¹⁶.

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İşkencenin Ve Gayri İnsani Ya Da Küçültücü Ceza Veya Muamelenin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi, Küçükler İçin Adalet Sistemine Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları), Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Küçüklerin Korunması İçin Birleşmiş Milletler Kuralları,(Havana Kuralları), Hapislik Dışı Tedbirler İçin Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Tokyo Kuralları), Herhangi Bir Biçimde Tutulan Veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü, Mahpusların Islahı İçin Temel Prensipler, Hukuk Dışı, Keyfi Ve Kısa Yoldan İnfazların Etkili Biçimde Önlenmesi Ve Soruşturulmasına Dair Prensipler, Herkesin İşkenceye Ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı Veya Onur Kırıcı Muamele Veya Cezaya Karşı Korunmasına Dair Bildiri, İşkenceye Ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı Veya Onur Kırıcı Muamele Veya Cezaya Karşı Sözleşme, Hapsedilenlerin Ve Tutulanların İşkenceye Ve Diğer Zalimane Sözleşmeler uluslararası alandan ceza infaz kurumlarındaki çocukların insan haklarına saygılı insan onur ve şerefine yaraşır bir şekilde korunmalarına yöneliktir. Ayrıca Avrupa Konseyi tarafından “Çocuk Suçluluğunu Ele Almada Yeni Yaklaşımlar ve Çocuk Adaletinin Rolü” konusunda Türkiye’nin de bulunduğu 21 üye devlet temsilcisi tarafından uzmanlar komitesi oluşturulmuş ve 16 Haziran 2003 tarihinde Suç Problemleri Avrupa Komitesine (CDPC) tavsiye kararları sunulmuştur.

BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi eğitim hakkı kapsamında en önemli temel haklar dayanağıdır. *“Eğitim, ırk, renk, cinsiyet, dil, din veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya başka bir ayırım gözetmeksizin her birey için hak”* olarak tanımlanmıştır.(BM İHEB md.2) Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, ilk ve temel eğitim aşamasında parasız ve zorunludur. Teknik, mesleki eğitim ve yükseköğrenim yeteneğe göre herkese açıktır. Eğitim, insan haklarına ve temel özgürlüklere bağlı olması gerektiğine yer vermiştir. Aileler çocuklarının eğitimlerinde

¹¹⁶ Avrupa konseyi çocuk hakları düzenlemeleri için bkz.
<https://publicsearch.coe.int/Pages/results.aspx?k=children> (E.T: 14.11.2017)

söz sahibidirler. Madde hükmünün amacı taraf devletin kabulünce eğitim hakkının gereklerini yerine getirmeyi güvence altına almasıdır. (BM İHEB Md.26)

Bildirge kapsamında eğitim hakkına bakıldığında eğitimin iki bakış açısı taşıdığı görülür. Madde metninde eğitimin sosyal ve ekonomik bir hak olmasından ötürü devletin yükümlülüğünde olduğu, devletin gücü dahilinde her kesime en etkin şekilde ulaştırması gerektiğinden bahsedilmiştir. Eğitim hakkına devletin yükümlülüğünün aksine gereksinim şeklinde yaklaşılması ise eğitimin devamını aile ve kişinin kendi sorumluluğunda olduğu anlamına da gelebileceğini ve bunun farklı sonuçlar doğurabileceğini öngören görüşlerde mevcuttur¹¹⁷.

UNESCO'nun devam ettirdiği konferanslarda da eğitim önceliklidir. Eğitime hukuki temelde bakıldığında üç temel öğeyi içerir. Eğitimin ücretsiz ve zorunlu olması, eşitlik, kapsayıcılık, damgalamama ve nitelikli eğitim sürecine dahil olabilmektir¹¹⁸.

2.5.1. BM Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Pekin Kuralları)¹¹⁹

Pekin Kuralları başlangıç bölümüyle İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmeleri gibi diğer uluslararası insan hakları belgelerini, BM kongre kararlarını anımsatarak, çocuk adalet sisteminin uygulanması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını ve uluslararası alanda çocuk ceza sistemi adına standartlaşmayı öngörür¹²⁰.

Çocuk ceza adaletinin sağlanması için suça sürüklenmiş çocuğun iyileştirilmesi ve yeniden suç işlenmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir. Suça sürüklenmiş

¹¹⁷ Çağlar, 2009, s.77.

¹¹⁸ 16 Kasım 1945 tarihinde de Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim Ve Kültür Örgütü (UNESCO) sözleşmesi imzalanmış Türkiye tarafından da 25 Aralık 1979' da uygun bulunarak kabul edilmiştir. UNESCO Sözleşmesinin Onanması Hakkında Kanun: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc063/kanuntbmmc063/kanuntbmmc06302256.pdf (E:24.07.2017)

¹¹⁹ Genel Kurul tarafından 29 Kasım 1985 Tarih ve 40/33 Sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

¹²⁰ Pekin Kuralları için; http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uakaralar/cocukadaletsistemininuygulanmasi.pdf (E.T: 13.12.2017)

çocuğun ceza yargılamasında asıl düşünülen, klasik katı yargılama dışına çıkılarak, çocuk odaklı özel mahkemelerin kurulması gibi, alanında uzmanlaşmış yetki ve görev alanları belirlenmiş yeni bir sistem oluşturulmasıdır. Ceza adalet sistemi içinde çocuk, ailede ve toplumda süregelen düzensizlikleri ve adaletsiz yaşayış şekli neticesinde belli bir bedeli hem kendisine hem de topluma ödetmek isteyen çocuktur. Suç işlemiş değil, o suça itilmiş, sürüklenmiş çocuktur¹²¹.

Pekin Kuralları, Genel Prensipler Bölümü 1. maddesinde, suça sürüklenen çocuklar için sosyal politika üretilmesinin gerekliliğine değinmiştir. Böylelikle alınacak tedbirler ile çocuklar suç işlememiş ve bu kararların uygulama alanı olasılığı kalmayacaktır. Alınacak sosyal politikalar neticesinde çocukların suç ve kabahat işlemesinin önüne geçilecektir¹²².

Çocuk adalet hizmetleri, hizmetteki personelin çalışma önlemleri, yaklaşımları ve bilgileri de dahil olmak üzere sistematik olarak geliştirilmelidir. Çocukların refahını artırmak, çocukları suçtan uzak tutabilmek için bulundukları ortamı olumsuzluklarını gidermeyi, suça yönelmiş çocuklar için hakkaniyetli ve insanca davranılmasını, çocuk yargılaması sürecinde bulunan tüm kişi ve kurumlara sorumluluk yüklemiş, özel olarak eğitilmelerini gerekli kılmıştır. Çocuk ceza adalet sisteminin personeli ve hizmetleri ile geliştirebilmek temel görüşler arasında yer almıştır. İngiltere'nin cezaevlerinden sorumlu bakanı Sir Peter Lyoyd *"kötü insanların daha da kötü olduğu"* bahsiyle bu kurumların çok yönlü incelenmesini, denetlenmesini emretmiştir. Bu doğrultuda kurulan izleme kurullarının koşulların iyileştirilmesi için ceza adalet sistemi içerisinde aktif yer alması fikrine varılmıştır¹²³.

Pekin Kuralları Hükümlülerin Islahı İçin Asgari Standart Kurallarının¹²⁴ mümkün mertebede çocukların yaşları, cinsiyetleri ve kişiliklerine uygun bir şekilde

¹²¹ Yıldız, Özkan, Toplumsal Değişme Sürecinde Çocuk Suçluluğunda Yeni Boyutlar, VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplumsal Dönüşümler Ve Sosyolojik Yaklaşımlar, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji Derneği Yayınları, 2009, s.1105 vd.

¹²² Balo, 2005, s.715.

¹²³ Demirbaş, Timur, İnfaz Hukuku, Ankara, SeçkinYayıncılık, 2013, s.462.

¹²⁴ 1955'te Cenevre'de toplanan Suçların önlenmesi ve suçluların ıslahı üzerine Birinci Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilmiş, Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 31 Temmuz

uygulanmasını, ihtiyaçlarının karşılanmasına yer vermiştir. Çocuğun küçük ve savunmasız oluşu unutulmamalı, *“Her suça sürüklenen çocuk aynı vakit mağdur çocuktur”* düşüncesi hakim kılınmalıdır. Çocuk suçlu/küçük fail terimine yer verilerek, çocuğun hukuk düzeni içinde işlediği suçtan dolayı yetişkinle aynı muameleye tabi tutulamayacak kişi olduğuna, suç işlediği iddia edilen çocuğun temel haklarının korunarak ve ihtiyaçlarının takdir hakkı çerçevesinde karşılanmasının gerekliliğine, çocuk suçlulara yapılacak muamelenin suç ve suçun mahiyeti ile orantılı olması gerektiğine değinilmiştir¹²⁵.

Pekin KurallarıSoruşturma Ve Kovuşturma ve devamında Hüküm Ve Koruma Tedbiri başlıklı bölümlerinde suça sürüklenen çocuk için farklı bir polis teşkilatı ve yargılama düzeni öngörür. Demokrasinin bir gereği olarak ceza infaz kurumlarında kişilerin neyi bekledikleri bilinmelidir. Aslında bu cezada ve suçta kanunilik ilkesinin sonucudur. İdareciler yasama faaliyetleri ile çoğu zaman kendileri içinde bulunmayacakları bir kanı düşündükleri için, kendilerini suçluların yerine koyarak yasama faaliyetlerini gerçekleştirmesi beklenememektedir. Bu doğrultuda toplumsal tehlike boyutu ile düşünülen suçlu için en ağır cezaya hükmedilecektir. Daha ağır bir cezaya hükmedilmesini bekleyen siyasal taleplerle, *“suçlu bir canavar ve açıklanamayan gizemli iç alemiyle karanlık ve tehdit edici yabancı bir varlık”* gibi görülür¹²⁶.

Tutukluluğun en son çare olarak bakılmasına vesürenin kısa tutulmasına, suç ile orantılı olmasına yer verilmiştir. İnsan onuruna yaraşır bir infaz rejimi ile birlikte Asgari standartların cezaevinde tanınması etkin bir uygulama öngörmelidir. (m.17) Marquet-Wasselot, *‘hapishanelerin etnografyası’* adlı kitabında cezaevi alt kültürü tabirini“...aynı halkın içinde başka bir halktırlar, bunların kendi adetleri, kendi içgüdüleri, kendi ayrı örfleri vardır..kendi ayinleri ve kendi dilleri olan kötüler

1957 tarihli ve 663 C (XXIV) sayılı ile 13 Mayıs 1977 tarihli ve 2076 (LXII) sayılı Kararlarıyla onaylanmıştır.

¹²⁵ Solak, Adem, “Türkiye’de Çocuk Suçluluğu ve Mağduriyeti,” I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Yetişkin Bildirileri Kitabı, İstanbul, 2011, s.71 vd.

¹²⁶Günther, Klaus, Ceza İnfaz Hukukunun İnsan İmgesi, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, 24/25.11.2000, Ankara, 2001, s.55.

uygarlığının bir etnolojisi” diye tanımlamıştır¹²⁷. Düzenlemelerdeki gibi çocuğun cezaevi alt kültüründen en az etkilenmesi amacıyla hapis cezasına en son çare olarak bakılmalı, kişinin topluma yeniden kazanımı ve eğitimi ile kendi bireyselliğinin farkına varması niyetiyle yarım gün evde olabileceği, gündüz eğitim merkezlerine devam edebileceği yarı kurumsal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu, çocukların ancak eğitim ile yetiştirilebileceği, iyileştirilebileceğine ayrıntılı değinilmiştir. Yarı kurumsal düzenlemeler öngören bu eğitim yuvaları farklı taleplerin neticesinde ortaya çıkmıştır¹²⁸.

Messinger ve Sykes cezaevi alt kültürünün önemli ilkelerini saymışlardır. Başkalarının işiyle değil kendi işle meşgul ol, duygularını kontrol et ve sakın ol, diğer hükümlülerle işbirliğine girme, katı ve güçlü ol, kuruma karşı seviyeli ol. Cezaevi alt kültürünün ceza infazının amacı iyileştirme ve sosyalleştirmeye ters etki doğurarak olumsuz etki yaptığına yer veren Clemmer’a göre, cezaevi koşullarıyla az veya kuvvetli bağ kurmuş olmasına göre, kişinin olumlu veya olumsuz değişimi ile ölçülebilen *“cezaevilileşme”* durumudur. Bu cezaevilileşme durumu ortama uyum kolay sağlanabilmekte, çocukken kişiyi güvensiz, sert ve kin dolu haline getirebilmek daha da kolay olduğundan çocuklarda daha çok görülür¹²⁹.

Düzenleme suç nedenleri ve kişiliğin tespiti ile sosyal araştırma raporları hazırlanmasına (md.16),yetişkinlerden ayrı değerlendirilmesine ve tutukluluk dönemi boyunca çocukların her türlü sosyal, eğitim, psikolojik ve tıbbi yardımdan faydalandırılmasına dikkat çekmiştir (md.13). Yargılama sonrasında çocukların ıslahı için alternatif tedbirler öngörülmüştür. Çocuğun anne ve babasından ayırmaya son çare olarak bakılarak, toplumsal merkezlere veya eğitim kurumuna yerleştirilebileceği, iş bulması ve eğitimlerinin devamı için gerekli yardım ve desteğinin karşılanması gerektiğine, sivil toplumun duyarlı olup cezaevi ile birlikte gönüllü projeler gerçekleştirilmesine değinmiştir.(md.18-25)

¹²⁷Foucault,Michel, Hapishanenin Doğuşu, (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay) , Ankara, İmge Kitabevi, 1992 s.320

¹²⁸ Balo, 2005, s.731.

¹²⁹ Demirbaş, 2013, s.205 vd.

Düzenlemenin öngördüğü personel eğitimi ile Altıncı Kongre taraf devletlere kendi ceza kurumlarında personelin eğitimi olarak seçilmesine, mesleki eğitimlerin devamlı olmasına, kadın personele adil ve eşit muamele yapılması yönünde tavsiye kararlarda bulunmuştur¹³⁰.

Kurum Dışı Islah Ve Kurum Islahı bölümünde çocuğun ıslahı ve eğitimi düzenlenmiştir. Çocuğun ıslahı ve eğitimi için çocuğa gerekli yardımlar ve destekler yapılmalı, gerektiğinde kurumlara yerleştirilmeleri de sağlanmalıdır. Kurumlarda ki çocuğun yetiştirilmesi, eğitim ile kültürel ve mesleki yeteneklerin kazandırılması, çocuklara sosyal, kültürel, mesleki, psikolojik, tıbbi ve bedensel olarak kişiliklerine uygun yardımlarda bulunulması gerektiği, yetişkinlerden ayrı veya ayrı bölümlerde bulundurulması, gerekli mesleki ve akademik eğitimi almasının temini noktasında diğer kurumlar ile işbirliğini öngörmektedir. Çocuğun ailesi ve yasal temsilcileri ile görüştürülmesi sağlanmalıdır. Kurumdan çocuğun eğitimi tamamlamadan ayrılmasına izin verilmemesi ve çocuğun eğitimi için her türlü STK kamu kurum ve kuruluşları ile koordineli hareket edilmesinin gerekliliğine yer vermiştir.

Uluslararası belgelerle de istenilen çocuk ceza adalet sisteminde “*Sorunu yaratan akılla sorun çözülemez*” anlayışihakim kılınmalı, zarar doğurucu hareketlerden sakınılmalı ve cezalandırıcı güvenlik endişesinden ziyade eğitim ve iyileştirici faaliyetler ön planda olmalıdır. Ancak bu durum katı bir disiplin arayışının yerini topluma yeniden kazandırma düşüncesi ile donatılmışadil bir yönetim anlayışının alması ile mümkündür. BM Mahpuslara Muamelenin Standart Asgari Kurallarının 65-66 maddeleri de mahpusların tahliye sonrasında kanunlara saygılı ve kendi kendilerine yetebildikleri bir hayat sürdürmelerine destek verilmesi gerektiğine yer vermiştir¹³¹.

Uluslararası Sözleşmeler ve düzenlemeler sadece mevzuat kapsamında devletlere ahlaki bir yükümlülük yüklememelidir. Düşünülen suçluyu gelecekteki hayatına

¹³⁰ Balo, 2005, s.728.

¹³¹ Saldırım, Mustafa,Cezaevleri Eğitim Kurumları Haline Nasıl Gelebilir, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı,İstanbul, Kitabevi, 2010, s.326.

cezaevi sonrasına hazırlamak ise neden cezaevi içinde bu tutum izlenmektedir, özgürlüğü içinde bu tedbirlerin alınması mümkün olamaz mıydı sorusu düşünülmeli, alternatifleri aranmalıdır¹³².

2.5.2. Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları)¹³³

Çocuk ceza adalet sistemi içinde önemli adımlar öngören Havana Kuralları, temel insan haklarına ve özgürlüklerini ihmal etmeyerek Pekin Kurallarında yer alan ilkeler doğrultusunda yargılanması gerektiğine yer vermiştir¹³⁴.

Temel Yaklaşımlar başlıklı bölümüyle Özgürlükten yoksun bırakılmış çocukların içinde bulundukları koşulların iyileştirilmesine, cezaevlerinin çocuklar için son çare olması gerektiğine, bu çocukların yargılama süresince davayı yönlendirmede yeterince güçlü ve bilgili olamayacaklarından çocuğun yararı için haklarının bu dönem içerisinde ve sonrasında güvence altına alınmasına ve çocukların cezaevi sürecine yer verilmiştir.

Ceza adalet sistemi içinde başvurulacak en son çare olan hapsedilme, Çocuğun dış dünyadan koparılıp, gelişimin engellenmesinde en önemli etkidir. Hapis yaptırımının çocuklar için en son çare olması gerekmektedir. (md.1)Hapis istemi ancak Temel İnsan Haklarına ve temel özgürlüklere uygun olarak ve Pekin Kuralları çerçevesinde usule ve ilkelere uyularak kısa süreliğine hükmedilir.(md.2)

Ceza infaz hukuku yönünde yapılan çalışmalarda, en son çareye başvurulması ceza infaz kurumalarında ıslah amacının sağlanamadığı, bu kurumlarda cezaevi alt kültürünün oluştuğu, bu durumunun da kişinin ıslahına ve eğitim ile yetiştirilmesine bir fayda doğurmadığı görülmüştür. Bu noktada çağdaş sistemlerde kişiye ağır koşullar hükmeden cezalar değil, kendini geliştirebileceği, çalışmaya ve eğitim ile

¹³²KaiserGünther, strafvollzug im EuropaeischenVergleich, Darmstadt, 1983, s.8, Akt: Demirbaş,2013, s.51.

¹³³ BM Genel Kurulu'nun 14.12.1990 tarihli ve 45/113 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

¹³⁴Havana Kuralları için;

http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uakaralar/ozgurlugundenyoksunbirakilmis.pdf (E.T:13.12.2017)

iyileştirmeye meslek edinmeye yönelik, toplumdan dışlanması beklenmeden dereceli bir ceza sistemi öngörülür. Suça işlemiş kişi tek kişilik ona ayrılan özel alanlarında kalır, gündüzleri iş ve eğitim hayatına devam eder. Böylelikle sosyal hayattan kopmamış olmaktadır¹³⁵.

Toplumda suç teşkil eden fiillerin genel kuralı ayıplamadan ziyade daha öncesinde yasal bir çerçevede düzenlenmiş ve yaptırım buyurmuş olmasıdır. Mükerrer suç profilleri de incelendiğinde görülmüştür ki, mükerrer suç işlemiş olanlar yasanın öngördüğü yaptırımı karşılamış olsa da konusu suç teşkil eden eylemi gerçekleştirmeden geri durmayıp tekrar işlemiş ve toplumsal düzende yine bir tehdit unsuru halini almıştır. Görülmektedir ki, kişinin ilk girişi ile suça karşı duruşu, iyileşmesi ve toplum düzenine uyumu sağlanamamış sadece cezaevinde bulunduğu sürece suç işlemekten alıkonulmuş olmaktadır. Bu noktada mükerrer suçu yineleyen toplumsal nedenlerde ayrı bir araştırma konusu yaratacaktır¹³⁶.

Hapis cezası öngörüldüğü takdirde, temel insan haklarına olan saygının yitirilmediği koşullar hazırlanmalıdır. Bu kurumlarda tutulan çocukların gerekli destek ve yardımı görebilmesi, yeteneklerinin geliştirilmesi için faaliyet ve programların hazırlanması gerekmektedir. (md.12) Suça sürüklenen çocukların hiçbir durumda kişisel, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel haklarından mahrum kalmaması gerektiği ve temel hakların kurumlarca işbirliği içinde güvence altına alınması gerektiğinden bahsedilmiştir. (md.13) Sosyal haklar içerisinde yer alan eğitim hakkının da hiçbir şekilde önlenemeyeceği açıkça metin içeriğinden anlaşılabilmektedir.

Düzenlemelerin taraf devletlerce iç hukukuna uyarlanması tavsiye edilmiştir.(md.7) Ülkemizde Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Hizmetler Kurumu ile yerel yönetimler ve cezaevlerinin iş birliği ile eğitim programları düzenlenebilmektedir. Yasal düzenlemelerle *“gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, bu amaçla sosyal tesisler kurmak, işletmek ve işlettirmek, bu*

¹³⁵Dönmezer, Sulhi - Erman, Sahir, Nazari Ve Tatbiki Ceza Hukuku, C.II, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1994, C II, S.630-631.

¹³⁶Topses, M. Devrim, Mükerrer Suçluların Sosyo -Kültürel Özellikleri: Çanakkale E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2013, S:18 s.259.

hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak ... düzenlemek..." görevleri verilmiştir. Yerel yönetimlerin çocuk suçluluğu ile mücadelede istenilen seviyeye ulaşamadığı da görülmektedir¹³⁷.

Yerel yönetimlerin başarılı sayılabilecek projeleri de yok değildir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Bursa’ da Risk Takip Kurulu oluşturulmuştur. Risk Değerlendirme Formu ile çocukların hangi çevrelerde risk altında olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bu form dahilinde çocuklardan okula düzenli gelmemeye başlayan, derse olan ilgisi azalan, okula bakımsız devam eden ve okulda agresif davranışlarının yaygınlaşması gibi maddeler oluşturulmuştur. İdari yönetime de bu çocukların bu form niteliğinde gözlenmesi istenmiştir. Erken fark edilmesi ile çocuğa gerekli eğitimin ve psikolojik desteğin verilmesi, gerektiği halde aileye maddi yardımın sağlanması amaçlanmıştır.¹³⁸ Bu gibi pilot çalışmaların yerel yönetimlerce desteklenmesi ve gerekli mevzuatların oluşturulması çocukların boşlukları neticesinde suça sürüklenmelerinin önüne geçilmesi adına gerekmektedir.

Çocukların hüküm giymeden önce tutuklu bulunması gereken hal ve şartlar oluşabilmektedir. Tutukluluk dönemlerinde çocuk için en kısa tutukluluk hali oluşturulmalıdır. Ücretsiz adli yardımdan faydalanan çocuk için çalışma ve eğitim öğretimlerin tamamlanması noktasında gerekli tedbirler alınmalıdır. (md.18)

Cezaevindeki çocukların diğer çocuklardan hürriyeti bağlayıcı bir cezaya hükmedilmiş olması dışında, diğer haklarını sınırlandıracak bir yanı yoktur. Bu doğrultuda cezaevinde bulunan çocuklar eğitim haklarında, meslek öğrenme hakkından, çalışma hakkından mahrum bırakılamayacaktır. Çocuklar için düzenlenen tüm koruyucu mevzuat hükümleri cezaevindeki çocuklar içinde uygulanacaktır.(md.44)Çocukların eğitimlerine kendi ihtiyaçları ve yetenekleri doğrultusunda devam etmeleri teşvik edilmektedir. Eğitimlerini kurum dışında almalarına, diğer çocuklar

¹³⁷Zengin Eyüp/Kesgin Mücahit, Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde İlgili Kurumlarla Etkileşimi, Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S:37, 2013, s.21

¹³⁸ Kızmaz Z/Bilgin R. Sokakta çalışan/yaşayan çocuklar ve suç: Diyarbakır örneği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi S:9, 2010, s.269-311

gibi eşit şartlarda kamu okullarına devam edebilmelerine ortam sağlanır. Eğitimlerine daha sonra devam etmek isteyenlere izin verilir. Bu dönemde mezun olmaları halinde diplomalarında kurumda kazanıldığına dair ibare bulunmaz. Çocukların kitap okuyabilmesi için kütüphaneler oluşturulur. (md.38 vd.)

Çocukların eğitimlerine devam etmeyen kısmı için tahliye sonrası için mesleki öğrenim görme hakkı çerçevesinde iş hayatına hazırlık kursları verilmelidir. Kurumda verilen meslek eğitiminin etkin olabilmesi adına iş imkanı sağlanır ve çocukların mesleki bilgi kazanımı asla kar sağlama amacına dönük olmamalıdır.(md.42vd.)

2.5.3. Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri)¹³⁹

Riyad İlkeleri Başlangıç bölümünde uluslararası belgelere bağlılığını yineleyerek, çocuk suçluluğunun önlenmesi için politikalar düzenlenmesine, çocuğun temel insan hakları kapsamında ücretsiz eğitim hakkına erişimin kuvvetlendirilmesi gerektiğine yer vermiştir. Kişi ve kurumlara sorumluluk yükleyerek, suç önleme politikaların ulusal adalet mekanizmasının her alanına yayılmasından, çocukların eğitimi üzerinde durulmasından, çocukların ve gençlerin yararına, haklarına ve çıkarlarına hizmet edilmesinden bahsetmiştir¹⁴⁰.

Uluslararası belgelere bakıldığında öncelikli olarak eğitim hakkı herkese tanınmış, düzenlenen sözleşmeler devlete pozitif bir yükümlülük ile yetersizliklerin devlet eliyle sağlanmasını ve sonrasında dezavantajlı gruplara da eğitimin ulaştırılmasını hedef haline getirmesini taraf devletten beklemektedir. Eğitim ve öğrenim hakkı, “İsteme Hakkı” olarak yer edinerek özgürlük sağlamanın bir aracı kabul edilmektedir. Devlet bu sosyal görevini yerine getiremiyorsa isteme hakkına dayanılarak bu talep edilebilecektir. Burada da etkin olacak olan kişiye bağlı değil toplu halde vücut bulan bir taleptir. Cezaevlerinde olan kişinin insan haklarını bağlamında incelenmesi kimi zaman zorluk teşkil etmektedir. Bu durum bu kişinin

¹³⁹BM Genel Kurul’ un 14 Aralık 1990 tarih ve 45/112 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

¹⁴⁰ Riyad İlkeleri İçin;

http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uakararlar/cocuksuclulugununonlenmesi.pdf (E.T: 13.12.2017)

salt vatandaş olduğu durumu değiştirmekte, ona özel bir anlam yüklemektedir. Şöyle ki, Alman yazar Wahlberg, hükümlülerin çok sayıda hakkı olduğunu, temel bir hak süjesi konumunda olduğunu belirterek, devlet ile cezaevindeki kişiler arasında karşılıklı bir hak ve yükümlölükler olduğunu savunmuştur. Cezaevlerinin hukuki yapılanması, insan haklarına bağlı olmanın yanında etkin bir anayasanın varlığı ile büyük bir önem taşımaktadır. Cezaevinde bulunan kişi anayasal çerçevede cezaevinde tek başına bir hak öznesi konumunda olacaktır¹⁴¹.

Riyad İlkeleri eğitim başlığı altında, devletin tüm gençlerini eğitime katılmakla zorunlu tutmuştur. Düzenleme eğitim ile meslek bilgisinin kazanımını, çocuğa kültürel bir birikim sağlamasını ve bireye kimlik kazandırmasını beklemektedir. Eğitim sistemlerinin kaliteli bireyler yetiştirebilmesi için diğer kişi ve kurumlar ile işbirliği içinde olunması ve eğitime ulaşmada sıkıntı yaşayan çocuklara gerekli düzenlemelerin yapılması ele alınmuştır.

Suçluluğun önlenmesi ve suç işlemiş kişilerin yeniden suç işleminin önüne geçilmesi, suçun zararlarını en aza indirmek için eğitim şarttır. Eğitim çocukların suçtan korunması, çocuğın yetişmesine olumsuz etkide bulunacak koşulların çocuktan uzaklaştırılması, haklarının ve yararlarının korunması, kurumlarla ortaklaşa çalışabilecek eğitim programlarının oluşturulması amaçlanmaktadır(md.6). Çocuk suçluluğu ile ilgili araştırmalar yapılarak, çocuk ceza adaleti konusunda toplumda yer alan bütün kamu özel kurumların da desteği ile bölgesel ve uluslararası işbirliği oluşturulması gerekmektedir.

¹⁴¹ Demirbaş, 2013, s.42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA VE TÜRK HUKUKUNDA SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN CEZA İNFAZ KURUMUNDA EĞİTİM HAKKI VE İYİLEŞTİRME FAALİYETLERİ

3.1. Karşılaştırmalı Hukukta Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitimi Ve Islahı

3.1.1. Genel Olarak

Ceza infaz kurumlarında korkutma düşüncesinden yeniden sosyalleştirme ve iyileştirme fikrine geçiş Amsterdam mahkemelerinin dönüşümü ile olmuştur. 1588 yılında bir çocuğa cezanın yaptırımı olan ölüm cezasına hükmetmeyerek, eğitim ile iyileştirme yönünde karar verilmesi ile cezanın eğitim ve ıslah amacı, kişileri dürüst ve tanrıdan korkan kişiler olarak yetiştirme düşüncesi önem kazanmaya başlamıştır. Şehir meclisi ile Klarissen Manastırı'nın bu yönde çalışma ve eğitim kurumu olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Amsterdam hapishanelerinin birinin girişinde *"Korkma, kötülüğe karşılık vermeyeceğim, aksine iyiliğe zorlayacağım. Ellerim serttir, duygularım sevgi doludur"* şeklinde cezanın eğitim olduğu vurgulanmaktadır. İnfaz amacının net bir şekilde ifade edildiği Kalvanist bir çalışma ahlakı öngören bu durum, çalışmaya zorlayıcı eğitim şeklindedir. Mably' e göre; *"ceza, bedenden çok ruha yönelik olmalıdır"*¹⁴².

1603'de eğitilmemiş çocukların ailelerinin de desteği ile cezaevi kurumlarında eğitim birimi açılmıştır. Kalvinist inancı ile yoksul suçlu kesime de günah kaygısı yüklenerek çalışmaya teşvik edilmiştir. Merkantilizm döneminde savaşlar dolayısıyla azalan nüfus ve iş gücü ile cezaevlerinde ucuz iş gücüne dayanarak çalışmak ve eğitmek, erkek, genç, alt sınıf, yoksul ve eğitimsiz kişilere yönelik en önemli çıkış yolu olmuştur. Bu da ekonomik ve siyasal olarak istenmeyen, dışlanan gruplara karşı gücün bir tür yansıması olarak görülmüştür. Bu gücü ile hapishaneler sanayileşme sürecinde işgücünü karşılayan iş disiplinine sahip kurumlar olmuştur¹⁴³.

¹⁴² Demirbaş, 2013, s.109.

¹⁴³ Demirbaş, Timur, *Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Ve Cezaevlerinin Evrimi*,. (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010, s.13, Bahar, H, İbrahim, *Hapishaneler, Sorunlar Ve Çözüm Arayışları*, s.45. (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010, s.45.

Papa XI. Clemens' in 14 Kasım 1703 tarihinde, suça sürüklenen çocuk fazlalığını göz önüne alarak; çocuk hükümlülerin yetişkinlerden farklı koşullarda kalması, iyileşip çıkmaları ve daha ağır suç işleyip gelmemelerine dair bir ferman yayınlamıştır¹⁴⁴.

Suça sürüklenen çocuklara bakış açısı toplumun ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal yapılarına göre değişebilmekte, bu durum da ceza kanunlarına yansıyabilmektedir. Beccaria' da siyasi yönetimin ceza üzerindeki etkisine işaret ederek, cezanın toplumun sürekliliğini temin ve kişinin temel hürriyetini muhafaza ve siyaset esaslarına dayandırmaktadır¹⁴⁵. Ceza hukukunda ceza ehliyeti yaşı İsviçre'de 7, Yunanistan'da 7, Romanya'da 12, Fransa'da 13, Almanya, İtalya Bulgaristan, Arjantin'de 14, Danimarka'da 15, İspanya Ve Rusya'da 16, Brezilya Ve Belçika'da 18 yaşının tamamlanması olarak bakılmaktadır. Bu yaş kriterlerinin yanında genç suçluların yaşları da birkaç sınırlandırmaya tabi tutulmuştur. Romanya'da 0-12, 12-15, 15-18, 18 ve sonrası, Almanya'da 0-14, 14-18, 18-21, 21 ve sonrası, Mısır'da 0-7, 7-14, 14-17, 18 ve sonrası, İtalya'da 0-14, 14-18, 18 ve sonrası, 0-13, 13-16, 18 ve sonrası diye ceza infaz dönemleri öngörülmüştür¹⁴⁶. Pekin Kurallarının 4. Maddesinde yer verildiği üzere, çocuklar için öngörülen ceza ehliyeti yaşının toplumun kültürel ve hukuki yapısının göz önünde tutularak yaşı başlangıcının düşük tutulmamasına yer vermiştir. Uluslararası belgelerin bu yöndeki tavsiye niteliğinde veya bağlayıcı kararları belli bir standart yakalama isteğiyle alakalıdır¹⁴⁷.

Avrupa devletlerinin çoğunda suça sürüklenen çocuklara hapis cezasının en son çare gözüyle bakılması ile çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulama alanı bulmuş, o dönemlerden bugüne sağlık ve eğitim amaçlı tedbirler değerlendirilmiştir. Çocuğun azarlanması, aileye veya başka bir aileye teslimi düşünülmüş, özel veya resmi bir kuruma yerleştirilmesi eğitim tedbiri olarak alınmaktadır. Çocuğun tedavi amacıyla

¹⁴⁴Şensoy, Naci, Çocuk Suçluluğu, Küçüklük, Çocuk Mahkemeleri Ve İnfaz Müesseseleri, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1949, s.190.

¹⁴⁵Kocadaş, Bekir, Düşük Sosyo-Ekonomik Yapı Suç İlişkisi Malatya'da Çocuk Suçluluğu, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, Adıyaman, Sosyoloji Derneği, 2007, s.159

¹⁴⁶Balo, 2005, s.11,12.

¹⁴⁷Kocadaş, s.164

sağlık kurumuna yerleştirilmesi ise sağlık tedbiri niteliğindedir¹⁴⁸. Suça sürüklenen çocuğu yeniden kazanabilme adına, yeniden sosyalleştirme programı terapi ve danışma, eğitim ve öğretim programına devam ettirme ve meslek kazandırmadır. İlk başta bu kazanımı “*kendisi karşısında yükümlülük*” olarak ve cezaevinde çocuk “*insan olmaya izinli olmalı, insan olarak muamele*” görmelidir¹⁴⁹.

3.2. Almanya Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim

3.2.1. Alman Ceza Adalet Sistemi ve Tarihi Gelişimi

Almanya’da aydınlanma fikri ile cezaevlerinde eğitim konusu üzerinde durulmaya başlanmıştır. H.B. Wagnitz aydınlanma fikri, Fransız İhtilalinin yansımaları ve Hristiyanlık düşüncesi ile birlikte “*Tarihi Haberler Ve Almanya’nın Garip Cezaevleri Üzerine Tespitler*” yazısı ile suçlu kişilerin haklarının kanuni çerçevede güvence altına almak istiyordu. 1813 yılında Feuerbach tarafından hazırlanan Bavyera Ceza Kanunu aydınlanma anlamında önem taşımakla birlikte cezaların sistematikleştirilmesi anlamında da önemliydi. Cezalara karşı toplumu eğiterek genel önleme odaklı “*psikolojik zorlama*” teorisine sahipti. Feuerbach Genel Önleme Teorisinin yanında etkin olan diğer teori; ölüm cezası ve ağır bedeni cezaların uygulama alanı bulan Kant’ın “*metafizik ahlak*” eserinde yer alan “*Ceza, ne sosyal amaca, ne de failin iyileşmesini takip etmez, bilakis sadece adaleti ortaya koyar*” fikri ile temeli kurulmuş kefarete teorisiydi. 1820’lerde Hristiyanlık temelinde hükümlülerin iyileştirilmesini, eğitim ve ruh sağlığını önemseyen Theodor Fliedner, Ren-Westfaller Cezaevi Derneği’ni kurdu. Suçluların tahliye sonrası durumlarını da düzenliyorlardı. 1828’de Heinrich Julius “*Cezaevleri Ve Hükümlülerin İyileştirilmesi Üzerine Dersler*” adlı eserini yayınladı. Her ikisi de tek kişilik hücre sistemi ile iyileşme teorisini savunuyordu¹⁵⁰.

1871 İmparatorluk Ceza Kanunu’nun kabul edilmesiyle kefarete ve genel önleme teorileri yerine yeniden sosyalleşme amaç oldu. 1882’ de Franz von Liszt ceza hukukunda amaç düşünce adıyla reform planları yaptı. Failerde iyileşme yeteneği

¹⁴⁸ Dönmezer, Sulhi/ Erman, Sahir, Nazari Ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, C:2, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1983, S.763 vd.

¹⁴⁹ Demirbaş, 2013, s.229.

¹⁵⁰ Demirbaş, 2013, s.128 vd.

olanları iyileştirmeli, yeteneği olmayanları zararsız yapmalı, iyileşme fikrinde olmayanları da korkutmalı diyerek asıl cezanın amacını belirlemiştir¹⁵¹.

Cezaevlerinde geleneksel olan Foucault' un *"kusur ve ceza birbirlerine yansılar ve iğrençlikte anlaşılır"* diye ifade ettiği kırbaçlama ve işkence temalı bedensel cezalardan sonra bedenin yönlendirilmesi amaçlı manastırlarda, askeriyede, mültecilere uygulanan disiplin cezaları mevcuttu. İyileşme fikri ile de suçlunun eğitimin üzerine düşünülmesi, Hristiyan Sosyal Reform Hareketleri ile olmuştur. Marburg Programı infaz hukukunda da suçun tekrarlanmasının önüne geçilmesi, kişinin tehlike halinin sona erdirilmesi ile toplumunda korunması gibi özel önleme amaçlı reform hareketleri hızlandı¹⁵².

1912 de BertholdFreudenthal'in girişimleri ile ilk Alman Gençlik Cezaevi, Wittlich'dekadınlar bölümünden ayrılarak kuruldu. 1923 yılında Alman İmparatorluk Devletleri ortak bir çalışma ile ceza evlerinde iyileştirme faaliyetleri yürütülmesine, kişinin çalışma yoluyla iyileştirilmesine bu doğrultuda toplu bir iyileştirmeye gidilmesi noktasında karar kılmışlardır. 1923 tarihli Genç Mahkemeler Kanunu ilk pozitif hukuk anlamında eğitim amacını taşıyan düzenleme oldu. Weimar döneminde kişinin iyileştirilmesi ancak eğitilerek olacağı, ceza infaz rejiminin eğitim ile güçlendirilmesi üzerine gidilmiştir. Bu fikir 1933 yılına NasyonelSosyalistler'inbaş gelmesine kadar devam edebildi. 1940 sonrası ceza infaz kurumlarında güvenlik ve cezalandırıcı sistem hakim olmaya başlamıştır. 1977 Ceza İnfaz Kanunu'nu ile de iyileşme ve eğitim temelinde modern ceza infaz kurumlarına geçiş düzenlenmiştir¹⁵³.

Hürriyeti bağlayıcı cezanın amacı Alman İnfaz Kanunu 2.maddesine göre kişinin yeniden sosyalleşmesi ve toplumun korunmasıdır. Hükümlünün cezaevi sonrasındaki hayatının gerekli sorumluluklarının farkında geçirebilmesi için,

¹⁵¹Schwind, Hans-Dieter, KurzerÜberblickÜberDieGeschichteDesStrafvollzugs, in: Strafvollzug in Der Praxis(Hrsg. Schwind –Blau) 2. Auflage, Berlin-New York 1988, s.15, Akt: Demirbaş, 2013, s.133.

¹⁵²Foucault, s.74.

¹⁵³ Demirbaş, 2010, s.24.

kusurunun karşılığını kefareтини ödeyerek suç işlememe yönünde göstereceği gayretine bağlı bir cezaya hükmedilmesi gerekmektedir¹⁵⁴.

Alman Ceza Kanunu'nda "*hauptstrafeundnebenstrafe*" diye adlandırılan asli ceza-ek ceza ayrımı yapılmaktadır. Ek ceza mahiyetinde sürücü belgesinin sürekli olmayan bir süreyle alınması yer almaktadır. Kanunun 45-45b maddeleri ile 61-76 maddeleri ile suçlu kişiyi belli haklardan mahrum etme ve güvenlik tedbirlerine yer verilmiştir. Çift izli yaptırım sistemi verilen bu sistemde ceza ve güvenlik tedbirleri ayrı ele alınmıştır. Güvenlik tedbirlerinin mahiyeti kişinin eğitilerek tedavi edilmesi ve korunmasıdır. 1933 tarihli İtiyadi Suçlular Kanunu'nda yer alan bu iki izli sisteminin yerini yenilenerek uygulama alanı bulan Alman Ceza Hukuku Reformu ile az ceza öngörmekle birlikte fazlasıyla iyileştirme uygulamaları yer almaktadır¹⁵⁵.

Alman ceza kanunlarında yeniden sosyalleşmenin önündeki en büyük sorunsal, ömür boyu hapse mahkum olanlar, sorun teşkil eden mahkumlar ve cezaevlerindeki yoğunluktur. İnfazın insanileşme çizgisinde daha serbest uygulanması ve kurumların personeli ile birlikte sorumluluk yüklenmesi gerekmektedir. Cezaya hükmedilmiş kişiye mevcut haklarının kullanımının kazandırılması, kurum içi düzen ve yeniden sosyalleştirme niyeti ile iyileştirme programları ceza infaz kurumlarının esas amaçlarıdır. Bunun yanında yeniden sosyalleşmenin başarılı veya başarısız olduğu ölçütünün yapılamadığı durumlarda mevcut olabilir. Şöyle ki, terörizm gibi siyasi veya inanç suçu işlemiş kişilerin sonucunda beklenen iyi insan olma hali değerlendirilemeyecektir. Kurumların kalabalık ve destek anlamında da yetersiz olması da infaz amacına ulaşabilmede belirsizdir¹⁵⁶.

Eitzen ve Timmer'a göre de yeniden sosyalleşmenin diğer bir sorunsal süresinin belirli olmayışıdır. Hükümlünün iyileşme süreci tamamlanmadan salıverilmesi istenilen başarıyı sağlayamaz. Diğer sorunsal davranış bilimlerinin ölçülmesi objektif yargıları doğurmaz. Sonuncu sorunsal ise ölçümün objektif olmamasından dolayı

¹⁵⁴Demirbaş, 2013, s.162.

¹⁵⁵JescheckHans -HeinrichAlmday, Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş (Çev: Feridun Yenisey), İstanbul, BetaYayınları, 2007, s.62.

¹⁵⁶ Demirbaş, 2013, s.164 vd.

kişiler kurumlarda çalışan personel ile de karşı karşıya gelebilmektedir. İyileştirmeye dönük bu programların bir diğer eleştirel noktası, hükümlünün iyileşme isteği dışında daha önemli bir çıkarı olduğu içindir. Conklin'in de iyileştirme programlarının kişinin salt isteğine bağlı değil daha çok şartla salıverilmeden yararlanabilmek ve cezaevinden çıkmak adına uyum sağladığına dayandırmaktadır¹⁵⁷.

Alman İnfaz Kanunu'nda kurumların dışarıda ki kurumlar ile benzer olması gerektiğine dikkat çekmiştir. İyileştirme amacı taşıyan bu gereklilik ile infaz kuralları gevşetilebilecek, ziyaret, haberleşme ve kişinin zaman yönetiminde düzelme olacağı muhakkaktır. İnfaz kurumlarında sosyalleşmenin zor olacağı ve herhalde cezaevi alt kültürüne meyil olacağı düşünülerek kişiye sosyal kazanım adına verilmesi gereken cezaevinde meslek eğitimi, kişisel eğitim ve terapi gibi edinimlerdir. Alman infaz kanunu 160.maddesi ile sosyalleşme ve iyileşmenin etkin olması, ancak kurumun ve personelinin istekli olmasına, suçluları bu yönde teşvik etmesine ve suçlu kesiminde buna katılım göstermesine bağlıdır¹⁵⁸.

3.2.2. Alman Çocuk Ceza Mevzuatı

Çocuklar için ayrı cezaevi ilk kez Almanya'da 1833'de Hamburg' da RauheHaus' da kurulmuştur. Bu süreci 1851'de Württemberg Kralı'nın katkılarıyla, 1881' de BavyerraNiederschönenfeld Cezaevleri, 1912'de Prusya Wittlich de yaşı küçükler için yeni cezaevi düzenlemeleri izlemiştir. Wahlberg ve Freundental'ın sanık hakları ve sorumlulukları hakkındaki görüşleri neticesinde özellikle çocuk mahkumların kötü muameleye maruz kalmaması adına ve tahliye sonrası devletçe yardımda ve destekte bulunulması adına çocukların eğitilmeleri için Alman Gençlik Cezaevi kurulmuştur. ¹⁵⁹1923'te de Çocuk Mahkemeleri Kanunu(JGG) kabul edilmiştir. Yaşı küçüklerin cezalandırılması kendileri için düzenlenmiş ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilmektedir. (JGG 92/1) Kanunun 91. Maddesi; *“Gençlik cezasının infazıyla hükümlü, hukuka bağlı ve sorumluluk bilinçli bir yaşam tarzı sürdürmeye eğitilmek zorundadır”* hükmü ile küçüklerin farklı uygulamaya tabi ceza infaz kurumlarında

¹⁵⁷ İçli/ Öğün, s.57.

¹⁵⁸ Demirbaş, 2013, s.165-169.

¹⁵⁹ Özbek, Ö, Veli, İnfaz Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2013, s.9 vd.

tutulmaları, çocukların eğitim ile ıslah edilme amacının taşınmasından dolayı önemlidir. Düzenlenen gençlik ceza evleri önemli yenilenme süreçleri izlemiştir. Kişilerin hürriyetini bağlayarak eğitilmesi hep eleştiri noktası olmuş ve “özgürsüzlük içinde özgürlüğe” eğitim ikilemi zorlayıcı bulunmuştur¹⁶⁰.

Alman Çocuk Ceza Hukukunda Gençlik Mahkemesi Yasası’nın amacı, suça sürüklenen çocuğu ve genci topluma tekrar kazandırmaktır. Çocuğun cezalandırması niyetinde değil geleceğe bir birey yetiştirme endişesindedir. Ceza yargılaması beş ana noktada toplanmıştır. Çocuklar ve gençler için özel bir yasa olarak çocuk ceza yasası, temel ilke olarak eğitim, ceza yasası ve yardım yasası bağlantısı, mahkeme hükmünden kaçınma olarak “*diversion*” ve kapalı kuruma almanın son çare olması¹⁶¹.

Alman Ceza Kanunu’nun uygulanabilirliği, çocukların ve genç yetişkinlerin suç teşkil eden fiilleri hakkında Çocuk Mahkemeleri Kanunu’ndaaksine bir hüküm bulunmadığı durumlarda geçerlidir. (md.10) Alman Ceza Kanunu, suç teşkil eden fiilin işlendiği vakitte on dört yaşını tamamlamamış olan kişiye kusur ehliyeti yüklememektedir(md.19)¹⁶². 14 yaş sorumluluk yaşı olarak belirlenmiş olmakla birlikte, suça sürüklenmiş bu çocukların örneğin hırsızlık suçu işlediğinde bedensel cezaya da hükmedildiği görülmektedir¹⁶³. 1871-1923 tarihi arası dönemde 12 yaş altındaki çocukların cezai ehliyetleri yoktu. Bu dönemde bu çocuklar için ıslah evine yerleştirme tedbirine başvurulmaktaydı.12-18 yaş arası ayırt etme gücü olmayan çocuklar için de ıslah evine yerleştirme mümkündü¹⁶⁴. 1923 tarihli düzenleme ile de 14-18 yaş arası anlama ve kavrama gücü yeterli olmayan çocukların eğitim gibi güvenlik tedbirlerine başvurulmasına yer verilmiştir.¹⁶⁵

¹⁶⁰Demirbaş, 2013, s. 382-383.

¹⁶¹Riekenbrauk, Klaus(2004): *Strafrecht Und Soziale Arbeit. Eine Einführung Für Studium Und Praxis*. 2. Aufl. Neuwied., Akt: Tekin, Uğur , *Kanunla İhtilaf Halindeki Çocuklar*, Almanya Örneğinde Çocuk Adalet Sistemi, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2009, s.287.

¹⁶²Yenisay, Feridun/PlagemannGottfried, *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)*, İstanbul, BetaYayınları, 2015,s.11-19

¹⁶³Artuk, Tez, s.6.

¹⁶⁴Artuk, Tez, s.11 vd.

¹⁶⁵ Tanrıkulu, s.28, Akt: Topaloğlu, s.55.

1953 tarihli Genç Mahkemeleri Kanunu'nda da çocuklar için terbiye ve disiplin araçlarından direktiflere, terbiye kayyımına ve sosyal yardımlara yer verilmiştir. Direktifler, çocuğun eğitim hayatını düzenleyen kurallar bütünüdür. Terbiye kayyımı diye görevlendiren eğitici çocukların eğitimlerine yardımcı olmaktadır¹⁶⁶.

Günümüzde de çocuk mahkemeleri ve çocuk ıslah birimlerine yer verilmiş, genç suçlular için ceza hukuku kapsamında ilk sırada terbiye ve disipline başvurulması gerektiği yer almaktadır. Terbiye ve disiplin uygulamalarının yetersiz kaldığı noktada hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedileceğinden bahsetmiştir¹⁶⁷.

Gençlik ceza infaz kurumlarında kişinin özellikleri dikkate alınarak eğitim düzenlemeleri ile hükümlünün gelişimi göz önünde tutulur. Küçüklerin cezaevi eğitim politikalarının uygulanabilirliği yetişkinlere nazara daha kolay gerçekleştirilir. Çocuk ceza evlerinin daha küçük yapılarda olması eğitimin olumlu etkisini de artırır. Eğitim faaliyetleri çocuğun kişiliğine zarar vermeden sürekli olmalıdır. Çocuğun eğitimi yetişkinlerin eğitiminden farklılık taşır, yetişkinlerin eğitimi, mevcut eğitim sürecine katkıdır, çocuğun eğitimi ise cezaevi dışında verilemediği, ceza infaz kurumunda olmasına sebebiyet verdiği için olması gereken eğitimin yerine geçen bir eğitimidir. Çocuk cezaevlerinde eğitim gelecekteki hayata hazırlama niyeti taşır¹⁶⁸. Hükümlü ve tutukluların kütüphaneden yararlanma hakkı vardır. (Ceza İnfaz Yasası md.67) Bu hükmün uygulama alanı Westphalia' da Münster şehrinde kurumda ki her kişi için bir eğitimci atanması ile olmuştur. Eğitimci hükümlü/tutuklu için hafta da bir kitap seçmektedir. Bu uygulamanın amacı kişiye okuma becerisi kazandırma düşüncesidir. Bu dönemde de Münster Ceza infaz kurumunun Kütüphanesi' nin Münster Halk Kütüphanesi ile karşılıklı kitap ödünç sisteminin geliştirildiği ve "Long Night of the Libraries" gibi etkinlikler yapıldığı gözlenmekte, ceza kurumunda bulunan kişilerin %80 i tarafından da dahil olduğu verilerde mevcuttur.¹⁶⁹

¹⁶⁶Tanrıkulu, s.30, Akt: Topaloğlu, s.56.

¹⁶⁷ En son çare olarak hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilmesine dair yeterli bilgi Bkz. İçel s.164

¹⁶⁸Peters, Karl, Grundprobleme der Kriminalpädagogik, Berlin, 1960, s.263, Akt: Demirbaş, 2013, s.385.

¹⁶⁹Peschers, Gerhard, Books Open Worlds For People Behind Bars, Library Trends, S:59 No:3, 2011, s.521 vd. Akt: Demir, Doktora Tezi, s.81 vd.

Gençlik Mahkemeleri Yasası (JRR) uygulama alanı yaşaraları 14-17'dir. 14 yaş altı çocuklar için suç teşkil eden olayın mahiyetini kavrayabilmesi adına Gençlik Yardım Masası adıyla birimler mevcuttur. Çocuğun ve ailenin isteği üzerine yardımlar uygulanmaktadır. Genel ceza yasasından farklı olarak çocuğun özellikleri dikkate alınarak, çocuğun gelişimi ve değişimi her durumda izlenerek orantılılık ilkesi ile eğitim amaçlı tedbirlere başvurulur¹⁷⁰.

Yasa cezalandırma yerine cezanın genel caydırıcılık yolunu da seçmeyerek çocuğun eğitimine öncelik vermekte, temel ilke olarak eğitim, yetiştirmeye dönük tedbirler ve gençlik cezası olarak üç bölümden oluşur. Eğitime dönük kısım da çocuğun özel durumu, eğitimi, sosyal çevresi, suçun neticesindeki zararın boyutu dikkate alınarak nasıl bir eğitim politikası işleneceği, sosyal çalışma ve eğitim kursları, farklı bir kuruma yerleştirme, eğitim desteği için öğretici atama gibi eğitim öncelikli tedbirlere başvurulur. Yetiştirmeye dönük tedbirler ise, çocuğun suça sebep teşkil eden hukuka aykırı durumun zararının karşılanmasıdır. Ceza uygulama kapsamı ise, çocukların ancak çocuk ıslah evlerinde bulundurulabileceği, en fazla 10 yıl en az 6 ay kalabileceği ve çocuğun sık sık denetimden geçirilerek tahliye şartlarının gözden geçirilmesi gerektiğine yer vermektedir¹⁷¹.

Yardım masası çocukların kişisel ve sosyal alanda gelişimlerini izleyerek destek olarak onlara destek olmaktadır. Alman İnfaz Kanunu 71. Madde ile de kişinin özel sorunlarını çözebilme adına gerekli sosyal yardım öngörür. Çocukların mahkemede haklarını koruma adına Gençlik Mahkemesi Destek Hizmetleri Kurumu, Gençlik Mahkemesi Kanunu ve Çocuk Gençlik Yardım Kanunu ile birlikte ceza yargılaması sürdürülmektedir. Çocuğa mahkeme sürecinde her türlü yardımı sağlayacak ve izleyecek olan Gençlik Mahkemesi Destek Hizmetleri Kurumunun yargılamada gerekli özeni ve dikkati sarf etmemesi hukuki yönden usule aykırı bir süreci gösterir¹⁷².

¹⁷⁰ Tekin, 2009, s.287

¹⁷¹ Tekin, s.288.

¹⁷² Tekin, s.289

3.2.3. Diversion Ve Islah Amacıyla Eğitim

Alman çocuk ceza mevzuatında önemli yer edinen diversion kavramı, suç işlediği iddia edilen kişinin yakalanması ile kovuşturmanın arasındaki farklı tercihlerden biri olarak yer alır. Diversion kavramı ile soruşturma ile karar arasındaki süreçte hapis cezası dışında her türlü tedbir bu kapsamda değerlendirilmektedir.¹⁷³

Diversion düşüncesi, 19.yy sonuna doğru Avrupa’da 1872’ de Londra’ da ilkinin gerçekleştirildiği uluslararası cezaevi konferansları ve VonLiszt, Prins, Van Hamel gibi önemli ceza hukuku alanında çalışma yapmakta olan düşünürlerin gerçekleştirdiği “*InternationaleKriminalistischeVereinigung*”kapsamında ceza adalet sistemi içerisinde yer edinmiştir. 20.yy da da çocuğun görünür hal alması ile çocuğun damgalanmaması fikri ile çocukların kovuşturulmalarının önüne geçilmeye başlanmıştır. Kovuşturmanın yapılmasından kaçınılması, VonLiszt’in kişinin cezaya çaptırılmasının ardından tekrar suça yöneleceği fikrinin genel kabul gördüğü bir döneme işaret etmektedir¹⁷⁴.

1923 senesindeAlman Çocuk Mahkemesi Kanunu’nun 32. Maddesinde suça sürüklenen çocuk için ayrıcalık tanınmıştır. Çocuğun hafif bir suç işlemiş olması veya çocuğun suçta kusurunun az olması halinde soruşturma başlamadan çocuk için eğitim uygulamalarına başvurulması, kamu davası açmasını savcınıntakdirine bırakması, davanın açılmasında ise hakimin takdirine süreci bırakması çocuk lehine önemli bir değişiklik olmuştur. Çocuklar için düzenlenen bu kurumlar daha sonraki dönemlerde ülkenin savaş hali ve mali koşulları dikkate alınarak yetişkin hükümlüler içinde uygulama alanı bulmuş, Alman Ceza Muhakemesi Kanunun 153. Maddesi ile yetişkinlere de tanınmıştır¹⁷⁵.

1990 sonrasında Çocuk Mahkemeleri Kanunu’nda gerçekleştirilen düzenlemelerle eğitim öncelikli diversiyon kurumu gözden geçirilmiştir. Çocuğun soruşturma ve

¹⁷³Albrecht, Peter Alexis, Jugendstrafrecht, Münih: 1987, s.22, Akt: Sevdiren, Öznur, Türk Ve Alman Muhakemesi Hukukunda Çocuk Suçluluğu Bakımından Diversiyon Düşüncesinin Gelişimi, Ankara, Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, C:1 Y:2 S:5, 2011, s.259

¹⁷⁴ Sevdiren, Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, s.261 vd.

¹⁷⁵ Sevdiren, Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, s.264.

kovuşturma aşamasında yargılamaya dahil edilmemesi amaç olmakla birlikte, yaptırımlara eğitimin gerekliliğinde başvurulacağı, bu noktada diversiyon kurumunun gerekli kıldığı eğitim ve disiplin uygulamaları düzenlenmiştir. Diversiyon değişik şekillerde uygulanabilirliğini kabul edilmiştir. İlki Alman Çocuk Mahkemesikararında 45. Madde de tanımlanan, suçun hafif olmasında kamu davasının açılmasının zorunluluk hasıl etmemesi, eğitim tedbirine başvurulması için savcının takdirine yer verilmiştir. Devam eden madde hükmünde de kanunda belirlenen kamu yararına çalışma, uzlaşma ve kurslara devam etme gibi çocuk yararına tedbirlerin gerçekleştirilmesi halinde kamu davasının ertelenmesine karar verilebilecektir. Savcının bu takdir yetkisinin kuvvetler ayrılığına aykırılık teşkil ettiğini savunan görüşler ile ekonomik geliri yüksek olan suçluların soruşturmanın durdurulması için farklı yollar izleyebileceği görüşü de mevcuttur¹⁷⁶. Eleştirilen noktaları ağır basmakla birlikte cezaların ertelenmesi yolu tercih edilmektedir. Alman İstatistik Kurumu (Statistisches Bundesamt) ın verilerinin Heinz tarafından incelenmesi neticesinde suça sürüklenen çocukların artışı kadar çocuklara uygulanan diversion kurumu oranı da artmıştır. 1981’ de %44 olan uygulama, 2008’ de %70 oranında görülmektedir¹⁷⁷.

Diversion kurumu basit suçların takibinden vazgeçilmesi ve farklı tedbirler öngörülmesi ile çocuğun gelecek yaşamı için üzerinde psikolojik baskı hissetmemesi için büyük önem taşımaktadır. Çocuğun bu basit suçu kriminal kariyer basamaklarının başlangıcı olarak sayılmamakta, daha çok çocuğu gelişimi yeterince tamamlamadığı fikri üzerine kurulmaktadır¹⁷⁸. Tutuklama çocuk için en son çare ve belli durumlarda düşünülmekte, çocuğu bir kuruma yerleştirme, düzenli olarak çocuğu izleme gibi farklı tedbirler de öngörülmektedir. Tutuklanıp özgürlüğü bağlayıcı cezaya hükmedilen çocukların yeniden suç işlemesi %70 gibi bir oranla düşünülmektedir. Bu durumda yapılması istenen çocuğu hapis cezası ile

¹⁷⁶ Sevdiren, Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, s.270 vd.

¹⁷⁷Heinz, Wolfgang, DasstrafrechtlicheSanktionensystemunddieSanktionierungspraxis in deutschland 1882-2008, internet publication, 2010, s.103.

<http://www.uni-konstanz.de/rtf/kis/Sanktionierungspraxis-in-Deutschland-Stand-2008.pdf> , Akt: Sevdiren, Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, s.272

¹⁷⁸ Toprak, Ufuk, Çocuk Suçluluğunun Karakteristik ve Yapısal Özellikleri, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:95, 2011, s.313vd.

tanıştırmama ve uzun süre alıkonulmaması, çocuğun erken tahliye şartları oluştuğunda tahliyesine derhal karar verilmesi veya iyi hali mevcutsa verilecek ceza 2 yıla kadar erteleme kurumunun uygulanmasını yaygınlaştırılmasıdır¹⁷⁹.

George Herbert Mead ve Frank Tannenbaum' un ileri sürdüğü görüşlerdedamgalama kuramı ceza adalet sistemi içinde önemli bir yere sahip olmuştur. Mead'a göre *"elinde kor ateşten bir kılıçla kapıda bekleyen ve insanları ait oldukları dünyalara göre ayıran bir meleğin"* yansımasıdır. Tannenbaum'a göre de, suça sürüklenmiş kişilerin damgalanması kişilerin fişlendiği ve suçun etkilerini her daim yaşamaya mahkum olunduğunu göstermektedir. Edwin Lemert de suça sürüklenmiş olma halinin damgalanma ile birlikte iki süreci ifade ettiğini savunur. İlk yaptırımdan sonra çocuk ikinci görünmeyen bir yaptırım mevcuttur ki, çocuk bunu uygulayanlara kin besler. İkinci yaptırımın sonucunda da çocuk bu durumu benimser ve artık ikinci bir suç işleyebileceğini veya meslek edinebileceğini düşünebilir¹⁸⁰.

Damgalanmaya imkan vermeden, eğitim ve rehabilite yöntemleri izlenerek okulla veya farklı işbirlikçilerle düzenlemeler olabilmeli, çocuğun ceza adalet sistemi içerisinde yer almamasına çalışılmalıdır. Kamu hizmetini yerine getirme, uzman denetiminde olma, rehberlik faaliyetlerine katılım, zararların karşılanması kimi yöntemler denenebileceği gibi çocuk arabuluculuğu veya uzlaşma en müracaat edilen kurumlardır¹⁸¹.

Alman İnfaz Kanunu 37.maddesinde, hükümlülere ilgileri ve becerileri ile uyumlu bir iş verilmesinden bahsetmiştir. Hükümlülere iş veya eğitim sunularak bu noktada boş bırakmamak gerekmektedir. Eğitim veya çalışmaya yeteneği olmayanların ekonomik getirisinden ziyade danışmanlık üzerine iş terapisi eğitimi almalıdır. Meslek eğitiminin yanında kurum içinde eğitime de önem verilmektedir. Kanun maddesinde eğitim bir üst başlık olarak yer almıştır. Eğitim ve devam eden eğitim tabirlerine yer veren kanunda görülmektedir ki, temel eğitimden ve mesleki eğitim anlamına gelen

¹⁷⁹ Tekin, 290.

¹⁸⁰ Atılğan/Atılğan, s.35.

¹⁸¹ Atılğan/Atılğan, s.37.

eğitimden bahsetmektedir. Aralarında açıkça bir fark bulunmasında rağmen tanımlamaya gidilmemiştir. Alman İnfaz Kanunu 67. ila 10. Maddelerinde iyileştirme amacıyla eğitime boş zaman düzenlemeleri arasında da yer vermiştir. Boş zamanlarında hükümlü eğitime yönelik programlara devam edebilir, kütüphaneden yararlanabilir. Kurumun izin verdiği gazete ve dergilere ulaşabilir ve eğitime yönelik kitap bulundurabilir¹⁸².

Kişinin ıslahı ve yeniden sosyalleşmesi sosyal devlet ve hukuk devleti yönünü temsil eder. Sınırlamalar ve disiplin uygulamaları gerekli ve uygun bir çerçevede hukuk devletine yaraşır düzeyde olmalıdır. Alman Anayasa Mahkemesi kararlarında hürriyeti bağlayıcı cezanın insan onuruna saygı çerçevesinde uygulanması, kişinin cezaevi sonrasında toplumla kendisini tekrar bütünleştireceğine ve bu noktada somut ve esaslı bir şansa sahip olduğuna, (BVerfGE 45, 228), sosyalleştirme ve iyileştirme amacı ile temel haklardaki bazı sınırlandırıcı tedbirlerin hukuka uygun olduğuna karar vermiştir. (BVerfGE 40, 376,284) Sosyal devleti ilkesi ile devlet sosyal adaleti ve sosyal yardım hedefine gayret etmeyi amaç edinmelidir. Alman Anayasa Mahkemesi 05.06.1973 tarihli (BVerfGE 35, 202) ve 29.10.1975 tarihli (BVerfGE 40, 276) kararları ile sosyal devlet ilkesinin gereği olarak hükümlünün kendi ihtiyaçları için kurumun gerekli yardımı göstermesi gerektiğine hükmetmiştir. Alman Ceza Hukuku Reformu Özel Komisyonu çocuğun yeniden sosyalleşmesi amacıyla *“sonradan sosyalleşme hakkı kazanımı”* için gerekli kurumların mevcudiyetini aramıştır. Sosyal devletin bir gereği olarak görülen bu arayış ile Gençlik Yardım Kanunu kapsamında eğitim ve öğretim ile birlikte yeni farklı yaptırımlar öngörmektedir. Alman Anayasa Mahkemesi kararlarında etkin bir şekilde izlenen bu durum, anayasal bir güvenceye kavuşturularak hükümlünün sonradan sosyalleşme hakkı olduğuna yer vermiştir(BVerfGE 45,187). Yeniden sosyalleşme amacı ile ilgili verdiği benzer kararlarında insanlık onurunun ve değerinin gereği olarak, olağan hayata uymayı gerektirecek beceriye sahip olabilmeyi, kişinin ve toplumun bu konuda alakadar olabilmesini ve bir daha suç süjesi haline

¹⁸² Demirbaş, 2013, s.283.

gelmemesini ve anayasal güvence ile de üstün bir hakka sahip olabildiğini kapsar (BVerGE 35,235; BVerGE 45,187 (239))¹⁸³.

Yeniden sosyalleşme amacıyla kazandırılmak istenen sosyal terapi kurumu Baden-Württemberg’ de 1969 senesinde uygulanmaya başlamıştır. Süreç erkek suçlular ile başlamış, kadınlar ve çocuklar içinde bölümler açılmıştır. Suçluların büyük çoğunluğunun bu uygulamalara pek yanaşmadığı düşünülmeyle birlikte, Alman Ceza Kanununu md.9 çerçevesinde özel tedavi yöntemlerine hükmedilen suçlu özel ceza infaz tedbirlerine dahil edilir. Okul ve mesleki eğitiminin tamamlanması, çalışma koşullarının düzenlenip çalıştırılması desteklenir. Sosyal terapi kurumundan faydalanan suçluların mükerrer suç işleme oranı ise Lösel’in verilerine göre, %11 daha az görülmüştür. Farklı bir araştırmada, %10 oranında sosyal terapi kurumundan yararlananların daha az mükerrer suç işlediği görülmüştür¹⁸⁴.

Çocuk suçluluğunda mükerrer olma halini inceleyen, Almanya’ da 1970 senelerinde yapılan çalışmada cezaevlerinde şartla salıverilenlerin normal cezalarını çekip çıkanlara göre daha yüksek yeniden suça girme durumları olduğunu göstermiştir. Şartla salıverilen 100 hükümlüden 50’sinin tekrar suç işlediği ve suçların %80’inin hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmettiği görülmüştür. Bir başka araştırmada etkin iyileştirme faaliyetlerinin gözlemlendiği, sosyal terapi kurumundan ve meslek eğitimlerinden bahsedildiği 1990 senesinde tahliye olanlardan %78’i hapis cezası, %10’u para cezası almış, sadece %12’si tekrar hüküm altına girmemiştir. Dolde-Grübl’nün verilerine göre verilecek iyileştirme tedbirlerinin kişilere uygun takdir edilmesi gerektiğini belirtmiş, disiplin cezası almayanların, tahliye sonrasında hazırlananların, sonrası için işyeri imkanı sağlananların mükerrer hali düşüktür. Yeterli mesleki eğitim almış olanların oranı %21’dir¹⁸⁵.

Mükerrer suçlar ile birlikte suç işlenmenin önüne geçilemediğinden ötürü cezaevlerinde nüfuslaşma ile ülkelerce ceza adalet sistemleri gereği farklı çözümler

¹⁸³ Demirbaş, 2013, s.51vd-182.

¹⁸⁴ Demirbaş, 2013, s.398.

¹⁸⁵ Demirbaş, s.385.

öngörülür. Almanya ve Hollanda’ da yeni cezaevleri yapımıyla, Back-Dooradı verilen aflarla Belçika’da ve Fransa’ da olduğu gibi, hapis cezasına hükmedilen suç türlerini azaltarak Front-Doordenilen sistemle Finlandiya’ da çözümler üretilmektedir. Cezaevlerindeki doluluğun çarelerini aramanın yanında cezaevi sonrası kişilerin hayatlarını idame ettirebilme yeteneğini kazandırılmış olmaması bir diğer sorundur. Kişilerin ceza adalet sistemi içerisinde sorumluluk sahibi olmayı kazandırılmama, yeniden sosyalleşmenin kazandırılmamış olması, mesleki eğitimini tamamlamamış olması onu sahip olduğu sicili de göz önüne alarak dışarıda ki hayatında olumsuz etkileri beraberinde getirecektir. Almanya’ da MecklenburgVorpommern emsalinde olduğu gibi hapis cezasına yedek teşkil edecek kamuya faydalı işte çalışma ile uzun hapis cezalarının önüne geçilmek istenmektedir. Avrupa konseyi 1999 tarihli tavsiye kararında da uzun süren hapis cezalarının yerine farklı tedbirlere hükmedilmesinden bahsetmiştir.(R 99/22) Kamuya faydalı iş ve sosyal alan çalışmalarını öneren farklı tedbirlere başvurulması gerektiğine değinmiştir. Ceza infaz kurumlarının artırımı pek çok görüşe göre de pahalı ve iyileştirilmenin aksine faydalı olmayan bir çözümdür¹⁸⁶.

3.3. Amerika Birleşik Devletleri Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim

Dünya geneli ceza adalet sistemi içinde cezaevleri, suçlu sayısı ve personel sayısı fazla olan ülkelerin başında ABD gelmektedir. 2000’li senelerde 8.75 milyonlarda olan cezaevi nüfusunun, 2 milyona yakını ABD’de dedir. 500.000’den fazla kişi de personel olarak görev almaktadır. Ceza yargılamasında suçluluğun oranlarının artmış veya azalmış olmasını; infaz şekillerinin ağır koşullar ile gerçekleştirilmesini savunanlar suçların azalmasını delil olarak göstermektedir. Karşı taraf düşünürleri ise sorunu ekonomik imkanların gelişmişliğine ve işsizlik sorununun çözümüne bağlamışlardır¹⁸⁷.

Amerika’da suça sürüklenmiş olma “*bir gençlik davranışı*” olarak düşünülür¹⁸⁸. Çocuklukta suçların yoğunluğu 14 yaş olarak gözlenmiştir¹⁸⁹. Suça sürüklenen

¹⁸⁶DünkelFrieder- SnackenSonja, Strafvollzug Im EuropaeischenVergleich, In Freiheit Stat Strafe, 2. Auflage, Tübingen, 1986, s.199 vd. Akt. Demirbaş, s.418-422.

¹⁸⁷ Demirbaş, s.411.

¹⁸⁸ Dönmezer, Sulhi, Suçlu Erişkinlerin Sorumluluğu, İstanbul, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, S:441, s.65.

çocuğu ceza adalet sistemi içerisinde hem cezalandırmayı, hem cezalandırmayı sistem dışında uygulayabilmeyi hem de ıslah etmeyi savunan görüşler mevcuttur. Ceza hukuku ile değil, psikoloji sosyoloji gibi farklı disiplinlerle adli çerçevede çocuk incelenmeye çalışılmış, ceza adalet sistemi içerisinde çocuk “*suigeneris*” bir suç objesi olarak değerlendirilmiştir¹⁹⁰. Çocuk haklarının korunması için tatbik edilecek olan hukukta kendine has özellikleri olan karma bir hukuk dalıdır¹⁹¹.

Çocuk mahkemeleri Amerika’ da 1878’de Massachusetts’ de 1889’ da da Chicago’ da kurulmuştur. 1910’da Washington Kongresi yapılmış, ceza yargılamasında çocuklar için ayrı düzenlemelere gidilmesi görüşülmüştür. 1911’de Paris’ de Birinci Uluslararası Çocuk Hakları Kongresi sonrasında 1931’de Uluslararası Prag Ceza Kongresi düzenlenmiştir¹⁹².

Reform faaliyetleri ilk Pensilvanya eyaletinde gerçekleştirilmiştir. Avrupa gezisi sonrasında kurucu Penn, mahkumlara sert davranılmamasını, çocuklara sanat öğretilmesini ve kurumlarda çalışma alanları oluşturulmasını istemiştir¹⁹³.

Eğitim amaçlı güvenlik tedbirlerine 1889 Chicago’ da kabul edilen Çocuk Mahkemeleri Kanunu’nda rastlanmaktadır. Suça sürüklenen çocuk için ilk etapta ailesine teslim edilmesinin veya sosyal hizmet uzmanının gözetimine bırakılması, sonuç alınamaması halinde eğitim amacı ile ıslah kurumuna yerleştirilmesi düşünülmüştür. 1938 tarihli Gençliğe ait Federal Cürüm Kanunu’nda da 17 yaş altında çocukların suçlu kabul edildiklerini ve eğitim tedbirlerinin genişletilmesini hüküm altına alınmıştır.¹⁹⁴

¹⁸⁹ Yavuzer, Haluk, Psiko-Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:2798, 1986. s.18.

¹⁹⁰ Balo, 2005, s.24.

¹⁹¹ İnan, N. Ali, Çocuğun Korunmasında Medeni Kanunumuzun İlkeleri Ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede Hak Grupları, İstanbul Üniversitesi, Cumhuriyet’in 75.Yıl Armağanı, İstanbul,1999, s.703.

¹⁹² Balo, 2005, s.29, Balo, S. Yusuf, Suç Mağduru Ve Suç Faili Olan Çocuklar Açısından Çocuk Mahkemeleri Sistemi, Yeni Türkiye Dergisi, Temmuz-Ağustos 1996, Y.2, S.10 s.836. , Balo, 1996, s.78.

¹⁹³ Dönmezer-Erman, 1994, C. II, s. 624

¹⁹⁴ Tanrıku, s. 32, Akt: Topaloğlu, s.57.

Cezaevlerinde eğitim uygulamalarına ilk olarak 1869 yılında Detroit İslahevi'nde geçilmiştir. İlk resmi eğitim programı da 1913 yılında Maryland Cezaevi'nde uygulanmıştır¹⁹⁵. Çocuğa eğitim tedbiri olarak özel bir kuruma gönderilmesinin en güzel örneği Kentucky'de AnchorageOrmsbyVillage'dadır. Kurum karma bir eğitim öngörmekte, suça sürüklenen çocuklara dışlama yapmadan eğitim programları uygulamaktadır. Denetim altında denetimli serbestlik diye ifade edilen bir diğer kurum küçüğün ailesine veya bakımını üstlenen diğer aileye teslim edildiğinde uygulanmaktadır.1899 senesinde kanuni düzenlemelerle Minnesota' da ve Chicago Denver'de 1878' de Massachussets'deçocuk mahkemelerinin kurulmasıyla ceza infaz kurumuna dahiledilmeyen küçüklere farklı uygulamalara başlanmıştır¹⁹⁶.

ABD'de zamanla suç işlemiş kişiyi *"devletin esiri"* olmaktan çıkarıp eğitim ve iyileştirme yöntemleri ile hak ve özgürlük sahibi kılmıştır. 1871 yılında ABD SupremeCourt'un Kararında *"civilitermortuus"* diye nitelenen yasal haklarından mahrum olan suçlu ile cezaevi şartlarının çok ağır olduğu yer almıştır. 1974'de aynı mahkeme bir başka kararında *"mahkumlarla bu ülkenin anayasası arasında demir perde yoktur"* diyerek genel vatandaşlık haklarından mahkumlar dahil herkesin aynı yararlanması gerektiğini belirtti. Kararla birlikte cezaevi kuralları standartlaşmaya başladı. 20. yy' da *"checkandbalance"* formları ile kurumlarda denetimin önemli olduğu sorumluluk ve geri dönüş sistemi benimsendi¹⁹⁷.

Yeniden sosyalleştirme programları ile 1700'lerde cezaevlerinde ilkokul eğitimi verilmeye başlamıştır. Elmira'da 1876'da Brockway başkanlığında akademik eğitim temelli verilmiştir. Bu kurslara ve eğitimlere hakimler ve öğretim üyeleri katılmıştır. 1970'li yıllarda cezaevleri programına "Genel Öğretimi Geliştirme Test Programı"dahil edilmiştir.1967 ile "Yeni Kapı Projesi" diye adlandırılan cezaevinden

¹⁹⁵ Bilgiç,Şükrü, Yeniden Suç İşleme, Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi (Ed. Güncel Önköl, Özgür Sarı), Ankara, Nobel Yayınları, 2013, s.130.

¹⁹⁶ Dönmezer/Erman, 1981, C.2, s.878-879.

¹⁹⁷ Türker, Melda, 2000'li Yıllarda Cezaevleri Alt Yapı Gerekleri Ve Türkiye'de Durum, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2001, S:1, s.80.

çıkarken akademik ve psikolojik yardım destekleri takip programı sunmaya başlanmıştır¹⁹⁸.

1920’lerde gerçekleştirilen bir konferans da çocuk mahkemelerinin kurum yapısı ve görevleri üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada salt suçlu çocuklara değil, eğitime devam etmeyen çocukların ailesine ve çocuğun suç işlemesine göz yuman aile fertleri içinde tedbirlere yer verilmiştir. Çocuk mahkemelerinin tek veya çok hakimli olmasının gerekliliği üzerine tartışılmıştır. Hakimin çocuk ile şahsi mevzuları birebir konuşabilmesi adına tek hakimli olmasına karar verilmiştir. Bunun yanında çocuk mahkemeleri hukuk dışı psikoloji gibi farklı bir disiplin ile de desteklenmektedir. Bu durumda çocuk hakimi duruşmaya başkanlık etmekte, “*assesseur*” denilen kişiler de destek olmaktadır.¹⁹⁹

1970’lerde birey odaklı iyileştirme faaliyetleri çerçevesinde mahkumlara Sokrates gibi edebiyat ve sosyal bilimlerde okumalar yaptırılmış, hayata bakış açılarını değiştirici yöntemler izlenmiştir. İstatistiki verilerde bu yol çok masraflı olmasına karşılık, eğitim yöntemi olarak etkin görülmüştür. 1974 senesinde çocuk yargılaması ve suçluluğunun önlenmesi kanunu düzenlenmiş, eğitim odaklı diversion kurumları kurulmuş, çocuğun eğitime yardım ve psikolojik destek, tek ve grup halinde terapi imkanı sağlanmak istenmiştir. ²⁰⁰1983 de de askeri eğitim yolu ile cezalandırma metodu tercih edilmiştir. “*bootcamps-postal kampları*” ve “*şok mahkumiyet*” diye adlandırılan programlarda mükerrer suç kapsamında azalmanın dayanağı tespit edilememiştir. Devam eden çalışmalarda bu konu üzerinde durulmuş, programlar ile konulan sınırların mahkumlar tarafınca itaat ve sorumluluk duygularını geliştirdiği, özgüven sağladığı, eğitimlerin psikolojik yansımaları olduğu görülmüştür²⁰¹.

Çocuk mahkemeleri suç işlemiş çocuklar ile suç işleme tehlikesi altında bulunan çocuklar içinde yetkili olmayı benimsedi. Bu mahkemeler “*parens patriae*” doktrini

¹⁹⁸ İçli, Ögün, s.53.

¹⁹⁹ Dönmezer / Erman 1981, C.2,s.883.

²⁰⁰ Sevdiren, Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, s.267.

²⁰¹ Oral/Atamer, 2010, s.337-338.

ile ailenin de yerini alarak çocuklar için karar mekanizması olmuştur. Eğitim tedbirlerinin alınması, çocuğun zaruret durumu hasıl olmadan eğitim kurumuna devam etmemesi ile cezalandırılması ve ıslah kurumu mahiyetinde cezaevlerinde denetim uygulamalarına başvurusu, çocukların uzun süreli gözaltıları ile dönem, mahkemelerin önemini sorgulayıcı bir nitelik kazandırmıştır. Amerikan Yüksek Mahkemesi Gault kararı diye geçen örnek kararında 14 yaşındaki bir çocuğun telefonla müstehcen içerikli sözlerle komşusunu taciz ettiği iddiasıyla gözaltına alınmış, suçlanan çocuğun yanında müdafisi olmadan ifadesinin alınması ve 6 yıl süreyle ıslah kurumuna gönderilmesi kararını çocuğun menfaatine uygun bulmamıştır. Bu karar çocuk yargılaması sisteminde ciddi değişikliklere zemin hazırlamış, devlet başkanlığına bağlı bir komisyonda çocukların cezalandırılmasının son çare olmasına, çocukların damgalanmasının önüne geçilmesine, çocuk mahkemelerinin yetki alanının düzenlenmesine yer vermiştir²⁰².

Ceza evlerinde infaz ve koruma memurları, iyileştirme programlarını gerçekleştirmekte, kendilerinden uzmanlık master veya doktora derecesi beklenmektedir. Bu personel hem güvenlikten hem de suçluların eğitiminden sorumludur. Kurum memuru, gelişim danışmanı ve gençlik liderleri olarak görev yapmaktadır. Bunun yanında suçlu çocuklara sağlanan koruyucu ailelerin denetiminden de mesuldürler. ABD’de 1960 sonrası ceza infaz kurumlarının yapılarının değişimin beklenmesi, suçluların talepleri sonucu üniversite ve dengi kurumlarla akademik programlar hazırlanmaya başlanmış, ceza adalet sistemi içerisinde iyileştirici faaliyetler öngörülmüştür. Yapılan araştırmalarda 1970lerdecezaevi konulu araştırmalar ve bilgilendirmeler hızlanmış, 1997’de Cezaevleri Derneği’nin yaptığı çalışmada görülmüştür ki; cezaevinde çalışan insan profili değişime uğramış, kadın personel sayısında artış olmuş, daha eğitilmiş ve bilinçli yöneticiler çalışmaya başlamıştır²⁰³.

²⁰² Sevdiren,Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, s.265-267.

²⁰³ Demir, E. Gülçin, Cezaevi Personeli: Dün- Bugün, Hapishane Kitabı,(Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun),İstanbul, Kitabevi, 2010, s.395-397.

ABD’de cezaevi çalışanları uzmanlık alanlarına göre çeşitlendirilmiştir. Kurum danışmanları, genç yargılama danışmanları, tahliye öncesi işe yerleştirme danışmanları, boş zaman danışmanları, akademik süreçte eğiticiler, HIV destek uzmanları, madde kötüye kullanım uzmanları, sınıflandırma ve iyileştirme uzmanları, cezaevi binaları uzmanları, pedagoglar gibi alanında uzmanlaşmış personeller bulunmaktadır. Yönetici kadroları içinde doktorasını tamamlamış, ceza adalet sistemine hakim, istatistikleri okuyabilen raporlandırma yapabilecek sorumluluk sahibi kişiler olması beklenmektedir. İslah Personeli kavramı uzun süredir kullanılmakla birlikte bütün çalışanlar infaz koruma memuru gibi görev almakta, yeri geldiğinde cezaevi doktorunun bile disiplin raporu yazabilme yetkisi bulunmaktadır. Georgia’da Federal Kanun Kuvvetleri Eğitim Merkezinde tüm çalışanlara genel zorunlu eğitim verilmektedir²⁰⁴.

Amerikan Yüksek Mahkemesinin 1991 tarihli Wilson v. Seiter kararında; *“Hükümlünün barındırıldığı yerin aşırı dolu olması, çok gürültülü bulunması, kendisine ait dolap verilmemesi, yeterli ısıtma veya yazın soğutma olmaması, temizlik kurallarına riayet edilmemesi, tuvaletlerin sağlık şartlarına uygun olmaması gibi şartları içermesi halinde, hükümlü bu davranışların cezaevi idaresi tarafından kasta yakın lakaydı sonunda meydana getirildiğini ispat ederse, devlete karşı açtığı davayı kazanır”*²⁰⁵. hükmü yer almıştır. Bu hüküm ile cezaevi koşullarının insan onuruna yaraşır olmasına dikkat çekilmiştir.

3.4. İngiltere Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim

Modern yapıda ceza infaz kurumları 16. Yüzyıl ile birlikte yapılandırılmaya başlamıştır. İlk cezaevinin nerede kurulduğu hakkında mutabık olunamamıştır. İlk cezaevinin Hollanda ve İtalya’ da olduğunu düşünenlerin yanında İngiltere’ de ilk ıslah evi mahiyetinde bir kurumun 1552 yılında Briedewel adıyla kurulduğu, kişilerin çalıştırıldığı ve eğitildiğini belirtenler de vardır. Kral VI. Edward tarafından geliştirilen

²⁰⁴ Demir, 2010, S.398-399

²⁰⁵Yenisey, Feridun, İnfaz Hukukunun Tarihçesi Ve Tutuklu Ve Hükümlü Haklarının Gelişimi, Modern Ceza İnfazı Ve Cezaevlerinin Yönetim Sistemi Kolokyumu, 15-16 Şubat 2001 Ankara, s.20.

bu kurumların, artan suçluluğun önünün alınması ve toplum yararına bu kişilerin çalıştırılmasının amaç edinildiği de söylenebilmektedir²⁰⁶.

Suçta sürüklenen çocukları yetişkinlerden ayrı tutma fikri ile Gladstone Komitesi tarafından ilk ıslah evi Rochester tarafından Borstal adı ile aynı kasabada kurulmuştur. Bu ıslahevlerinin temel amacı çocukların eğitimleri olmuştur²⁰⁷.

Cezaevlerinde iyileştirme faaliyetleri 1777 “*hapishane reformu*” ile ciddi bir sürece girmiştir. Sürgün, tecrit ve tutukevi, idam öncesi yer olarak bakılan bu yerlere 18.yy ile Tanrı ile yakınlaşılan yerler gözüyle bakılmıştır. Bu dönem Hristiyanlığın gereği olarak sürdürülmüş, 20.yy ile deliliğe neden olduğu öne sürülerek bu usulden vazgeçilmiştir. Cezalandırmanın rehabilitasyon amacına kavuşması ile kişiler çalıştırılmaya ve boş zamanlarını bu şekilde geçirmeye başlamıştır. Ucuz iş gücü kullanımı ile de ceza evlerinde çalıştırma etkin rol almıştır. Eğitim ve ıslah odaklı cezaevi programları öngörülmüş, programlar neticesinde mükerrer suç işlemenin önüne geçilememesi ile daha sert yöntemlere başvurulmuştur²⁰⁸.

John Howard, 1777 tarihli “*İngiltere Ve Galler’deki Cezaevlerine İlişkin İlk Değerlendirmeler Ve Bazı Yabancı Cezaevleri Hastanelerinin Dökümü*” yazısında; cezaevi ziyaretlerinde bulunmuştur. Tutuklu ve hükümlülere ayrı tedbirler öngörmüş, ahlaki ve dini eğitim verilmesi, meslek öğretimi ve çalışma zorunluluğunu dile getirmiştir. Dini, ahlaki ve mesleki eğitim yöntemleri ile barınma yerlerinin düzenlenmesini iyileştirme yönünde önemli adımlar olarak görmüştür. Cezaevlerinde gece ve gündüzü çalışma şartları koyarak kesin ayrılması gerektiğini belirtmiştir. Bunu gerekli kılan diğer nokta Holtendorff’ un da ifade ettiği gibi cezaevinde saatler alınmıştır, gece ve gündüzü bölüyor olmak zor olmamalıdır, kişi burada yaşamaz, ancak yaşatılır. Feldman’ a göre, cezaevinde bulunanların

²⁰⁶ Dönmezer/Erman, , 1994, S.622-623,

²⁰⁷Lionel W. Fox, The English PrisonandBorstalSystems : AnAccount of thePrisonandBorstalSystems in EnglandandWalesAftertheCriminalJusticeAct, 1948, with A HistoricalIntroductionand An Examination of thePrinciples of Imprisonment as A Legal Punishment, London : Routledge&Kegan Paul, 1952, s.4, Akt: Demir, Doktora Tezi, s.138.

²⁰⁸ Oral, Gökhan/Atamer, Aslı, Cezaevlerinde Rehabilitasyon Programları, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010, s.335-337.

birbirlerine suçlarını anlatarak dışarıya yabancılaşmanın oluşması ile alt kültür edinimi cezaevi kurallarına uymayı da güçleştirir. Kurumda kurallara uyma kalma süresi üzerinden U seyri izler. Zamanla kural tanımamaya başlar ve tahliye de tekrar uyum yakalanmak istenir²⁰⁹.

Howard' a göre, ceza kurumları kişilerin ahlaki yönden iyileştirilmelerini amaç edinmelidir. Hijyenik yerlerde ve uygun beslenme rejimine tabi tutulmalarını uygun görmüştür. Howard' ın görüşleri neticesinde 1779 Cezaevi Yasası (Penitentiary Act of 1779) İngiliz Parlamentosunda kabul edilmiştir. Kanunun dört temel amacı; güvenli ve sağlıklı bir kurumun varlığı, denetimin gerekliliği, suçluların ödedikleri ücretin kaldırılması, yenilikçi bir rejimin düşünülmesidir. Bu kanun, Howard yaşıyor iken kabul edilmiş olsa da, 1842 de ancak uygulanmaya başlamıştır²¹⁰.

1877 tarihli ceza infaz yasası ile kurumların denetimleri daha sıkı bir hal almaya başlamıştır. O dönemde ilk 3 ay hükümlüler ağır ve çalıştırma amaçlı işlerle uğraştırılmakta, daha sonra suçun ağırlığına göre eğitici faaliyetlere geçirilmekteydi. Her biri 1 ay süren 4 aşamalı bir sistem öngörülmekteydi. Puan sisteminin geçerli olduğu bu sistemde ilk dönemde kitap okunmasına izin verilmiyor, iyi halli olması halinde kütüphaneden faydalanabiliyordu. Bu duruma kitap okumanın ödüllendirme görüşünün yanında dereceli bir şekilde kazanılan bir hak olarak bakan görüşler de mevcuttur²¹¹. Bazı çocukların 3 aydan daha az tutuklu olması ve kitap okumalarının mümkün olmaması sonucunda, 1894 döneminde DuCane'nin bu sistemi Avam Kamarası Ceza İnfaz Kurumları Komitesi tarafından yenilendi. Komitenin uygulayacakları sistem çocukların kuruma geldikleri durumdan daha iyi halli çıkabileceklerini sağlamaya yönelik olmalıydı. Fyfe cezaevleri ile ilgili araştırmasında kurumlardaki kütüphanelerinin ve eğitim fikrinin cezaevleri tarihi ile aynı olduğuna yer vermiştir. Howard'ın sürece dahil olması evvelinde de

²⁰⁹ Demirbaş, 2013, s.117,191.

²¹⁰ Artuk M. Emin/Gökçen Ahmet /Yenidünya, A. Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7.Baskı, Ankara, 2013, s.682.

²¹¹ Fox, W. Lionel, The English Prison and Borstal Systems : An Account of the Prison and Borstal Systems in England and Wales After the Criminal Justice Act, 1948, with A Historical Introduction and An Examination of the Principles of Imprisonment as A Legal Punishment, London : Routledge & Kegan Paul, 1952. Akt: Demir, Doktora Tezi, s.141.

“SocietyForPromotingChristian Knowledge” (Hristiyan Bilgisi Yayma Derneği) tarafından cezaevlerinde eğitici faaliyetlerin izlendiği görülmüştür. Sanayi devrimi ile suçluya karşı bakış değişmeye başladı. Yoksulluk ve işsizlik gibi temel sorunlar ile cezaevlerinde ki eğitimin yeri sorgulanmaya başlandı. Bu dönemde kişilerin yoğun okuma duygusu ve eğitime dahil olma istekleri kurum personelinin dikkatini çekmeye başlamıştır. Kişinin suçuna, mezhebine göre kitap ayırımına gidilmekteydi.²¹²

1990’larda İngiltere’ de cezaevlerinde pek çok nedene dayalı isyanların akabinde düzenlenen raporlarda; güvenlik ile amaçlanan adaletin dengesini tutturmanın önemine yer verilmiştir. Güvenlik personeli ile kaçışların önüne geçilmek istenmesinin diğer taraftan kişilere insan onuruna yaraşır bir muamele ile cezaevi sonrası hayatına hazırlamanın görev olmasından dolayı ikisi arasında en iyi yol seçilmek istenmektedir. Kontrol ve Güvenlik önlemleri ile adalet ve eğitim amaçlarının uygun ortamı yaratması beklenmektedir. Avrupa da isyanların artışı ve çocukların korunması fikri ile ceza evlerindeki çocuklara yönelik eğitim planları yapılmaya başlanmış, yasal işlemlerin tekrar düzenlenmesi adına raporlar hazırlanmıştır. Raporlar çocuk ceza sisteminin yetişkinlerden ayrı tutulması ve suçlu çocukların korunması ve tedavisi üzerine yoğunlaşmaktadır²¹³.

Günümüzde suçlunun iyileştirilmesine dönük rehabilitasyon amaçlı devam eden programlardan bazıları şunlardır:

- 1.Muhakeme Ve Rehabilitasyon (ReasoningAndrehabilitation-R&R)
- 2.Pekiştirilmiş Düşünme Becerileri (EnhancedThinkingSkills –ETS)
- 3.Problem Çözme (Think First Inside)
- 4.Öfke Kontrolü Ve Yönetimini Öğrenme (ControllingAngerAnd Learning ToManage It- CALM)
5. Bilişsel Öz Değişim Programı (Cognitive Self Change Program- CSCP)

²¹² Watson, Prisonlibraries, London, Library Association, 1951, s.14, JanetFyfe, BooksBehindBars: The Role Of Books, Reading, and Libraries in British Prison Reform, 1701-1911, Westport, Conn.,GreenwoodPress, 1992, s.167, Akt: Demir, Doktora Tezi, s.141.

²¹³ Saldırım, 2010, s.328.

6. Cinsel Suç Failleri Tedavi Programı (SexOffenderTreatment Program –SOTP)

Bu programlar geliştirilmekle birlikte, yeni düzenlemelerle mükerrer suç işlemiş olanlara hangi programın uygulanacağı kişiliğine ve suçun çeşidine bağlı olarak belirlenmektedir. Bilişsel davranışçı teoriler temelinde hazırlanan programlarla mükerrer suçun önlendiği araştırmalarla ortaya konmuştur²¹⁴. Kendin yap, marangozluk, boyama ve dekorasyon, tuğla işleri, ticaret gibi mesleki eğitimlerde mevcuttur. Hapishanede temizlik, bahçe ve peyzaj işlerinde çalışabilmektedirler. Kurumların içinde STK faaliyetlerine de sıkça rastlanmaktadır. CharltonAthleticFutbol Takımı,Catch22 Rehabilitasyon Desteği bazılarıdır. Cezaevinde haftada 25 saati bulan eğitim ve aktivite programlarına sahiptirler.

Artan suçluluk oranı ile cezaevi özelleştirilmeleri İngiltere’ de de görülmektedir. 1989’ da Avrupa Konseyi İşkence İzleme Komitesi’nin sunmuş olduğu raporda, ülkede ki cezaevleri insan onuruna yaraşır bulunmamıştır. Dönem içerisinde askeri kurumların cezaevlerinin dönüştürülmesi cezaevlerinin insan haklarına uygun olmayışı cezaevleri özelleştirilmesini gündeme getirmiş ve tartışmaya açık halde bırakmıştır. 1991’ de özelleştirilmelerinin kabulü ile İngiltere’ de Blankenhurst, Doncaster, Altcourse, TheWolds en göze çarpan kurumlar olmuştur²¹⁵. İngiltere’de kamu kurumlarına bağlı 125, özelleştirilmiş 11 ceza infaz kurumu bulunmaktadır.²¹⁶

İngiltere’de çocuk ceza adalet sistemi üç mevzuat üzerine kuruludur. 1993 Çocuk ve Gençler Kanunu, 1994 Cezai Adalet ve Kamu Düzeni Kanunu ve 1998 Suç ve Düzensizlik Kanunu’dur. Gençlik Adalet Kurulu(YJB), denetiminde Genç Suçluluğu Ekipleri (YOT) olan, suç işlemeyi önlemeye yönelik bakanlığa bağlı olmayan bir kamukurumdur. Genç suçluluğu ekipleri, denetimli serbestlik memuru, sosyal çalışmacı, polis memuru, sağlık memuru, eğitimciden oluşmaktadır. Asıl amacı çocuklara yönelik denetimli serbestlik kurumunu etkin kullanmaktır. Kanunla ihtilaf

²¹⁴ Oral/Atamer, 2010, s.340-341.

²¹⁵ Bıçak, Vahit, Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar Sistemi: Kamu Sektörü-Özel Sektör İlişkisi, 21.Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu, 21-22 Ocak 2000, Ankara, 2001

²¹⁶ İngiltere’de Ceza İnfaz Kurumları için; <http://www.duyarlikapi.com/dunyaya-bakis-6-ingiltere-ceza-infaz-sistemi.html> (E.T:11.01.2018)

halindeki çocuk diye adlandırılan çocuk için bir YOT çalışanı görevlendirilir. YOT çalışanı çocuğun durumunu değerlendirir ve YOT grubunun diğer eğitimci, barınma görevlisi veya sağlık görevlisine durumu iletir²¹⁷.

Çocukların değerlendirildiği sistemin adı “asset” tir. Çocuğun zaman içerisindeki değişimini ölçmeyi amaç edinir. Çocuğun yakalanması ile tahliye sonrasındaki 3 ay boyunca bu sistemde çocuk takip edilir. Temel assetprofili, risk formu, öz değerlendirme den oluşur. Çocuk ile birlikte süpervizyon planı yapılır. Çocuğun üç aylık periyotlarla gelişimi izlenilir. Eğitim programlarını tamamlaması ile hedef SMART (açık, ölçülebilir, erişilebilir, gerçekçi, zamana bağlı) olarak ölçülmek istenir. Risk yönetim planı çocuğun başkalarına zarar vermesi durumunda hazırlanır ve çocuğun bir ay izlenilmesini gerekli kılar. İncinebilirlik yönetim planı çerçevesinde YOT çalışanı çocuğun kendine zarar verme durumunu inceler. Çocuğun kurumda ki diğer uzman personel ile birlikte infaz planı hazırlanır. Çocuğun tahliyesine yakın dönüş planı hazırlanır ve diğer raporları gözden geçirilir²¹⁸.

İngiltere’ de ceza evlerindeki çocuklara yönelik eğitim planları yapılmaya ve yasal işlemlerin tekrar düzenlenmesi adına raporlar hazırlanmaktadır. Raporlar çocuk ceza sisteminin yetişkinlerden ayrı tutulması ve suçlu çocukların korunması ve tedavisi üzerine yoğunlaşmaktadır. Deneme okulları adları nitelikleri sayıları değişerek günümüzde Halk evleri ve D grubu Okullar olarak suça sürüklenen çocukların iyileştirici faaliyetlerini düzenlemektedir.²¹⁹ Çocuklarla cezaevinde iletişim halinde olanlar danışmanlık yapma yetkisine sahip profesyonel yöneticilerden seçilmektedir.²²⁰

²¹⁷İngiltere’de Çocuk Suçluluğu için ayrıntılı Bilgi bkz: <http://www.justice.gov.uk/youth-justice/courts-and-orders/disposals> (E.T:11.01.2018)

²¹⁸ UNICEF, Beş Ab Ülkesi Ve Türkiye’de Çocuklara Yönelik Koşullu Salıverme Sistemleri, Ankara, 2014, http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/1.%20KO%C5%9EULLU%20SALIVERME%20S%C4%B0STEMLER%C4%B0_CONDITIONAL%20RELEASE.pdf (E.T:11.01.2018)

²¹⁹Wolff, s. 326-327.

²²⁰ İngiltere’de çocuk danışmanları için; <http://m.bianet.org/bianet/cocuk/151672-ingiltere-ve-hollanda-da-cocuklar-nasil-korunuyor> (E.T: 11.01.2018)

Ceza infaz kurumları, yerel ceza infaz kurumları, eğitim ceza infaz kurumları, ıslahevleri, yüksek güvenlikli ceza infaz kurumları ve özel şirketlerin idaresinde olmak üzere ayrılmıştır. Genç ve yetişkin hükümlü diye ayrılmakla birlikte, genç hükümlüler A grubu, kısıtlı statülü hükümlü, kapalı ve açık kapalı cezaevi statüsüne göre sınıflandırılmıştır. A grubu hükümlülerin başkalarına zarar verebileceği düşünüldüğü için ağır koşullarda ceza infazı gerçekleştirilmektedir. Kısıtlı Statülü hükümlüler ıslahevinde olanlardır. Hükümlülerin cezasına göre infaz durumları da o sıklıkla gözden geçirilir. İlk tutuklulukla birlikte çocuk yerel infaz kurumuna yerleştirilir. Daha sonra suç durumuna göre diğer infaz kurumlarına dağıtılır. Eğitim ceza infaz kurumlarında tahliye sonrası hayatlarına hazırlama amacıyla çeşitli kurs ve eğitimler verilmektedir. İslahevleri, 15-21 yaş arasındaki gençlerin eğitimleri ve ıslah programları amacıyla hazırlanmıştır.²²¹

Çocuklara yönelik ceza uygulamalarında en başta aile eğitim programlarının zorunlu olduğu aile kararı ile birlikte çocuklara yönelik rehabilitasyon kararı, yönlendirme, tazminat kararı, para cezası, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, içki yasağı gibi cezalar uygulama alanı bulabilmektedir. 4ay-2yıl arası hapis ve eğitim tedbiri ile 2 yıldan başlayan uzun süreli hapis cezası hürriyeti bağlayıcı ceza türleridir. Verilen kararların yarısı kurumda, yarısı YOT çalışanı gözetiminde dışarıda geçirilir. Hapis ve eğitim tedbirine hükmedilmesi halinde çocuk için erken salıverme kurumu uygulanabilmektedir. Koşullu Salıverme Kurulu cezaevi idaresine bağlı değildir. Tahliye olmasına yakın 90 gün içinde ev hapsi kararı, 18 gün öncesi hapsi sona erdirmeye kararı veya iş ve eğitim nedeniyle geçici izinli salıverme kurumları işleyebilmektedir. Ev hapsi kararı ile hapsi sona erdirmeye kararı kurum tarafından verildiğinden, farklı cezaevlerinde farklı sürelerde uygulama alanı bulmakta bu noktada tartışılmaktadır.²²²

²²¹ İngiltere’de Ceza İnfaz Kurumları için; <http://www.duyarlikapi.com/dunyaya-bakis-6-ingiltere-ceza-infaz-sistemi.html> (E.T:11.01.2018)

²²² Koşullu salıverme için; http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/1.%20KO%25%9EULLU%20SALIVERME%20S%C4%B0STEMLER%C4%B0_CONDITIONAL%20RELEASE.pdf (E.T:11.01.2018)

3.5. Fransa Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim

1791 tarihli Fransız Ceza Kanununda ilk kez yetişkin ve çocuk ayırımına gidilmiştir. 1810 tarihli kanun düzenlemesi ile de 16 yaşından küçüklerin ceza sorumluluğu olmadığına, 20 yaşına kadar olan kişilerde ayırt etme gücünün bulunmaması halinde ıslah amaçlı eğitim tedbirine başvurulmayayer verilmiştir²²³.

1906 tarihi sonrasında çocukların cezalandırılmasında eğitim tedbirlerinin sıklığına rastlanmaktadır. 1907 yılında ilk Genç Mahkemesi kurulmuştur. 1942 tarihli kanuni düzenlemelerde 13 yaş altı çocukların cezai sorumluluğu olmadığına, 13-18 yaş arasındaki çocuklar içinise eğitim tedbirine müracaat edildiğine, istisnai hallerde cezai sorumluluğa gidildiğine yer verilmiştir²²⁴.bu çocuklar için kural olarak eğitici güvenlik tedbirlerine başvurulur. Delillerin toplanıp ve hakimın karar vereceği sürece kadar sosyal çalışmacı sosyal çevre araştırması yapmaktadır. Hakim suçun sabit olduğuna kanaat getirirse çocuklar için hazırlanmış ıslah evine gönderebilir.²²⁵

1945 tarihli Fransız Emirnamesi suça sürüklenen çocuklar için ıslah ve eğitim amaçlı bir kuruma bırakılabileceği veya sosyal destek kurumundan yardım sağlanabileceğinden bahsetmiştir²²⁶.

1992 senesi ile birlikte 99 bölgede toplam 268 hakimi olan genç mahkemeleri kurulmuştur. Adliye binalarının içinde Gençlere Yardım Teşkilatı ve Genç Mahkemesine Yardımcı Teşkilatlar oluşturuldu. Bu mahkemeler sadece suç işleyen çocuklarla ilgilenmez, Aynı zamanda 18 yaşından küçük çocukların korunması ve eğitimlerinin tamamlanması ve çocukla ilgili bütün hukuki süreçlerden mesuldür.

²²³Artuk, M. Emin, Mukayeseli Çocuk Muhakemesi Hukuku, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, 1987, s.9 vd.

²²⁴ Tanrıku, Cengiz, Ceza Ve Ceza Yargılama Hukukunda Suçlu Çocuklara İlişkin Emniyet Tedbirleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.30,Akt: Topaloğlu, s.56.

²²⁵Yenisey, Feridun, Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı Ve Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklar Ve Gençler İçin Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar,2007, s. 7, http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_basvuru/mukayeseli hukukta.pdf

²²⁶ Şensoy, Naci, Çocuk Suçluluğu-Küçüklük-Çocuk Mahkemeleri Ve İnfaz Müesseseleri, İstanbul, 1949, s.169.

3.6. İtalya Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim

Mabillon' un görüşlerinin etkisi ile Katolik rejimlerde Rahip Fillippo Franci 1667' de Floransa' da, Papa XI. Clement 1703' de Roma' da Saint- Michele sığınma evini kurmuştur. 1757' de Torino' da, Marie Therese tarafından 1759' da Milano' da ıslah evi, 1760' da Venedik' de çocuklara yönelik ceza evleri kurulmaya başlanmıştır.²²⁷

Franci suça sürüklenen çocuklara uygulanacak cezaların en ağırının sevgi kadar etkili olmadığına kanaat getirmiştir. John Howard Saint Michele de yaptığı çalışmada çocukların yetenekleri doğrultusunda meslek kazandırıldığına yer vermiştir. Bu çalışmalar ile kurumlarda sevgi ile mesleki eğitimlerin göze çarptığı görülmektedir.²²⁸

Çocukların yetişkinler gibi aynı ceza adalet sistemi içerisinde yargılanmaları izlenmiş yargılama sonrası çocuk cezaevlerine gönderilmiştir. 1931' de okul cezaevleri, 1934' de de çocuk mahkemeleri kurulmuştur. Bu mahkemeler ceza yargılamasının yanında suçu henüz işlememiş ama suç işleme riski bulunan çocuklara da tedbirler uygulamaya başlamıştır. 1949 senesi ile birlikte her çocuk mahkemeleri sınırlarında sosyal yardım büroları, gözetim enstitüleri ve ıslah okulları oluşturulmuştur. Çocuk psikolojisinin ön planda tutulduğu bir uygulamaya hakim olan İtalya çocuk ceza mevzuatı kapsamında çocuk suçlu polis tarafından değil, sosyal yardım memurları tarafından mahkeme birimlerine teslim edilmektedir.²²⁹

1889 İtalyan Zanardelli Yasası'nda ağır bir suç işlemiş 9 yaşından küçük çocuklar ve ayırt etme gücü yeterince gelişmemiş olan 9-14 yaş arasındaki çocuklar hakkında ancak savcının isteği ve mahkemesi hakimi tarafından tedbir gerçekleştirilmektedir. Başvurulan tedbir bir eğitim ve ıslah kurumuna yerleştirilmesine yönelik eğitim tedbiri olmuştur. 14 yaşından küçük ve 14-24 yaş arasında olan temyiz kudreti

²²⁷ Artuk, M. Emin, Alşahin, M. Emin, Hapis Cezalarının Ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi, s.161, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/272845>, (E.T:11.01.2018)

²²⁸ Thorsten Sellin, 'Filippo Franci A Precursor of Modern Penology' Journal of the American Institute of Criminal Law & Criminology, May 1926, C:17 s.105 vd. Akt: Demir, Güler, Ceza İnfaz Kurumu Kütüphaneleri Ve Türkiye' de Durum, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Doktora tezi, 2011, s.21

²²⁹ Güray, S. Feridun, İtalya' da Çocuk Mahkemeleri, Ankara Barosu Dergisi, 1974, s.211, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1974-2/8.pdf> (E.T:11.01.2018)

gelişmemiş sağır ve dilsizler içinde geçerli olmuştur. Sağır ve dilsizlerin hapis cezasına ceza mahkemesi tarafından çaptırılma durumunda ise cezanın infazı bir ıslah kurumunda gerçekleştirilmektedir.²³⁰

Çocuklar için ceza kurumları ıslah birimi mahiyetinde kurulmaktadır. Suç işleme riski bulunan çocuklarında aktif denetimi yapılmaktadır. Çocuk mahkemelerine gelen dosyaların çoğu önleyici tedbir niteliğindedir. Çocuk mahkemelerinde 14 yaş altı çocukların cezai sorumluluğu doğmamaktadır. Bu çocuklar için önleyici tedbirlere başvurulur. Bu tedbir çocuğun 21 yaşının doldurulmasına kadar devam eder. Çocuğun ıslah olduğuna kanaat getirilmesi ile 6 ay daha sosyal yardım görevlisi gözetiminde tedbir kararı uygulanır ve sonrasında tedbir kararı kaldırılır. Çocuğun 14-18 yaş arasında olması halinde temyiz kudretine sahip olduğuna dair adli tıp raporunun alınması zorunluluktur. Bunun yanında çocuk mahkemesi raporun tersine çocuğun temyiz kudretine sahip olmadığına da kanaat getirebilir. Suçun sabit görüldüğü halde çocuğa ilk adli af, erteleme gibi diversion niteliğinde kurumların uygulanması beklenir.²³¹

İtalya Çocuk Ceza İnfaz Kurumları'nda da genel olarak başlıca mevcut kapasitenin haylice aşılması ve kurumların eski oluşumevcutsorunlardır. Ceza yargılanmalarının uzun oluşu ve kurum sorunları ile de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde en çok müracaat edilen ülkeler sıralamasında üçüncü sıradadır. Reform hareketlerinin gözlendiği kurumlarda kurum müdürlerinin kadın yönetici ve hukuk fakültesi mezunlarından seçilmektedir. Kurum denetimlerinin Adalet Bakanlığı dışında Temsilciler Meclisi Üyeleri Senatörler ve Katolik Kilisesinin yaptığı son aşamada da Ulusal Tutuklu Hakları Ombudsmanlığının yetkisinde olduğu görülmektedir.²³²

²³⁰ Aydın, Ö. Didem, Emniyet Tedbirleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1993, s.21 vd. Akt: Topaloğlu, Mahir, s.57 vd.

²³¹ Güray, s.215.

²³² Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, İtalya'da inceleme raporu, 2014, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2014/italya_inceleme_raporu_03122014.pdf (E.T:11.01.2018)

3.7. İspanya Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim

İspanya’ da çocuk ceza sorumluluğu yaşı 14’ tür. Azami hapis süresi 10 senedir. Yapılan çalışmalarda mükerrer suç işleme oranı da %20’dir. İspanya’ da çocuk ceza adalet sistemi içerisinde 1992 tarihli Çocuk Hukuk Reformu Yasası ile 2000 tarihli Çocuk Ceza Kanunu ve Çocukların Cezai Sorumluluğuna İlişkin Esas Teşkilat Kanunu önemli yer tutmaktadır.²³³

Ülke 17 Özerk Bölge ile yönetilmekte, çocuk hâkimlerinin verdiği kararları bölgeler nasıl uygulanmasına karar vermektedir. Bu doğrultuda bölgelerin sosyal koşullarının farklılık göstermesinden ve devlet tarafından farklı bütçeler almasından dolayı adalet sisteminde farklı sonuçlar görülebilmektedir. Ceza kurumları da bölgelere göre farklı yönetim şekilleri öngörebilmektedir. Doğrudan kamunun yönetiminde olan ceza kurumlarının yanı sıra, kar amacı olmayan Sivil Toplum Kurumları tarafından veya hizmetlerin paylaşılması yoluyla kamu özel ortaklığı ile de yönetilmektedir.

Çocuklar için kapalı rejim, bazı programların dışarda gerçekleştirildiği yarı açık rejim ve eğitimlerine dışarıda devam edebilecekleri sadece ikametgâhlarının bu kurumlar olduğu açık rejim usulü ceza infaz kurumları bulunmaktadır. Bu kurumların yanında belli eğitim kurumunda hafta sonu hapsi ve özel destek aldıkları tedavi amaçlı merkezlere de rastlanmaktadır.

İspanya da yeniden sosyalleştirme ve çocuğa dönük iyileştirme programları önemli yer tutmaktadır. 1979 tarihinden beri uygulama alanı bulan İspanya Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun gerekçe metninde, iyileştirme “insan kişiliğinin değişmesi için yüklenmiş bir değiştirme çabası değildir, hürriyetini verimli biçimde yaşamasına yardım etmek üzere zorunlu unsurların uygulanmasıdır” diye tanımlanmıştır.²³⁴

²³³İspanya’ da Çocuk Ceza Adalet Sistemi için;
http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/1.%20KO%C5%9EULLU%20SALIVERME%20S%C4%B0STEMLER%C4%B0_CONDITIONAL%20RELEASE.pdf (E.T: 12.01.2018)

²³⁴Pradel, Jean, Çağdaş Sistemlerde Karşılaştırmalı Ceza Usulü, İSiSC Kolakyumlarının Sentez Raporu, (Çev: Sulhi Dönmezer), İstanbul, 2000, s.115.

İspanya’ da çocuk hapis cezasının yanı sıra iyileştirici tedbirlere denetimli serbestlik (LibertadVigilada), sosyo eğitici programlar, gündüz eğitici kurumları, koruyucu bir eğitim kurumuna yerleştirme ve bazı müsadere yasaklarına yer verilmiştir. Bir diğer tedbir ise en çok uygulama alanı bulan çocuğun suçun ağırlığı nispetinde kamu hizmetinde bulunmasıdır. Çocuğun tutukluluk halinde çocuk ilk denetimli serbestlik kurumuna yönlendirilecektir. Kurum çocuğun eğitim kurumuna devam etmesini ve iyi hali dahilinde plan hazırlayacaktır. Çocuğun hapis cezasına hükmedilmesi halinde çocuk için 3 ayda bir gözden geçirilmek üzere müdahale planı hazırlanmaktadır.

Suçta sürüklenen çocukların raporların hazırlanması ve tedavileri Teknik/Sosyal Ekipler (EquipioTecnico) kontrolü altındadır. Bu ekip kapsamında psikoloji, eğitim ve sosyal hizmet alanlarında uzman personeller yer almaktadır. Eğitimi (educator) çocuğun eğitimini kurumda ya da dışarıda mı gerçekleştirileceğine çocuğun değerlendirme raporlarını değerlendirerek yardımcı olacaktır. Bireyselleştirilmiş Bütünleşme Programı çerçevesinde, Path Projesi gibi çocuğun tahliye sonrası hayatına hazırlamak için aileler ile birlikte faaliyetler yapılmaktadır. Denetimli serbestlik kurumu çocuğun tahliyesi sonrası çocuğu her hafta evinde ziyaret etmektedir. Kurum çocuğun eğitim kurumuna devam etmesinden mesuldur.

3.8. Avusturya Örneğinde Çocuk Ceza Hukukunda Eğitim

Avusturya’ da çocuk suçluluğunda ceza sorumluluğu yaşı 14’tür. Azami hürriyeti bağlayıcı ceza süresi 14-16 yaş arasında çocuklarda 10 sene, 16-18 yaş arasında çocuklarda 15 senedir. Çocuk ceza hukuku mevzuatı 1988 tarihli Çocuk Mahkemeleri Kanunu (Jugendgerichtsgesetz), 1969 tarihli Cezaevleri Kanunu ve 1989 tarihli Çocuk Refahı Kanunu’ndan oluşmaktadır.

Avusturya’ da çocuklara yönelik uygulanacak eğitim tedbirleri ve denetimli serbestlik kurumu, Adalet Bakanlığı ile A New Start adlı bir sivil toplum kuruluşu ile aralarında imzalamış oldukları bir mutabakat zaptına dayalı bu kuruluş tarafından gerçekleştirilmektedir. Çocuk yargılaması çocuk hakimleri, çocuk refahı memurları

ve Çocuk Mahkemesi Destek Ekibinden oluşan çocuk mahkemeler sistemine dayalıdır.²³⁵

Mahkeme destek ekibi, hakim ve savcılara yardımcı sosyal çalışmacılardan oluşur. Sosyal çalışmacı Genç İnceleme Raporu ile çocuğun geçmiş hayatı ve çocuğun kişisel özelliklerini hakimin izni ile doktor ve psikologlardan yardım alarak düzenler. Çocukların ceza evlerine girişlerinde de ön değerlendirme yapmaktadır. Değerlendirme sonrası çocuk için uygun eğitim ve ıslah programı seçilmektedir.²³⁶

Yargılama öncesinde Mahkeme Destek Ekibi çocuğun tutuklanmasının gerekliliği noktasında soruşturma gerçekleştirir. Polis ve sosyal hizmetlerin değerlendirmelerde bulunduğu ve hakime rapor verdikleri bir Çocuk Koruma Sistemi mevcuttur.

Uzun süreli hapis cezası alan çocuklar 22 yaşına girene kadar erkek ve kız çocuklara yetişkinlerden ayrı düzenlenmiş ceza infaz kurumlarında kalırlar. Çocuk ceza evleri kapalı olmakla birlikte çocukların çalışma olanaklarının oluşturulduğu açık ceza evleri de mevcuttur. Çocuğun eğitimini ve mesleki eğitim programını bitirebilmesi adına ceza 1 yıl ila 3 yıl arası cezasına göre ertelenebilmektedir. Kurumlarda çocukların eğitimleri ile ilgilenecek koçluk (mentoring) sistemi mevcuttur.

Kurumlarda meslek eğitim kursları, e-eğitim üzerinden bilgisayar kursları ve dil kursları mevcuttur. Çocukların eğitimlerinin aksamaması için kurum içinde telafi dersleri verilmektedir. Ceza infaz kurumlarında uzun dönemdir uygulanan bir yıl süren mekanik ve metal işleri alanında meslek eğitimi verilmektedir.

²³⁵Avusturya Çocuk Ceza Adalet Sistemi için;
http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/1.%20KO%C5%9EULLU%20SALIVERME%20S%C4%B0STEMLER%C4%B0_CONDITIONAL%20RELEASE.pdf (E.T: 12.01.2018)

²³⁶Bruckmuller et al (2011) 'Austria' in Dunkel et al JuvenileJusticeSystems in Europe: CurrentSituationand reform DevelopmentsVol. 3. 2nd Revised Edition, Forum VerlagGodesberg, Germany.**Akt:**Unicef Raporu, 2014, s.10.

3.9. Türk Hukukunda Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitimi

3.9.1. Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitim Hakkı

Mustafa Kemal Atatürk 1 Mart 1923’ de TBMM’nin 4.yasama yılı açılış konuşmasında, “Efendiler, cezaevleri sorunu çok önemlidir. Kişisel özgürlüğü kaldırılan vatan evladının ceza süresi sonunda topluma yararlı olacak bir eleman olarak yetiştirilmesi gereklidir” ifadeleri ile belirtilen suç işlemiş ve cezaya hükmedilmiş olanlara dikkat çekerek çözümü ıslah edici faaliyetler ve eğitimde aranmasına işaret etmiştir²³⁷.

Eğitim programları “*tam ve sağlam*” oluşturularak, “*aklın özgürleşme*” ve “*kişiliğin özgünleşmesi*” gayesiyle çocukların bakımı ve koruması, yeteneklerinin geliştirilerek, toplum ile etkili ve başarılı uyumu yakalama gayesinde olmalıdır. Temel insan haklarına saygı duyularak yurttaşlık eğitimine sahip olma, ulusal ve uluslararası kültür arasında bağ kurma gibi etkin yan işlevleri de çocuğa sağlamalıdır. Eğitim böylelikle kişiye salt bilgi öğretmek değil belli plan program çerçevesinde etki alanı oluşturacaktır²³⁸.

Temel eğitimin amacı, kişiyi şu an ve gelecekteki hayatına hazırlamaktır. Eğitimin temel amaçları arasında kişinin hayatını belli kurallar çerçevesinde düzene sokmasının yanında insan haklarının korunması ve birey olmanın farkına varılması da yer almaktadır. Beklenen bireyin ön planda olduğu eğitim politikaları hazırlanmasıdır²³⁹.

Eğitim hakkının temel dayanağı olan Anayasanın 42. Maddesinde; kimsenin, eğitim ve öğrenim hakkından mahrum bırakılamayacağına, eğitim ve öğretimin ancak devletin denetim ve gözetimi altında yapılabileceğine, ilköğretimin zorunlu ve ücretsiz olacağına, başarılı öğrencilerin ve özel eğitimin desteklenmesine ve eğitim

²³⁷ Mustafa Kemal Atatürk’ün açılış konuşmaları için; https://www.tbmm.gov.tr/tarihce/ataturk_konusma/2d4yy.htm (E.T: 13.12.2017)

²³⁸ Altunya, s.26.

²³⁹ Güngör, Mehmet, Eğitim Hakkı Ve Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklar: Mersin İli Örneği, 2013, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S:5, s.30

mevzuatının ulusal ve uluslararası mevzuat çerçevesinde uyumlu olmasına yer verilmiştir.

Eğitim sisteminin temelini oluşturan, devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve yetkilerini belirleyen, eğitim kurumlarının amaçlarını sıralayan en geniş kanuni düzenleme Milli Eğitim Temel Kanunu'dur. Kanunun ikinci bölümünde Eğitim Hakkı 7. Maddesinde ilköğretimde eğitim almanın her vatandaş için bir hak olduğunu, ilköğretimden sonra alınacak eğitimin ise kişilerin ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanabileceklerine yer vermektedir. Fırsat ve İmkan Eşitliği bölümü 8. Maddesinde; herkese bu fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanacağı, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilere gerekli yardımların ulaştırılmasına, özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınmasına yer verilmiştir. 9. Maddesinde; eğitimin hayat boyunca devam etmesi amaç edinilmiştir. 17. Maddesinde, milli eğitimin her çevrede her fırsatta gerçekleşebileceğine ve bu doğrultuda verilecek eğitimin bakanlığın denetimine tabi olacağına değinmektedir. Madde içeriklerine bakıldığında devletin kişilerin eğitim hakkının kesintiye uğramadan devam edebilmesi için gerekli şartları oluşturacağı, dezavantajlı konumda bulunan cezaevinde bulunan kişilerin eğitim hakkının bizzat koruyucusu olarak eğitimi sunmakla mükellef olduğu açıktır.

5275 Sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, çocuklar için ayrı bir infaz rejimi öngörmemekle birlikte amacı; suç işlenmesinin önlenmesi, yeniden suç işlenmesinin de önüne geçilmesi, hükümlünün yeniden toplumda birey olarak yer edinebilmesine ve toplumda birlikte yaşama gereğinin kurallara uymasını sağlayacak bilince kavuşturmadır. Kanun hükümlülerin beden ve ruh bütünlüklerini koruyarak her türlü koruyucu tedbir öngörmekle birlikte, iyileştirilmeleri amacıyla eğitim programlarının gerçekleştirilmesini, hükümlülerin katılımın arttırılmasını beklemektedir.

Gözlem Ve Sınıflandırma Merkezleri Yönetmeliği Genel Eğitim, Eğitim Öğretim Ve Destek Programları bölüm başlığında, kişilerin ceza infaz kurumlarında maddi ve manevi bütünlüğünü koruyarak cezaevi sürecinde ve sonrasında sosyal hayata uyum

sağlama amacı taşımaktadır. Eğitim hakkı kapsamında 29.maddede geniş bir düzenlemeye yer vermiştir.

a) Yaygın eğitim: Hükümlülerden okuma-yazmayı bilmeyenler, okuma-yazma; ilköğretim okulunun üç, dört ve beşinci sınıflarından ayrılanlar ise ikinci kademe eğitimi başarı kurslarına katılmak zorundadır.

1) İlköğretimin ara sınıflarından ayrılmış olanlar ile yetişkinlerden, ikinci kademe eğitimi başarı kurslarını tamamlayanların açık ilköğretim okuluna kaydı yapılır ve devamları sağlanır.

2) Hükümlüler, açık öğretim lisesi kurslarına devam ederek, Millî Eğitim Bakanlığı il müdürlüğünce ceza infaz kurumlarına gönderilen komisyonlar aracılığı ile sınavlara katılabilir.

3) Hükümlüler, üniversiteye giriş sınavları ile açıköğretim fakültesi sınavlarına kurumlara gönderilen komisyonlar aracılığı ile katılabilir.

b) Örgün eğitim: Yükseköğretim kurumuna devam eden öğrencinin çeşitli nedenlerle tutuklanması ya da hüküm giymesi veya ceza infaz kurumunda kalmaktayken üniversiteyi kazanması durumunda, okul idarelerinin kabul etmesi koşuluyla, gerekli güvenlik önlemleri altında sınavlara katılması sağlanır. Çeşitli nedenlerle ceza infaz kurumlarında, okullarına devam edemeyen öğrencilerin müracaat etmeleri hâlinde, öğrenim haklarının saklı tutulması için yüksek öğretim kurumları nezdinde girişimlerde bulunulur.

c) İş ve meslek eğitimi ile beceri kursları: Kurum tarafından, hükümlülerin salıverilme sonrası yaşamlarını sürdürecektir bir meslek edinmeleri ve boş zamanlarını değerlendirmeleri için iş ve meslek eğitimi ile beceri kursları düzenlenir. Meslek eğitiminin, sadece ceza infaz kurumu imkânlarıyla değil, ilgili kurum ve kuruluşların katılımı ile sağlanmasına, kurum dışında uygulanan eğitim ile ceza infaz kurumunda uygulanan eğitim arasında önemli bir fark yaratılmamasına özen gösterilir.

d) Sosyal ve kültürel etkinlikler: Ceza infaz kurumlarındaki hükümlülerin maddî ve manevî bütünlüklerinin korunup geliştirilebilmesi için, tiyatro, müzik, resim, folklor, el becerileri, spor karşılaşmaları, satranç ve lisan kursları, konferans, konser gibi çeşitli sosyal kültürel çalışmalar düzenlenir. Hükümlüler, bu çalışmalara dinleyici ya da izleyici olarak katılabilecekleri gibi, aktif görevler de alabilir ve her ceza infaz kurumunda yeterli miktarda bulunan kitle iletişim araçlarından yararlanabilir.

Örgün eğitime devam etmeyen 15 yaş üzeri çocuklar Mesleki Eğitim Kanunu kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Mesleki Eğitim Merkezleri'nde eğitime devam ederler.

Çocuk Koruma Kanuna Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelikte, çocuğun gündüzlü veya yatılı olarak eğitime devam etmesine, özel eğitim alması gerekenlerin o yönde kurumlara

yerleştirilmelerine, iş ve meslek edimine yönelik kurslara gitmesine, on beş yaş altı çocuklar için eēitimlerinin devam etmesi düşünülmüştür. Açık liseye devam eden ērencilerin eēitimlerini tamamlaması adına Milli Eēitim Bakanlıēınca eēitim ve kitaplar ücretsiz verilir.(md.13)

Yksekēretim için eēitim bedelinin karşılanmasından söz edilmemiştir. Üniversiteye giriş sınavlarına, okul idarelerinin kabul etmesi ve gerekli güvenlik önlemleri alması halinde dönem içinde niversite sınavlarına katılabilmelerine izin verilmiştir.

Uluslararası alışma rgt 105 ve 29 sayılı sözleşme metinleri ile hükümlülerin hem mesleki eēitimi hem de tahliyeleri sonrası eēitimleri ile işe yerleştirilmeleri için eēitim düzenlemelerine yer verilmiştir. 1997 yılında mesleki eēitim ve çalışma düzenlemeleri ile İş Yurtları Daire Bařkanlıēı kurulmuştur. Cezaevinde mesleki eēitimin ve çalışmaya teşvik edilmesinin temelinde kişiye, eēitim, mesleki kazanım ile yeniden sosyalleşme imkanı saēlamak ve çalışma alışkanlıēı kazandırmak yatmaktadır²⁴⁰.

Adalet Bakanlıēı, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Mdrlē Ceza İnfaz Kurumlarındaki Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eēitim ve İyileştirme Faaliyetlerine İlişkin Mevzuat gereēince düzenlenen 46/1 No’ lu Genelge yayınlamıştır. Düzenlemenin Eēitim İlkeleri bölümünde, hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi kalkınmaları için eēitim ve ēretim faaliyetlerinin gerekliliēi ve yararı bilinerek eēitimin en etkili iyileştirme aracı olduēuna yer verilmiştir. Eēitimin gerçekleştirilmesi ile kişilerin yeniden suç işlemesinin önüne geçilmesi, cezaevi sonrası gerçek hayata daha rahat uyum saēlamaları beklenmektedir²⁴¹.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 12 Temmuz 2003 Tarihli Adli Olayların Yayınlanmasına İlişkin Hukuki Kuralların Düzenlenmesine İlişkin Bildiri’ de

²⁴⁰Savcı, İlkay, *Cezaevi İşyurtları*, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010, s.227.

²⁴¹ Adalet Bakanlıēı Ceza Ve Tevkif Evleri Genel Mdrlē’nn yayınlamış olduēu genelge bkz. www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/mevzuat/genelge/46_1.doc (E.T:13.12.2017)

“Küçüklerin zarar görmelerine karşı hassas olunması” telkininde bulunmuştur. Komite, *“Ceza infaz kurumlarındaki eğitim”* konulu tavsiye kararı ile cezaevinde bulunan hükümlülerin eğitim hakkında düzenlemeler öngörmüştür²⁴². Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin R(89) 12 sayılı Tavsiye Kararın 8.bendinde yer alan *“Özel güçlükleri olan tutuklu ve hükümlülere ve özellikle okuma yazma sorunu olanlara itina gösterilir”* tavsiye görüşü ile cezaevlerinde ücretsiz kurslar düzenlenmektedir. Bu doğrultuda Adalet Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında 21.02.2000 tarihli protokol neticesinde hükümlülere ücretsiz eğitimler verilerek diploma kazandırılmaktadır.

12 sayılı Tavsiye Kararı’na göre *“Eğitim, cezaevi rejimi içinde çalışmaya göre daha kötü bir durumda olmayacak ve hükümlü ve tutuklular eğitime katılmakla mali vb. hak kayıplarına uğramayacaktır.”* hükmü ile kişilerin emeklerinin zayi olmaması ve eğitime ve çalışmaya teşvik edici bir yöntem izlenmiştir. Bu doğrultuda hükümlü ve tutukluların mesleki eğitimi ve temel eğitimi sonrası iş tecrübesi kazanımı için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile 24.07.2002 tarihli Protokol ile *“Cep Harçlığı”* niteliğinde meslek eğitimine katılarak çalışmaları halinde ücret ödemesi yapılması kararlaştırılmıştır. Bunun yanında Adalet Bakanlığına bağlı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İş Yurtları Kurumu ile koordineli hareket etmektedirler.

12 sayılı Tavsiye Kararı’nın 14.bendine göre; *“Mümkün olan her durumda mahpusların cezaevi dışı eğitime katılmalarına imkan verilmelidir”* ve *“Hükümlü ve tutuklulara sağlanan eğitim, dış dünyada aynı yaş gruplarına sağlanan eğitimle aynı olmalıdır”* hükümleri ile ulusal mevzuatımız paralellik taşımaktadır. Eğitim evlerinde bulunan çocuklar yaş ve eğitim durumlarına göre örgün eğitim kurumlarına devam etmektedirler. Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan 21.02.2000 tarihli protokol gereği halk eğitim merkezleri işbirliği ile meslek kursları düzenlenmektedir.

5275 Sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun kapsamında hükümlü ve tutukluların örgün ve yaygın eğitimden yararlanmaları açık ve kapalı

²⁴² Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza İnfaz Alanındaki Tavsiye Kararları için bkz: www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/uluslararası/tavsiye_kararlari.doc (13.12.2017)

kurumda olmaları yönünden farklılık arz eder. Eğitimin araçsal yönünün yanında 76. Maddesi; *“Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanır.”* hükmü ile eğitim hakkı kapsamında iki ayrı incelemeyi gerekli kılar.

3.9.1.1. Suça Sürüklenen Çocuğun Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Eğitim Hakkı

Suç işlemek bütün toplumlarda var olan fakat sonucunda hükmedilen tedbiri farklı olan önemliliği yadsınamaz bir olgudur. Yeniden suç işlemenin önlenmesi de bir o kadar zorluk teşkil eder. Yeniden suç işlemeyi önlemek adına en çok tercih edilen yöntem, hürriyeti bağlayıcı ceza yani hapis cezasıdır. Bu yolu tercih edilmesinin başında suç işleyenlerin tekrar suç işleme oranları hiç suç işlememiş olanlara göre yüksek çıkmaktadır. Bu kişiler toplumdan soyutlanmak istenmektedir²⁴³.

Cezaların uygulanmasında en etkili yol olarak seçilen hapis cezasının korkutma, toplumu koruma ve suçluları ıslah etme ile doğru ve sağlıklı bir yaşama geçiş arasında bir köprü olduğunu savunan görüşler vardır. Suç işlemiş kişi hapis cezası ile toplumun otoritesini kabul ederek toplumun bozulan huzurunu yeniden sağlamaktadır. Kişinin hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilmesiyle toplumda tehlike hali mevcut olmayacaktır²⁴⁴.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 11. maddesinde Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarının tanımına ve bu kurumlarda eğitim faaliyetlerinin devamlılığına açıkça yer vermiştir.

(1)Çocuk tutukluların ya da çocuk eğitim evlerinden disiplin veya diğer nedenlerle kapalı ceza infaz kurumlarına nakillerine karar verilen çocukların barındırıldıkları ve firara karşı engelleri olan iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, eğitim ve öğretime dayalı kurumlardır.

(2) On iki-on sekiz yaş grubu çocuklar, cinsiyetleri ve fizikî gelişim durumları göz önüne alınarak bu kurumların ayrı ayrı bölümlerinde barındırılırlar.

²⁴³ Bilgiç, 2013, s.99.

²⁴⁴ Bilgiç, 2013,s.97.

(3) Bu hükümlüler, kendilerine özgü kurumun bulunmadığı hâllerde kapalı ceza infaz kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerine yerleştirilirler. Kurumlarda ayrı bölümlerin bulunmaması hâlinde, kız çocukları kadın kapalı ceza infaz kurumlarının bir bölümünde veya diğer kapalı ceza infaz kurumlarının kendilerine ayrılan bölümlerinde barındırılırlar.

(4) Bu kurumlarda çocuklara eğitim ve öğretim verilmesi ilkesine tam olarak uyulur.

Kapalı ceza infaz kurumlarında tutuklu çocuklar veya disiplin cezasına çarptırılmış bir süreliğine gelmiş hükümlü çocuklar bulunmaktadır. Bu kurumlarda tutulan çocuklar açık öğretim sistemi ile eğitimlerini sürdürmektedir. Suça sürüklenen çocukların açık öğretim de yükseltme ve sorumluluk sınavları gibi sınav takipleri kurum tarafından yerine getirilir. Çocukların teoriye dönük sınavları ise kurum müdürünün onay vermemesi halinde kurumda gerçekleştirilir. Mesleki ve teknik ortaöğretim de okuyanların meslek sınav koşulları da kurumda sağlanır²⁴⁵.

Tutuklu küçüklerin bir diğer eğitim problemi çocuğun tutukluluğunun ne kadar süreceği bilinemediğinden başladığı eğitim kursunu da tamamlayamamaktadır. Bu dönemde okula da devam edemediğinden sene kaybına veya okuldan tamamen ayrılmasına neden olabilmektedir. Bu doğrultuda çocuklar için daha az tutukluluğa hükmedilmesine gerek duyulmaktadır²⁴⁶.

Eğitim hakkının ulaşılabilirliğin sağlanması amacıyla mevzuat kapsamında ceza infaz kurumlarında eğitim hakkının sınırlandırılmış olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Çocuk ve yetişkin ayrımı yapılmadan çocuk kapalı cezaevinde kalanların örgün eğitim hakkından yararlanmalarının ve kendi yaşitları ile okula devam edebilmelerinin önü kesilmiş bulunmaktadır. Uzun tutukluluk süreleri de göz önünde alındığında çocuklar okul hayatlarından uzaklaşmış bulunmaktadır.

3.9.1.2. Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitim Evlerinde Eğitim Hakkı

Çocuğun suç teşkil eden her fiilinin mümkün olduğunca adli mercilerin dışında tutulmasının çocuk için daha yararlı olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda suça

²⁴⁵ Yalçın,Alper, Türkiye’de Çocuk Mahpus Olmak, İncekara, İstanbul, 2016, s.52.

²⁴⁶ Berklin, Hande, Uluslar Arası Sözleşmeler Ve Türk Hukuk Mevzuatı Açısından Çocuk Cezaevlerinin Hukuki Durumu, Hapishane Kitabı, s.380.

sürüklenen çocuk için öngörülen hürriyeti bağlayıcı bir cezaya hükmedilmesi ile kolay bir yol seçilmiş olmakla birlikte sorunu büyütme anlamına da gelebilmektedir. Yapılması gereken çocuktan intikam almak değil, tekrar suç işlemesini önlemektir²⁴⁷.

Çocuk adalet sisteminin hedefi, eğitim yoluyla çocuğa sorumluluk bilincini kazandırarak, onu bedensel, zihinsel ve toplumsal becerilere sahip bir insan yaparak toplumla yeniden bütünleşmesini sağlamaktır. Çocuğa suçun öngördüğü cezaya göre özgürlüğü bağlayıcı yaptırımlar kısa süreli ve son çare olarak düşünülmelidir. Çocuğun suç işlemesinde ki nedenlere bakıldığında, çocuk nasıl cezalandırılır değil; eğitimdeki sıkıntıların varlığına eğilmek gerekmektedir²⁴⁸.

Suçta sürüklenen çocuklar için ceza hukukunda edinilen amacın “*terbiye ve eğitim*” olduğunu savunan görüşler de mevcuttur. Çocukların suçun ağırlığı altında ezilmesinin önüne geçilmek istenmektedir. Ancak terbiye ve eğitim imkanlarının oluşturulması ile bu durum telafi edilebilir. Bu arayış ceza hukukunda bazı kurumlarında yerleşmesine zemin hazırlar. Çocuk mahkemeleri ve çocuk muhakeme sistemi bunların başında yer alır. Bu sistemin yerleşmesi çocuk suçlular için ceza hukukuna özel bir alan kazandıracaktır²⁴⁹.

Ülkemizde Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile yönetilmekte olan çocuk ıslah kurumları da yetişkinlere uygulanan infaz mevzuatı ile aynıydı. 1721 Sayılı ve 1930 Tarihli Hapishane ve Tevkifhanenin İdaresi Hakkında Kanun, 4358 sayılı ve 1943 Tarihli Ceza ve Tevkif evleri Umum Müdürlüğünün Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun, 647 Sayılı ve 1965 Tarihli Cezaların İnfazı Hakkında Kanun ve Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkif Evlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük uzun bir dönem uygulanmıştır. Çocuk hukukunun ve eğitim amacının önem kazanması ile 5275 sayılı Kanun ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 01.04.2005 tarihinde yürürlüğe girerek yeni bir dönem başlatmıştır. Bu kanun

²⁴⁷ Erdoğan, s.105.

²⁴⁸ Akyüz, s.540-541.

²⁴⁹ İçel, Kayıhan, Federal Almanya’ Da Genç Suçlular İçin Ceza Hukuku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 34. 1-4, 1968, s.161.

ile eğitim evleri önem kazanmış ve çocuk için eğitim yasal zorunluluk olarak yer almıştır. Bu doğrultuda eğitim evlerinin çocuğun topluma uyumunu amaç edinmiş kurum olması beklenmektedir. Eğitim evlerinin görevi çocuğu çalıştırarak iş eğitimi vermek değil, çocuğa gerekli eğitimi vererek topluma alıştırmaktır²⁵⁰.

CGTİK 15. maddesinde çocuk eğitim evlerinin tanımı yapılarak hükümlü çocuğun eğitimine kurum içinde açık öğretime veya kurum dışında örgün eğitime devam edebileceğine değinilmiştir.

Çocuk eğitim evleri; çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilme amaçları güdülerek yerine getirildiği tesislerdir. Bu kurumlarda firara karşı engel bulundurulmaz; kurum güvenliği iç güvenlik görevlilerinin gözetim ve sorumluluğunda sağlanır. Kurum içinde veya dışında herhangi bir eğitim ve öğretim programına devam eden ve on sekiz yaşını dolduran çocukların, eğitim ve öğretimlerini tamamlayabilmeleri bakımından yirmi bir yaşını bitirinceye kadar bu tesislerde kalmalarına izin verilebilir. Haklarında tutuklama kararı bulunanlar ile 11 inci madde kapsamına girenler hariç olmak üzere, bu tesislerde bulunan çocuk hükümlüler kapalı ceza infaz kurumlarına gönderilmezler.

İlgili tüzüğün 105.maddesi çocuğun kişiliğini güçlendirecek eğitim programlarının devamını, 106.maddesi yarım kalan eğitimlerinin tamamlattırılmasını, 109.maddesi hükümlülerin kurum dışında eğitimlerine devam edebileceklerini hüküm altına almıştır.

17.06.2005 tarihli 25848 sayılı Hükümlülerin Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılmaları Hakkında Yönetmelik' in 7. Maddesinde çocuk eğitim evlerinde kalıp da, on sekiz yaşını tamamlamış olanların başka kurumlara yerleştirilmesi hakkındadır. Eğitimleri devam eden çocuk hükümlüler eğitimlerini tamamlayana kadar kurumda kalabilmektedir²⁵¹.

²⁵⁰ Attar, s.92.

²⁵¹ Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği **Bkz.MADDE 7 – (1)** Çocuk eğitimevinde cezası infaz edildiği sırada eğitime devam etmeyenler on sekiz yaşını bitirdiklerinde, eğitime devam edenler ise yirmi bir yaşını bitirdiklerinde suç türüne bakılmaksızın açık kuruma gönderilir. Açık kuruma gönderilenlerin on sekiz yaşını doldurmadan önce işlediği diğer suçların cezaları da açık kurumlarda infaz edilir.

Eğitim hakkı kapsamında temel eğitim pek çok ulusal ve uluslararası mevzuat dikkate alındığında zorunludur. Oysaki TBMM araştırma komisyonunca yapılan 04-05 Şubat 2010 tarihli incelemede İzmir Buca Çocuk Eğitim Evinde çocuklar arasında ilköğretim mezunu olmayanların ya da devam etmek istemeyenlerin meslek edindirme amacıyla mesleki kurslara yönlendirildiği görülmektedir. Bu takdirde çocuk temel eğitimi yine tamamlayamamış olmaktadır²⁵².

Bir başka eleştirilen nokta çocukların mahiyeti farklı kurumlar arası geçiş yapmalarıdır. Adalet Bakanlığı' nın 28 Eylül 2015 tarihli istatistiklerinde, İstanbul Eğitim Evi'nde 33, Ankara Eğitim Evi'nde 86, Denizli Bozkurt Kadın Açık ve Çocuk Eğitim Evi'nde 6 kız çocuğu bulunmaktadır. 641 hükümlü çocuktan yalnızca 125 çocuğun eğitim evinde yer aldığı, hükümlü olan diğer kesimin hapisanelerde olduğu, bu doğrultuda disiplin cezası mahiyetinde 6 ay süreyle çocuğun kapalı ceza infaz kurumuna iade edildiği ve bu cezanın sık sık kurumlarca uygulandığı yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Bunun yanında bu cezanın verilmesi çocuğun kapalı cezaevinde kötü ve ağır koşulları gördükten sonra, ruh sağlığının da bozulması halinde aklında farklı fikirlerinde uyanmasına yardımcı olabilmektedir. Şöyle ki, eğitim evinden kapalı ceza kurumuna geçen çocuk disiplin cezası sonrası eğitim evinde firar etmeyi deneyebilir. Bu durum telafisi güç sorunları beraberinde getirir. Çocukta oluşabilecek firar fikrinin yanında, çocuğun yerini değiştirmekle şartları daha ağır bir kuruma yönlendirmekle sorun çözülmüş değil ertelenmiştir²⁵³.

3.9.2. Suça Sürüklenen Çocukların Islahı Kapsamında İyileştirme Faaliyetleri

Cezaevi koşullarında psikolojik sorunlarla birlikte, şiddet ve kavgaya olaylarına karışıldığı, kendine zarar verme, kişiler arasında homoseksüelliğe eğilim gibi farklı arayışlar görülebilmektedir. Kişi sadece özgürlüğünden yoksun kalmış değil, sosyal çevresinden uzaklaştırılmış, ikinci sınıf vatandaş konumuna düşürülmüştür. Kişilik

²⁵² Türkiye Büyük Millet Meclisi, Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Ve Eğitim Evleri İnceleme Raporu, 05.11.2009, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, 2009

²⁵³ Yalçın, Türkiye'de Çocuk Mahpus Olmak, s.92, Yalçın, Hapiste Çocuk Olmak, s.48, Acar, B. Yüksel, Türkiye'de Kanunla İhtilaf Halindeki Çocuklar: Multi Disipliner Yaklaşımın Önemi, (Ed: Şener Uludağ, Cemil Doğutaş, Osman Dolu, Hasan Büker), Kanunla ihtilaf Halinde Çocuklar, TBMM Basımevi 2009, s.307.

bozuklukları ile beraber asosyal olma hali ve intihar istekleri görülebilmektedir. Richman'a göre intihar bir iletişim halidir ve başkalarından yardım ve intikam aracıdır²⁵⁴.

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun kapsamında, ceza infaz kurumlarında iyileştirme faaliyetleri genel olarak terapi ve danışma, eğitim ve öğretim kurumuna devam etme ve meslek edindirme kursları ile gerçekleştirilmektedir. İyileştirme faaliyetleri altında kurumda kültür ve sanat programları düzenlenerek, hükümlülerin bilgi ve kültür düzeyini artırma, ifade yeteneklerini geliştirme amacı taşımaktadır. İfade özgürlüğü kapsamında sunacakları etkinlikleri ve yayınlar mevzuat düzenlemelerine bağlıdır.(md.60)

Kanun içeriğinde hükümlülerin boş zamanlarını değerlendirmeleri için kütüphanelerin oluşturulması veya gezici kütüphanelerle bunun sağlanabilmesine, süreli ve süresiz yayınların bedel karşılığında yararlandırılmasına, eğitimlerine devam eden hükümlülerin ders kitaplarından yararlanabileceğine ama bazı kaynakların güvenlik sebebiyle kurum denetimine tabi olarak komisyonca kuruma dağıtılıp dağıtılmayacağına karar verileceğine yer verilmiştir.(md.61, md.62)

Hükümlü merkezi yayın sistemine sahip kurumda radyo ve televizyon yayınından yararlanır. Bağımsız anten isteği hükümlü tarafından bedeli karşılanmak kaydıyla satın alınabilir. Hükümlüye eğitim ve iyileştirme niyeti ile kurum bünyesinde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Kurumun izin verdiği halde internetten yararlanabilir. Bakanlığın uygun bulması ile de kuruma bilgisayarının kurulmasına izin verilir. (md.67)

Mevcut kanuni düzenlemede çocuk, genç yetişkin diye ayrıca atıf yapılmadan İyileştirme Bölümü⁷³. Maddesinde;

(1)Hükümlünün geçmişi, suçluluk nedenleri, suç sicili, fizik yeteneği ve ruhsal yapısı, kişisel doğası, arz edebileceği tehlike hâlleri, hapis cezasının süresi, salıverildikten sonraki beklentisi dikkate alınarak, toplumun hukuka uygun hareket eden ve üretken bir üyesi olarak yaşamını sürdürmesini sağlayacak

²⁵⁴ Demirbaş, 2013, s.192 vd.

ve bireysel ihtiyaçlarına uygun bir biçimde iyileştirme programları uygulanır. Bu programların hazırlanması ve uygulanması amacıyla ceza infaz kurumlarında eğitim ve psiko-sosyal hizmet servisleri oluşturulur. (2) Hükümlü, amaca uygun iyileştirme gereklerinin gerçekleştirilebileceği kurumlara veya bölümlere yerleştirilir.

diye yer verilerek eğitimiyleştirme yöntemi olarak bir araç seçilmiş, eğitim hakkı açısından bakılmamıştır.

75. madde hükümlerine bakıldığında, eğitimin ceza infaz kurumlarında iyileştirici ve ıslah edici yönüne ağırlık verildiği görülmektedir.

(1) Ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içinde hükümlüye, kişiliğini geliştirecek, eğitimini güçlendirecek, yeni beceriler elde etmesini, suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlayacak ve salıverilme sonrasına hazırlayacak programlar uygulanır.(2) Hükümlünün yaş, ceza süresi ve yeteneklerine öncelik verilerek ekonomik ve kültür durumuna uygun biçimde düzenlenen eğitim programları; temel eğitim, orta ve yükseköğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet konularını kapsar.

88. maddesinde “Hükümlü, çalışma saatleri dışında ve belirlenecek düzene göre idarece tertiplenen kurslara katılabilir ve kütüphaneden yararlanabilir” yer verilmiştir. Gözlem Ve Sınıflandırma Merkezleri Yönetmeliğinde de eğitim ve öğrenim adına kütüphanelerden yararlandırılmasına teşvik edilmektedir.(md.30)

5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu²⁵⁵ 17. maddesinde, koruma kurulları ve öngörülen kurumun amacı, cezaevinden tahliye sonrası mesleki faaliyetlerinde araç ve kredi yardımı sağlanması, eğitimlerine devam etmek isteyenlere gerekli yardımların yapılması şeklinde yer almıştır.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük kapsamında hükümlü eğitim programlarına ve etkinliklere katılmaya teşvik edilir. Tüzük kapsamında İyileştirme ve eğitim çalışmaları başlıklı bölümünde iyileştirme programlarına yer verilmiştir.101/1 maddesi ile iyileştirme tanımı yapılmıştır.

²⁵⁵5402 Sayılı Denetimli Serbestlik Ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanunu 03.07.2005 Tarihli olup 20.07.2005 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

İyileştirme, hükümlülerin kuruma girişinden salıverilmesine kadar geçen süre içerisinde, bedensel ve zihinsel sağlıklarını sürdürmeleri veya bunlara yeniden kavuşmaları için gerekli önlemlerin alınması, suçluluk duygusundan arınması, kişisel ve toplumsal gelişiminin sağlanması amacıyla uygulanacak, eğitim öğretim, sağlık, psiko-sosyal hizmetler ile meslek edindirme, bireyselleştirme, toplum yaşamıyla uyumlaşmasını ve geliştirilmesini sağlayacak programların tümüdür.

Hükümlünün özellikleri dikkate alınarak iyileştirme programları ve psiko-sosyal hizmet servislerinin hazırlanması gerektiğine, bu doğrultuda kamu kurum kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde olunacağına yer verilmiştir. Bu teşvik ile hükümlünün iyi halinin gözlenmesi, iyileştirme faaliyetlerine katılması amaçlanmış ve sonunda 159 vd. maddeleri ile ödüllendirilecek kişi, ödül konusu ve neticesi belirtilmiştir.

Çocuklar için ayrıca düzenlemeler öngören ÇHS 40/4. maddesinde,

Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır

diyeyeni farklı düzenlemelerin olması gerektiğine yer verilmiştir.

Çocuk Koruma Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,²⁵⁶kapsamında suça sürüklenen çocuğun denetim altına alma kararı verilmesi ile çocuğun kişisel özellikleri, çevre, ortam ve suçu neden işlediği araştırılır. Çocuğa karar verilmesi halinde bir denetim görevlisi atanır. Bu kişi çocuğun gelişimi hakkında rapor vermesi kaydıyla çocuğa eğitim ve çalışma alanında haklarını koruyabilmesi, ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için rehberlik eder.(md.25)

Ceza infaz kurumlarında eğitim faaliyetleri “Hayat Boyu Öğrenme” telkini ile Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü’nün hazırlamış olduğu “Standartlar Sistemi” ile düzenlenmiştir. Cezaevine kişinin intikali ile eğitim ve öğrenim durumu,

²⁵⁶ 26386 sayılı 23.12.2006 Tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak uygulanmaya başlanmıştır. Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması, çocukların soruşturma ve yargılama aşamalarına yer vererek Çocuk Koruma Kanununun uygulanmasına ilişkin usul ve esasları içermektedir.

meslek bilgisi kurumca kayıt altına alınır. Kişinin cezası sonrasında kadar eğitim planlaması yapılır. Kurumun eğitim servisi kişiye eğitimi için kurs veya mesleki kurs almasına yardımcı olur. Kurumlarda eğitimin gerçekleşmesi için Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve üniversiteler gibi bazı kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile de işbirliği içine girilmiştir. Eğitim servisleri, düşündükleri eğitim faaliyetlerinin uygun bulunmasının ardından uygulamaktadır²⁵⁷.

Çocuklara iyileştirme faaliyetleri kapsamında sundukları ceza infaz kurumundaki kursların artırımı ve çeşitliliği, çocuklar üzerinde iyi ve olumlu etki yaptığı dönemsel hazırlanan raporlarda belirtilmiştir. Çocukların psikolojileri üzerinde olumlu etki oluşturduğu ve kendi aralarında da problemlerinin azaldığı tespit edilmiştir²⁵⁸.

3.9.2.1. Suça Sürüklenen Çocuğun Eğitimi Bağlamında Din Eğitimi

İyileştirme amacı ile din arasındaki bağ önem taşımaktadır. Dini inanışlar ve dinin devletin bir politika aracı olarak kullanılması halinde suçlunun davranışını değiştirdiği görülmüştür. Dinin gereklerini öğrenmesi ve yaşamını o şekilde idame ettirebilmesi din ve inanç özgürlüğünün sağlanabilmesi ile ilgilidir. Din özgürlüğü ile din eğitimi hakkı birbirleriyle bağlantılıdır.

Cezaevlerinde din hizmeti verilmesi, 1959 senesinde Adalet Bakanlığının Diyanet İşleri Başkanlığına hizmetin gereksinim olarak iletilmesiyle başlamıştır. 1974 senesinde Yargıtay 28.01.1974 tarih ve 5/1 sayılı kararı tebliği ile Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından personel görevlendirilmesi yapılmıştır. Ceza evlerinin ıslah amacının genel kabulüyle 1981 senesinde eğitim ve öğretim amacıyla hizmetler verilmeye başlanmıştır. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi hazırlanan eğitim programına dahil edilmiştir. Müftülüklerce görevlendirilen din görevlilerin yanı sıra diğer dersler içinde 13 Kasım 1983 tarihli 18190 sayılı resmi gazetede kabulü ile Milli

²⁵⁷ Şen, Şaban, Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Eğitim Faaliyetlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Açısından Değerlendirilmesi(Zonguldak İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın, 2016, s.23

²⁵⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi, Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Ve Eğitim Evleri İnceleme Raporu 05.11.2009, Ankara, TBMM Yayınları

Eğitim Müdürlüğünce diğer alan dersleri için eğitimciler görevlendirilmeye başlanmıştır. 16 Eylül 1981 tarihli Genel Kurmay Başkanlığı emirleri uyarınca din ve ahlak bilgisi müfredatı oluşturulmuştur. 1981 ile 1991 seneleri arasında din kültürü ve ahlak bilgisi dersi ile birlikte genel kültür dersleri birlikte okutulmuş, 1991 yılı sonrasında Din Kültürü ve Ahlak bilgisi dersi isteğe bağlı olarak okutulmaya devam etmiştir. 15 Mayıs 2001 tarihinde Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında cezaevinde bulunan kişilerin dini ve ahlaki yönden iyileştirilmesi ve topluma kazanımı amacıyla protokol imzalanmıştır²⁵⁹.

Çocuğun dini eğitimini belirleme hakkı ana ve babaya ait olmakla birlikte ana ve babanın bu konudaki haklarını sınırlayacak her türlü sözleşme geçersizdir. Ergin olma halinde ise din eğitimini ve dinini seçmekte kişi özgür kılınmıştır. (TMK md.341)

Hükümlü olup ortaokul ve lise çağında olan çocukların isteğe bağlı seçmeli ders olarak Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin hayatı derslerini alabilmeleri, inanç özgürlüğü gereği din eğitimini bu şekilde gerçekleştirebilmeleri hüküm altına alınmıştır. (1789 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu md.9/1)

Din eğitimi kişiye inandığı dinin kitap ve eserlerini temin edebilmeyi ve kendi dininin görevlileri tarafından ziyaret edilebilmeyi kanun kapsamında izin verilmiştir. (5275 Sayılı CVGTİHK md.70) Eğitim hakkı ile bağlantılı düşünüldüğünde din eğitimin verildiği ortaokul ve lise çağında yer alan hükümlü çocuklar isteklerine bağlı din derslerini alabilirler. (Gözlem Ve Sınıflandırma Merkezleri Yönetmeliğimd.29/e)

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları) çocukların dini inanışlarına saygı gösterilmesine ve dini inanışlarını uygulamada yardımcı olunmasına değinerek (md.4), din eğitimin etkin ve verimli sağlanabilmesi açısından geniş kapsamda yer verildiği görülmüştür. (md.41)

Her çocuğun tutma kurumlarında verilen dini hizmetlere veya toplantılara katılması veya dini görevlerini yerine getirmesi sağlanarak veya kendi mezhebi bakımından eğitimi ve ibadeti için gerekli kitapları ya da araçları edinmesine izin verilerek, dini ve ruhsal yaşamının ihtiyaçlarını

²⁵⁹Özdemir, Şuayıp, Cezaevi Din Hizmetlerinin Yeterlilik Sorunu, Hapishane Kitabı, s.347-349.

karşılayabilmesine imkan tanınır. Bir tutma kurumunda belirli bir dinden yeterli sayıda çocuğun bulunması halinde, bu kuruma o dinden bir veya birden fazla din adamı atanır veya seçimleri onaylanır; din adamlarının düzenli olarak hizmet vermelerine ve çocukların talep etmeleri halinde din adamlarıyla baş başa görüşmelerine izin verilir. Her çocuğun mensup olduğu dinden kendi istediği bir din adamı tarafından ziyaret edilme hakkı vardır; çocukların, dini hizmetlere katılmama ve din eğitiminden, öğretiminden veya dini faaliyetten serbestçe ayrılma hakkı vardı.

Çocuklar din eğitiminin gereği gerekli kitaplara ulaşabilirler, din adamları ile görüşebilirler ve serbestçe din eğitiminden ve din öğretimden ayrılabilirler.(Havana Kuralları md.48)

Din derslerinin zorunlu olmayışı ve ne cezaevi personelin ne de din görevlilerin teşvik edici olmamaları, yoğunluk nedeni ile dini danışman ile kişi arasında birebir görüşme imkanı sağlanamayışı getirilen eleştirel görüşlerden bazılarıdır. Kimi eğitimcilerin “Doğru insan olsaydınız buraya gelmezsiniz” gibi ithamları katılımcıların sayısını elbet azaltacaktır²⁶⁰.

Dini danışman diye nitelendirilen görevlilerin sundukları eğitim müfredatı ilköğretim okulları ve liselerde okutulan müfredat ile aynıdır. Cezaevinde zor koşullarda yaşayan bu çocuklara psikolojik destek yönü ağır farklı bir müfredat programı uygulanması, dersliklerin oluşturulması, ders saatinin artırımı, yetişkinlerden farklı bir çocuk ders müfredatının hazırlanması daha akılcı olacaktır.

3.9.3.Suçta Sürüklenen Çocuk Hakkında Uygulanan Güvenlik Ve Koruma Tedbirleri

Geçmiş dönemlerden beri çocuğa ceza verilmesinin yanında bazı yaptırımlarda uygulanabilmiştir. Eski Roma’ da hırsızlık sonucu yakalanan kölelere şiddet uygulandıktan sonra uçurumdan atılabilmekteydi. Çocuklara ise şiddet uygulamakla yetinilmekte ya da zararın karşılanması bekleniyordu. Yetişkinlerle aynı muameleye maruz bırakılmıyordu. Bu süreç ile çocuklara ayrı güvenlik tedbiri uygulanması gerekliliği ortaya çıkmış oldu. Ceza sorumluluğunda esas alınan kusur kurumu

²⁶⁰ Özdemir, s.356.

çocuklar için farklı uygulama alanı bulmuş, kusur yüklenemeyen çocuğa güvenlik tedbiri uygulanmaya başlanmıştır²⁶¹.

İsnat yeteneği olmayan veya az bulunan kişilere, fiillerinin suç olarak nitelendirilemeyeceği durumlarda, ıslah ve tedavi niyeti ile ve topluma yeniden adapte olabilmeleri ve toplumu da korumak adına yargı kurumlarınca takdir edilecek belli sınırlamalar ve hak kısıtlamaları öngören yaptırımlar emniyet tedbirleri diye nitelendirilir²⁶². Suç işlediği yargı makamlarınca sabit kılınan ama ceza ehliyeti tamamlanamadığından ceza verilemeyen kişilerin bir daha suç işlemesinin önüne geçilen yaptırımlardır²⁶³.

3.9.3.1. Güvenlik Tedbirlerinde İzlenecek Usul

Suçta sürüklenen çocuklar için 5237 sayılı TCK ile 5271 sayılı CMK ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Suç da ve cezada olduğu gibi Güvenlik Tedbirlerinde de kanunilik ilkesi geçerlidir. TCK' ya göre; *"Suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunur"*Pekin Kurallarının 5 numaralı Kuralı ile de küçüklere uygun bulunacak yaptırımlar suçun niteliği ve çocuğun durumuna göre orantılı olmalıdır. ÇHDS 37. Maddesi orantılık ilkesinin gözden geçirilmesi ile çocuğun özgürlüğünden alıkonulması en son çare olarak düşünülmesine yer verilmiştir.

TCK 56. Maddesi *"Çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin neler olduğu ve ne suretle uygulanacakları ilgili kanunda gösterilir"* hükmü ile Çocuk Koruma Kanununa atıf yapmıştır.ÇKK 11. Maddede *"Bu kanunda düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılır"* diye yer vermiştir. Kanun kapsamında suça sürüklenen çocuklara uygulanacak güvenlik tedbirleri ile korunması gereken çocuklar bakımından farklı bir ayrıma gidilmemiştir. ÇKK 5.

²⁶¹ Topaloğlu, , s.15.

²⁶² Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan/Özbek, Veli Özer, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2002, s.407.

²⁶³ Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, BetaYayınları, 2002, s.998

madde sınırlı ve genişletilmesi mümkün olmayan bir şekilde düzenlenmiştir. Bu kanun metninde görülecektir ki; hem cezalandırmanın alternatifi olan tedbirler hem de koruyucu destekleyici nitelikte, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik tedbirlere yer verilmiştir.

TCK 31/1 maddesine göre 12 yaşından küçükler için ceza sorumluluğu olmadığı, ceza kovuşturması yapılamayacağı için çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. Hakimin takdirine bırakılan bu hüküm ile hakim ÇKK 5. Madde kapsamında gerekli gördüğü koruyucu ve destekleyici tedbirleri güvenlik tedbiri neticesinde karar verebilecektir. Tedbir uygulaması zorunlu değildir. Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasının yanında, ÇKK 9. Maddesi kapsamında acil korunma kararı da alınabilecektir. Bu çocuklar için sosyal inceleme yaptırma hakim takdirine bırakılmıştır.(ÇKK md.7) Ancak anayasanın 141' inci maddesi duruşmaların ve kararların gerekçeli olması ilkesi gereği, çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılmamasının gerekçesinin belirtilmesini güvence altına almıştır²⁶⁴.

TCK 31/2 maddesi ile suç tarihinde 12-15 yaş arası çocuklara da işlediği fiilin anlam ve önemini kavrayamadığı durumlarda, davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması dahilinde çocuklara özgü güvenlik tedbiri uygulanacaktır. Bu grup çocukları için cumhuriyet savcılığınca çocuğun işlediği iddia edilen suç için kamu davası açılmalıdır. Çocuğun fiili ve sonuçlarını kavrayabilmesi halinde cezaya, kavrayamamış olması halinde ceza sorumluluğunun olmadığı bahisle çocuklara özgü güvenlik tedbirine hükmedilmesi gerekmektedir. Bu çocuklar hakkında hakime takdir yetkisi tanınmamış, tedbir uygulaması zorunlu tutulmuştur.

TCK 33. maddesi ile 15 yaşından küçük sağır ve dilsiz çocuklar hakkında 12 yaşını doldurmamış çocuklar için, 15-18 yaş arasında bulunan sağır ve dilsiz çocuklar için 12-15 yaş arasındaki çocuklar için, 18-21 yaş arasında bulunan sağır ve dilsizler için 15-18 yaş arasında bulunan çocuklar için mevcut olan düzenlemeler esas alınacaktır. 18 yaşından küçük sağır ve dilsiz çocuklar içinde güvenlik tedbirine başvurulur. 18-21 yaş arası sağır ve dilsiz çocuklar içinde indirimli cezalar verilecektir.

²⁶⁴ Erdoğan, 2012, s.113, Balo, 2005, S.233.

ÇKK 12. Maddesi ile de suç tarihinde 15 yaşından küçük akıl hastası olup, hastalığı resmi bir sağlık kurumundan alınacak bir rapor ile sabit olan, suç teşkil eden fiilin anlam ve sonuçlarını idrak edemeyecek olan çocuklar için de güvenlik tedbirlerine hükmedilecektir. Bu kural emredici niteliktedir. 12 yaşından küçük suça sürüklenen akıl hastası olmayan çocuklar için ise çocuklara özgü güvenlik tedbirinin uygulanması mahkemenin takdirinde değerlendirilmeye tutulmuştur. Suç tarihinden sonra akıl hastası olmuş olan çocuğa çocuklara özgü güvenlik tedbiri uygulanamayacak, ÇKK 5.maddesi kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbirlere başvurulacaktır²⁶⁵.

Bu dört grup dışındaki çocuklar için çocuklara özgü güvenlik tedbiri uygulama alanı bulamayacaktır. Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri için çocuğun suça sürüklenmiş ancak ceza sorumluluğu olmayan çocuk olması gerekmektedir.(ÇKK md.11) 15 yaşını bitirmiş ancak 18 yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu bulunduğu için koruma tedbirleri uygulanamayacaktır. Bu çocukların korunma ihtiyacı içinde bulunması halinde suça sürüklenmiş çocuk sıfatı ile değil, koruma ihtiyacı içinde olan çocuk olarak çocuğun tespit edilmesi ve tedbire başvurulması gerekmektedir. Çocuğun itham edilen suçtan beraat kararı alması halinde çocuk koruma ihtiyacı içinde bulunduğu kanaat oluşturduysa ÇKK 5.maddesi ile tedbir kararı uygulama alanı bulacaktır²⁶⁶.

Çocuk için soruşturma ve kovuşturma yasağı mevcutken, suçun mahiyeti gereği dava süreci başlamamışken çocuk için güvenlik tedbirine başvurulması, şüpheli veya sanık sıfatı kazanamayan bu yaş çocuğunun suçu sabit olmadığı için güvenlik tedbirine başvurulmasını kimi görüşler hukuki bir yanlışlık olarak nitelendirmektedir²⁶⁷.

Çocuklara yönelik güvenlik tedbirlerinin TCK “Yaptırımlar” başlıklı üçüncü kısım ikinci bölümde cezalar ile birlikte yaptırım türü olarak düzenlendiği görülmektedir. Bunun yanında Ceza Muhakemesi Kanunu 223/1 maddesi ile çocuklara özgü güvenlik tedbirleri “Hükümler” arasında yer almıştır. Güvenlik tedbirlerinin hüküm olması

²⁶⁵ Topaloğlu, s.101.

²⁶⁶ Balo, 2005, s.231-237.

²⁶⁷ Topaloğlu, s.95.

sonucunda ancak CMK 223/1 Maddesi kapsamında mahkeme kararı ile duruşmalı olarak gerçekleştirilerek verilecektir. Çocuk hakimî tarafından da verilebileceğini savunan görüşlerin yanında, çocuk hakimî ancak *koruyucu ve destekleyici* nitelikte tedbir kararları alabileceğini savunan görüşlerde vardır. Suçta ve cezada kanunilik prensibi ile güvenlik tedbirleri de ancak kanun ile düzenlenebilmektedir. Bu yönüyle çocuklara özgü infaz hukuku yeterince gelişmiş değildir. Çocuklara uygulanacak farklı bir ceza muhakeme kanunun olmayışı uygulamada bazı sorunları beraberinde getirecektir. CMK 272 ve 286. maddeleri ile güvenlik tedbirleri kesinleşmedikçe infaz edilemez. Çocuklara uygulanacak koruyucu ve destekleyici tedbirlerin kesinleşmesinin beklenmesi, çocukların o hal içinden çıkmasını geciktirici ve geç kalınmış güvenlik tedbirinin sonuçlarının daha ağır olmasına zemin hazırlayabilecektir²⁶⁸.

3.9.3.2. Suça Sürüklenen Çocuk İçin Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Olarak Eğitim

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu²⁶⁹, çocukların korunması, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınması ve gerekli tedbirlere başvurulması için hazırlanmış en geniş kanundur. Korunma ihtiyacı olan çocuklar ve suça sürüklenen çocuklar hakkında güvenlik tedbirlerine başvurulmasında ve karar alınmasında çocuğun yararının gözetilmesi esastır. Çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimi ve öğrenimi ile birlikte kişiliğinin ve toplumsal sorumluluğunun geliştirilmesine yer vermiştir.(ÇKK md.4)

ÇKK 5/1 ile koruyucu ve destekleyici tedbirler, maddi ve manevi açıdan desteklenerek çocuğun korunmasına yöneliktir. Destek tedbirleri, çocuğun ailesi ile birlikte kalması ve ailesinin yanında iyileştirme programlarına dahil edilmesi şeklindedir. Koruyucu tedbirler ise, çocuğun ailesinin yanında kalmasının bir yarar gözetmediği durumlarda yatılı bir sosyal hizmet kurumunda kalmasına ve uygun bir aile ortamı için gerekli şartların hazırlanmasıdır. Öncelik çocuğun kendi ailesinin yanında gerekli yardımın ikame edilmesidir. Yaptırım niteliğinde olmayan, hüküm

²⁶⁸ Topaloğlu, s.64-66.

²⁶⁹ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 03.07.2005 tarihinde kabul edilerek 15.07.2005 tarihli Resmi Gazete de yayınlanmıştır.

teşkil etmeyen, devlet zoru ile yerine getirilmesi beklenmeyen genelde çocuğun rızasına dayalı uygulamalardır²⁷⁰.

Çocuğun desteklenmesini öngören ilgili kanun, Danışmanlık Tedbir Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ’de ;

*Danışmanlık tedbirlerinin kapsamı, çocukların bedensel, zihinsel, psiko-sosyal, duygusal gelişimini desteklemek, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak amacıyla okul başarısızlığı, okuma yazma bilmeme, okul devamsızlığı gibi eğitim sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetler ve okul başarısını artırma; madde kullanımı, davranış bozukluğu, cinsel istismar, ergenlik sorunları, öfke kontrolü, sosyal beceri sorunu, aile içi iletişim problemleri, ailede parçalanma, ailede çocuğun değeri konusunda yeterli duyarlılığın olmaması, ailenin göçe bağlı sorunları gibi konularda korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuğu, aileyi ve çocuğun bakımından ve eğitiminden sorumlu kişileri bir arada sistematik bir şekilde ele alan, suç ve mağduriyetin tekrarlanmasını engellemek üzere riskleri ve koruyucu önlemleri değerlendiren ve normal gelişimi destekleyen, müdahale eden, psiko-sosyal ve eğitsel destek hizmetleri olarak uygulanır.*²⁷¹

hükmüne yer verilmiştir.

Tedbirlerin uygulanabilirliği ancak, inceleme raporu neticesinde suça sürüklenen çocuğun korunma ihtiyacı içinde olduğunun tespiti ile ilgilidir. Çocuk için koruyucu ve destekleyici tedbirlerden bir veya birkaçına hükmedilir. Çocuk suç teşkil eden fiili işlediğinde on iki yaşını doldurmuş on beş yaşını doldurmamış ve ceza ehliyeti noktasında kesin bilgi mevcut hal almamışsa bu çocuk içinde türü, süresi ve gerekçesi belirtilerek koruma kararı alınabilir. Mahkemenin hükmettiği koruma kararları çocuğun menfaati neticesinde gözden geçirilir. Çocuğun ailesinin yanında kalması asıl olandır. Çocuğun eğitimi ve iyileştirilmesi amacı ile için yatılı okula gönderilmesi kararı uygun aile ortamının sağlanması neticesinde değiştirilir, kaldırılır. Hakim, eğitim ve öğretim kurumunun devamlılığı suretiyle eğitimin tamamlanması adına çocuğun da rızasını alarak tedbirin devamına karar verebilir.(ÇKK md.7/f.6)²⁷²

²⁷⁰ Balo,2005, s.217.

²⁷¹ Danışmanlık Tedbir Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ, 27035 sayılı, 25.10.2008 Tarihli T. C. Resmi Gazete de yer almıştır.

²⁷² Balo, 2005, s.223.

ÇKK 5/1 maddesi; danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık, barınma tedbiri uygulama alanı bulabilecektir. Çocuğun haklarını koruyarak esenliği için danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında bazı tedbirlere gerek duyulabilmektedir. Düzenlemede eğitime hak değil bir tedbir gözüyle bakılmaktadır. Eğitim tedbiri çocuğun eğitim kurumuna devamına, iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna devamına veya meslek öğrenebileceği bir kişi ya da kuruma yerleştirilmesine yönelik olabilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının programları aracılığıyla gerçekleştirilecektir.(md.45)

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev Ve Çalışma Yönetmeliği²⁷³suça sürüklenen çocuklar için, suç işlediği şüphesi altında bulunan kimliği tespit edilemeyen çocuklara yönelik soruşturma işlemlerini yürütürken gerekli tedbirlerin alınmasına, eğitim ihtiyacı olanların ve korumakla görevli ilgili kurumlara yönlendirilmesine yetkilidir. Çocuk için hükmedilen tedbirin gerçekleşmesi denetim görevlisinin sorumluluğundadır. Bu sürecin sağlıklı işleyebilmesi için Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik hazırlanmıştır. Tedbirlerin uygulanmasında kurumlar arası sorumluluk ve koordinasyon Adalet Bakanlığına aittir.(ÇKK md.45)

Çocuk Koruma Kanuna Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik'te (ÇKKTY), eğitime hak olarak bakılmamış, eğitim tedbiri niteliğinde uygulamalardan bahsedilmiştir. Yargılama devam ederken veya neticesinde, mahkeme ve çocuk hakimi tarafından verilen eğitim tedbiri kararı, ilgili kurumlara gönderilir. Tedbir hükmü çocuğu 18 yaşını tamamlaması ile sona erer. Yeterli idrak gücü bulunan çocuğun görüşü ve rızası ile eğitimin devam edebilmesi de mümkündür.(md.9) Çocuğun görüşünün alınmasında hakime takdir yetkisi tanınmamış, zorunlu tutulmuştur. Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin asıl amacı çocuğu korumaktır. Hakim kararı olması sebebiyle itiraza tabidir. (ÇKK md.14)

²⁷³Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev Ve Çalışma Yönetmeliği 13.04.2001 Tarihli 24372 Sayılı Resmi Gazete' de Yayımlanmıştır.

ÇKK 5. Maddesi ile güvenlik tedbirleri kapsamında düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler çocuğun korunmasına yönelik olmakla birlikte suça sürüklenen çocuk veya korunma ihtiyacı olan çocuk bazında ayırma gitmemiştir. Bu koruyucu ve destekleyici tedbirler aynı zamanda ceza hukuku bağlamında güvenlik tedbiri olarak hükmedildiğinde uygulamada yine bazı çelişkilerle karşılaşmaktadır. Çocuklara özgü güvenlik tedbiri kararları birer yaptırımdır, cumhuriyet savcılığı tarafından zorla yerine getirilebilme yetkisi mevcuttur. Tedbir koruyucu ve destekleyici tedbir olarak uygulandığında ise yaptırım niteliğinde olmamasından dolayı çocuğa zor kullanılmayacaktır. Bu doğrultuda çocuğa danışmanlık, bakım, eğitim, sağlık ve barınma tedbirleri birer koruyucu ve destekleyici tedbir olarak nitelendirilmelidir²⁷⁴.

Tedbirlerin suça sürüklenen çocuk veya korunma ihtiyacı olan çocuk ayırımına gidilmeden her çocuk için uygulanabilecek kanısına ulaşılsa da, hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunan hapis cezasına veya adli para cezasına mahkum olan çocuklar hakkında uygulanamayacağı, bu çocukların suça sürüklenen çocuk veya korunma ihtiyacı olan çocuk tanımı içinde yer alamadığı belirtilmiştir. Bu konu üzerine düşünülen görüşler gibi hem fikiriz ki, o çocuklarında ceza infaz süreci boyunca korunması gereken çocuk olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Tutuklu olan çocukların ise devlet korunmasında olması bütün ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanıyor olması, koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını engelleyecek bir durumu doğurmaz. Korunmaya ihtiyacı olan çocuk değerlendirilmesi yapılabildiği müddetçe tedbirlerden yararlanabilir²⁷⁵.

3.9.3.3.Denetimli Serbestlik Ve Eğitim Tedbiri

Denetimli serbestlik kurumuna, soruşturma ile infazın tamamlanmasına kadar başvurulabilir. İnfazın tamamlanmasından sonra da koruma ve eğitim tedbirlerine hükmedilebilir. Denetimli serbestlik kurumunun önemi ceza infaz kurumlarındaki yoğunluğun azaltılması ve suç işleme oranının da azalmasına ilişkindir. Denetim

²⁷⁴ Topaloğlu, s.68.

²⁷⁵ Topaloğlu s.69-75.

süresi içinde sorumlulukların yerine getirilmesi halinde ceza infaz edilmiş sayılmaktadır. Getirilmediği takdirde kişi uyarı alabilmektedir.

Denetimli serbestlik tedbiri neticesinde de hakim, o süre zarfında meslek veya sanat sahibi olabilmesi adına eğitim kurumuna devam etmesine, kamu veya özel kurumda bu meslek veya sanatı icra edebilmesine, belli yerlere gidememesi veya belli bir yere devam etmesine hükmedebilir. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verilmesi halinde Denetimli Serbestlik Ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğü Veya Bürosu tarafından bir denetim görevlisi belirlenir. (ÇKK Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hkk. Y. md.2)

5402 Sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanununda çocukların eğitimlerine yardımcı olacak kurulun görevleri md.17 kapsamında *“ceza infaz kurumlarından tahliye olanların meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında veyahut işyeri açmalarında destek olmak, çocuk ve genç hükümlülerin öğrenimlerine devam etmelerini sağlamak eğitimlerine devam etme”* sayılmıştır.

Denetimli serbestlik kapsamında kişiye psiko sosyal yardım sağlanır. Bu yardımın kapsamında suça dâhil olmuş her iki tarafın toplumsallaşması için kişiye yönelik psikolojik, sosyal, eğitim, sağlık, ekonomik, barınma danışmanlık gibi her türlü hizmet dâhil edilebilmektedir²⁷⁶.

Ceza infaz kurumları devlete bir mali bir külfettir. Hapis cezasının yerine evde infaz tedbiri de bu doğrultuda düşünülebilecek yöntemlerden biridir. Florida Projesi diye adlandırılan bir çalışmada kişi başı mali yükün, evde infazda 2.86 dolar, cezaevinde mali yükü 27.54 dolar olduğu sonucuna varılmıştır. Bu tedbirin verilecek adli para cezasından da daha etkili olduğu, adli para cezasının bir ıslah amacı taşımadığını düşünen görüşlerde mevcuttur. Elektronik kontrol, elektronik cihazların kullanılması suretiyle takip yöntemi ile 05.04.2012 tarihinde Denetimli Serbestlik Hizmetleri

²⁷⁶ Kamer, V. Kadri, Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s.578.

Kanunu'na eklenmiştir. Daha az mali yük getirmesi ve çocuğu cezaevlerinin ağır koşullarından korumak adına düşünülecek tedbirlerden biri bu olmalıdır²⁷⁷.

2015 Aralık ayı itibariyle denetimli serbestlik sisteminde yer alan dosya 273.401'dir. Bazı kişilerin birden çok suç kapsamında yer alması nedeniyle sistemde işlem yapılan kişi sayısı toplam 226.970'dir. Bu kişilerden 215.633'ü yetişkin, 11.337'si çocuktur. Bu verilere göre denetimli serbestlikten yararlanan çocukların yetişkinlere oranı % 5'tir²⁷⁸.

3.9.4.Diversion Kurumunun Türk Hukukuna Yansıması

Suçla sürüklenen çocukların cezaevi sürecinde yeni suç tiplerini öğrenmesi, cezaevi alt kültürü denilebilecek çocuğun gelişimini kötü etkileyecek durumların varlığı, çocukların hapis cezasının dışında başka yaptırımlara yönlendirilmesini gerekli kılmıştır. Goffman'ın cezaevleri ile yaptığı araştırmalarda hükümlü/tutukluların suçlu alt kültürünü edindiklerini, cezaevinde bulunan çocukların ve ailelerinin zor ve ciddi bir süreç geçirdiklerini, kimi durumlarda diğer suçlular veya personel karşısında mağdur dahi olabildiğini, bu durumların cezaevi sonrası toplumsallaşmanın önünde engel olduğu, mahkumiyet sonrası iyileşmelerinin güç olduğu ve toplum içinde sorunların üstesinden gelemedikleri sonucuna varmıştır. Yeniden sosyalleşme ve topluma adapte ile kişinin cezaevi sonrası sorumluluklarını bilerek hayatına devam etmesi beklenen iyileşme yönü olsa da, kurum koşullarına adapte olma ve alt kültür ile olumsuz bir süreç izlenmektedir²⁷⁹.

Hapis cezasının son çare olması düşünüldüğünde çocuğun rehabilitesi için pek çok araç vardır. Çocuklara özgü koruyucu ve destekleyici tedbirlere başvurulması, uzlaşma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri

²⁷⁷ Sokullu Akıncı Fusun, Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar Ve Alternatifleri, 21. Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu, 21-22 Ocak 2000, Ankara, 2001, S.48.

²⁷⁸ Karataş, Zeki, Çocuklara Yönelik Denetimli Serbestlik Uygulamalarında Sosyal Hizmet Müdahalesinin Önemi, Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, S:1 2017, s.4

²⁷⁹ DunkelFrieder/SnackenSonja, Strafvollzug im EuropaeischenVergleich: Problemr, PraxisUndPerspektiven, in:ZfStrVo, 4/2001, Akt: Demirbaş, 2013, s.84.

bırakılması, hapis cezasının şartlı ertelenmesi, kısa süreli hapis cezasının farklı yaptırımlara dönüştürülmesi bazı diversiyon kurumları olabilmektedir²⁸⁰.

Diversiyon kurumunda bu nokta da çocuğu ceza yargılaması dışında tutma ve çocuğu koruma amaçlıdır. Türk hukukunda diversion kurumu dekriminalizasyon fikri ile bazı ceza teşkil eden eylemlerin suç konusu olmaktan çıkarılması gibi bir tanım çıkarımına gidilmiştir. Yargı sistemi dışına yönlendirme, saptırma, bazı uyuşmazlıkların ve basit suçların hüküm vermeden sistem dışına çıkartılması olarak düşünürler diversion tanımında formüle etme yolunu seçmişlerdir. Hakeri, *“adli organların suça reaksiyon hususundaki rolünü azaltma yönündeki bütün çabaları”* olarak tanımlayarak şüphelinin şekli bir yaptırıma tabi olmadan ceza muhakemesinin bitirilmesi olarak diversion sürecini göstermiştir²⁸¹.

Diversiyon kavramı 1412 sayılı CMUK md.148 vd. yer alan kamu davası açma mecburiyeti ve kovuşturmanın zorunluluğu hukukun gereği olarak görülmesinden dolayı Türk mevzuatında yer almıştır. Ancak uluslararası sözleşmelerin ve asgari standartların iç hukuka uyarlanması, 5395 sayılı ÇKK ile, kamu davasının ertelenmesi ve uzlaşma yöntemleri ile dahil olmuştur²⁸².

TCK'nın 50. maddesinde düzenlenen hapis cezasına seçenек yaptırımlar, suçun cezasına, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, suçun işlenmesi sonrası kişinin duyduğu pişmanlığa ve suçun özelliklerine göre sınırlı sayıda uygulanır. Adli para cezası, mağdurun ve zararın aynen iadesi, önceki hale getirme ve tazmin suretiyle giderilmesi ilk başta düşünülecek seçeneklerdir. En az iki yıl süreyle bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla eğitim kurumuna devam etmek, bir yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklamak, ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklamaya ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya da çevrilebilir. Sözü

²⁸⁰ Erdoğan, 2012, s.113.

²⁸¹ Sevdiren, Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, s.257 vd.

²⁸² Sevdiren, Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, s.272.

edilen yaptırımlar çocuklar dahil herkes için geçerlidir. Çocuklar için genişletilmiş bir hüküm getirilmiş değildir.

Suçta sürüklenen çocuklar için soruşturma ve kovuşturma evrelerinde adli kontrole de başvurulur. ÇKK md.21 kapsamında tutuklama isteminin incelendiği tarih itibariyle on beş yaşını doldurmamış çocuklar için üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerden dolayı tutuklama kararı verilemez. CMK düzenlemelerinin yanında Çocuk Koruma Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik çerçevesinde çocuğa belirlenen çevre sınırları dışına çıkmamak, belirlenen bazı yerlere gidememek veya bazı yerlere gidebilmek, belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak gibi adli kontrol tedbirlerine başvurulabilir. (md.9) Adli kontrolün gereklerine uymayan çocuk için yargı mercii tarafından tutuklama kararı verilir. CMK (md.109) da sayılan adli kontrol tedbirleri ile ÇKK (md.20) da belirtilen adli kontrol tedbirine uyulmaması halinde ve tedbirin mahiyetinin anlaşılmaması halinde çocuk hakkında tutuklama kararı verilebilir. On beş yaşını tamamlamamış çocuklar için verilemeyecek olan tutuklama kararı gibi CMK md.100 içinde hüküm teşkil edecektir. *“Sadece adli para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı bir yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama karar verilemez”* Adli kontrol kurumunun çocuğu ceza adalet sistemi dışına çıkarabilme amacı göz önüne alındığında yaş kıstası gereği tutuklama bu yaş çocuklarına uygulanamayacaktır.²⁸³

Yargıtay çocuğun kısa süreli hapis cezasının tedbire çevrilmesinin üzerine, tedbire uymaması hapis cezasını gerekli kılmaz hükmüne yer vermiştir.²⁸⁴ Hapis cezasının seçenek yaptırımlardan adli para cezasına çevrilmesi ve çocuğun gereğini yerine getirmemesi ile 5275 sayılı CGTİHK’ nın 106/4 maddesi gereğince adli para cezasının tekrardan hapse çevrilemeyeceği bu durumda adli para cezasının 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilebileceğine yer vermiştir.

²⁸³ Balo, 2005, s.394.

²⁸⁴ Yargıtay 2.CD. T:11.11.2008, E:2008/15582, K:2008/18843

Suçun mahiyeti gereği basit cezalar öngören, suça sürüklenen çocuk için yargılama sürecinde daha fazla zarar görmemesi aynı zamanda yargılama makamların da dava yükünün artırılmaması amacıyla, suçun öngördüğü cezalar için maslahata uygunluk prensibi uyarınca, çocuğun veya kanuni temsilcisinin de kabulüne bağlı olmayan savcının takdirine bırakılarak kamu davasının ertelenmesine karar verilebilir. Belirli süre de öngören bu erteleme kararı ile çocuk bu süre zarfında ceza öngörecektir hukuki ihlal edecek bir olaya sebebiyet vermedi ise kamu davası açılmaz²⁸⁵.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi ÇKK 19. Maddesine göre; *“Çocuğa yüklenen suçtan dolayı ceza muhakemesi kanunundaki koşulların varlığı halinde, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilir. Ancak bu kişiler açısından erteleme süresi üç yıldır.”* Pekin Kuralları 19. Madde de çocuğun bir kuruma kapatılmasının son çare olması gerektiğinden bahsetmiştir. Seçenek yaptırımların değerlendirilmesi, erteleme ve uzlaşma kurumlarına müracaat edilerek, çocuk ceza yargılamasının uzağında tutulmaya çalışılmalıdır. Alman ceza kanununda ayrıntılı yer almış olması ve dayanak teşkil eden pek çok uluslararası sözleşme olmasına rağmen kamu davasının ertelenmesi müessesesi Türk Hukukunda boşlukları beraberinde getirmiştir. Şartlı ertelenecek olan kamu davasının alman hukukunda öngördüğü ek düzenlemelere yer verilmemiştir. Eğitim kurumuna devamının sağlanması ve bunun denetimine Türk Hukukunda soruşturma döneminde yer verilmemiştir²⁸⁶.

Uzlaşma kurumu hapis cezasına başvurmayıp, zararın tazmini ve onarıcı adaletin son ayağı da olması hasebiyle, fiilin ceza hukuku bakımından da suç teşkil ettiği, soruşturma ve kovuşturmayla imkan veren makul şüphenin varlığı dahilinde, konusunda uzmanlaşmış arabulucu tarafından uygulama alanı bulabilmektedir. Ceza muhakemesi kanununda madde içeriğinde uzlaşmanın hangi alanlarda uygulanacağı belirtilmiştir²⁸⁷.

²⁸⁵ Erdoğan, 2012, s.147

²⁸⁶ Sevdiren, Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, s.274.

²⁸⁷ Uzlaşma için ayrıntılı bilgi için bkz. CMK md. 253.

Ceza Muhakemesi Kanunu 253. Maddesi ile düzenlenen uzlaşma kurumu, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar ile şikayet olup olmaması dikkate alınmadan belli katalog suçlar uzlaştırma kapsamındadır. Uzlaşma, Çocuk Koruma Kanununda 24. Maddesinde *“Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır.”* Uzlaştırma çocuğun yararı ile netice bulmalıdır. Uzlaşma neticesindeki yaptırımlar suç ile orantılı olmalıdır. Uzlaşma gibi kamu davasının ertelenmesi veya adli kontrol hükmün açıklanmasının ertelenmesi gibi yaptırım yerine uygulanan yöntemler failin mağdurun zararını karşılaması ile suçta caydırıcı bir nitelikte kazandırabilir. Uzlaştırma- arabuluculukta mağdurun zararının karşılanmasının yanında çocuğun eğitimini tamamlamasında da arabuluculuktan yararlanılması da düşünülmüştür. Yapılacak giderim anlaşması kapsamında çocuğun eğitim ve öğreniminin, kişisel gelişiminin de sağlanmasına yer verilmelidir. Giderim anlaşması çocuğun yararını esas almalıdır.(ÇKK md.4)

Uzlaşma sonucunda suça sürüklenen çocuk hakkında kovuşturmaya yer olmağı kararı verilmesi, sorumluluğun başka bir tarihe ertelenmesi CMK 254/9 Kapsamında kamu davasının ertelenmesi kararı verilmesini doğurabilir. CMK 174/1 maddesi gereği uzlaşmaya tabi olan bir suç, uzlaşma kurumuna müracaat edilmeden dava açılması halinde hazırlanan iddianamenin iadesi sonucunu doğurabilir. İddianamenin bir şekilde mahkemece kabulünden sonra suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde uzlaşma mahkeme tarafından uygulanma imkanı bulur. Uzlaşma mahkeme tarafından yapılmış ise mahkeme inceleme yaparak davanın düşmesine de karar verebilir.

Uzlaşmanın sadece maddi zararın karşılanması olarak tanımlanması ile manevi sorumluluğa gidilmemesi doktrinde tartışma konusudur. Uzlaşma kurumunun, çocuklar ve yetişkinler için aynı kanun maddesi ile aynı şartlarda değerlendirmeye alınmış olması eleştirilen bir diğer noktadır. Avrupa konseyi bakanlar komitesi tavsiye kararlarında da yer aldığı şekliyle, çocuklara özel düzenlemeler tertip edilmeli bu doğrultuda alternatif tedbirlerinde uygulama alanı yaratılmalıdır. Suça sürüklenen çocuk için özel düzenlemenin gerekliliği kadar mağdurunda

menfaatlerinin karşılanması da elzemdir.²⁸⁸ Uzlaştırma kurumunun çocuklarla pazarlık yapılamayacağı bahsiyle çocuklar için uygulanmasını uygun bulmayan görüşlerde mevcuttur²⁸⁹.

Suç teşkil eden fiil, hem kamu davasının ertelenmesi hem de uzlaşma kapsamında değerlendiriliyorsa, uzlaşma hükümleri uygun bulunacaktır. Taksirli suç ile bir mahkumiyet kararı bulunuyorsa, kamu davasının açılmasına engel bir durum yoktur. Ancak kesinleşmiş kasıtlı suçlarda kamu davasının ertelenmesine engel bir durum oluşur. Genel af ile affedilmesi engel teşkil etmez. Suça sürüklenmiş çocuk için bu kurumun işlenebilir olması çocuğun iyi halde olup olmadığına ve sosyal inceleme yapılmasına imkan verir. Bu doğrultuda çocuğun suçu işlediğine dair yeterli şüphe bulunmadığı halinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı da verilebilmektedir²⁹⁰.

İşlenen suçun yargılanmasının neticesinde bazı kararlar geciktirici etkiler doğurabilir. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması²⁹¹, çocuğun yargılamanın tamamlanmasından sonra denetimli serbestlik kurumundan yararlanması yollarından biridir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, “*probation*” esasına dayalı belli bir süre denetim altına tutma, çocuğu damgalama sürecine dahil etmeme fikri ile dünyada ilk olarak çocuklara uygulanmıştır.²⁹² Denetim süresi çocuklar için 3 yıl olmakla birlikte, bu süreyi sorunsuz tamamlayan çocuk cezanın infazını tamamlamış kabul edilecektir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair kararlar, Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in 27. Maddesine göre uygulanır. Bu doğrultuda hüküm verilmesi ile kayıtlar Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne iletilir ve süreç

²⁸⁸ Sevdiren, Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, s.275.

²⁸⁹ Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 12.Baskı, Ankara, 2008, S.102.

²⁹⁰ Erdoğan, s.148.

²⁹¹ Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumu 06.12.2006 tarihli 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile ÇKK 23. İle birlikte değişikliğe uğrayan CMK 231. Maddesine göre düzenlenmiştir.

²⁹² Balo, 2005, s.431.

Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği²⁹³ ile takip edilir.

Suçta sürüklenen çocuk için uzlaşma hükümlerinin geçerli olabileceği durumlarda öncelik uzlaşma kurumuna veya telafisi güç zararların doğmaması adına çocuğu ceza yargılamasının ağır sonuçlarına maruz bırakmamak adına şartlar dahilinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmelidir. Suçta sürüklenen çocuk için kısa süreli hapis cezasının şartları da mevcut ise aynı zamanda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi de mümkün ise, ikincisi uygulanmalıdır²⁹⁴.

Çocukların ceza yargılamasının dışında tutmaya çalışan bir diğer kurum cezaların ertelenmesidir. TCK 51. Maddesinde, kişinin yargılama aşamasında gösterdiği pişmanlık göz önüne alınarak, daha önce kasıtlı bir suçtan üç aydan fazla hapis cezasına mahkum edilmediği halde, mağdurun veya kamunun zararının aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesiyle hakimın karar vereceği yer almaktadır. Zararın giderilmesi ve eski hale getirmenin maddi külfetinin üçüncü kişiler tarafından yerine getirilmesi mümkündür²⁹⁵. Çocuklar için bakıldığında çocukların bir maddi birikimi olamayacağı düşünüldüğünde bu yükün altına giren kanuni temsilcisi ailesidir. Denetim süresince sanat ve meslek eğitiminin alınması, ücret karşılığında çalışılabileceği, kişiye uzman birinin destek olabileceği mahkemece karar verilebilir. Maddenin çocuklarla ilgili bölümünde on sekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek veya sanat dalında barınma imkanı da verebilen bir eğitim kurumuna yönlendirilmesine karar verebileceği belirtilmektedir. Hükümlüye kararlarında yardımcı olacak bir rehber görevlendirilmesi de mahkemenin takdirine bağlı yapılabilmektedir. (Denetimli Serbestlik Ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliği Md.15)

²⁹³20/12/2005 tarihli ve 26029 sayı ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği kabul edilmiştir.

²⁹⁴Yargıtay Ceza Genel Kurulu. T:17.06.2008, E:008/1-160, K:2008/174

²⁹⁵ Erdoğan, s.182.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNDE BİR ÖRNEK: MALTEPE ÇOCUK VE GENÇLİK KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU

4.1. Türkiye Geneline Ceza İnfaz Kurumları, Suça Sürüklenen Çocukların Eğitim Profilleri Ve Suç Dağılımları

4.1.1. Çocuk Eğitim Evleri Ve Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Ceza evlerindeki tutuklu/hükümlü kişileri iyileştirmeye ve cezaevi koşullarının düzeltilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Yaşam alanlarının iyileştirilmemesi ile kişilerin daha çok isyan, firar ve şiddet olaylarına dahil olabilecekleri düşünülmektedir. Bu yönde devlet, kişilerin daha iyi yemek, güvenlik ve sosyal alanlarını genişletici faaliyetleri karşılamada yükümlüdür. Cezaevi koşullarının ağır oluşu kişilerin psikolojilerinin de kötü olmasını beraberinde getirdiği bilinmektedir²⁹⁶. Kurumun soğuk, kalabalık ve kötü fiziki koşullarına sahip oluşundan kaynaklanan sebepler olduğu gibi suça sürüklenen çocukların sakinleştirici ve eğitim odaklı uygulamalara, personele, tecrite karşı olmaları gibi ayaklanma sebepleri de mevcuttur. İktidarın gücü olarak düşünülen personellerle birlikte isyanların asıl amacının kişinin bedenine yapılan bir müdahale olduğu fikri de mevcuttur²⁹⁷.

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin BM Kuralları (Havana Kuralları) ile çocukların ceza infaz kurumlarında hangi şartlar altında kalacağı düzenlenmiştir. İnfaz Kanunu m11 vd. çocukların için hazırlanmış cinsiyetlerine ve fiziki durumlarına göre ayrı bölümlerde kalacağı düzenlenmiştir. Çocuklar için uygun kurumların yetersiz kaldığı veya olmadığı durumlarda çocuklar yetişkin ceza infaz kurumlarının kendilerine ayrılan bölümlerine yerleştirilir. Düzenleme ıslah amacının gözetildiği tek kişilik odalar ile kurumların oluşturulmasını ve ailelerinin ziyaretleri için cezaevlerinin ailelere yakın olmasını belirtmiştir. Türkiye koğuş sistemine devam eden çocuk cezaevleri ve yetişkinlerle birlikte aynı

²⁹⁶ Sofuoğlu, Ebubekir, Osmanlı Hapishanesinde Islah Ve Firar Teşebbüsleri, Hapishane Kitabı, s.167.

²⁹⁷Foucault, s.37.

cezaevinde kalan çocuklar göz önüne alındığında metnin öngördüğü düzene geçmiş değildir.

Ülkemizde 05/09/2017 tarihi ile Ankara, Elazığ ve İzmir’ de 3 çocuk eğitim evi ve İstanbul Maltepe, Ankara Sincan, Diyarbakır, Hatay, İzmir, Kayseri, Mersin Tarsus’da 7 çocuk kapalı ceza infaz kurumu bulunmaktadır. 02/10/2017 Tarihi itibariyle de hükümlü çocuk 1003, tutuklu çocuk 1825’dir²⁹⁸. Görülmektedir ki; tutuklu sayısı hükümlü sayısından fazladır. Bu sayının fazlalığı hala tutukluluğun çocuklar için hürriyeti bağlayıcı bir ceza niteliğinde tedbir olduğunu ve seçenek yaptırımlara yeterince başvurulmadığını göz önüne getirmektedir. Güvenlik birimlerince işleme tabi tutulan çocuk sayısı da bir hayli fazladır. (Tablo 4. 1.)

Tablo 4.1. Suça Sürüklenen Çocukların Güvenlik Birimine Getirilmesi²⁹⁹

	2012	2013	2014	2015	2016
Toplam	100 831	115 439	117 486	118 245	108 675
Erkek	89667	102 350	102 493	101 097	91 699
Kadın	11164	13 089	14 993	17 148	16 976

Tablo 4. 2. Suç İşlediği Yaş Grubuna Göre Yıl İçinde Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler 2011-2015³⁰⁰

	2011		2012		2013		2014		2015	
	80096	100,0	115505	100,0	161711	100,0	170733	100,0	168726	100,0
12-14	223	0,3	424	0,4	1137	0,7	1028	0,6	1256	0,7
15-17	1442	2,0	2645	2,3	4995	3,1	6567	3,8	7737	4,6

²⁹⁸ Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Hükümlü Ve Tutuklu Çocuk Sayısı İçin; <http://www.cte.adalet.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.11.2017)

²⁹⁹ Güvenlik Birimlerine Gelen Ve Getirilen Suça Sürüklenen Çocuklar İçin; <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do> (E.T:13.12.2017)

³⁰⁰ Suç İşlediği Yaş Grubuna Göre Yıl İçinde Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler 2011-2015; <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21547> (E.T:30.01.2018)

Tablo 4. 2. 2015 tarihiyle 9993 çocuğun hükümlü pozisyonunda bulunduğu ve cezaevine giren cezasının infaz edilmesi ile tahliye olan çocuk sayısının da fazlalığını göstermektedir.

2016 istatistiki verilerine göre de, ceza infaz kurumuna girdiği andaki yaşa göre hükümlü çocuk sayısı 2015 yılına göre %13 artarak 982, suç işlediği anda çocuk olanların sayısı 2015 yılına göre %2,3 artışla 9 bin 201 olmuştur.³⁰¹

BM Çocuk Hakları Komitesi, ÇHS nin 37. Maddesinin ağır biçimde ihlali sayılabilecek tutukluluk sürelerinin uzun olmasını *“Çocukların Birçok Ülkede Aylarca, Hatta Yıllarca Tutuklu Olarak Tutulmaları Sonucu Yaşama İsteğini Yitirme”* haliyle karşılaşılabileceğini göz önüne seren çocukların tutukluluk durumlarının düzenli aralıklarla gözden geçirilmesini öne süren raporlar sunmuştur.³⁰²

Birleşmiş Milletler Komitesi 2012 yılında Türkiye’ ye gerçekleştirdiği ziyaretinde iyileştirme programlarını olumlu karşılamakla birlikte, *“sözleşmenin tam ve etkili bir biçimde uygulanması için stratejiye yönelik kapsamlı bir hak temelli yaklaşıma sahip stratejinin olmadığını”* belirtmiştir. Bu doğrultuda kurumların *“insan, teknik ve finans kaynaklarının uygun bir biçimde dağıtılmasını sağlaması açısından sektörel, ulusal ve yerel yönetim stratejileriyle ve bütçelerle bağlantılı olmalı”* diye yer vererek daha fazla kurum ile işbirliğini önermiştir. Çocuk yargılamalarında daha hızlı sonuç alınması ve tutuklu sayısının azaltılmasına ilişkin görüşleri de mevcuttur.³⁰³

Türkiye İnsan Hakları Kurumu tarafından 26.11.2015 tarihinde yayınlanan Muğla E tipi Kapalı ceza İnfaz Kurumu Çocuk Koğuşu Ziyaret Raporu’nda kurumlarda koğuşların kalabalık olduğunu, yeterince eğitilmiş personelin bulunmadığı, personelin kurum bünyesinde uzun zaman çalışmak istemediği yer almıştır. Kurum

³⁰¹<http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=24676> (E.T: 30.01.2018)

³⁰²Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesinin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye İlişkin Genel Yorumları 2006-2008, s. 10-15, <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/BMCHK-Genel-Yorum-10-Ceza-Adaleti-Sistemi.pdf> (Erişim Tarihi: 08.11.2017)

³⁰³ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi Sonuç Gözlemleri: Türkiye, 15 Haziran 2012, <http://www.cocukhaklariizleme.org/cocuk-haklari-komitesinin-turkiye-sonuc-gozlemleri-turkce-olarak-yayimlandi> (Erişim Tarihi: 08.11.2017)

personelinin çocuklara “suç batağına saplanmış kişiler” olarak baktığına yer veren rapor, personelin de çocuklara olumlu yaklaşmadığını göstermektedir. Raporda psiko-sosyal desteklerin yeterli olmadığı, grupsal etkinliklerin az oluşu, çocuklarla birebir görüşme yapmak yerine çocukların tamamına yönelik bir görüşme olduğu, destek verecek görevlilerin çocukların kendi mahallerinde hiç bulunmadığı ve onlarla vakit geçirmediği, yeterli denetim ve gözetim yapılmadığı anlaşılmaktadır. Aynı raporda kurumdaki çocukların sayısının yetersiz olması nedeniyle kursların açılmadığı, çocukların kurs sürelerinin kaldıkları dönemden uzun olması sebebiyle kurslarını tamamlayıp sertifika alamamış olmaları, açık öğretimde okumak isteyen çocukların kayıt ücretlerini karşılayamadıkları, örgün eğitime devam eden çocukların eğitim kurumuna yönlendirilmesinin yapılamadığına yer verilmiştir. Cezaevlerinde aynı koğuştaki kalan çocukların kendi aralarında kavga ettiği zaman bir başka koğuşa alındığı, alındığı koğuştaki da daha önce anlaşmazlık yaşadığı bir çocuğun olduğu zaman çocuğun müşahade odasına alındığı görülmüştür. Müşahade odasının şiddet eylemlerini azaltma ve tedbir amacıyla kullanılması mevzuat kapsamında düzenlenmemiş bir ceza niteliğindedir. Ayrıca yaş aralıklarına bakılmadan aynı odaya konulmuş çocukların olması, fiziksel gücü elinde tutanın diğerine zorla her şeyi yaptırabileceğine imkan vermektedir. Bu doğrultuda suç türlerine ve yaşlara dikkat edilmesi gerekmektedir³⁰⁴.

Çocuklara yönelik hazırlanmayan, yetersiz ve kalabalık, yetişkinlerle karşılaşma iletişime geçebilecekleri koğuşlarla karşılaşmıştır. Yetişkinlerle kısa süre dahi olsa aynı koğuştaki kalmamaları gerekmektedir. Çocukların yetişkinlerle aynı hapisanede bulunması onların daha farklı suç şekilleri öğrenmesine yol açmakta, daha çok ahlaki bozulmaya uğrayabilmektedir. Kırık pencereler teorisi diye adlandırılan düşünce vuku bulacaktır. “Bir binanın pencere camlarından biri kırık ve yerine yenisi takılmadıysa, diğer pencere camlarının da cam kırmaya eğilimi olanlar tarafından kırılacağını” izah eden bu düşünce ile işlenen suç orantılı bir şekilde cezalandırılmadıysa ve suça neden olan durumlar iyileştirilmediyse suç tekrarlanabilecek ve kırık cam gibi diğer camlarda kırılmaya müstehak görülecektir.

³⁰⁴ Muğla E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Çocuk Koğuşu Ziyaret Raporu, 26.11.2015, Ankara, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, 2015, s.21

Bu doğrultuda yetişkinlerle aynı koğuştaki kalıp farklı iyileştirme tedbirlerine başvurmaması ağır sonuçları beraberinde getirecektir³⁰⁵.

Cezaevlerinde kalan çocuklarla yapılan bir başka görüşmede çocukların yetişkinlerle birlikte kalmasının vahim sonuçları göze çarpmaktadır. Uyuşturucu ile yargılanan bir çocuk *“abinin biri dedi ki mahkemede şöyle de, salıverirler hiçbir şey çıkmaz bu davadan”* demiştir. Çocuğa yetişkin yalan söylemeyi, suçu ve cezayı normalleştirmeyi aşlamaktadır³⁰⁶.

TBMM Araştırma Komisyonu’nun 04-05 Şubat 2010 tarihli incelemeleri neticesinde yer alan raporda İzmir Bergama M Tipi Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda 04 Şubat 2010 tarihi itibarıyla 32’si kız 169 erkek çocuğun kurumda kaldığını, kız çocuklarının yetişkin koğuşunda kaldığı tespit edilmiştir. Yetişkinlerin kaldığı kapalı ceza infaz kurumu olan bu kurumun bir bölümünün çocuk tutuklular için de tahsis edilmesi, bunun yanında kız çocuklarının yetişkinlerle aynı koğuştaki kalıyor olması, çocuk infaz rejimi esasında büyük sorun teşkil etmektedir³⁰⁷.

Kız çocukları için hazırlanan tek eğitim evi Denizli’de bulunmaktadır. Denizli Eğitim Evinde kalmayan diğer kız çocukları yetişkinlerle bir arada veya yetişkinlere ait bir cezaevinde ayrı bir koğuştaki kalmaktadır. Bu durumda da hükümlü kız çocukları, çocuklar için hazırlanmış eğitim evlerinden yararlanamamaktadır. Tek kızlar için hazırlanmış olan Denizli Eğitim Evine sevk edilerek ailelerinden uzakta olunması da çocuk da ve aile de sürgün mü ediliyor korkusunu doğuracaktır³⁰⁸.

2011 sayısal verilerinde çocukların tahliye olduktan sonra bir yıl içinde adalet sistemi içine tekrar girmeleri %70 olmuştur. Bunun en önemli göstergesi çocukların cezaevi sürecinde yeterince psiko-sosyal destek almamış olmalarıdır. Yeterli sayının sağlanmadığı ve psikolojik destek yanında kurumun evrak işleri ile de ilgileniyor

³⁰⁵ Ünsal, Tuğba, Kentleşme Ve Suç İlişkisi: Çocuk Suçlular, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y:6, S.23, s.263.

³⁰⁶ Yalçın, Türkiye’de Çocuk Mahpus Olmak, s.88.

³⁰⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi, Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Ve Eğitim Evleri İnceleme Raporu 05.11.2009, Ankara, TBMM Yayınları, 2009

³⁰⁸ Yalçın, Hapiste Çocuk Olmak, s.89.

olmalarından dolayı etkin bir destek süreci izlenememektedir. Kurum disiplin kurumunda da bu destek personelinin bulunması çocuklar üzerinde bir baskı aracı oluşturabilecek ve destek personeli ile arasına mesafe koyabilecektir.³⁰⁹

Cezaevlerinin medyada daha çok cinsel istismar, şiddet ve intihar girişimleri ile anıldığı, eğitimin veya ıslah faaliyetlerinin yeterince etkin olmadığını gözler önüne sermektedir. 2004’de B.C’nin Erzurum’da iki kere intihar girişiminde bulunması ve üçüncüsünde kendini koğuşunda asması, 2009’ da Pozantı Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda Y. A’nın diğer çocuklar tarafından öldürülmesi, 2014’ de Maltepe Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu’nda O. Ö’nün öldürülmesi, 2015 yılında başka bir çocuğun Trabzon Bahçecik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda intihar ettiği bazı örneklerdir. Bu ölümlerin neticesinde kamu görevlilerine görevi ihmalden suç duyusunda bulunulmuş davalar açılmış ise de netice alınamamıştır. Burada ortaya çıkan sonuç çocukların yeterince psiko-destek yardım alamaması, eğitim ile ıslah amacının gerçekleşmemesidir³¹⁰.

4.1.2. Çocukların Eğitim Profilleri

Çocuğun eğitim hakkı devlet için pozitif bir yükümlülük olduğu gibi, çocuğun ailesi için de belli bir yaşa ve eğitim düzeyine kadar yükümlülüktür. Çocuk şartların oluşturulması ile eğitim hakkına erişebilir olmalıdır³¹¹.

Ülkemizde öğretim adı altında herkese sunulmakta olan bilgi ve davranış kazanımı yer almaktadır. Öğretimin yanında kişinin birey olma vasfının, ahlaki değerler gibi toplumsal nevelerinin kazanılacağı eğitimin verilmesi en önemli amaç olmalıdır. Öğretim herkese verilecek olan aynı düzey bilgi ile toplumu yönetmek isteyen güce yarar sağlar. Eğitimde ise kişi önemlidir. Her şey kişiye öğretilirlerken, eğitimde uygun ortamlar oluşturularak eleştirmeyi, değişebilmeyi, deneyebilmeyi, yanılabilmeyi, sorgulamayı ve toplumda birey olabilmek kazandırılır. Cezaevi sürecinde de kişiye öğretilecek mesleki bilgisinin yanında eğitimin temel amacı olan,

³⁰⁹ Yalçın, Alper, Hapiste Çocuk Olmak, s.45.

³¹⁰ Demir, S. Cansu, Çocuk Hapishaneleri Neden Kapatılsın?, 27-28 Şubat 2016 Konferans Kitabı, (Ed: Ayşegül Algan) , Türkiye’de Mahpus Olmak, İnce kara, 2016, s.45.

³¹¹ Erdoğan, s.295.

toplum içinde kendini her haliyle kabul edebilecek güçlü birey olabilme yetisi kazandırılmalıdır.³¹²

Avrupa Birliği Komisyonunun yayınlamış olduğu “*Yaşam Boyu Öğrenimin Kalite Göstergeleri Üzerine Rapor*” da öğrenimin geleneksel yorumunun dışına çıkmıştır. Kişinin öğrenimi için salt mesleki hayatı için gerekli kılan ve belli bir dönem öngörmekten ziyade kişinin hayatının tümüne sirayet etmektedir. Verilen eğitim ve öğretim değişime, günün gerektirdiklerine, sosyal hayata ve mesleki hayata uyumu sağlayamamakta, geleneksel metodlarla modern metodları harmanlayamamakta ve mevcut düzenlemelerde bu doğrultuda yetersiz kalmaktadır. Değişen dünya düzeninde yaşam boyu öğrenim fikri etkin eğitimcilerle ancak sağlanabilecektir. Bu fikre sahip olmak sadece eğitim politikasını belirleyen ve mevzuata dayandıran belli kuruluşlarının sorumluluğuna bırakılmamalıdır. Cezaevinde eğitime çok yönlü bakılmalı, sivil toplumun da sorumluluk almasına izin verilmelidir.³¹³

Hükümlü ve tutuklu kişilere yönelik faaliyetlerin nasıl ve ne zaman yapılacağıнын planı eğitim kuruluna bırakılmıştır. Eğitim akademi, mesleki ve sosyalleşme odaklı eğitimlerdir. Okuma yazma kursu ile başlayan temel eğitim haricinde mesleki eğitim kursları ve bazı hobi kursları uygulanmaktadır. Eğitim kurulu, kamu kuruluşları veya sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde tiyatro, münazara, film gösterimi, bilgi yarışmaları gibi aktiviteler ayarlayabilmekte, Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri ile etkinlik düzenleyebilmektedir. Kurumlara eğitim faaliyetleri çerçevesinde ihtiyaç duyulan okuma kaynakları basılı yayınlar tedarik edilir. Bu faaliyetlerin tümü kişiyi dış dünyadan koparmamak, cezaevi sonrası uyumu kolaylaştırmak ve yaşam boyu öğrenme için donanım kazandırma amacı taşımaktadır.³¹⁴

Eğitim durumu ile suç işleme arasında yakın bir ilişki olduğu yapılan araştırmalar neticesinde görülmektedir. Suça sürüklenen çocukların profillerine bakıldığında sınıfta kalan, okuldan kaçan kişiler olduğu, okuma yazma bilmeyenlerin oranının

³¹²Okçabol, s.41-42.

³¹³ Saldırım, Mustafa, Cezaevleri Eğitim Kurumları Hali Nasıl Gelebilir, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010, s.323-325.

³¹⁴ Şen, s.26

yüksek çıktığı görülmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsünce 1972 yılında yapılan çalışmada 974 suça sürüklenen çocuktan %47. 5'nin okuma yazma bilmedikleri, 1181 suça sürüklenen çocuk ile yapılan ankete göre çocukların 186' sının okuma yazma bilmediği, 279 çocuğun hiç okula gitmediği görülmüştür. Ankara Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsünün 1000 suçtekrar işleyen kişiler ile yaptığı araştırmada %48.10'unun okuma yazma bilmediği, %57.60'ının hiç eğitim almadığı görülmüştür³¹⁵.

Ülkemizde askeri eğitim yoluyla, dini eğitim yoluyla, yükseköğrenim yoluyla ıslah ve iyileştirme yöntemleri uygulanmamaktadır. Bilişsel-davranışçı yöntemler ise ülkemizde mali yetersizlikler ile uygulama alanı yaratamamıştır. Oysaki suçun sonucunu öngören cezanın uygulanması hem fail hem ceza kurumu tarafından daha fazla maliyete ve külfete neden olabilmektedir. Bu doğrultuda izlenilecek cezaevi politikası ve personel istihdamı etkin olmalıdır. 1987-1993 yılları arasında edinilen DİE istatistiki verilerinde cezaevinde bulunan kişi sayısının %40 azaldığı, personel sayısının %100 arttığı görülmektedir. Bakıldığında artan personel sayısı eğitim ve psikolojik destek sınıfından değildir. Bilişsel davranışçı yöntemlerin uygulanabilirliğinin, etkin araç ve personel varlığının bu doğrultuda kazanımı mümkün görünmemektedir³¹⁶.

01.04.2016 tarihi itibarıyla çocukların eğitim durumlarına bakıldığında büyük bir kısmının ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. 2.380 erkek çocuk üzerinden yapılan çalışmada 73 kişi okuryazar değildir. 723 kişi ile en çok ilkokul mezunu olan erkek çocuklar suça sürüklenmiş gözükmemektedir. 74 kız çocuğu üzerinden yapılan çalışmada ise 19 kişi ile en çok ilkokul mezunu suça sürüklenmiş kız çocuğu görülmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça suça sürüklenen çocuk sayısı da azalmıştır.(Tablo 4. 3.)

Ceza infaz kurumlarında okuma yazma bilmeyenler için zorunlu okuma yazma 1.kademe kursu düzenlenmektedir. Ancak kursa devam edemeyen veya

³¹⁵ Dönmezer, Sulhi, Kriminoloji, Filiz Kitabevi, 1984, s.285.

³¹⁶ Oral/ Atamer, 2010, s.342.

öğrenemeyen kişiler olduğu saptanmıştır. Yapılan bir çalışmada okuma yazma öğrenemeyen kişilerin birçoğunun psikolojik rahatsızlıkları olduğu, ilaç tedavisi uyguladıkları veya anlama güçlüğü çektikleri kendi beyanları ile kayıt altına alınmıştır³¹⁷.

Tablo 4. 3. Suça Sürüklenen Çocukların Öğrenim Durumu (01.04.2016 Tarihi itibariyle)³¹⁸

Öğrenim Durumu	Erkek		Kadın		Toplam		
	Ç	Y	Ç	Y	Ç	Y	T
Okuma-Yazma Bilmeyen	73	5.430	6	1.126	79	6.556	6.635
Okur-Yazar Olup Bir Okul Bitirmeyen	266	7.708	13	521	279	8.229	8.508
İlkokul Mezunu	723	71.555	19	2.066	742	73.621	74.363
İlköğretim Mezunu	605	22.589	15	579	620	23.168	23.788
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	552	34.737	14	839	566	35.576	36.142
Lise veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	118	26.568	4	972	122	27.540	27.662
Yüksek Lisans Mezunu	0	117	0	5	0	122	122
Yüksekokul/Fakülte Mezunu	0	4.917	0	292	0	5.209	5.209
Doktora Mezunu	0	32	0	2	0	34	34
Bilinmeyen	43	4.698	3	402	46	5.100	5.146
TOPLAM	2.380	178.351	74	6.804	2.454	185.155	187.609

Ç:Çocuk Y:Yetişkin T:Toplam

Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yapılan isteğe bağlı katılım sunulan anket çalışmasında, çocukların okuma yazma anlama ve algılama noktasında eksik ve bu doğrultuda isteksiz oldukları göze çarpmaktadır. Eğitimsizlik,

³¹⁷ Çimen, s.169.

³¹⁸ Öğrenim durumları için bkz: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü İstatistik Bürosu <http://www.cte.adalet.gov.tr/#> (E.T: 09.12.2017)

işsizlik, arkadaş çevresi, kolay yoldan para kazanma ve maddi yetersizlik katılımcıların %50'sinden fazlası için suça sürüklenme sebepleri arasında gösterilmiştir. Eğitimsizliği katılımcıların %78,8'i, işsizliği katılımcıların 72,7' si suça sürüklenme sebebi olarak göstermiştir³¹⁹.

Ankara 1. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi'nde 2007-2010 yılları arasında incelenen dava dosyalarında; çoğunluğu yoksulluk sınırının altında olan ailelerden gelmekte,%28 oranında parçalanmış ailenin varlığı saptanmıştır. Çocukların işlemiş olduğu suçlar arasında %51 oranı ile mala karşı olan suçlardan nitelikli yağma suçu ilk sırada yer almaktadır. Arkadaş çevresinin etkili olduğu fikri, suçların %25,53' ünün grup halinde işlenmiş olmasına bakıldığında çocukların etki alanında kaldığını açıklamaktadır. Suça sürüklenen çocukların yaş ortalamaları 15,95, eğitim seviyeleri de %90,3 ile ilköğretim düzeyinde kalmaktadır. Yaş ortalamaları ile devam eden eğitim hayatları da uyumlu olmadığı, mağdur ve fail olarak her iki tarafın çocuk olarak seçildiği araştırmada mağdurların eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu eğitimsiz çocukların toplandığı bu kurumlar, Viktor Hugo'nun "*bir okulun yapılması, bir hapishanenin kapanması*" sözünü akla getirmektedir³²⁰.

Zonguldak ili kapsamında yapılan bir cezaevi araştırmasında, hükümlü ve tutuklular kurumca verilen mesleki eğitimin yeterli olmadığını, verilen eğitimlerin teknik ve yöntemlerinin istenilen seviyeye ulaşamadığını meslek kursları ile meslek sahibi olamayacaklarını ve iş kaygısı yaşayabileceklerini belirtmişlerdir³²¹. Suça sürüklenen çocukların en çok suç işleme yaşının eğitim dönemini kapsayan on dört yaş olduğu göz önüne alınırsa eğitime daha fazla önem verilmesini gerektirmektedir³²².

³¹⁹ Ünsal, s.265.

³²⁰ Şengül, H. Atakan/ Cantürk, Nergis/ Cantürk, Gürol/ Dağalp Rukiye Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesinde Akran İstismarı Nedeniyle Yargılanan Çocukların Değerlendirilmesi, Türk Petiatri Araştırmaları, S:47, Ankara, 2012, s.287 vd.

³²¹ Şen, s. 78.

³²² Yavuzer, 1996, s.262.

4.1.3. Çocukların Suç Dağılımları

01.04.2016 tarihli veride suça sürüklenen çocukların suç türlerine göre dağılımına bakıldığında 2.106 çocuğun, ağırlıkta olarak 732'sinin hırsızlık suçu, 378'inin uyuşturucu suçu işlediği görülmektedir.

Tablo 4. 4. Suça Sürüklenen Çocukların Suç Gruplarına Göre Durumu(01.04.2016 itibariyle)³²³

Bazı Suç Gruplarına Göre Dağılım	Çocuk	Yetişkin	Toplam
Adam Öldürme	251	28.745	28.996
Adam Öldürmeye Teşebbüs	26	1.795	1.821
Cinsel Suçlar	337	14.889	15.226
Dolandırıcılık	15	5.875	5.890
Fuhuş	0	2.071	2.071
Hırsızlık	732	41.857	42.589
Sahtecilik	1	8.873	8.874
Uyuşturucu	378	35.007	35.385
Yağma Veya Gasp	294	22.587	22.881
Yaralama	72	23.206	23.278
Toplam	2.106	184.905	187.011

Bu tablodaki veriler; 01.04.2016 tarihi itibariyle ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin işlemiş olduğu veya işlediği iddia edilen suçlardan 10 tanesi baz alınarak hazırlanmış ve bir kişinin birden fazla işlediği suçları da sayılmış olup suç sayısını göstermektedir. Bu nedenle, tablodaki genel toplam (187.011) aynı tarihte ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlü sayısı (187.557) ile uyuşmamaktadır.

Suç türlerine bakıldığında mala karşı olan suçların oranının yüksek olduğu görülmektedir. (Tablo 3. 4.)Düzensiz kentleşme, yoksulluk, eğitimsizlik ve aile bağlarının etkinliğinin yitirilmesi dikkate alınmış, TÜİK, 2015 verileri ile TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'na göre Türkiye'de yoksulluk oranı % 15, çocuk yoksulluğu oranı ise % 23 olarak belirlenmiştir.³²⁴George Rusche ve OttoKirchheimer' in , üretim tarzı ile ceza koşullarının paralellik gösterdiğini,

³²³ Suç dağılımları için bkz. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü İstatistik Bürosu <http://www.cte.adalet.gov.tr/#> (E.T:09.12.2017)

³²⁴ Karataş, s.6.

maddi imkansızlık içinde olan ailelerin suçluluğu neticesinde verilmiş olan cezaların onların mevcut durumlarını daha da zora sokacağını tezini doğrular niteliktedir³²⁵.

Tablo 4. 5. Suça Sürüklenen Çocukların Suç Gruplarına Göre Dağılımı³²⁶

Suç Türü	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Toplam	236	429	652	476	434	182	274	455	483	514
Öldürme	21	39	34	22	50	11	18	23	27	12
Hırsızlık	47	121	194	160	154	71	118	212	251	256
Irza geçmek	30	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Fiili livata	5	28	-	-	-	-	-	-	-	-
Cinsel suçlar	-	-	42	20	9	5	22	40	31	72
Yaralama	14	9	13	17	10	4	7	17	7	4
Yağma	100	171	271	162	127	70	71	99	93	90
Diğer	19	54	98	95	76	21	38	64	74	80
Yüzde										
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Öldürme	8,9	9,1	5,2	4,6	11,7	6,0	6,6	5,1	5,6	2,3
Hırsızlık	19,9	28,2	29,8	33,6	36,2	39,0	43,1	46,6	52,0	49,8
Irza geçmek	12,7	1,6	-	-	-	-	-	-	-	-
Fiili livata	2,1	6,5	-	-	-	-	-	-	-	-
Cinsel suçlar	-	-	6,4	4,2	2,1	2,7	8,0	8,8	6,4	14,0
Yaralama	5,9	2,1	2,0	3,6	2,3	2,2	2,6	3,7	1,4	0,8
Yağma	42,4	39,9	41,6	34,0	29,8	38,5	25,9	21,8	19,3	17,5
Diğer	8,1	12,6	15,0	20,0	17,9	11,5	13,9	14,1	15,3	15,6

4.2. Maltepe Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Hakkında Bulgular

4.2.1. Kurumun Fiziki Şartları

Kurum Maltepe Ceza İnfaz kurumları kampüsü içerisinde tekli ranza sistemine, 38.000 m2 alana sahip A,B,C olmak üzere 3 bloktan oluşarak 06.06.2008 tarihinde hükümlü ve tutukluların kalması için hazırlanmıştır. 9' ar kişilik 36 oda,2 adet 13 kişilik geçici oda,15 adet tekli oda,1 adet engelli odası,6 yataklı revir bulunmaktadır. Kurum içerisinde tutuklu ve hükümlülerin eğitim ve sosyal alanlarını geliştirebilmek adına 1 adet kapalı spor salonu, 1 adet toprak zeminli açık futbol sahası, 1 Adet suni çimli halı saha, tenis masaları, A ve C Blokların bitimine müteakip 2 adet içerisinde 8

³²⁵Schaefer-Cremer, Helga, Im Namen DesVolkes, StrafvollzugUndHaftbedingungen In EinemFreien Land, Idstein, 1992, s.21, Akt: Demirbaş, 2013, s.162.

³²⁶Suça Sürüklenen Çocukların Suç Gruplarına Göre Dağılımı, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1070 (E.T: 13.12.2017)

atölye bulunan iş atölyesi mevcuttur. Kurumda eğitimin gerçekleştirilebilmesi için 4 adet derslik, 2 adet bilgisayar sınıfı, 1 adet kütüphane ile birlikte 1 adet de toplantı, seminer vb. etkinlikleri için kullanılan 1 ortak alan da mevcuttur. Çocukların sadece kendi koğuşlarına ait 08.00-17.00 arası açık olan bahçeleri mevcuttur.

Kurum içerisinde yakınları ve avukatları ile görüşebilmelerine imkan sağlayan 2 adet açık görüş yeri, 3 adet de 7 şer kişilik kapalı görüş alanı ile bunlara ek olarak da 9 adet avukat görüş mahalli, 3 adet SEGBİS odaları ve 3 adet aile görüş odası bulunmaktadır³²⁷.

Kurumda 1 sosyal çalışmacı, 5 psikolog, 2 öğretmen, 2 sağlık memuru, 3 vaiz, 11 infaz ve koruma baş memuru ve 177 de infaz ve koruma memuru mevcuttur. İdari birimlerde, psiko-sosyal servis, eğitim servisi gibi servislerde görev alanlar dışında koğuşlarla ilgili olarak görev yapacak 108 infaz ve koruma görevlisi bulunmaktadır. İnfaz ve koruma görevlileri 4 vardiya halinde çalışmaktadır ve 36 koğuş için ortalama 27 görevli düşmekte olup bu görevlilerden 6'sı giriş kısmı, merkez kontrol odası ve diğer birimlerde görev almaktadır. Ünitelerin 24 saat gözlemlenmesi gerektiği düşünüldüğünde yetersiz infaz ve koruma memurunun aynı anda birden fazla bölümü izlemek zorunda olduğu görülmektedir.

Kurumda bulunan çocukların sayısı sürekli değişmektedir. 09.01.2018 tarihinde kurumda 12-18 yaş arasında 351 çocuk bulunmaktadır. Bu çocuklardan 223 tutuklu, 128 hükümlüdür. Kurumda 16 çocuk Türk vatandaşı değildir. 160 çocuk mükerrer suçludur. Kurum tutuklu çocuklar için hazırlamıştır. Ancak disiplin cezası alıp eğitim evinden çocuk ceza infaz kurumuna gönderilen 128 hükümlü çocuk bulunmaktadır. Çocukların bu kuruma geliş nedenleri arasında açık rejime tabi eğitim evinden kaçmış olması, denetimli serbestlik kurumuna riayet etmeyişi, eğitim evinde memura karşı olumsuz davranışlar veya zararlı alışkanlıklarının saptanması sayılabilmektedir. Kurumda her suçtan yargılanan çocuk mevcuttur.

³²⁷ Kurum özellikleri için; <http://www.maltepecocuk.adalet.gov.tr/kurumumuz.html> , (E.T:03.11.2017)

Tablo 4. 6. Suça Sürüklenen Çocukların İnfaz Durumlarına Göre Dağılımları

Suça Sürüklenen Çocukların İnfaz Durumları		
	Sayı	%
Hükümlü	128	36,5
Tutuklu	223	63,5
Toplam	351	100,0

Tablo 4. 6. da suça sürüklenen çocukların infaz durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna tabloya göre Maltepe Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu'ndaki çocukların% 36,5 hükümlü çocuk, % 63,5 tutuklu çocuktur.

4.2.2. Kurum Personel Servisi

Personel eğitimin ve bilinçli personelin önemine dikkat çeken, Krohne'nin *"En iyi sistem, mükemmel kurallar, orta düzeyde bir infaz personeline çok az işe yarar; buna karşılık, sistemin ve kuralların eksiklikleri iyi bir personel yanında kaybolur"* beyanında belirtildiği gibi ceza infaz kurumlarının başarısının büyük kısmı vasıflı personelin varlığında yatmaktadır. Personel eğitimi önceliği *"cezaevlerini eğitim kurumlarına dönüşmesi"* fikri ile örtüşür olmalıdır. Cezaevlerinin eğitim kurumlarına dönüşmesi bir ideal olmakla birlikte cezaevi sonrası hayatlarında iyileştirme yönünün başarılması dahilinde önemlidir³²⁸.

Cezaevlerinin firar, uyuşturucu veya cinsel istismar olaylarında ilk başta sorumluluk sahibi cezaevi personeli ve idarecileridir. Çocuklar için uygun olmayan maddelerin bulunması halinde *flamingo yolu*, rahat olarak nitelendirilmesi ile *dört yıldızlı otel*, intihar vakaları ile de *insan haklarına aykırı ortam* olarak nitelendirilecek ve cezaevi yönetimi hüküm altına alınabilecektir. Bu doğrultuda haber değeri taşıyan cezaevleri algısının değişmeli, hukuki bir zemin oluşturularak gerekli iyileştirme ve eğitim ile ıslah yolu gerçekleştirilmelidir.³²⁹

Personelin kişisel eğitimi ve cezaevi performansının, işin kişi üzerinde baskı ve yıpratıcı yönünün ne derece önemli olduğu üzerine yapılan bir çalışmada kişinin

³²⁸Krohne, K, Lehrbuch Der Gefaengniskunde, Stuttgart,1889, s.518.

³²⁹ Taşkın, Ahmet, Ceza İnfaz Kurumları Ve Tutukluları Personelinin Eğitimi, Hapishane Kitabı, 2010, s.403.

kendi ruh sağılığı hem de beden sağılığının bozulduğunu, kendi evinde çocuklarına tabildot olarak yemek vermeye başladığını ifade eden eski cezaevi personeli dayanamamarak işini bıraktığını itiraf etmiştir.³³⁰

Personel eğitimi amacıyla cezaevlerinin görev ve yapılanması hakkında 4679 sayılı 3 Ağustos 2002 tarihinde yayınlanarak “Ceza İnfaz Kurumları Ve Tutukevleri Personeli Eğitim Merkezleri Kanunu” uygulanmaya başlamıştır. Bu kanun doğrultusunda cezaevi personeline mesleki eğitim destekleri verilmeye başlanmıştır.

Personel seçimi ve eğitimi konusunda standartlar benimsenmekte, BM Minimum Standart Cezaevi Kuralları İle Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Cezaevi Personelinin Statüsü, İşe Alınması Ve Eğitimi Hakkında Tavsiye Kararı dikkate alınmaktadır. BM ASK 46’da “kurumun düzgün bir şekilde idare edilmesi, personelin dürüstlüğüne, insancılığına, mesleki ehliyet ve işe kişisel uyumlarına bağlı olduğuna” ve Avrupa Cezaevi Kuralları 51’de “kurumların uygun idaresi ile örgütsel ve tretman hedeflerinin takibinde cezaevi personelinin oynadığı rolün büyük olmasına” yer vermiştir.

Çalışmamızda cezaevi personeli ile ilişkilerinin nasıl olduğu sorusuna %83,95’i iyi ve çok iyi, % 7,49’u kötü ve çok kötü seçeneklerini işaretlemiştir. Çocukların %8,56’sı görüş bildirmemiştir. Cezaevleri kapsamında eğitilmiş personelin ve devam eden hizmet içi eğitimlerin çocuklar ile iletişimleri noktasındayararlı olduğu görülmektedir. Eski dönemlerde sıklıkla bahsedilen kötü ve korkulan gardiyan fikri silinmiş, çocukların yaşlarına yakın, disiplinli ve eğitilmiş personel yetiştirilmiştir.

Tablo 4. 7. Cezaevi Personelin Çocukta Davranış Durumu

Cezaevi Personelinin Çocukta Davranışı		
	Sayı	%
İyi/Çok İyi	157	83,95
Kötü/Çok Kötü	14	7,49
Belirtmeyen	16	8,56
Toplam	187	100,0

³³⁰Kıraç, Zafer, Türkiye Hapishaneleri Ve Sivil Toplum, 27-28 Şubat 2016 Konferans Kitabı,(Ed: Ayşegül Algan) Türkiye’de Mahpus Olmak, İnce Kara, 2016, s.25

4.2.3. Kurum Eğitim Servisi

Kurum eğitim servisinden alınan bilgilere göre kurumda bulunan çocukların 35'i okuma yazma bilmemektedir. 15'i okur yazar olup hiç eğitim almamışlardır. 30'u açık öğretim ortaokul öğrencisi, 60'ı açık öğretim lise öğrencisidir. 117 çocuk ortaokuldan terktir. 58 çocuk lise terktir. 16 çocuk yabancı uyruklu olduğu için eğitimleri bilinmemektedir. 20 çocuk örgün eğitim alıyor iken tutuklanmıştır. (Tablo 4. 8.)

Tablo 4. 8. Çocukların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Öğrenim Durumlarına Göre	Tutuklu/Hükümlü Çocuklar	
	Sayı	Yüzde
Okur Yazar Değil	35	9,97
Okur Yazar	15	4,27
İlkokul Mezunu	117	33,33
Ortaokul Öğrencisi	30	8,54
Ortaokul Mezunu	58+20=78	22,22
Lise Öğrencisi	60	17,09
Türk Vatandaşı olmayan	16	Bilinmiyor
Toplam	351	100,0

Kurumda bulunan 20 çocuk tutuklanmadan önce örgün eğitimde liseye devam etmektedir. Bu dönemde kimi çocuk okulu dondurmuş, kimisi de bir sonraki dönem için açık öğretime kayıt yaptırmayı düşünmektedir. Bu doğrultuda bu çocuklar ortaokul mezunu sayılmıştır. Çocukların %9,97'si okuryazar değildir. %4,27'si okuryazar olmakla birlikte hiçbir eğitim kurumuna devam etmemiştir. % 33,33 ilkokul mezunu, %8,54 ortaokul öğrencisi, % 22,22 ortaokul mezunu, %17,09 liseye devam eden çocuk bulunmaktadır. Çocukların büyük kısmının ilköğretim düzeyinde eğitim aldığı ve sonrasında eğitimlerine devam etmediği tespit edilmiştir.

Çalışmamızda ankete katılan 187 çocuk, 12 çocuk okuryazar olduğunu, 9 çocuk iyi derecede okur yazar olmadığını, 4 çocuk ilkokul mezunu, 16 çocuk ilkokul terk, 20 çocuk ortaokul mezunu olduğunu, 19 çocuk ortaokula devam ettiğini, 38 çocuk ortaokul terki, 9 çocuk açık lisede devam ettiğini, 57 çocuk lise terki işaretlemiş, 3 çocuk boş bırakmıştır. Çocukların eğitimlerinin çoğu cezaevine gelmeden önce sona ermiştir. Çalışma neticesinde çocukların % 63.11'i ilköğretim mezunu veya

ilköğretimini tamamlamamış çocuklardır. Ankete katılmayan çoğu çocuk okuma yazmasının iyi olmadığını ileri sürmüştür. (Tablo 4. 9.)

Tablo 4. 9. Anket Çalışması Kapsamında Çocukların Öğrenim Durumları

	Sayı	%
Okuryazar Değil	9	4.82
Okuryazar	12	6.42
İlkokul Mezunu	4	2.14
İlkokul Terk	16	8.56
Ortaokul Öğrencisi	19	10.16
Ortaokul Terk	38	20.32
Ortaokul Mezunu	20	10.69
Lise Öğrencisi	9	4.81
Lise Terk	57	30.48
Belirtmeyen	3	1.60
Toplam	187	100.0

Açık öğretime devam eden çocukların kurumda sınavlarına devam edebilmekte, örgün eğitime devam edenlerin ise okul ve cezaevi yönetimlerinin her iki tarafının bilgilendirilmesi dahilinde sene sonunda muafiyet sınavlarına girebilmektedir.³³¹

Kurumda tutuklu çocukların eğitimlerine örgünde devam etmesine kanunun izin vermediğinden dolayı örgün eğitime devam eden çocuk yoktur. Kurumda yapılan görüşmelerde daha önce hükümlü çocuklardan 2 çocuğun örgün eğitime devam ettiği, çocuğun kurumdan alınması ve geri getirilmesi bir masrafı beraberinde getirdiği ve okul idaresinde sorumluluk doğurduğu için ancak özel okul statüsünde olan eğitim kurumuna devam edildiği bilgisi alınmıştır.

Kurum bünyesinde kütüphane mevcuttur. Çocuklar kütüphane aracılığıyla istedikleri kitaplara ulaşabilmektedir. Haftada birer kitap alıp değiştirme hakları vardır.

Kurum bünyesinde bireysel ve grup eğitim programları yapılmaktadır. Kurum bünyesinde eğitim iki taraflıdır. Biri eğitim hakkı kapsamında çocuklar okuma yazma kurslarına, açık öğretim ortaokuluna veya açık öğretim lisesine devam edebilmektedir. Kurum bünyesinde diğer eğitim alanı ise, aşçılık, komilik, berberlik,

³³¹ Ceza İnfaz Kurumunda Eğitime Devam Edebilmesi İçin;
<http://www.maltepecocuk.adalet.gov.tr/ss.html> (E.T:13.12.2017)

bilgisayar, bilgisayar web tasarım, bağlama, ahşap ve cam boyama, satranç, resim ve tekstil öğrenimine yönelik kurslar bulunmaktadır. Kurum bu kursları İSMEK, Maltepe Halk Eğitim Merkezi ve sivil toplum kuruluşları ile ortak yürütmektedir. Kurumda 20 çocuğun okuma yazma kursuna devam ettiği, meslek edindirme kurslarına zorunlu olmadığı için çocuklarda devamlılık olmadığı ancak koşu ta tek başına kalmak yerine çoğunlukla katıldıkları bilgisi alınmıştır. Çalışma kapsamında atölyeler gezildiğinde çocukların çoğunluğunun derste olduğu ve aktif katıldıkları bilgisi alınmıştır.

Din ve ahlak bilgisi eğitime yönelik kurumda 3 vaiz görevlendirilmiştir. Kur'an Kursu eğitimi de talep eden çocuklarla gerçekleştirilmektedir. Çalışmalarımız sırasında da gözlenmiştir ki, çocuklar din derslerine devam etmekte ve vaizler de koşu ları ziyaret etmektedir.

4.2.4. Kurum Sağlık Servisi

İnfaz Kurumunda sağlık hizmetleri haftanın 5 günü öğleden sonra kuruma gelen aile hekimince yerine getirilmektedir ve 24 saat 112 acil servis hizmeti bulunmaktadır. Kurumda bulunan revirin yanı sıra ceza infaz kurumları kampüsü içerisinde Maltepe Ceza İnfaz Kurumları Devlet Hastanesi sağlık hizmeti vermektedir. Bu hastanede dâhiliye, genel cerrahi, kadın doğum, kulak burun boğaz, ortopedi, göz, üroloji, psikiyatri, diş, anestezi, cildiye, nöroloji ve kardiyoloji poliklinikleri bulunmaktadır. Gerekliliği dahilinde eğitim ve araştırma hastanelerine veya üniversite hastanelerine nakilleri sağlanabilmektedir.

4.2.5. Kurum Psiko-Sosyal Servis

Kurum psiko-sosyal servisi 1 sosyal çalışmacı, 5 psikolog ve 3 infaz koruma memuru ile çalışmalarına devam etmektedir.

Kurumun amacı, tutuklu ve hükümlülerin kendilerini tanıyarak, suça sürüklenme sebeplerini bulma ve sonrasında kendilerine destek olmaktır. Kurum faaliyetlerinden bazıları, hükümlüyü tanıma (ARDEF), Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi (BİSİS), öfke kontrolü ve kişisel gelişim vb. konularda bireysel ve grup çalışmaları, aileler ve personel ile yapılan görüşmeler, sivil toplum kuruluşlarınca

gerçekleştirilen tiyatro, münazara, bilgi yarışması, önemli gün ve bayram kutlamaları gibi etkinliklerdir.

Cezaevlerindeki iyileştirme çalışmaların başında gelen psiko-sosyal destek programları bireysel olması düşünülmeyle birlikte mali imkanların el vermemesi ve personel yetersizliği ile grup dahilinde yapılabilir. Grup halinde yapılmasının kişiler arası iletişimi ve sosyalleşmeyi artırdığı, Durkheim' in da belirttiği gibi toplu yapılan çalışmaların sosyal bağları kuvvetlendirdiği bilinmektedir. Cezaevi ortamında kişilerin sosyal çalışmalarda birlikte olması cezaevi alt kültürünün varlığının yanında önemsenmesi gereken bir noktadır.³³²

Personelin görevleri, ilgili tüzük 37.maddesinde *“Hükümlülerin suç ve suçluluk nedenleri üzerinde durarak ve suç işleme nedenlerinin kökenlerine inerek, çeşitli psiko-sosyal iyileştirme yöntemleriyle bu nedenleri ortadan kaldırmaya, onları eğitip ıslah etmeye, saliverilmelerinden önce yeni bir yaşama, toplumda karşılaşabilecekleri olaylara karşı hazırlamaya, olumsuz duygularını gidermeye çalışmak”* görev olarak belirtilmiştir. Bu doğrultuda oluşturulan psiko-sosyal destek birimleri oluşturulmuş, suça yönelmiş kişilerin fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal her alanda önceliklerini ve kişinin sağlık dahil her türlü yardıma gereksinim duyacak ihtiyaçlarını gözden geçirir bu duruma tanıma faaliyeti denir.³³³

Van den Haagi iyileştirme faaliyetleri kapsamında yaptığı çalışmalarda terapi ağırlıklı değerlendirmelerde bulunmuştur. İlk defa suç işleyenler ya da pek çok kez suçu tekrarlamış olanlar açısından farklı sonuçlar gözlenebilir. Cezaların caydırıcı yönünün yanında cezaların kesin bir şekilde uygulanacağını bilmesi ve yakalanma garantisi verilmesi ile ancak suç oranları azalabilecektir³³⁴.

³³² Çimen, Adem, Ceza İnfaz Kurumlarında Sosyalleşme Ve Islah İlişkisi, ÇÜİFD, C:15 S:2, 2015, s.167.

³³³ İçli/Öğün, s.71.

³³⁴ İçli/Öğün, s.56.

Psikolojik destek programları çerçevesinde, Kişisel Gelişim Programı, İyiy Doğru Öfke Kontrol Programı ve Buradayım Güvenli Davranış Programı gibi eğitim içerikli programlar uygulanmaktadır.

Kişisel gelişim programı, haftada 3 kez yaklaşık 1 saat süren toplamda 37 oturumdan oluşan, grup halinde yapılan genel bilgilendirme programıdır.İyiy Doğru Öfke Kontrolü Programı, haftada 3 kez yaklaşık bir saat süren toplamda 11 oturumdan oluşan, grup halinde yapılan duygu kontrol çalışmasıdır. Buradayım Güvenli Davranış Programı, haftada 2 kez yaklaşık bir saat süren 12 oturumdan oluşan grup halinde yapılan bir diğer iyileştirme programıdır.

Bu eğitimler ile birlikte çocuklara aileleri ile kahvaltı yapabilmesi, aile görüşmesi, telefon görüşmesi, açık ziyaret imkanı tanıma gibi ödüllendirmeler sunulmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşları ile de bu zamana kadar bazı çalışmalar yürütölmüştür. (TABLO:3.10.) Suça süröklenen çocukların eğitimi kadar personelin eğitimi üzerinde de önemle durulmaktadır. Psiko-sosyal servis çalışanları da iletişime ve kişisel gelişime yönelik pek çok eğitim almaktadır. Bu bölümde çalışanların amacı suça süröklenen çocuk için her türlü desteği sağlamada, eğitimlerinde ve yönlendirmede yardımcı olmaktır.

Tablo 4. 10. Sivil Toplum Kuruluşları İle Yapılan Çalışmalar³³⁵

STK	ATÖLYE
Sabancı Üniversitesi	Dönüşümlü Sinema Edebiyat
Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı	Yaratıcı Drama, Edebiyat, Sinema, Sanat Tiyatro
İstanbul Opera Ve Sanat Tiyatrosu	Tiyatro
İstanbul Teknik Üniversitesi	Müzik-Oyun, Tiyatro, Sinema, Belgesel
Sabancı Üniversitesi	Tiyatro-Edebiyat
Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı	Grup Oyunları, Drama-Öz bakım Ve Cinsel Eğitim
Akut	Deprem Anında Alınması Gereken Önlemler
Maltepe Üniversitesi	İletişim Becerileri
Umut Treni Yardımlaşma Ve Dayanışma Derneği	Temel Bakım-Kişisel Gelişim Eğitimi
Semiha Şakir Vakfı	Bilgisayar Atölyesi Oluşturma
Kadıköy Belediyesi	Ritim Kursu

³³⁵<http://www.maltepecocuk.adalet.gov.tr/psiko-sosyal-servis.html> , (E.T: 04.11.2017)

4.2.6. Suça Sürüklenen Çocuk ve Aile İlişkisi

Suça sürüklenen çocuk için çocuğun eğitimi veya iyileştirilmesi tek başına yeterli olmamaktadır. Çocuğun ilk eğitim yeri ailesidir. Suça sürüklenmiş çocukların ailelerine bakıldığında büyük oranda aile ilişkilerinin güçlü olmadığı, parçalanmış ailelerden oluştuğu, çocuğa yönelik kontrol ve desteğin az olduğu, çocuğun sosyal ihtiyaçlarının karşılanmadığı, maddi ve manevi gereksinimlerin olduğu, ailede alkol uyuşturucu gibi madde kullanımının olduğu, aile fertlerinin sabıkalı kişilerden oluştuğu görülmüştür. Çocuk bu doğrultuda maddi manevi boşluklarından dolayı medyadan da edindiği olumsuz hal ve tavırlarla suça yönelebilmektedir³³⁶.

Ailede anne veya babadan birinin suç işlemiş olması, özellikle baba figürünün suç işlemiş ve cezaevinde olması çocukta büyük bir boşluk oluşturmakta ve aile parçalanmış olmaktadır³³⁷. Bu noktada toplum acımasız olabilmekte, çocuğun sabıkalı aile ferdi olması ile damgalanabilmektedir. Hırsızın oğlu, katilin evladı, kaçakçının veledi gibi ithamlarla çocuk karşılaşabilmektedir.³³⁸

TBMM'nin 5 Kasım 2009 tarihi ile almış olduğu bir karar ile Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Ve Eğitim Evleri İnceleme Konulu Araştırma Komisyonu kurulmuş, raporda Türkiye geneli suça sürüklenen çocukların yerleştirildiği ceza infaz kurumları incelenmiştir. Rapor içeriğinde suça sürüklenen çocukların genel aile yapılarının, göç etmiş oldukları ve göç edilen yere uyum sağlayamadıkları, parçalanmış aileler olduğu, sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük yoksul kesimden olduğu, yeterli eğitime sahip olamadıkları görülmektedir³³⁹. Park ve Burgess'in Chicago'da yaptığı kentleşme-suç çalışmalarında görülmüştür ki, Suça sürüklenen çocukların suç sebeplerinden biri de ailelerin sosyo ekonomik yönden düşük sınıfı temsil ediyor olmalarıdır. Nüfus artışının yavaş olmadığı, ikamet ettikleri alanların iyi

³³⁶Balkaya Ayşen-Ceyhan Esra, Lise Öğrencilerinin Suç Davranışı Düzeylerinin Bazı Kişisel Ve Ailesel Nitelikler Bakımından İncelenmesi, Aile Ve Toplum Dergisi, C.3 S.11, 2007, s.13, Işık, Halil, "Çocuk Suçluluğu ve Okullarla İlişkisi," Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, C: 7, Sayı 2, 2006 s.287 vd.

³³⁷Uluğtekin, Sevda, Toplumsallaşma Ve Yeniden Toplumsallaşma: Soruna Kuramsal Yaklaşım, Hükümlü Çocuk Ve Yeniden Toplumsallaşma, Bizim Büro, Ankara, 1991,s.43

³³⁸Kocadaş, s.169.

³³⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi, Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitim Evleri İnceleme Raporu, 05.11.2009

olmadığı yerlerde suç oranlarının fazla olduğu genel bir kabul görmüş bir neticedir. Ekonomik durumu iyi olan gelir seviyesi yüksek yerleşim yerlerinde ise suçluluk oranı azdır. Bu durum aile yapılarına ve ailenin profiline yansımaktadır³⁴⁰.

Sutherland'ın suça sürüklenmiş çocukların aileleri ile ilgili yapmış olduğu bir çalışmada belli yargılara varılmıştır. 1)Aile içinde sabıkalı kişiler mevcuttur.2)Anne ve babadan birinde ölüm, ayrılık, boşanma, terk gibi durumlar mevcuttur.3)Ailenin çocuk üzerindeki kontrolü zayıftır, ailede problemler başka bireylerde mevcuttur.4)Dini ve ırksal farklılıklar mevcut ve dezavantajlı konumda bulunabilmektedir. 5) Yoksulluk ve maddi imkânsızlık ailede en çok göze çarpan durumdur³⁴¹.Çalışmamızda da benzer sonuçlara varılmıştır.187 çocuk üzerinden değerlendireceğimiz çalışmamızda 66 çocuğun babasının cezaevinde olduğu veya cezaevinde bir vakit bulunduğu bilgisi alınmıştır. 11 çocuk bu soruya cevap vermemiştir. 55 çocuk anne ve babasının ayrı olduğunu belirtmiştir. 22 çocuk bu soruya cevap vermemiştir. Hangi konuda kurumdan destek almak istersiniz sorusuna 26 çocuk aile ile iletişim konusunu seçmiştir.

Çocukların aileleri ile anket çalışmamız kapsamında onay almak için görüşüldüğünde ailelerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu ve çocukların genel olarak kuruma gelmeden önce eğitimlerini bıraktıkları bilgisine ulaşılmıştır. Çocukların ailelerin eğitim durumlarına yer verilen sorularda çocukların annelerinin % 66,84 ilköğretim ve altı, babalarının % 33,68 ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olduğu bilgisi edinilmiştir.

Tablo 4. 11. Çocukların Ailelerinin Eğitim Düzeyi

	Anne		Baba	
	Sayı	%	Sayı	%
Okuryazar Değil/ Okuryazar (eğitim yok)	125	66,84	108	57,75
İlkokul mezunu ve Sonrası	51	27,27	63	33,68
Belirtmeyen	11	5,89	16	8,57
Toplam	187	100,0	187	100,0

³⁴⁰ İçli, G.Tülin, Kriminoloji, 1994, Ankara, s.240.

³⁴¹ İçli, Tülin, Türkiye’de Suçlular, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1992, s.50.

Çalışmamızda 187 çocuk arasında ailesinin maddi durumunu asgari ücret ve altı olarak işaretleyen 111 çocuk, gelir durumunu asgari ücret ve üstü olarak işaretleyen 64 çocuk vardır. Ailelerin hayatlarının bir döneminde işsiz kaldığı oldu mu sorusuna, çocukların 95'i evet, 80'i hayır cevabını vermiştir. Maddi durumu yeterli olmayan ailelere mensup bu çocukların mala karşı olan suçları da yoğunlukla işlediği görülmektedir. Tablo 4.10. da suç dağılımlarına göre 187 çocuğun 91'i mala karşı suçlardan hırsızlık ve gasp suçunu, 32 çocuk cinsel nitelikli suçları, 22 çocuk uyuşturucu kullanımı/satımı suçunu, 11 çocuk öldürme, 6 çocuk yaralama, 3 çocuk hakaret suçunu, 2 çocuk terör suçlarını, 2 çocuk kız kaçırmaya yardım suçunu işlemiştir. 18 çocuk ise suçunu belirtmek istememiştir. Buna göre, çocuklar ağırlıklı olarak %48,66 ile mala karşı olan suçları işlemişlerdir.

Tablo 4. 12. Çocukların İşlediği Suç Türüne göre Dağılımı

	Çocuk sayısı	%
Mala Karşı Suçlar	91	48,66
Cinsel Suçlar	32	17,11
Uyuşturucu Kul/Satımı	22	11,76
Öldürme	11	5,88
Yaralama	6	3,20
Hakaret	3	1,60
Kız Kaçırma	2	1,06
Terör	2	1,06
Diğerleri	18	9,62
Toplam	187	100,0

Eğitimi tamamlayamama çocuğun kendi kabiliyetinin yanı sıra ailenin ekonomik yapısına, ailenin oturduğu çevreye, okulun yakın uzak oluşu ailenin bunu karşılayıp karşılayamaması ve ailenin bilgi düzeyine de bağlıdır. Cezaevindeki çocuklara bakıldığında bu profil açık bir şekilde görülmektedir. Çocuğun eğitimle ilgili olumlu olmayan düşüncelerini çoğu zaman aile ile okul arasındaki bağ da aramak gereklidir³⁴². Anne baba bu dönemde yetersiz kalabilmektedir. Psikologlar ve uzmanların da yetersiz kaldığı bu dönemde aileler için de ayrıca aile eğitim

³⁴²Okçabol, s.2

programları hazırlanarak eğitimler verilmektedir. Bu program ile aileler çocukları hakkında cezaevi sürecive sonrası hakkında bilgilendirilmektedir³⁴³.

Suçta sürüklenen çocukların aileleri üzerine yapılan araştırmalarda görülmektedir ki, annelerinin %76,6'sının, babalarının da %40,7'sinin okuma yazma bilmediği saptanmıştır. DİE 1972 yılında yaptığı çocuk hükümlüler anketinde annelerin %73,7, babaların %39'unun okuma yazma bilmediğini göstermiştir. Bilgilerden görülmektedir ki, suçta sürüklenen çocuklar eğitimsiz ailelerde çoğunluktadır³⁴⁴.

Çocuklar aileleri ile haftada bir saat kapalı görüş, ayın son haftasında da açık görüşe sahiptir. Haftada bir saat de telefonla görüşme hakkı vardır. Çocuğun ödüllendirilmesi halinde ödül ziyaret görüşü de olabilmektedir. Aile görüşmelerinde ödül ziyareti kazanmış çocuklara denk gelinmiştir.

Çalışmamız dahilinde kurum psikologları ile görüşüldüğünde, çocuğun ziyaretine gelmeyen ailelerin arandığı vesene içinde savcılık tarafından istenilen bir raporda da yer verildiği gibi 22 çocuğun ailesinin hiç ziyarete gelmediği bilgisine ulaşılmıştır. Bazı aileler şehir dışında oldukları için ziyaret günlerine gelememektedir. Bazı çocuklar ise parçalanmış ve çok çocuklu ailelerden gelmiştir. Ailesi cezaevinde olan çocuklar da mevcuttur. Tahliye dönemlerinde evsiz çocuklar iteslim alacak bir ailenin olmadığı durumlar yaşanmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın çocuğu teslim almada yetkisi olmadığı ve araç tesis etmekte zorlanıldığı ve bu durumda çocuğu polis teşkilatına teslim ettikleri bilgisi kurum idaresinden alınmıştır. Çocuğun polis ile tekrar karşılaşmasının uygun olmadığı görülmektedir.

Çocukların suçların büyük bir bölümünü grup halinde işlediği bilgisi de çalışmamız kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. 187 çocuktan 68'i grup halinde 106'sı tek başına suçu işlediğini belirtmiştir. Grup halinde suçu işleyen çocukların oranı % 36,36'dır.(Tablo 4.13.) Aileler ile de görüşüldüğünde çocukların arkadaş çevresinden etkilendiği ve büyükler tarafından kandırıldığı bilgisi alınmıştır.

³⁴³ Yavuzer, 1996, s.148.

³⁴⁴ Yavuzer, 1996, s.210.

Tablo 4.13. Çocukların Nasıl Suçu İşlediklerine Göre Dağılımı

	Sayı	%
Grup ile	68	36,36
Tek başına	106	56,68
Belirtilmeyen	13	6,96
Toplam	187	100,0

Çocukların suça sürüklenme nedenlerinden biri çocuğun aile düzeni ve arkadaş çevresidir. Bandini' nin görüşüne göre, *“Çocuklar, uyumsuzluk yüzünden değil, yaşları nedeniyle, yeni çevrenin etkilerine açık olduklarından, bu çevreye uymak için suça yönelmektedirler, yani çocuklardaki suçluluk olayı toplum düzenine karşı koyma değil, tersine topluma uymaya çalışmaktır”*³⁴⁵. Toplum içinde yer edinmeye çalışan çocuk kendisini suçun odağı halinde bulabilmektedir.

4.2.7. BİSİS Sistemi ve Uygulama

BİSİS kurum da 01 Temmuz 2014 tarihinde uygulanmaya başlamıştır. 36 koğuştta BİSİS uygulayıcısı İyileştirme İKM'leri adını alan bu çalışmacılar görev almaktadır.

BİSİS, Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi adı ile kişinin risk ve ihtiyaçlarının değerlendir ve hangi iyileştirici programlarının uygulanması gerektiğini belirler. BİSİS kapsamında ARDEF (Araştırma değerlendirme planlama) ile iyileştirici ortam oluşturma formatları yer alır. Programın amacı etkinlikler düzenleyerek, eğitim ve psiko -sosyal programlara suça sürüklenen çocukları dahil edip çocukları cezaevi sürecinde etkin izleme değerlendirme imkanı sunabilmektedir. BİSİS kapsamında suça itilme nedenleri, cezaevi içinde zarar verme ve zarar görme riskleri, eğitimleri, hukuki ve sosyal ihtiyaçları, hangi koğuştta kalacağı ve çocuğun cezaevi sonrası değerlendirilir.

ARDEF, sosyal çalışmacının görevi cezaevine gelen çocuk ile görüşme yaparak *“Araştırma ve Değerlendirme Formu”* doldurmasıdır. Bu form doğrultusunda kişinin fiziksel ve psikolojik durumuna bakılarak hangi koğuştta kalacağına karar verilir. Her

³⁴⁵ Yavuzer, 1996, s.213.

gelen çocuğa uygulanmaktadır. Her çocuğa yönelik bireysel planlama yapılarak ve dönemsels gözden geçirilerek değeriendirilmelerde bulunulmaktadır.

BİSİS Kapsamında ilk aşama çocuğun kuruma gönderilmesiyle birlikte ARDEF'in doldurulmasıdır. Formun doldurulmasından sonra iyileştirme İnfaz koruma memurlarıgrup lideri veya gencin rehberi olarak çocuğa kişisel gelişiminde yardımcı olacaktır. Bu görevli kişilerin günlük gözlemlerde bulunma, çocuğun fiziksel psikolojik gelişimini takip etme, günün planını yapma, ziyaretlerini takip etme, koğuşı ile ilgili ihtiyaçları gözden geçirme, kantin fişlerini düzenleme, mahkeme öncesi ve sonrasında çocukla görüşmeler yapma gibi sorumlulukları vardır. Grup liderinden çocuklar hakkında her ay sonu düzenli rapor hazırlaması beklenir. Grup liderleri 10 ila 15 arası çocuktan sorumludur. Ay sonunda çocuk değeriendirme toplantısında sunulur. Bireyselleştirilmiş iyileştirme planı 6 ayda bir gözden geçirilir.

ARDEF Formlarının önemli bir yanı çocukların birbirleri üzerinde baskı yapmaması ve mükerrer suç işleyenler ile ilk kez tutuklanmış çocuğu ayırma amacı da taşımakta, çocuklar arasında sınıflandırma yapılarak birbirlerinden başka suç şekillerini öğrenmemeleridir. Suçun türü de önem taşımakla birlikte adli –siyasi suç ayrımı çocuklarda da geçerli olabilmekte, cinsel suç işleyen çocuğa şiddet uygulanabileceği için diğeri akranlarından ayrı tutulma gayreti içinde bulunulacaktır.³⁴⁶

Çalışmamızda hükümlü çocuklar ile tutuklu çocukların koğuşlarının ayırımına dikkat edildiği gözlenmiştir.

4.3. Kuruma İlişkin Değeriendirme

4.3.1. Kurumun Fiziki ve Mali Yeterliliğine İlişkin Tespitler Ve Öneriler

Kurum için en önemli fiziki donanım kuşkusuz güvenlik temelli olanlardır. Kurum içerisinde 296 adet kamera bulunaktadır. Kameralar kontrol odasında aralıksız izlenmektedir. Ancak kameraların görme alanında olmadığı kör noktalar mevcuttur. Personel ile de görüşmelerde bu durum desteklenmiştir. Bunun yanında personel sayısının yetersiz olmasından dolayı 24 saat boyunca kurumun takibi güçleşmiş

³⁴⁶ Yalçın, 2016, s.57.

bulunmaktadır. Kamera kayıtlarının da sadece altı ay boyunca saklanabiliyor olması bir başka sorundur³⁴⁷.

Kurumda kameraların yeterli olmaması ve kör noktaların mevcut olması güvenlik sorunlarını beraberinde getirmektedir. Kör noktalar mahiyeti itibariyle çocuklarla yapılan görüşmelerle de sabit olduğu gibi çocuklar arası şiddet eylemlerinde seçilen yerler olmaktadır. Bu yerlerin çocuklar tarafından biliniyor olması ve böyle yerlerin mevcut olması, ses kaydedici özelliği bulunmayan ve görüntü kalitesi de düşük olan bu kameraların sadece 6 ay süreyle kayıtlarının saklanabiliyor olması, kurum güvenliği açısından kabul edilebilir değildir.

Kurumun koğuş sisteminde yatak sayıları sabittir. Geçici koğuşlarının da yetersiz olmasından dolayı cezaevine gönderilen çocuklar Maltepe Ceza İnfaz Kurumu Kampüsü içerisinde yetişkinlere ayrılan koğuşlarda kalmaktadır. Bu çocuklar yetişkinlerin kontrolüne bakan personel ve psikolog ile muhatap olmaktadır. Maltepe Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu dışında Maltepe Ceza İnfaz kurumunda 2018 Ocak tarihi ile 300 çocuk daha kalmaktadır. Bu çocuklar için acilen çocuk cezaevinin kapasitesi artırılmalıdır.

Personele yönelik psikolojik ve rehabilitasyona yönelik eğitimler artırılmalıdır. Çocuk pedagojisi eğitimini almayan personel çocuk ile birebir etkileşim halinde olmamalıdır. Maltepe Ceza İnfaz Kurumu Kampüsünde yetişkinlerin bloğunda kalan çocuklar uzun tutukluluk halleri göz önüne alındığında pedagojik eğitimi almamış personel ile birlikte farklı disiplin kurallarının hakim olduğu farklı bir yapıda kalmaktadır. Bu durum çocukların gelişimlerini kötü etkileyebilecektir. Çocuk tutukevleri için bu şekilde kampüs içinde değil, eğitim olanaklarına da ulaşabilecekleri alternatif yaşam alanları oluşturulmalıdır.

Çocukların personele yardımcı olma ve çalışma gibi yükümlülüğü bulunmamaktadır. Çocukların kurum yemekhanesinde veya çay ocağında yetişkinlerdeki gibi iş yurdu

³⁴⁷<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2015/maltepe.pdf> (E.T:15.11.2017)

kapsamında olmadığı halde çalıştırılması ve personel ile bazı çocukların bu şekilde yakınlaşması diğer çocuklar aleyhine farklı sonuçları da doğurabilecektir.

Mevzuatlarda ailelerin ziyaretlerinin de kolaylaştırılması gerektiğine ve çocukların ailelerine yakın cezaevlerinde kalmaları gerektiğine yer verilmiştir. Ailenin çocuğu ziyareti ve aile-eğitim yardımı için cezaevine gelip gitmesi, dar gelirli ailelere maddi bir külfet yüklemiş olmaktadır. Pek çok cezaevi şehir merkezi dışında ve ailenin ikametinden farklı şehirde olabilmektedir. Ailelere bu yönde yardım yapılması gerekmektedir. Çalışmamız dahilinde üç hafta görüş günleri takip edilmiştir. Ailesinin gelemediği çocuklar olduğu ve şehir dışından gelen aileler ile de görüşme yapıldığında sadece ayda bir açık görüşe gelebildikleri bilgisi alınmıştır.

Türkiye genelinde ceza infaz kurumları ile yapılan çalışmalarda rehabilitasyon ve iyileştirme faaliyetlerinde en sorunsal yönün, infaz hukukunun yeterince yerleşmemiş olması, kurumların fiziki kapasite yetersizlikleri, güvenlik derecelendirme sisteminin her cezaevinde etkin kullanılamaması, infaz personelinin gerekli eğitimi almamış olması, mali kaynak yetersizlikleri göze çarpmaktadır. Fiziksel koşulların iyi olması halinde personelinde etkin olabileceği sonucunu çıkaran görüşlerde mevcuttur.³⁴⁸

BİSİS ve ARDEF gibi iyileştirme faaliyetleri ve sivil toplum kuruluşları ile eğitim programları geliştirilmeye çalışılsa da, suça sürüklenen çocuk sayısındaki artış devam etmekte, yeni kurumlar açılmakta ve mevcut personel yetersiz olmaktadır. Psikologlar haftada 30 çocuk ile ancak görüşebilmektedir. 2 saat grup çalışması yapmaktadırlar. Birebir görüşme çocuğun isteği doğrultusunda gerçekleşmektedirler. Bu görüşmelerin içeriği çocukların aileleri ile görüşme talepleri ve görüş günü için arkadaş akraba isim bildirmekten ibaret kalmaktadır.

Maltepe Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumunda kamuoyuna da yansıyan O.Ö'nün ölümü üzerine yapılan meclis araştırmasında personel ve teknik eksikliklere değinilmiştir. Personelin yetersiz kalması, personelin pek çok koğuşı gezmek

³⁴⁸İşıқтаç, s.631

zorunda olduğu, koşullara çok zaman ayıramadığı, gözetleme bölümlerinde camlarda film olmaması sebebiyle personelin giriş çıkışını takip ederek çocukların bu anları değerlendirebildiğine, personel için ayrılmış akvaryum denilen cam bölmenin kırılabilir olduğuna değinilmiştir³⁴⁹.

Cezaevlerinde personelin çocuğa, çocukların birbirlerine şiddet eyleminde bulunduğu, yaralanmaların olduğu medyaya yansıyan haberlerde görülmektedir. Bu durumda, güvenlik önlemlerinin artırılması, personelin öfke kontrolü noktasında psikolojik eğitimlerden yararlanması ve çocuklar içinde rehabilitasyon faaliyetlerinin artırılması amaçlanmalıdır.

4.3.2. Kurumun Eğitim Servisi Ve İyileştirme Faaliyetlerine İlişkin Tespitler Ve Öneriler

Kurumda eğitim faaliyeti olarak okuma yazma kursları gelmektedir.20 kişilik kontenjanı bulunmaktadır. Çalışmamız dahilinde 35 çocuğun okuma yazma bilgisi olmadığı bilgisi alınmıştır. Pek çok çocuğunda okula başlamışama yeterince okuma ve yazması iyi olmadığı ve ankete katılmak istemediği görülmüştür. Okuma yazması çok iyi olmayan ve okula devam etmeyen bu çocuklar için herhangi bir çalışma mevcut değildir. Eğitim servisi okuma yazma kursunu zorunlu olduğu halde çocukların gönüllük esasına bırakmış bulunmaktadır.

Kurumda bulunan çocukların çoğunluğu cezaevi öncesinde eğitimini bırakan çocuklardır. Örgün eğitime devam eden çocuklar tutuklu bulundukları süre içerisinde eğitimlerine devam edemeyeceklerdir. Bu noktada yapılması gereken örgün eğitime devam etmek isteyen çocukların dışarıda bulunan okullarında eğitimlerinin dondurulmasıdır. Fakat çoğu aile bilinçsiz oldukları için çocuğun okulunu dondurmamakta ve bu çocuklar devamsızlıktan kalmaktadır.

³⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Maltepe Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu, 2015, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2015/maltepe.pdf> (E.T: 15.11.2017)

Açık öğretime devam etmek isteyen çocukların da takibi yapılamamaktadır. Aileler ile yapılan görüşmelerde, açık öğretime devam eden çocukların kayıtlarında yönlendirmelerde yeterince bilgilendirilmedikleri görülmüştür. Çocuk ve aile bu konuda kayıt dönemlerinden önce süreç dahilinde bilgilendirilmelidir. Kurumunun aileden istediği belgeleri ailenin takip etmesi ve tekrar cezaevi kurumuna getirmesi güçlük doğurmaktadır. Bu noktada cezaevi eğitim servisi çocuğun mevcut okulundan bu belgeleri talep edebilmelidir.

Çocuğun açık öğretim kurumuna devam edebilmesi ücrete tabidir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı arasında imzalanan “Yoksul Tutuklu Ve Hükümlülerin Sınav Ve Kayıt Giderlerinin Karşılanması Kapsamında Yapılacak İşbirliği Protokolü” ile maddiyatı yeterli olmayan çocukların eğitim masraflarının Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla karşılanması kararlaştırılmıştır. Aile için külfet olan bu durum başvuru-onay-parayı yatırma diye bir süreç öngörür. Bu doğrultuda personelin çocuğa ve aileye yol gösterici olup yardım etmesi beklenmektedir. Bunun yerine cezaevinde bulunan bu çocukların eğitim masrafları idare ile direk vakıf aracılığıyla çözümlenebilmesi en kolay yol olması beklenmektedir. Böylelikle çocuk bir dönem daha eğitiminden mahrum kalmayacaktır.

Açık öğretime devam eden çocuklar dönem sonlarında sınavlara girebilmektedir. Çocuklara açık öğretim dönem sınavları öncesi kurum bünyesinde temel matematik temel fen bilimleri gibi çocukların çoğunlukta olduğu sınıflar için yetiştirme kursları ve etüt sınıfları açılabilir. Eğitimin zorunlu olduğu düşünüldüğünde bu kursların yapılabilmesi idareye güçlük doğurmamalıdır. Bu kursların açılabilmesi ve öğretmenlerinin nasıl tahsis edilebileceği gerekli kurumlarla görüşülerek gerçekleştirilir.

677 sayılı Olağanüstü Hal Kararnamesi’nin 4. Maddesinde terör örgütü üyeliği veya bu doğrultuda işlenen suçlar sebebiyle tutuklu veya hükümlü olanların olağanüstü hal devamı süresince kurumda eğitim kurumları dahil her türlü merkezi veya kurum sınavlarına giremeyeceği hüküm altına alınmıştır. Olağanüstü halden dolayı terör

suçlularının sosyal haklardan eğitim hakkı kısıtlanmıştır. Hükmün eğitim hakkını bu doğrultuda kısıtlamış olması, suçu sabit olmayan, tutuklu bulunan bunun yanında iyileştirme niyetinde olduğumuz küçük diye nitelendirdiğimiz bu çocuklara da uygulanması çocukların kazanımı gözüyle bakılamadığının göstergesidir.

Meslek edindirme kurslarına katılım çocukların suç şekillerine ve eğitim seviyelerine göre değişebilmektedir. Hangi koşulların kaç saat ve hangi meslek edindirme kursuna katılacağına eğitim kurulu karar vermektedir. Koşul değiştiren çocuklar ve kısa süreli tutuklu bulunan çocuklar programları tamamlayamamaktadır. Süresi daha kısa olan kurslar seçilmeli, çocuklar bu kurslara özendirilmelidir.

Çalışmamız kapsamında kurum bünyesinde gerçekleştirilen mesleki eğitim programlarının yeterli olup olmadığı sorulmuştur. Katılan 187 çocuğun % 56,14'ü programların yeterli olduğunu, %35,82'si yeterli olmadığını beyan etmiştir.(Tablo 4.14.)

Tablo4.14. Mesleki Eğitimlerinin Yeterliliğini Değerlendirme Durumu

	Sayı	%
Evet	105	56,14
Hayır	67	35,83
Belirtmeyen	15	8,03
Toplam	187	100,0

Çocukların kurs saatleri dışında gün içinde atıl kalan geniş zamanları mevcuttur. Bu zaman dilimlerinin çoğunu televizyon izleyerek geçirmektedirler. Çocuklara yöneltilen kurum içerisinde sosyal aktivitelerin yeterli olup olmadığı sorusunu çocukların %56,14'ü yeterli, %35,83'ü yeterli değil diye yanıtlamıştır. 2017 yılı içerisinde dini ve resmi bayramlar dışında herhangi bir etkinlik yapılmamıştır. Çocukların bu noktada herhangi bir beklenti içinde olmadığı sonucu çıkarılabilmektedir. Bu çocukların dışarıdaki hayatlarında da sosyal aktivitelere katılımlarının kısıtlı olduğu bilinmektedir. Bu noktada yapılması gereken bu alt gelir grubunun yaşadığı lokal kesimlerde yerel yönetimlerle sivil toplum kuruluşları

işbirliğiyle yeni yaşam alanları oluşturulmalı ve bu dezavantajlı gruplara spora sanata eğitime yönlendirici etkinlikler düzenlemelidir³⁵⁰.

Kurumda kütüphane mevcuttur. Kütüphaneden haftada bir kitap ödünç alınabilmekte, çocuklar koğuşlarında okuyabilmektedir. Kütüphanenin çocuklara yeterli kitap sunabiliyor mu sorusuna 187 çocuktan %48,12 çocuk evet, % 43,32 çocuk hayır olarak cevaplamış, geri kalan çocuklar bu soruya cevap vermemiştir. Hiç kütüphaneye gitmemiş çocuklar da mevcuttur. (Tablo 4. 15.)

Tablo 4.15. Çocukların Kütüphaneden Yeterli Yararlanma Durumu

	Sayı	%
Evet	90	48,12
Hayır	81	43,32
Belirtmeyen	16	8,56
Toplam	187	100,0

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ile 11.12.2001 tarihli protokol ile cezaevlerinde sportif faaliyetlerin geliştirilmesi ve çeşitli etkinliklerin düzenlemesi amaçlanmıştır. Çalışmamızda idareden alınan bilgiler doğrultusunda 2017 senesi içerisinde hiçbir spor etkinliği yapılmamıştır. Çocuklar anketlerinde daha çok sportif faaliyete katılım isteklerini belirtmişlerdir. Kurum bünyesinde bulunan oyun sahalarında çocukların boş zamanlarını daha kaliteli geçirebilmeleri adına gönüllü veya görevlendirmelerle spor hocaları tahsis edilebilmelidir.

Ceza evlerindeki mevcut denetim ve izleme yetersizlikleri sivil toplum kuruluşlarına büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Ancak sivil toplum kuruluşlarının cezaevi kapsamında çalışmaları kolay gerçekleşmemektedir. Şöyle ki; Bilgi Edinme Başvurusu yoluyla cezaevi araştırılması yapıldığında, yöneltilen soruların ceza infaz kurumları bilgisidahilinde olunmadığı özel bir araştırma yapacak zamanları olmadığı

³⁵⁰ Kılıç Metin, Serbest Zaman Etkinliklerinin (Rekreasyonun) Çocuk Suçluluğunun Önlenmesindeki İşlevinin İncelenmesi, I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Yetişkin Bildirileri Kitabı, İstanbul, 2011, s.106vd.

bilgisi alınmıştır. Yöneltilen sorulardan bazıları, çocuk hapishaneleri dışında kaç çocuğun yetişkin hapishanesinde kaldığı, çocukların emanet para hesaplarında ne kadar paraları olduğu gibi kurumun bilgisi dahilinde olduğu düşünülen sorulardır. Bilgi edinme başvurusunun bu doğrultuda yeterli olamaması, devletin sivil toplum kuruluşlarına şeffaf ve net olamaması, sivil toplum kuruluşları özelinde çalışmaların gerekli düzeye ulaşmadığını göstermektedir.³⁵¹

Çalışmamızda 2017 senesi içinde sivil toplum kuruluşlarının aktifliği izlenememiştir. Sadece Toplum Gönüllüleri Vakfı, Üsküdar Üniversitesi birkaç sanatçı çocukları ziyaret etmiştir. Satranç ve Jonglöröğretici çalışmalar yapılmıştır. Çocukları dış dünyaya hazırlama amaçlı çeşitli kurumlarla işbirliği içinde daha fazla program düzenlenmesi yerinde olacaktır.

4.3.3.Kurumun Psiko-Sosyal Servisinin Yeterliliğine İlişkin Tespitler Ve Öneriler

Mevcut düzenlemelerde personelin eğitimin yanı sıra çocuklara yönelik psikolojik ve kişisel gelişim destekli eğitimlerin verilmek istenmektedir. Gerekli düzenlemelerle geliştirilen bu personel eğitimlerinin ve çocukların kişisel gelişim eğitimlerinin yeterli olmadığı da görülmektedir. Çocuk Hakları Komitesi'nin verilen eğitimler ile suça sürüklenen çocukların suç nedenlerinin, çocuklarının gelişimlerinin, yaptırımların üzerinde durulması yönünde yorumları mevcuttur³⁵².

Kurum psiko sosyal servisi de idari işlerinin yoğunluğundan dolayı çocuklarla birebir etkinlik yapamadıklarını beyan etmişlerdir. Çocuklarla ve aileleri ile belli aralıklarla öngörülen birebir görüşme gerçekleşmemektedir.

Haftalık kurul kararları ile koğuşu değişen çocukların ziyaret görüş günleri de değişmektedir. Çocukların velilerinin çocuğun görüş günü veya mahkeme günü diye psiko sosyal servis tarafından önceden bilgilendirilmesi gerekmektedir. İşlerinin yoğunluğundan dolayı ailenin rehber tarafından aranmaması karşılaşılan bir

³⁵¹Yalçın, Türkiye’de Çocuk Mahpus Olmak, s.18 vd.

³⁵² Atılğan/Atılğan, s.27.

durumdur. Ziyaret gününün değiştiği bilgisi verilmeyen veliler ziyarete diye gelip çocukları ile görüşmeden gidebilmektedir.

Çalışmamız kapsamında psiko sosyal servisten hangi konuda yardım almak istersiniz sorusuna, çocukların % 13,90'u çocuk-aile iletişimin güçlendirilmesi hakkında program yapılmasını, % 31,55'i eğitimi tamamlamada, % 44,91'i iş bulmada yardımcı olunmasını işaretlemiştir. Çocukların cezaevi sonrası iş bulmada ve eğitimlerini tamamlama noktasında kaygılı oldukları gözlenmekte, kurumda bu doğrultuda programlar yapılmalıdır.

Tablo 4.16. Sosyal Çalışmacıdan Belli Konularda Yardım İsteme Durumu

	Sayı	%
Eğitiminin Tamamlanması	59	31,55
İş Bulmada Yardımcı Olma	84	44,91
Aile İletişimin Güçlendirilmesi	26	13,90
Barınma	3	1,60
Belirtmek İstemeyen	15	8,02
Toplam	187	100.0

Ailesi ziyaretine gelmeyen çocuklar o vakitte koğuştta tek başına kalmaktadır. Bu boş saat diliminde koğuştan sorumlu memur veya psiko sosyal servis aracılığıyla çocukla birebir bir faaliyet düşünölmelidir. Ailesi olmayan veya parçalanmış ailelerden gelen çocukların ziyaretleri kapsamında bir düzenleme iyileştirici faaliyet bulunmamaktadır. Bu amaçla sivil toplumun desteğı aranmalı, Adalet Bakanlığı *“akran desteğı veya gönüllü ziyaretçilik”* gibi çalışmalara kurum ve kuruluşları teşvik etmelidir.³⁵³ Koğuştardan sorumlu infaz koruma memurlarının ailesi ziyarete gelmeyen çocuk ile o saatte yapabileceğı aktiviteler düşünölmelidir.

Çocuklar odalarında yalnız ve boş bırakılmamalı ve eğitici aktiviteler düşünölmelidir. Psiko- sosyal servis personelinin mesai bitiminden sonra nöbete kalmadığı da bilinmektedir. Psiko-sosyal destek belli bir mekan veya zaman ile sınırlandırılmamalıdır. Bu personellerinde nöbet çizelgesi olmalı, çocuklarla akşam

³⁵³ Yalçın, Hapiste Çocuk Olmak,s.39.

da görüşebilme durumları olmalıdır. Mesai sonrası gelişebilecek kriz dönemlerinde infaz memurlarına destek olabilecek psiko-sosyal servis personeli de kurumda bulunuyor olmalıdır.

Cezaevlerindeki insan olgusu toplumsal bir sorundur. Prof. Dr. Faruk Erem'in *"Suçluyu kazıyın altından insan çıkar"*³⁵⁴ söylemi insan üzerine daha çok eğilmemizi, sorunun temeline inmemiz gerektiğini ortaya koymaktadır. İnsan hakları bağlamında hem kamu kurum ve kuruluşları hem de sivil toplum ile birlikte çalışma alanları oluşturulmalıdır. Sorumluluklarının sahibi olma, kıymet bilme ve şükretme gibi ahlaki gelişim süreçleri de çocukların rehabilite edilmesine bağlıdır. Rehabilite de ancak suça sürüklenen çocukların yerleştirileceği eğitim evlerinin iyi işlemesi ile mümkündür. Bu şekilde suçun işlenmesi tamamen ortadan kalkamasa da azalmış ve suç işleme yaşının daha da düşmesinin önüne geçilmiş olunacaktır ³⁵⁵.

³⁵⁴ İpek, Kenan, Ceza Ve Tevkifevleri, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, Kitabevi, 2010, s.224.

³⁵⁵ Göcen, Gülüşan, Kadirşinaslık Ve Öznel İyi Oluş: Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerine Nicel Bir Araştırma, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt:5, Sayı:4, 2016, S:986.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Çocuk ceza infaz kurumlarının cezalandırma yönünün yanında zamanla ıslah edici yönü ağır basmaya başlamış, iyileştirici yöntemlere başvurulmuştur. Bu yönde pek çok ulusal ve uluslararası düzenlemeler öngörülmüştür. Hukuk kuralların uluslararası alanda aynılaşması devletlerin bu yönde istekli ve işbirliği içinde olmasına bağlıdır.

Çocuk konusunda artan farkındalık düzeyi onun her alanda ayrıca çalışma konusu olmasına zemin hazırlamıştır. Çocuğun toplumda korunmaya ihtiyacı olan kimliği, hukuki çerçevede sistemli bir hale getirilmeli, özgürce yaşayabilmesi ve kendini ifade etmesi için uygun ortam oluşturulmalı, çocuk haklarını bilerek ve saygı duyularak çocuk hukuku mevzuatı sosyolojik temelde ilişkileri inceleyerek ele alınmalıdır.

Çocuk ceza adalet sisteminin, temel hedefi çocukların toplumla sağlıklı bir şekilde bütünleşmelerini sağlamaktır. Yetişkinlerin sahip olduğu deneyime, öngörüye, farkındalığa ve değer yargılarına sahip olmaları beklenemeyecektir. Çocukların hata yapma riskleri daha fazla olacaktır. Çocukların fakirlik, ihmal ve istismar mağduriyeti yaşamaları onların suça itilmelerinin önünü açacaktır. Suç ve suçluluk oranlarının artması aile ve çevrenin önemine de ayrıca dikkat çekmektedir. Suça sürüklenen çocukların genelde aileleri parçalanmış, yoksul ve eğitim düzeyi düşük ailelerden oluşmaktadır. Risk altında bulunan bu çocuklar için tedavi, danışma hizmetleri, toplum hizmetleri ile etkili müdahalelerde bulunulmalı, çocukların eğitimlerinin başında yer alan aile içi şiddet, güven ortamı yakından takip edilmelidir.

Risk altında bulunan aileler ve çocuklar belirlenmeli Milli eğitim Bakanlığı ve Bursa valiliğinin ortaklaşa çalışması olan Risk Takip Kuruları oluşturulmalı, yerel yönetimlerin de desteği ile pilot uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır. Bu grupta bulunan çocuklara gerekli danışmanlık ve rehberlik hizmetleri verilmeli, ailenin sosyo ekonomik yapısına göre maddi yardımlarda da bulunulmalıdır.

Çocuk ceza adalet sistemi ülkemizde tam olarak çocuk yararına tam kurulmuş değildir. Çocuğu soruşturmadan ve kovuşturmadan uzaklaştıracak diversion kurumu araçlarını kullanabilmeli, süreklilik arz eden bir çocuk politikası oluşturulmalı ve mevzuat bu çerçevede düzenlenmelidir. Çocuk ceza evlerinin sayısını artırmak bir çözüm arayışı olmamalıdır. Suça sürüklenmiş çocuklara yönelik çocuk karakolu, çocuk polisi çocuk mahkemeleri, çocuk hakimi ve savcısı her şehir için uygulanabilmelidir. Çocuk cezaevlerine ve eğitim evlerine cezaevi personeli yetiştirilmeli, bağımsız izleme merkezleri kurulmalı, çocuk psikolojisine yönelik sosyal hizmet alanlarında çeşitlilik artırılmalı, çocuk özelinde her alanda tedbirler alınmalı ve *pilot projelerin* gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Unesco raporunda da öneri niteliğinde verilen, İngiltere örneğinde olduğu gibi çocuk adalet birimi ve çocuk suçlu ekibi kurulmalıdır. Bu doğrultuda çocuk her aşamada başka bir uzmanla karşılaşmak yerine bir ekibin gözetimi altında bütüncül bir izleme programına dahil edilebilmektedir. Tutukluluk sonrası başlatılan ARDEF uygulamalarının çocuğun yakalanması ile başlatılması bütünlük teşkil etmesi adına çocuğun ceza yargılama sürecinde olumlu olacaktır.

Toplumların ahlaki çöküşü, ekonomik yetersizlikler, eğitimsizlik gibi pek çok nedene dayalı olarak gün geçtikçe çocuk suçluluğu artmaktadır. Suç işleyen çocukların tümü eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmış öğrencilerdir. Temel eğitimin yanında çocuğa verilecek olan diğer önemli nokta değerler eğitimidir. Eğitim, çocuğa kendini geliştirebileceğinin farkına varabilmesi, kendini ve kendi becerilerini tanıyabilmesi amacı ile verilmelidir. Doğru ve ulaşılabilir eğitim, kısa sürede hem devlete fazla mali yük getirmeyecek hem de programlara katılan çocuklarda eğitimi külfet olarak görmeyip, bilinçli ve isteyerek eğitim almış olacaklardır.

Suça sürüklenen çocukların eğitimi, çocuğun yaşına uygun olarak ve yetenekleri de göz önünde bulunarak düzenlenmelidir. Bu eğitim programı hazırlanırken psikoloji biliminden yararlanılmalı, çocuğun o konuya becerisinin mi olmadığı, gelişim bozukluğu yaşayıp yaşamadığı ya da başka saptanacak bir durumun varlığı mevcut olabilir. Salt eğitim faaliyeti suça sürüklenen çocuk için yeterli olmayabilir. Eğitimsiz

kalan, mesleki kazanımı ve donanımı olmayan bu çocukların suça yönelmeden başka bir çıkış bulacağı düşünülemez.

Mevcut mevzuat düzenlemelerine uygun kurumlar inşa edilmelidir. Çocukların içinde bulunduğu madde bağımlılığı için sağlık tedavi merkezleri çoğaltılmalı, yargılanma aşamasında da sağlık tedbirleri yaygınlaştırılmalıdır. Bu konuda eğitimler verilmeli, sanatsal ve sportif faaliyetlerle madde bağımlılığının önüne geçilmelidir.

Risk altında bulunan veya suça sürüklenmiş çocukların sosyal hakları her daim hatırlatılmalı, etkin kullanabilmeleri için etkin mekanizmalar işletilebilmelidir.

Çalışmada elde edilen bilgilerle çocukların eğitimlerine ilişkin önemli veriler elde edilmiştir. Çocukların aileleri ile de anket çalışması kapsamında izin alınması amacıyla görüşülme imkanı doğmuştur. Çocuğun eğitimi destekleyen aileler olmalarına karşın nasıl bir yol izlemelerini bilmemektedirler. Çocuklar da eğitimlerini bırakmak zorunda kalmıştır ve eğitimlerine ceza infaz kurumunda nasıl devam edecekleri konusunda bilinçsizdir. Zorunlu 12 yıllık eğitim öngören kanunlarımızın varlığının yanında bu çocuklar eğitimlerine devam etmemektedir. Çocuklar için açık öğretim yetiştirme kursları verilmeli, çocuklar sınavlara hazırlanmalıdır. Cezaevlerinde kurslar gönüllülük esası çerçevesinde devam etmektedir. Mesleki eğitim kurslarına devamlılık sorun teşkil etmekte ve kurslar kapanmak durumunda kalmaktadır. Bu kurslara çocukların katılımı özendirilmelidir.

Cezaevlerinde güvenlikten sorumlu ceza infaz koruma memurlarının yanına psikolog ve sosyal çalışmacı gibi meslek elemanlarının sayısını artırılmalı, bireysel çalışmaların yapılabilmesi adına sosyal hizmet uygulamaları gözden geçirilmelidir.

Çocuklara kurum psikologlarının desteği dışında kişisel gelişim ve koçluk gibi programlar sunulmalıdır. Çocukların içinde bulunduğu kaygılı belirsiz gelecek durumu giderilmeye çalışılmalıdır. Sportif faaliyetler çeşitlendirilmeli, gönüllü hocalar aracılığıyla çocuklara eğitimler verilmelidir. Bu çocukları boş bahçelerine

veya koğuşlarına kapatmak yerine bu kurumlar eğitim ve beceri kazandırma yuvalarına dönüştürülmelidir.

Çalışmamız kapsamında kurum personeli ile kameraların çoğaltılması gerektiği, çocuklara kıyafet ve öz bakım malzemesi yardımı yapılması, çocuklara yönelik daha çok sosyal aktiviteler yapılması ve ödüllendirici faaliyetlerin çeşitlendirilmesi üzerine konuşulmuştur. Özellikle yabancı uyruklu çocukların tek kıyafetli olduğu ve yardım edilmesi gerektiği bilgisi alınmıştır.

Çocukları tahliye sonrasına hazırlayacak mesleki eğitim kurslarına katılmaya veya iş bulmaya yönelik programlar yapılmalı, çocuklar tahliye sonrası eğitimlerini tamamlamada ve işe yerleştirilmelerinde takip edilmelidir. Çocuğa tahliye sonrası bir süre daha eğitim ve barınma masraflarını karşılamada yardımcı olunmalıdır. Bu çocukların cezaevi sonrasında karşılayan aileleri dahi olmadığı göz önüne alındığında sosyal devlet uygulamaları üzerinde durulmalıdır.

Çalışma sonrası değerlendirmeler ve öneriler ancak mevzuatın uygulama ile uyumlaştırılması ile mümkün olacaktır. Hukuk devletinin ve gerekli mevzuatın varlığı dikkate alındığında daha çok sosyal devlet düşüncesi üzerinde durulmalı, çocuklar için cezaevi öncesi ve sonrası etkin eğitim, sağlık ve meslek edindirmeye yönelik kursların varlığı ve denetimi sağlanmalıdır. Çocukların cezaevi ile başlayan ve tahliye sonrası devam edecek etkin denetim mekanizmaları kurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, B. Yüksel, Türkiye’de Kanunla İhtilaf Halindeki Çocuklar: Multi Disipliner Yaklaşımın Önemi, (Ed: Şener Uludağ, Cemil Doğutaş, Osman Dolu, Hasan Büker), Kanunla ihtilaf Halinde Çocuklar, Ankara, TBMM Basımevi, 2009
- Akıncı, S. Füsün, Viktimoloji, İstanbul, BetaYayınları,1999
- Akyüz, Emine, Çocuk Hukuku, Ankara, Pegem Akademi, 2012
- Althusser, Louis, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, (Çev.: Y. Alp, M. Özışık), İstanbul, 1994
- Altunya, Niyazi, Anayasa Hukuku Açısından Türkiye’de Eğitim Ve Öğrenim Hakkı, İstanbul, MEB Yayınları, 2003
- Ankay, Aydın, Çocuk Hukuku, Ankara, Turhan Kitapevi, 1999
- Artuk, M. Emin, Mukayeseli Çocuk Muhakemesi Hukuku, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, 1987
- Artuk M. Emin/Gökçen Ahmet /Yenidünya, A. Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7.Baskı, Ankara, 2013
- Atılğan, Aydın, Atılğan, Ü. Eylem, Çocuk Hakları Paradigması Ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hakim Olan İlkeler Açısından Türkiye’deki Düzenleme Ve Uygulamaların Değerlendirilmesi, Ankara, İnsan Hakları Ortak Platformu, 2009
- Attar, Handan, Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 2010
- Avcı, Artun, ‘Çocuk Haklarının Medya Boyutu’ ,(Ed: Mustafa R. Şirin), Çocuk Hakları Ve Medya, İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları 13, 2011
- Aydın, Murat, Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Alternatif Yaptırımlar , (Ed: Şener Uludağ, Cemil Doğutaş, Osman Dolu, Hasan Büker), Kanunla İhtilaf Halinde Çocuklar, Ankara, TBMM Basımevi, 2009
- Bahar, H. İbrahim, Hapishaneler, Sorunlar Ve Çözüm Arayışları, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, Kitabevi, 2010
- Bakır, Z. Zülfiye, Dünyanın Çocuk Karnesi, İnsani Ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul, 2016

Balkaya Ayşen-Ceyhan Esra, Lise Öğrencilerinin Suç Davranışı Düzeylerinin Bazı Kişisel Ve Ailesel Nitelikler Bakımından İncelenmesi, Aile Ve Toplum Dergisi, C.3 S.11, 2007

Balo, S. Yusuf, Çocuk Ceza Hukuku, Ankara, Adalet Yayınları, 2005

Balo, Suç Mağduru Ve Suç Faili Olan Çocuklar Açısından Çocuk Mahkemeleri Sistemi, Yeni Türkiye Dergisi, Temmuz-Ağustos 1996, Y.2, S.10, 1996

Baltacıoğlu, İ. Hakkı, Sosyoloji, İstanbul, 1939

Bıçak, Vahit, Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar Sistemi: Kamu Sektörü-Özel Sektör İlişkisi, 21.Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu, 21-22 Ocak 2000, Ankara, 2001

Bilgiç, Şükrü, 'Yeniden Suç İşleme', Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi (Ed. Güncel Önkal, Özgür Sarı), Ankara, Nobel Yayınları, 2013

Bülbul, Selda/Doğan, Sevgi, Suça Sürüklenen Çocukların Durumu Ve Çözüm Önerileri, Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Dergisi, S:59, 2016

Centel, Nur, Yeni Türk Ceza Kanununda Cezalar Ve Emniyet Tedbirleri Sistemi, YÜHFD, C:2 S:2, 2005

Çağlar, Selda, Engellilerin Eğitim Hakkı Ve Devlet Yükümlülükleri, İstanbul, BetaYayınları, 2009

Çimen, Adem, Ceza İnfaz Kurumlarında Sosyalleşme Ve Islah İlişkisi, Çukurova Üniversitesi İlahiyatFakültesi Dergisi, C:15 S:2, 2015

Dağ, Hüseyin vd. Çocuk Haklarına Güncel Yaklaşım, Çukurova MedicalJournal, 2015

Demir, E. Gülçin, Cezaevi Personeli: Dün- Bugün, Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010

Demir, Güler, Ceza İnfaz Kurumu Kütüphaneleri Ve Türkiye’de Durum, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2011

Demir, S. Cansu, Çocuk Hapishaneleri Neden Kapatılsın? , 27-28 Şubat 2016 Konferans Kitabı, (Ed: Ayşegül Algan) , Türkiye’de Mahpus Olmak, İncekara, 2016

Demirbaş, Timur, Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Ve Cezaevlerinin Evrimi, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O.Altun), Hapishane Kitabı, Kitap Evi, 2010

Demirbaş, Timur, İnfaz Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2013

Doğan, Hümeysra, 'Suç ve Cezaların Dönüşümü Ekseninde Türkiye’de Denetimli

Serbestlik Sistemi' , Suçun Sosyolojisi ve Cezanın Felsefesi, (Ed: Güncel Önkal, Özgür Sarı), Ankara, Nobel yayınları, 2013

Dönmezer, Sulhi - Erman, Sahir, Nazari Ve Tatbiki Ceza Hukuku, C.II, İstanbul, 1994

Dönmezer, Sulhi, Kriminoloji, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1984, s.285

Dönmezer, Sulhi, Suçlu Erişkinlerin Sorumluluğu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, S:441.

Erdoğan, Oktay, Çocuk Hakları, İstanbul, Acar Basım, 2011

Erdoğan, Oktay, Çocuk Ceza Hukuku, Ankara, Bilge Yayınevi, 2012

Foucault Michel, Hapishanenin Doğuşu, (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay) , Ankara, İmge Kitabevi, 1992

Franklin, Bob, Çocuk Hakları, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1993

Göcen, Gülüşan, Kadirşinaslık Ve Öznel İyi Oluş: Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerine Nicel Bir Araştırma, İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt:5, Sayı:4, 2016

Gül, İ, Işıl, Eğitime Erişim: Eğitimde Ayrımcılık Yasağı Ve Fırsat Eşitliği, , (Ed: Işık Tüzün), Eğitim Hakkı Ve Eğitimde Haklar, İstanbul, Yelken Basım, 2009

Güngör, Mehmet, Eğitim Hakkı Ve Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklar: Mersin İli Örneği, 2013, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S:5, İstanbul

Günther, Klaus, Ceza İnfaz Hukukunun İnsan İmgesi, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu, 24/25.11.2000, Ankara, 2001

Hakeri, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 15. Baskı, 2013

Hatemi, Hüseyin-Serozan, Rona, Aile Hukuku, İstanbul, Nadir Kitap, 1993

Jescheck, Hans,Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş(Çev: Feridun Yenisey), İstanbul, 2007

Işık, Halil, "Çocuk Suçluluğu ve Okullarla İlişkisi," Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, C: 7, Sayı 2, 2006

Işıқтаç, Yasemin, Ceza Adaleti Açısından Hapis Cezası Ve Rehabilitasyon İlişkisi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2013, C:LXXI, İstanbul

İçel Kayıhan, Federal Almanya' Da Genç Suçlular İçin Ceza Hukuku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 34. 1-4, 1968, İstanbul

İçli, Tülin, Türkiye’de Suçlular, Ankara, Bizim Büro Basımevi, 1992

İçli, G, Tülin, Kriminoloji, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1994

İçli Tülin/ Öğün Aslıhan, Türkiye’de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik Bir Analiz, Adalet Bakanlığı Yayını, Ankara, 1999

İnan, N. Ali, Çocuğun Korunmasında Medeni Kanunumuzun İlkeleri Ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede Hak Grupları, İstanbul Üniversitesi, Cumhuriyet’in 75.Yıl Armağanı, İstanbul,1999

İrtiş, Verda, Korumak, Cezalandırmak ve Minyatür Yetişkinlere Dönüştürmek Bileşenlerinde 6. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı, Sosyoloji Derneği, 2009

İpek, Kenan, Ceza Ve Tevkifevleri, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, Kitabevi, 2010

Kamer, V. Kadri, Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2007

Karaasar, Niyazi, Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2006

Karataş, Zeki, Çocuklara Yönelik Denetimli Serbestlik Uygulamalarında Sosyal Hizmet Müdahalesinin Önemi, Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, S:1, 2017

Kıraç, Zafer, Türkiye Hapishaneleri Ve Sivil Toplum, 27-28 Şubat 2016 Konferans Kitabı,(Ed: Ayşegül Algan) Türkiye’de Mahpus Olmak, İstanbul, İnce kara, 2016

Kızmaz Z/Bilgin R. Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi S:9, 2010

Kibar, Recep, Türk Hukukunda Sanık Hakları, Ankara, 1997

Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 10. Baskı, Seçkin, 2017

Kocadaş, Bekir, Düşük Sosyo-Ekonomik Yapı Suç İlişkisi Malatya’da Çocuk Suçluluğu, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, Adıyaman, 2007

Koman, Ezgi, Çocuklar İçin Saha İyi Bir Dünya Talebi, Çocuk Hakları, (Ed:Mücahit Öztürk) 1.Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali Ve İstismarı El kitabı, İstanbul, Çocuk Vakfı Yayınları,2011

Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, Beta Yayınları, 2002

Lemonde, Marcel, (Çev: Zeynep Güllü Aslıpek) Türk Ceza Adalet Sistemi İhtiyaç Değerlendirme Raporu Ve Eylem İçin Tavsiyeler, Şen Yayınları, 2013

Müftüoğlu, Gülgün, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, İstanbul Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 441, , 1993

Okçabol, Rifat, Eğitim Hakkı Gerçekleşmeyen Bir İlke, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2001

Oral, Gökhan, Atamer, Aslı, Cezaevlerinde Rehabilitasyon Programları, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010

Özbek, Ö, Veli, İnfaz Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2013, s.9 vd.

Özdemir, Şuayıp, Cezaevi Din Hizmetlerinin Yeterlilik Sorunu, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010

Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2006

Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan/Özbek, Veli Özer, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002

Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 2008

Pehlivan, Kevser, Acar, Yüksel, Çocuklar Ve Eğitimde Dışlanma, Toplum Ve Sosyal Hizmet, 2009

Pradel, Jean, Çağdaş Sistemlerde Karşılaştırmalı Ceza Usulü, İSiSC Kolakyumlarının Sentez Raporu, (Çev: Sulhi Dönmezer), İstanbul, 2000

Saldırım, Mustafa, Cezaevleri Eğitim Kurumları Haline Nasıl Gelebilir, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010

Savcı, İlkay, Cezaevi İşyurtları, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010

Serozan, Rona, Çocuk Hukuku, İstanbul, BetaYayınları, 2005

Sevdiren Öznur, Türk Ve Alman Muhakemesi Hukukunda Çocuk Suçluluğu Bakımından Diversiyon Düşüncesinin Gelişimi, Türkiye Adalet Akademileri Dergisi, C:1 Y:2 S:5, 2011

Sevdiren, Öznur, Cezalandırmada Bir Paradigma Değişikliği Olarak Onarıcı Adalet Felsefesi: Bir Sentez Denemesi, Ceza Hukuku Dergisi, 2011

Sofuoğlu, Ebubekir, Osmanlı Hapishanesinde Islah Ve Firar Teşebbüsleri, (Ed: Emine G. Naskali, Hilal O. Altun), Hapishane Kitabı, İstanbul, Kitabevi, 2010

Sokullu A. Füsün, “Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar Ve Alternatifleri”, 21. Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu, 21-22 Ocak 2000, Ankara, 2001

Solak, Adem, “Türkiye’de Çocuk Suçluluğu ve Mağduriyeti,” I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Yetişkin Bildirileri Kitabı, İstanbul, 2011

Şen, Şaban, Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Eğitim Faaliyetlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Açısından Değerlendirilmesi(Zonguldak İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın, 2016

Şener, Tülin, Günümüzde Çocukluk Ve Çocuk Kültürü Üzerine Bir Derleme, (Ed: Figen Çok, Ceren Karadeniz) Prof. Dr. Bekir Onur’a Armağan, Ankara, Anı Yayıncılık, 2013

Şengül, H. Atakan/ Cantürk, Nergis/ Cantürk, Gürol/ Dağalp Rukiye Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesinde Akran İstismarı Nedeniyle Yargılanan Çocukların Değerlendirilmesi, Türk Petiatri Araştırmaları, S:47, Ankara, 2012

Şensoy, Naci, Çocuk Suçluluğu, Küçüklük, Çocuk Mahkemeleri Ve İnfaz Müesseseleri, İstanbul, 1949

Şişman, Yener, Engelliler Açısından Eşitlik, Ayrımcılık Ve Eğitim Hakkı, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, Y:14, S:32, 2014

Talas, Cahit, Toplumsal Politika, Ankara, İmge Yayınevi, 1990

Tanrıbilir, B. Feriha, Çocuk Haklarının Uluslararası Korunması Ve Koruma Mekanizmaları, Ankara, Yetkin, 2011

Taşkın, Ahmet, Ceza İnfaz Kurumları Ve Tutukevleri Personelinin Eğitimi, İstanbul, Hapishane Kitabı, Kitabevi, 2010

Tekin, Uğur , Kanunla İhtilaf Halindeki Çocuklar, Almanya Örneğinde Çocuk Adalet Sistemi, Polis Akademisi Yayınları, 2009

Topaloğlu, Mahir, Türk Hukukunda Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbirleri, İstanbul, Legal, 2010

Toprak, Ufuk, Çocuk Suçluluğunun Karakteristik Ve Yapısal Özellikleri, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:95, 2011

Topses, M. Devrim, Mükerrer Suçluların Sosyo -Kültürel Özellikleri: Çanakkale E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S:18, 2013

Türker, Melda, 2000'li Yıllarda Cezaevleri Alt Yapı Gerekleri Ve Türkiye'de Durum, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2001

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Ve Eğitim Evleri İnceleme Raporu, 05.11.2009

Türkiye İnsan Hakları Kurumu, 01.01.2014 Tarihinde Sincan Cezaevinde Meydana Gelen Olayla İlgili İnceleme Raporu, Rapor No: 2014/02, 10.07.2014

Uludağ, Şener, Onarıcı Ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar, Ankara, Polis Bilimleri Dergisi, C:13(4), 2011

Uluğtekin, Sevda, Toplumsallaşma Ve Yeniden Toplumsallaşma: Soruna Kuramsal Yaklaşım, Hükümlü Çocuk Ve Yeniden Toplumsallaşma, Ankara, Bizim Büro, 1991

Uluğtekin, Sevda, Çocuk Mahkemeleri Ve Sosyal İnceleme Raporları, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 1994

UNICEF, Dünyada Çocuğun Durumu Raporu, 1997

Uyar, Lema, Birleşmiş Milletler' De İnsan Hakları Yorumları İnsan Hakları Komitesi Ve Ekonomik, Sosyal Ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981-2006, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s.17

Ünsal, Tuğba, Kentleşme Ve Suç İlişkisi: Çocuk Suçlular, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y:6, S.23

Yalçın, Alper, Hapiste Çocuk Olmak, 27-28 Şubat 2016 Konferans Kitabı, (Ed: Ayşegül Algan) Türkiye'de Mahpus Olmak, İstanbul, İncekara, 2016

Yalçın, Alper, Türkiye'de Çocuk Mahpus Olmak, İstanbul, İncekara, 2016

Yaşar, Nuri, İnsan Hakları Avrupa Sisteminde Ve Türk Hukukunda Eğitim Hakkı Ve Özgürlüğü, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2000

Yavuzer, Haluk, Psiko-Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Yayınları, No:2798, 1986

Yavuzer, Haluk, Çocuk ve Suç, İstanbul, Remzi, 1996

Yazgan, A, Tuncel, Değişmeyen Bir Ahlak: Öbürünü Kabulleniş ya da Çocuk Hakları, Çocuk Hakları, Çivi Yazıları

Yenisey, Feridun, İnfaz Hukukunun Tarihçesi Ve Tutuklu Ve Hükümlü Haklarının Gelişimi, Modern Ceza İnfazı Ve Cezaevlerinin Yönetim Sistemi Kolokyumu, 15-16 Şubat 2001 Ankara, 2001

Yenisey, Feridun/PlagemannGottfried, Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB), İstanbul, BetaYayınları, 2015

Yıldız, Özkan, “Toplumsal Değişme Sürecinde Çocuk Suçluluğunda Yeni Boyutlar,” VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplumsal Dönüşümler Ve Sosyolojik Yaklaşımlar, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji Derneği Yayınları, 2009

Yokuş, S. Handan, Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım, İstanbul, BetaYayınları, 1998

Zengin Eyüp/Kesgin Mücahit, Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde İlgili Kurumlarla Etkileşimi, Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S:37, 2013

Artuk, M. Emin, Alşahin, M. Emin, Hapis Cezalarının Ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimi,<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/272845> , (E.T: 11.01.2018)

Avrupa konseyi çocuk hakları düzenlemeleri için bkz.
<https://publicsearch.coe.int/Pages/results.aspx?k=children> (E.T: 14.11.2017)

Uluslararası Af Örgütü için;
<https://www.amnesty.org.tr/> (E.T:14.12.2017)

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesinin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye İlişkin Genel Yorumları 2006-2008
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/BMCHK-Genel-Yorum-10-Ceza-Adaleti-Sistemi.pdf> (Erişim Tarihi: 08.11.2017)

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi Sonuç Gözlemleri: Türkiye, 15 Haziran 2012
<http://www.cocukhaklariizleme.org/cocuk-haklari-komitesinin-turkiye-sonuc-gozlemleri-turkce-olarak-yayimlandi> (Erişim Tarihi: 08.11.2017)

Cezaevleri Genel Özellikleri için;
<http://www.cte.adalet.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.11.2017)

Güray, S. Feridun, İtalya’da Çocuk Mahkemeleri, Ankara Barosu Dergisi, 1974<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1974-2/8.pdf> (E.T:11.01.2018)

Maltepe Çocuk ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu Genel Özellikleri için;
<http://www.maltepecocuk.adalet.gov.tr/kurumumuz.html> , (E.T:03.11.2017)

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Maltepe Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu,2015<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2015/maltepe.pdf> (E.T: 15.11.2017)

İngiltere’de Çocuk Ceza İnfaz Kurumları;
<http://m.bianet.org/bianet/cocuk/151672-ingiltere-ve-hollanda-da-cocuklar-nasil-korunuyor> (E.T: 11.01.2018)

Yenisey, Feridun, Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı Ve Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklar Ve Gençler İçin Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar,2007http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_basvuru/mukayeseli hukukta.pdf (E.T:30.01.2018)

EKLER

A. Ceza İnfaz Kurumlarında Çocukların Eğitim Hakkı Ve Islahı Ve Maltepe Çocuk Ceza İnfaz Kurumu Örneği” Konulu Yüksek Lisans Tezi Çalışması Kişisel Bilgi Formu

İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ “CEZA İNFAZ KURUMLARINDA ÇOCUKLARIN EĞİTİM HAKKI VE ISLAHI: MALTEPE ÇOCUK CEZA İNFAZ KURUMU ÖRNEĞİ” KONULU YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI

Araştırmacı
ÖZLEM YILDIZ

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli arkadaşlar, yanıtlamanızı beklediğimiz aşağıda yer alan soru çalışmamızda kişisel bilgilerinizin gizli kalması amaç edinmekle birlikte sizin lehinize veyahut aleyhinize bir kanıt taşımamaktadır.

Araştırmacı olarak bu çalışmada ceza infaz kurumlarında eğitim hakkı ve iyileştirme uygulamalarının etkinliğini ölçmek istemekteyiz. Bu niyetle hazırlanmış sorularımız bulunmaktadır. Her bir tümceyi okuyup sizin için uygun olan seçeneğin bulunduğu kutucuğa (x) işareti koymanızı beklemekteyiz.

Çalışmamıza eşlik ettiğiniz için teşekkür etmekteyiz.

1. Yaşınız : ...
2. Doğum Tarihiniz : .../.../...
3. Cinsiyetiniz:
() KADIN () ERKEK
4. Doğum Yeriniz?
() Büyükşehir
() İl
() İlçe
() Köy
() Yurtdışı
5. Cezaevi Öncesi İkamet Ettiğiniz Yeriniz?
() Büyükşehir
() İl

() İlçe

() Köy

6. Eğitim Düzeyiniz?

() Okur-Yazar

() Lise Terk (Sınıfı : ...)

() İlkokul Terk (Sınıfı: ...)

() Lise Mezunu

() İlkokul Mezunu

() Üniversite Terk (Sınıfı : ...)

() Ortaokul Terk (Sınıfı : ...)

() Üniversite Öğrencisi

() Ortaokul Mezunu

7. Ceza İnfaz Kurumunda Eğitiminize Devam Edebiliyor Musunuz?

() EVET

() HAYIR

8. Devam Ediyor İseniz, Eğitim Kurumunuz?

() ÖRGÜN

() YAYGIN/AÇIK

9. Herhangi Bir Sağlık Engeliniz Var Mı?

() EVET

() HAYIR

10. Engeliniz Var ise;

() ZİHİNSEL

() FİZİKSEL

11. Annenizin Yaşı: ...

12. Annenizin Eğitim Düzeyi:

() Okur-Yazar

() Lise Terk (Sınıfı : ...)

() İlkokul Terk(Sınıfı: ...)

() Lise Mezunu

() İlkokul Mezunu

() Üniversite terk(Sınıfı : ...)

() Ortaokul Terk (Sınıfı : ...)

() Üniversite Öğrencisi

() Ortaokul Mezunu

() Üniversite Mezunu Ve Üstü

13. Babanızın Yaşı: ...

14. Babanızın Eğitim Düzeyi:

() Okur-Yazar

() Lise Terk (Sınıfı : ...)

() İlkokul Terk(Sınıfı: ...)

() Lise Mezunu

() İlkokul Mezunu

() Üniversite terk(Sınıfı : ...)

() Ortaokul Terk (Sınıfı : ...)

() Üniversite Öğrencisi

() Ortaokul Mezunu

() Üniversite Mezunu Ve Üstü

15. Kaç Kardeşiniz:

Sizden Büyük Kaç Kardeşiniz Var:

Sizden Küçük Kaç Kardeşiniz Var:

16. İnfaz durumunuz:

() TUTUKLU ne kadar süredir tutuklu?

() HÜKÜMLÜ ne kadar süredir hükümlü?

17. Toplam ceza süreniz?

.....

18. Suç türünüz?

() Öldürme

() Yağma/Gasp

() Uyuşturucu Kullanımı/Satımı

() Dolandırıcılık

() Kaçakçılık

() Cinsel Suçlar

() Hakaret

() Hırsızlık

() Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma

() DİĞER.....

() Yaralama

19. Suçu Tek Başınıza Mı İşlediniz?

() EVET

() HAYIR

20. Daha Önce Cezaevine Girdiniz Mi?

() EVET

() HAYIR

21. Ceza İnfaz Kurumunda Disiplin Cezası Aldınız Mı?

() EVET

() HAYIR

22. Ceza İnfaz Kurumuna Girmeden Önce Aşağıdaki Maddelerden Herhangi Birine Bağımlılığınız Var Mıydı?

() Sigara

() Alkol

() Uyuşturucu Madde

() Diğer.....

23. Anne Ve Baba Birlikte Mi?

() EVET

() HAYIR

24. Ailede Anne/Baba Vefat Eden Var Mı?

() EVET () HAYIR

25. Aile Üyelerinin İşsiz Kaldığı Oldu Mu?

() EVET () HAYIR

26. Ailenizde şu an cezaevinde olan veya daha önce cezaevine girmiş olan biri var mı?

() EVET () HAYIR

27. Cevabınız evet ise suça yönelen yakınınız kim?

.....

28. Cezaevine girmeden önce kiminle yaşıyordunuz?

.....

29. Cezaevine gelmeden önce herhangi bir işte çalışıyor muydunuz?

() EVET () HAYIR

30. Ailenizin aylık ortalama geliri nedir?

() 500TL Ve Altı

() 501TL-1000TL

() 1001TL-1500TL

() 1501TL-2000TL

() 2000TL Üstü

31. Cezaevinde sizi kimler ziyarete gelebilmektedir?

() Anne

() Baba

() Kardeş

() Arkadaşlar

() Hiç kimse

() Diğerleri

32. Ceza İnfaz Kurumuna İlk Geldiğinizde Görev Yapan Sosyal Çalışmacı İle Bir Görüşme Gerçekleştirdiniz Mi?

() EVET () HAYIR

33. Psikolog/Sosyal Çalışmacı İle Birebir Görüşme Yapabiliyor Musunuz? Herhangi bir konu dahilinde bilgi almak için başvurduğunuz mu?

() EVET () HAYIR

34. Görev alan Psikolog/Sosyal Çalışmacının sorularınızın çözümü ve bilgilendirme amacının gerçekleşebildiğini ve görevlilerin yeterli desteği sağladığını düşünüyor musunuz?

() EVET

() HAYIR

35. Ceza İnfaz Kurumlarında Cezaevi Personeli İle İlişkilerinizi Nasıl Değerlendirmektesiniz?

() İYİ

() ÇOK İYİ

() KÖTÜ

() ÇOK KÖTÜ

36. Ceza İnfaz Kurumlarında Sizin Gibi Kalan Arkadaşlarınız İle İlişkilerinizi Nasıl Değerlendirmektesiniz?

() İYİ

() ÇOK İYİ

() KÖTÜ

() ÇOK KÖTÜ

37. Cezaevinde Mesleki Eğitim Programlarına/kurslarına Katılabiliyor Musunuz?

() EVET

() HAYIR

38. Mesleki Eğitim Programları Yeterli Mi?

() EVET

() HAYIR

39. Mesleki Eğitim Programlarının Size Cezaevi Sonrasında Yardımcı Olabileceğini Düşünüyor Musunuz?

() EVET

() HAYIR

40. Ceza İnfaz Kurumlarında Gerçekleştirilen Sosyal Etkinliklere Katılır Mısınız?

() EVET

() HAYIR

41. Sosyal Aktiviteler (Tiyatro, Sinema, Konferans Vb.) Yeterli Mi?

() EVET

() HAYIR

42. Ceza İnfaz Kurumunda Sanat/Zanaat Öğrenebildiniz Mi?

() EVET

() HAYIR

43. Kütüphanede Yeterince Vakit Geçirebiliyor Musunuz?

() EVET

() HAYIR

44. Kütüphane Sizin İçin Yeterli Kitap Sunabiliyor Mu?

() EVET

() HAYIR

45. İnternete yeterince vakit geçirebiliyor musunuz?

() EVET

() HAYIR

46. Tahliye Sonrası Kalacağınız Yer Var Mıdır?

() EVET

() HAYIR

47. Tahliye Sonrası Eğitiminize Devam Etmeyi Düşünüyor Musunuz?

() EVET

() HAYIR

48. Tahliye Sonrası Mesleki Kurslarınızın Yeterli Olduğunu düşünüyor musunuz?

() EVET

() HAYIR

49. Aldığınız Kurs Dahilinde Tahliye Sonrası O İşte Çalışmak İster Misiniz?

() EVET

() HAYIR

50. Tahliye Sonrası Sosyal Çalışmacı İle Hangi Konuda Görüşmek İstersiniz?

() İş Bulmak

() Barınma Yeri

() Eğitimin Tamamlanması

() Aile İle İletişimin Güçlendirilmesi

Eğitiminizi tamamlama veyahut meslek edinme kurslarınız dahilinde eklemek istediğiniz bir husus varsa lütfen belirtiniz.

.....

B. “Ceza İnfaz Kurumlarında Çocukların Eğitim Hakkı Ve Islahı: Maltepe Çocuk Ve Gençlik Ceza İnfaz Kurumu Örneği” Konulu Yüksek Lisans Tezi Çalışması Kişisel Bilgi Formunun Uygulanabilmesi İçin Velilerden İzin Yazısı

İstanbul Şehir Üniversitesi Kamu Hukuku yüksek lisans programında Araştırmacı Özlem Yıldız'ın '**Ceza İnfaz Kurumlarında Çocukların Eğitim Hakkı Ve Islahı: Maltepe Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği**' konulu tez içeriğinde yer verilmek üzere, Maltepe Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda velisi bulunduğum Hükümlü/Tutuklu.....nun eğitim hakkına ve meslek edindirme kurslarına ulaşabilirlik konulu anket çalışmasına katılmasına onay vermektedirim.

İmza:

Velinin İsim:

C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü İzin Yazısı

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 85138863-622-E.37/3375
Konu : BİMER Başvurusu

08/01/2018

Sayın Özlem YILDIZ
Cami Mah. Alpay Çelen Sk.
B3 Blok No:28-3 İç Kapı No:1
Tuzla/ İSTANBUL

Başbakanlık İletişim Merkezi'ne (BİMER) yapmış olduğunuz 11/12/2017 tarih ve 1701888506 nolu başvuru formunuz incelendi.

Söz konusu talebinizle ilgili olarak; 28/12/2017 tarih ve 85138863-203.02-E.1169/170434 sayılı yazımız ile doktora teziniz kapsamındaki çalışmaları yapmanız uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Çiğdem EKİCİ SAVAŞ
Bakan a.
Tetkik Hâkimi